

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYON VE
DEĞERLENDİRİLMESİ (1-20. Sayılar)

Yüksek Lisans Tezi

RÜMEYSA AYŞE KAYA

AMASYA
Şubat – 2024

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYON VE
DEĞERLENDİRİLMESİ (1-20. Sayılar)

Hazırlayan
Rümeysa Ayşe KAYA

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT

AMASYA – 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Rümeysa Ayşe KAYA tarafından hazırlanan “SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRİLMESİ (1-20. Sayılar)” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 01/02/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT

.....

Üye : Doç. Dr. Hadi BELGE

.....

Üye : Doç. Dr. Murat HANİLÇE

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../2024

.....

(İmza)

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdığı yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

....../.../2024

Rümeysa Ayşe KAYA

İmza

ÖZET

SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRİLMESİ (1-20.
Sayılar)

Rümeysa Ayşe KAYA

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat/2023

Danışman: Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT

Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde kamuoyunu bilinçlendirmeye yönelik yayıncılık faaliyetleri başlamıştır. Kamuoyunu bilgilendirmenin en önemli yollarından biri düzenli olarak yayımlanan gazete ve dergilerdir. XIX. yüzyılda Osmanlı toplumunda çeşitli gruplar, halkı eğitmek, bilinçlendirmek amacıyla gazete veya dergiler yayınlamışlardır. Bunlardan biri, Osmanlı Devleti'nde Ermeni bir doktor olan Manuel Ütüçyan Bey'in çıkardığı Sıhhat gazetesidir. Gazete 1884 yılında yayın hayatına başlamış ve dört yıl boyunca düzenli olarak yayımlanmıştır. Haftalık olarak çıkarılan gazete Osmanlıca harflerle Türkçe olarak yayımlanmıştır. İlk dönemde 30 paradan satılan gazete ilerleyen dönemlerde 50 paraya satılmıştır. Birinci yılda 45 sayı, ikinci ve üçüncü yıllarda 44 sayı, dördüncü yılda ise 43 sayı olmak üzere toplam 176 sayı yayımlanmıştır. İlk sayısında amacı padişahın sağlık alanında yaptıklarını aktarmak, dönemin ilerlemesine sebep olan bilimin önemini tarif etmek olarak açıklanan gazetenin idaresi Beyoğlu'nda Zambak sokağındadır. Bu çalışmamızda Sıhhat gazetesinin ilk 20 sayısı transkript edilerek değerlendirilmiştir. Konu başlıkları incelendiğinde gazetede salgın hastalıklar, Avrupa'da tıp alanındaki gelişmeler, doğru beslenme yöntemleri gibi hususlara değinildiği görülmüştür. Gazetenin son sayfaları ilanlar bölümü olarak ayrılmış ve bu bölümde çeşitli içeceklerle yönelik tanıtımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ermeni, Manuel Ütüçyan, Osmanlı Devleti, Osmanlı basını, sağlık

ABSTRACT

TRANSCRIPTION AND EVALUATION OF SIHHAT NEWSPAPER (1-20. Numbers)

Rümeysa Ayşe KAYA

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of History, M.A., February/2024

Supervisor: Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT

With the widespread use of the printing press, publishing activities to raise public awareness have started in various parts of the world. One of the most important ways to inform the public is through newspapers and magazines that are published regularly. In the nineteenth century, various groups in the Ottoman society published newspapers and magazines in order to educate and raise awareness of the people. One of them is the Sıhhat newspaper published by Manuel Ütüçyan Bey, an Armenian doctor in the Ottoman State. The newspaper began publication in 1884 and was published regularly for four years. The newspaper, which was published weekly, was published in Turkish with Ottoman letters. The newspaper, which was sold for 30 coins in the first period, was sold for 50 dollars in the following periods. A total of 176 issues were published, including 45 issues in the first year, 44 issues in the second and third years, and 43 issues in the fourth year. The administration of the newspaper, which was explained in its first issue as conveying the sultan's works in the field of health and describing the importance of science that caused the progress of the period, is located on Zambak Street in Beyoğlu. In this study, the 1st edition of the Sıhhat newspaper. The number 20 published in the year was transcribed and evaluated. When the subject headings were examined, it was seen that issues such as epidemics, developments in the field of medicine in Europe, and proper nutrition methods were mentioned in the newspaper. The last pages of the newspaper were reserved as the advertisement section and in this section, promotions for various drinks were made.

Keywords: Armenian, Manuel Ütüçyan, Ottoman State, Ottoman press, health

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Sıhhat gazetesinin transkripsiyonu Osmanlı Devleti'nde sağlık ve basın alanındaki gelişmeler bağlamında ele alınmıştır. Çalışma boyunca etik kurallara uyarak birinci el kaynaklardan ve literatürde yer alan diğer makale, kitap ve tezlerden yararlanılmıştır.

Çalışma dört başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı Devleti modernleşme öncesi ve sonrası sağlık kurumlarına değinilmiştir. İkinci bölümde matbaanın kullanımının yaygınlaşması ile birlikte basın faaliyetlerinin ilerlemesinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde gazetede tekrarlanan konu başlıkları hakkında değerlendirme yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise Sıhhat gazetesinin tanıtımı yapılarak,1.cildinin 1'den 20. sayıya kadar olan bütün sayılarının transkripsiyonu yapılmıştır. Çalışmamıza mecmuanın bütün sayılarının "VARAK" görüntülerini eklememiz mümkün olamadığı için sayıların bazı kısımları "Ek" kısmında sunulmuştur.

Sıhhat gazetesinin sayıların hepsi 4 sayfadan oluşmuştur. 12. sayıdan itibaren gazetenin son sayfasında hep aynı reklam metinlerine yer verilmiştir. Reklamlar görseller ile zenginleştirilmiştir. Salı günleri yayınlanan gazete 5.sayıdan itibaren çarşamba günleri yayınlanmıştır. Gazetede yazılar her sayfada üç sütun olarak ayrılmıştır.

Gazetenin transkripsiyonu yapılırken transkripsiyon yapılan sayfada yer alan resim veya fotoğrafları koyamadığımız için konu bütünlüğünün de bozulmaması amacıyla ilgili yerde bir resmin bulunduğunu belirtmek için satır arasına koyu parantez açarak; "(RESİM: İlan I)" şeklinde açıklama yapılmıştır. Gazetenin nüshalarına İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Transkripsiyonunu yapamadığımız kelimeler çok nadir olsa da vardır ve bu kelimelerin yerleri ...* şeklinde, emin olunmayan isimlerin veya kelimelerin yanına soru işareti konulmuştur. Çalışmamızın transkript bölümündeki bazı kelimelerde günümüz Türkçesine yakın bir dil kullanılmıştır.

Bu çalışmada benden desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Songül KEÇECİ KURT hocama, tez sürecimi kolaylaştıran dostlarım Gizem ÖNALAN ve Rabia MARULCU'ya, dayım Mustafa KAYA'ya, son olarak maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim

Rümeysa Ayşe KAYA

.../.../2024

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. OSMANLI'DA SAĞLIK ALANINDA HİZMET VEREN KURUMLAR	3
1.1. Hekimbaşılik.....	3
1.2. Darüşşifa ve Tıp Medreseleri	4
1.3. Osmanlı Sağlık Teşkilatındaki Reformlar	5

II. BÖLÜM

2. SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELERİN BASINA YANSIMASI.....	9
2.1. Osmanlı'da Matbaa ve Basının Gelişimi.....	9
2.2. Osmanlı Devleti'nde İlk Süreli Yayınlar.....	10
2.3. XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Sağlık Alanında Çıkan Süreli Yayınlar.....	11
2.3.1. Vakayi-i Tıbbiye (1849)	11
2.3.2. Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye (1871)	12
2.3.3. Sıhhat- Nümâ (1871)- Mir'atü'l- Ebdan (1872)	12
2.3.4. Ceride-i Emakünü's-sıhha (1887).....	13
2.3.5. Nevsal-i Afiyet (1899)	13

III. BÖLÜM

3. SIHHAT GAZETESİ TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRME	15
3.1. Sıhhat Gazetesi ve Kaynak Değeri	15
3.2. Sıhhat Gazetesinde Yer Alan Önemli Konular	16
3.2.1. Sıhhatin Başlıca Düşmanı	16
3.2.2. Tarih-i Fenn-i Tıp	17
3.2.3. Kolera.....	18

3.2.4.	Nisa Taifesi	20
3.2.5.	Teşekkürat.....	22
3.2.6.	Meşrubat	23
3.2.7.	Fransa İlm-i Hıfzı's-Sıhha	24
3.2.8.	Müctemian Amerika'nın Ahval-i Maârifi.....	26
3.2.9.	Reklamlar.....	27
3.2.10.	Sıhhat Gazetesi İçindekiler	29

IV. BÖLÜM

4.	SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYONU (1-20. SAYILAR)	36
4.1.	Sayı 1	36
4.2.	Sayı 2.....	49
4.3.	Sayı 3	60
4.4.	Sayı 4.....	72
4.5.	Sayı 5	83
4.6.	Sayı 6.....	95
4.7.	Sayı 7	107
4.8.	Sayı 8	119
4.9.	Sayı 9.....	131
4.10.	Sayı 10	143
4.11.	Sayı 11	155
4.12.	Sayı 12	167
4.13.	Sayı 13	179
4.14.	Sayı 14.....	192
4.15.	Sayı 15	204
4.16.	Sayı 16.....	216
4.17.	Sayı 17	229
4.18.	Sayı 18	241
4.19.	Sayı 19	253

4.20. Sayı 20	265
SONUÇ	278
KAYNAKÇA	281
EKLER	284
Ek 1.	285
Ek 2.	286
Ek 3.	287
Ek 4.	288
Ek 5.	289
Ek 6.	290
Ek 7.	291

GİRİŞ

Modernleşme kavramı, sosyal, ekonomik, politik bir süreç olarak toplumların değişimini ifade etmektedir. Batı Avrupa'da modernleşme, Aydınlanma, Fransız Devrimi gibi tarihsel olayların etkileşimi yoluyla gerçekleşirken; Osmanlı Devleti'nde ise modernleşme, kendi iç dinamikleri ile dış faktörlerin etkileşimi yoluyla gerçekleşmiş, gelenek ile modernlik arasındaki toplum ve devlet temelli çatışmayı yansıtmaya nedeniyle de bir süreç olarak kabul edilmiştir (Koçak, 2019: 209).

XVI-XVII. yüzyıllarda Osmanlı Devleti sahip olduğu mutlak gücünü kaybetmeye başlamıştır. Ülke genelindeki aksaklıklar, savaş alanındaki yenilgiler gibi nedenler bir araya gelerek devleti temelinden sarsmış ve onu geri dönüşü olmayan bir yola sokmuştur. Bu nedenlerle Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren varlığını tehdit eden sorunların üstesinden gelmeye ve altın çağını yeniden canlandırmaya çabalamıştır (Koçak, 2019: 209).

Osmanlı Devleti, öncelikle devleti oluşturan temel unsurları dönüştürmeye başlamak için adımlar atmıştır (Koçak, 2019: 210). XIX. yüzyıl sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan yeni bir sürecin başladığı dönem olmuştur. Bu dönemde askeri ve eğitim konularında yenilikler yapılmıştır. Modernleşme sürecinin getirdiği yeniliklerden biri de sağlık hizmetleridir. Sağlık alanında yenilik yapılırken diğer alanlarda olduğu gibi batı örnek alınmıştır.

İncelenen çalışmalar neticesinde, sağlık hizmeti konusunda sorumluluk alan devletlerin tarihinin çok eskilere dayanmadığı görülmektedir. XIX. yüzyıldan itibaren özellikle Batı ülkelerinde sistematik sağlık politikası ve hizmet uygulamalarından söz edilebilmektedir (Aydın, 2004: 187). Devletlerin sağlık hizmeti konusunda atılım göstermesinin başlıca sebebi salgın hastalıklardır. Hızla yayılan hastalıklar arasında yer alan veba, kolera, sıtma, kuduz, çiçek gibi hastalıklar sadece insan yaşamını değil toplumların devamlılığını da etkilemiştir (Karavar, 2022: 51). Bahsi geçen hastalıkların tedavileri ancak mikrobiyoloji alanında meydana gelen gelişmelere paralel olarak aşılarda ortaya çıkışıyla mümkün olabilmektedir. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru çiçek aşısını E. Jenner'in; kuduz aşısının Pasteur tarafından bulunmuş olması hastalıkların sebebine olan bakışın değişmesini sağlamıştır (Karavar, 2022: 51). Sonraki yüzyılda Batı dünyasının bu gelişimine paralel olarak, Osmanlı sağlık sistemi de değişmeye başlamış, farklı sağlık politikaları geliştirilmiş, yeni tedavi kurumları ve okullar oluşturulmuştur.

XIX. yüzyıla kadar hekimbaşının en üst düzeyde olduğu, vakıf sistemi ile inşa edilen

darüşşifâlarda, doktorların usta-çırak ilişkisi içinde yetiştirildiği bir sistem bulunmaktadır. Hâkim olan bu geleneksel sistemin artık çağın gereklerini karşılayamaması nedeniyle modern tıp eğitiminin yerleşmesine yönelik adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda 1827 yılında ilk tıp mektebinin kurulması ve 1839'da Mekteb-i Tıbbiye Nezaretinin açılması örnek olarak gösterilmektedir (Çelik, 2018: 2). Bu tarihlerden itibaren vakıflara bırakılan sağlık idaresinin devletin yönetimine geçmesi, kurumların hastane olarak değişmesi, tıp eğitimi için okullar açılması, yabancı ülkelere eğitimciler getirilmesi ve yabancı kitapların çevrilmesi gibi adımlar Osmanlı'da sosyal devlet anlayışının benimsendiğini düşündürmektedir.

Osmanlı'nın birçok alanda gerçekleştirdiği ıslahat çalışmaları basına da yansımıştır. Matbaanın yaygınlaşması ile birlikte sadece edebiyatta değil kitle iletişim araçlarında da ilerlemeler görülmüştür. Dönemin sosyal ve siyasal konularında fikirlerini dile getirmek isteyen aydın sınıfının gazete ve dergi çıkardığı görülmüştür. Bunlardan biri de 1884 yılında Manuel Ütücyan Bey tarafından çıkarılan Sıhhat gazetesidir. Gazete dönemin sağlık olaylarını aktarmak ve sosyal durumunu göstermek bakımından önemlidir. Mabeyn-i hümayun tabiplerinden Ermeni bir doktor olan Ütücyan Bey, gazetesinde sağlığı koruma, salgın hastalıklar, Avrupa'da tıp alanındaki gelişmeler, doğru beslenme yöntemleri gibi hususlara değinmiştir.

Bu çalışmada Osmanlı Devleti XIX. yüzyıl öncesi ve sonrası sağlık hizmetlerinin ve kurumlarının gelişim süreci ele alınmış, söz konusu gelişimin Osmanlı basınındaki ve toplumu üzerindeki yansımaları Sıhhat gazetesinin I. Cildinde yer alan ilk 20 sayısının transkripsiyon metinleri üzerinden incelenmiştir.

I. BÖLÜM

1. OSMANLI'DA SAĞLIK ALANINDA HİZMET VEREN KURUMLAR

Osmanlı yönetim anlayışına göre devletin görevi adâleti sağlamak, tebaasının can ve mal güvenliğini korumak, halkına kendi istekleri doğrultusunda gelişme ve inancını yaşama fırsatı vermektir. Bunun dışında kalan eğitim, bayındırlık, sosyal yardımlaşma gibi konuların idaresini ise vakıflara bırakmıştır (Öztürk, 1995: 292). Terim olarak “bir malın maliki tarafından dinî, içtimaî ve hayrî bir gayeye ebediyen tahsisi” şeklinde ifade edilen vakıf sistemi, Osmanlı Devleti’nin sosyal yapısını güçlendirmektedir (Günay, 2023: 479). Vakıfların temelinde insanlığa karşı nezaket, şefkat, yardımlaşma, vicdani sorumluluk duygusu ve bu değerleri ilke edinenlerin özgür iradesi yatmaktadır (Yediyıldız, 2012: 479).

Vakıfların sunduğu en önemli hizmetlerden biri de sağlık alanındadır. Halk sağlığı için imar faaliyetleri dışında tıp eğitimi vererek doktor yetiştirilmesini sağlamışlardır. Burada çalışan doktorların maaşları da vakıflar tarafından karşılanmaktadır (Gün, 2021:579). Vakfedilmiş sağlık müesseseleri, dârü’sşifâ, şifâhane, şifâiyye, bîmâristan, bîmârhane, maristan, dârü’l-afiye, dârü’l-merza, dârü’r-raha, dârü’s-sihha, dârü’t-tıp, dârü’l-aceze, cüzzamhane, tecridhane, karantinahane, tımarhane ve hastahane gibi isimlerle anılmıştır (Çelik, 2020: 444). Büyük şehirlerde yer alan bu yapılardaki tıbbi hizmetler Müslüman ve gayr-i müslim ahaliye ücretsiz olarak sağlanmaktadır (Aydın, 2006: 34).

Kurumlardaki hekimlerin atamaları hekimbaşı tarafından yapılmaktadır. Hekimbaşı, Osmanlı’da tüm sağlık işlerinden sorumludur. Sıhhiye nezaretinin kurulmasına değin bu konumda görevini sürdürmüştür

1.1. Hekimbaşılık

Resmî belgelerde "ser etıbbâ-yı hâssa" ve "reisu'l-etıbbâ" olarak geçen hekimbaşılık kurumu, devlet yönetimi içerisinde sağlık alanındaki en yüksek mevki olarak karşımıza çıkmaktadır (Afyoncu, 2006: 85). Saray içinde ve dışında sağlık işlerini düzenleyen, atamaları yapan bir kurumdur. Serbest hekim muayenahaneleri için dahi hekimbaşıya başvurulur, hekimbaşı yetkili olup olmadığını inceledikten sonra izin verirdi (Aydın, 2006: 35). Osmanlı Devleti’nde hekimbaşılığın bir kurum olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte XV. yüzyılda varlıkları resmî olarak görülmektedir (Taşpınar, 2011). Hekimbaşılar için dönemin sağlık bakanlığı konumunda olduklarını söylemek mümkündür. İlk hekimbaşı olarak Mehmet Muhyiddin İzmiti kabul edilmektedir (Gün, 2021:577).

Eğitimlerini klasik Osmanlı medreselerinde tamamlayarak, İlmiye sınıfından olan Hekimbaşıların medrese ve darüşşifâlarda müderrislik yaptığı da bilinmektedir (Afyoncu, 2006: 85) Yevmiyeleri günlük 80 akçe olan hekimbaşlıların görevde kalmaları pâdişahın vefatına bağlıdır (Afyoncu, 2006: 86). Hekimbaşılık sisteminin bulunduğu bu dönemde tıp medreselerinde eğitim, usta-çırak ilişkisine göre yapılmaktadır (Gün, 2021: 578).

1837'de Bab-ı Seraskeri Harbiye Nezareti'nde Sıhhiye Dairesi'nin kurulmasıyla hekimbaşının görevleri kısıtlanmıştır. 1850'de Tıbbiye Nezareti'nin kurulması ve hekimbaşlıların yetkilerini devretmesiyle, görevleri saray hekimbaşılığı ile sınırlı hale gelmiştir. Saray ile sınırlı kalan yetkileri 1923 yılında saltanatın kaldırılmasıyla son bulmuştur (Çelik, 2018: 11). Son hekimbaşı olarak kayıtlara Abdülhak Molla geçmiştir (Gün, 2021: 579). XVI. yüzyılda Mehmet Muhyiddin İzmiti ile başlayıp XIX. yüzyılın ortalarında Abdülhak Molla ile sona eren 350 yıllık sürede 42 kişi hekimbaşılık yapmıştır (Gün, 2021: 579).

1.2. Darüşşifa ve Tıp Medreseleri

Hastaların bakımı için halk arasında "Darüşşifâ", "Şifâhane" veya "Bimaristan" olarak anılan sağlık kurumları bulunmaktadır. Bu kurumlar, hastalar, fakirler, yetimler ve şehirde hastalara bakacak akrabaları olmayan yolcular için bir sığınak olarak karşımıza çıkmaktadır (Altıntaş, 2009: 22). Devletten bağımsız vakıf gelirleri ile işletilmektedir (Say, 2002: 321). Bu kurumlarda hasta bakımının ücretsiz bir şekilde yapıldığı bilinmektedir.

Tıbbi hizmet sağlamanın yanı sıra tıp eğitimi verme görevini de üstlenen kurumlarda usta-çırak usulü benimsenmiştir (İhsanoğlu, 2002: 167). Bayat çalışmasında konuyla ilişkin bilgilerden çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Başlangıçta doktor olmak isteyen gençler hastanelerde doktorun gözetimi altında hasta bakımı yaparak veya ünlü doktorların evlerinde dersler alarak yetişmiştir.
- Belirli bir süre tıp öğrenimi görenlere, okudukları kitaplar üzerinden sınav yapılır ve başarılı olanlara diploma verilmektedir.
- Bu diploma, bir öğretmen öğrencisine ünlü tıp yazarlarının eserlerini veya kendi eserlerini okutup, öğrencinin bunları öğretme hakkını kazandığını ve bu bilgiler ile hasta bakımını yapabileceğine dair verdiği bir izin belgesi gibidir. Genellikle öğretmenin okuttuğu kitabın arkasında yazmaktadır. (Bayat, 2006: 237).

Vakıf tarafından darüşşifaların kurulması yoluyla verilen tıbbi hizmetlerin yanı sıra, padişah ve yakınları tarafından hayır amacıyla kurulan darüşşifalar da bulunmaktadır. Buna örnek olarak XIV. yüzyılda Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılan "Bursa Darüşşifası",

1470’de Fatih Külliyesi’nin tamamlanmasıyla birlikte faaliyete geçen “Fatih Darüşşifası”, dünya sağlık tarihinde hastane mimarisi ve akıl hastalarını tedavi yöntemiyle önemli bir yeri olan “Edirne II. Bayezid Darüşşifası”, Kanuni Sultan Süleyman tarafından annesi Hafza Sultan namına XVI. yüzyılda yaptırılan “Manisa Hafza Sultan Bimarhanesi”, Kanuni Sultan Süleyman tarafından inşa ettirilen “ Süleymaniye Darüşşifası ve Tıp Medresesi” gibi yapılar önemli sağlık kurumları olarak karşımıza çıkmaktadır (Taşpınar, 2011: 15). Yapılar arasında Süleymaniye Darüşşifası ve Tıp Medresesi, önceki sağlık kurumlarından farklı olarak yalnızca "tıp eğitime" tahsis edilmiş ve bu nedenle Osmanlı tarihinin ilk tıp medresesi olmuştur (Taşpınar, 2011: 15). Süleymaniye Külliyesi'nde tıp eğitimi, teorik kısmı medreselerde, pratik kısmı ise hastanelerde öğretilen, zamanın ötesinde bir adımı olarak değerlendirilmektedir (Taşpınar, 2011: 15).

Darüşşifalarda hasta bakımına oldukça önem gösterilmiştir. Belgelerde doktorlarda bulunması gereken kriterler detaylıca anlatılmıştır. “Doktorun tatlı bir sözü hastaya cennetteki Kevser suyunun verdiği şifadan daha şifalı gelir.” anlayışı benimsenmiştir. Bu sebeple hasta bakımı için mesleğinde yetkin, son derece güler güzlü, nazik ve hastanın ruh halini anlayabilecek kişiler görevlendirilmiştir. İyi niyet ve nazikliğin yanı sıra gerekli durumlarda hastanın duş aldırılıp hastaneye yatırılması da kurumun dikkat çeken özelliklerindendir (Yılmaz ve Yılmaz, 2006: 51).

Osmanlı Devleti’nde hayırseverlik sonucunda ve Süleymaniye Darüşşifası gibi vakıfların desteğiyle inşa edilen hastane binaları XIX. yüzyıla kadar temel sağlık kurumları olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. İlerleyen zamanlarda gerek coğrafyanın büyüklüğü gerek salgın hastalıklar ve gerek hekim yetersizliği Osmanlı Devleti’nde sağlık alanında da yenileşmeyi gerektirmiştir

1.3. Osmanlı Sağlık Teşkilatındaki Reformlar

XIX. yüzyılda sağlık sektöründe ulusal örgütlenmeyi etkileyen tartışmasız en önemli faktör bulaşıcı hastalıklardır. Tarihin her döneminde çok sayıda insanın ölümüne yol açan veba, kolera, sıtma, kuduz, çiçek hastalığı gibi hastalıklar dünya tarihi boyunca devletlerin seyrinde önemli rol oynamıştır. Söz konusu hastalıkların tedavisi, mikrobiyoloji alanının gelişmesine paralel olarak aşılardan ortaya çıkmasıyla mümkün olmuştur. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru E. Jenner’in çiçek aşısını keşfetmesi ve Pasteur’ün kuduz aşısını keşfetmesi, insanların hastalıkların nedenlerine bakış açısını değiştirmiştir. Osmanlı Devleti de batıda yaşanan bu

gelişmeleri takip etmeye ve tıp alanındaki modern uygulamaları bünyesine geçirmeye modernleşme döneminde başlamıştır.

Osmanlı'daki reform hareketleri tıp eğitiminin de yeniden yapılanmasını mümkün kılmıştır. Modern tıbbın temelleri, özellikle 1826 yılında Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra yeni bir ordunun kurulmasıyla atılmıştır. Bahsettiğimiz üzere önceleri vakıf ve özel kuruluşlar şeklinde ilerleyen sağlık hizmeti, III. Selim'in 1799 yılında inşa ettirdiği Levent Çiftliği Hastanesi ile değişmiştir. Hastanenin ömrü kısa olsa da vakıf sistemi dışında ilk çağdaş Osmanlı hastanesi olarak önem arz etmektedir (Çavdar, Karcı, 2014: 257).

III. Selim Dönemi yeniliklerinden bir diğeri de Haliç Tersanesi'nde 1806'da Deniz Tıp Okulu'nun açılmasıdır. Yasal olarak eğitim almadan doktorların gemilerde görev yapmasını önlemek amacıyla açılan okulda, eğitmen olarak bir başhekim, bir cerrah ve bir yardımcı doktor görev yapmaktadır. Öğrencilere haftada bir gün Darüşşifada staj yapma fırsatı verilerek eğitimlerinin üçüncü yılında bir savaş gemisinde çalışmaları planlanmıştır (Çavdar, Karcı, 2014: 257). Yine bu dönemde yabancı tıp kitapları Türkçeye çevrilmiş, tıbbi araç-gereçler ülkeye getirilmiş ve en önemlisi kadavralar incelenmek üzere tıp öğrencilerine gizli bir şekilde verilmiştir (Yavuz, 1988: 125). Böylece XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde, devlet kurumları tarafından modern ve düzenli temel tıp eğitimi ilk deniz okullarında verilmeye başlanmıştır.

III. Selim'in tahttan indirilmesi ile yarım kalan bu reform çalışmaları II. Mahmud Döneminde devam etmiştir. II. Mahmud döneminde "Mekteb-i Tıbbiye" (Tıbhâne-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure) ordunun tıbbi ihtiyaçlarını karşılamak ve ordunun sağlık sorunlarına çözüm bulmak amacıyla açılmıştır (Taşpınar, 2011: 49). Okulun açılmasında Mustafa Behçet Efendi'nin etkisi vardır. Behçet Efendi yeni tıp fakültesinin kurulma amacını, savaşta veya barışta askerlerin tıp kurallarına göre tedavi edilmesi gerektiği, çoğu doktorun yeni tıp yöntemlerini bilmediği ve yabancı dil bilgisinin de gerekli olduğu şeklinde açıklamıştır (Taşpınar, 2011: 50). Dört sınıfa ayrılan öğrencilerin eğitiminde kurşun çıkarma, damar bağlama, kemik kesme, kırık-çıkık, kadavra inceleme gibi cerrahlığa ait derslerin yanında fizyoloji, botanik ve fen bilimlerine de ağırlık verilmiştir. İlerleyen dönemlerde öğrencilerin hastanelerde pratik yapmaları da uygun görülmüş, cerrahhane bölümü açılmıştır (Ataç, 2004: 68).

Müfredatta ve mekânda sürekli değişim gösteren okul, 1839 yılında "Mekteb-i Tıbbiye-i Adliyye-i Şâhâne" adını almıştır (Sarı, 2004: 3). Mektebe bağlı birçok kurum açılmaya ve geliştirilmeye devam edilmiştir. Bu kurumlardan Askeri Tıbbiye bünyesinde açılan kuduz müessesesi, aşı evi, bakteriyolojihâne ve 1844'te yeniden inşa edilen Kimyahâne

gibi sağlık alanındaki önemli gelişmeler daha çok II. Abdülhamid döneminde karşımıza çıkmaktadır (Sarı, 2004: 4).

Yine II. Mahmud döneminde teşkilatlanma konusunda önemli adımlar olarak “Karantina Meclisi”, “Sıhhiye Meclisi”, “Meclis-i Tahaffuz”, “Meclis-i Umur-u Sıhhiye”, “Sıhhiye Nezareti” gibi farklı isimlerle de anılan Karantina Nezareti kurulmuştur (Çavdar ve Karcı, 2014: 258.) Edirnekapı'daki Mihrimah Sultan Külliyesi'ne âit medrese, 1837 yılında halkın sağlık ihtiyacını karşılamak amacıyla "Gureba" adı verilen bir hastaneye dönüştürülmüş ancak sadece 8 yıl hizmet verebilmiştir (Yavuz, 1988: 125). 1847 tarihinde İstanbul'da açılan Bezmiâlem Valide Sultan Vakfı Gureba Hastanesi, Osmanlı Devleti'nde resmi olarak hastane adıyla belirlenen ilk kurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Çavdar ve Karcı, 2014: 258). Bu hastane ile birlikte Osmanlı'da özel konulara eğilim gösteren hastaneler açılmaya başlanmıştır. Zeynep Kâmil Hastanesi, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, Darülaceze ve ilk çocuk hastanesi olan Etfal Hastanesi bu kurumlara örnek gösterilebilir.

Avrupa'dan gelen bulaşıcı hastalıklarla mücadelede önemli tedbirlerin alındığı bu dönemde Osmanlı Devleti bu alandaki gelişmeleri yakından takip ederek kuduz, difteri aşısı hakkında bilgi almak üzere doktorları Avrupa'ya göndermiş ve bunlar için ülkede tıp kurumları açmıştır. Bu anlamda Türkiye'nin ilk kuduz hastanesi olan Darülkelp Tedâvi Merkezi, Sirkeci Demirkapı'da 1887 yılında Zoeros Paşa tarafından kurulmuştur. Bu kurumu, 1892 yılında çiçek aşısı üretmek üzere açılan Telkikhane-i Şâhâne, 1893 yılında faaliyete geçen Bakteriyolojihane-i Şâhâne ve Tebhirhaneler takip etmiştir (Çavdar ve Karcı, 2014: 259).

Teşkilatlanma konusundaki diğer gelişmeler ise 1839'da Beynelminel Sıhhiye Meclisi'nin kurulması ile başlamıştır. Hekim Başı Kurumu 1849'da kaldırılmış ve yetkileri 1850'de kurulan, Tıbbiye Nezareti'ne devredilmiştir (Demirtola, 2015: 3). Hekim ihtiyacını karşılamak ve eksikleri toparlamak için 1861 yılında ülkedeki hekimlerin nitelikleri ve sayısı kayıt altına alınmıştır (Çelik, 2018: 31). 9 Temmuz 1871'de mezunların işe giriş sonrası görevlerini ve çalışma koşullarını belirleyen “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” yayımlanmıştır. Bu nizamname ile uygulamada ülke genelinde örgütlü sağlık hizmeti sunmanın ilk adımı atılmıştır. (Akdur, 1998: 3). 1912 yılında Vilayet-i İdare-i Sıhhiye Nizamnamesinin yayımlanmasıyla bu hüküm değiştirilmiştir. Buna göre "Memleket Tabibi" kaldırılarak yerine "Hükümet Tabibi" adı altında yeni bir birim oluşturulmuştur (Karabulut, 2007: 152).

1878 yılında ise Cemiyeti Tıbbiye-i Mülkiye kurulmuştur. Bu cemiyet 1906'da Meclis-i Maarifi Tıp, 1908 yılında ise Meclis-i Umuru Tıbbiye-i Umumiye adını alarak bugünkü genel müdürlük statüsüne kavuşturulmuştur. (Demirtola, 2015: 3). Bu Müdürlük 1914 yılında Dahiliye Nezaretine bağlanmış ve Dahiliye Nezaretinin adı Dahiliye ve Sıhhiye Nezareti olarak

değiştirilmiştir. Böylece kitlelere yönelik sağlık hizmetleri, İçişleri Bakanlığına bağlı bir müdürlüğün denetimi altında yürütülen ikincil bir devlet sorumluluğu haline gelmiştir (Akdur, 1998: 3).

II. BÖLÜM

2. SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELERİN BASINA YANSIMASI

2.1. Osmanlı'da Matbaa ve Basının Gelişimi

Bilgiyi kaydetme çabaları insanlık tarihi kadar eskidir. Antik çağlardan beri insanlar yaşadıklarını, duygu ve düşüncelerini bazen yaşadıkları mağaraların duvarlarına, bazen taşların üzerine bazen de hayvan derisi gibi malzemelerin üzerine kaydetmişlerdir. Bu materyaller zamanla ulaşılabilirlik durumuna göre değişmiş ve sonunda insanların yazı ve kâğıdı icat etmesiyle kitaplar ortaya çıkmıştır. Kitapların yeniden basılması ve yazılı olarak kamuoyuna sunulması oldukça önemlidir. Matbaadan önce kitap elle çoğaltılmıştır (Özdemir,2021: 52). Ancak bu şekilde hazırlanan kitaplar, nüshalarının az olması ve fiyatlarının yüksek olması nedeniyle sınırlı sayıda okuyucuya ulaşıyordu. Matbaanın icadı, bilgiyi daha geniş kitlelere hızlı ve ucuz bir şekilde yayma çabasının sonucu olmuştur.

Matbaa, gazete, dergi ve çeşitli medya araçlarının Osmanlı Devleti'ne girişi, bu araçların kurulması ve yaygınlaşması çeşitli güçlüklerin üstesinden gelinerek ilerlemiştir. Avrupa'da XV. yüzyılda başlayan matbaacılık Osmanlı'da XVII. yüzyılda kurulabilmiştir. Yine süreli yayınlar XVII. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmışken Osmanlı'da XVIII. yüzyılda yeni yeni çıkarılmaya başlanmıştır (Güz, 2014:41). Aslında Osmanlı bu basın araçlarına yabancı değildir. Bünyesinde barındırdığı Yahudi halkı tarafından 1495'te Selanik'te kurulan matbaanın ardından Halep ve Edirne'de matbaa kurma çalışmalarına devam edildiği görülmektedir (Güz, 2014: 41). Matbaa kurma girişimleri yalnızca Yahudiler ile sınırlı kalmamış ilerleyen dönemlerde diğer azınlıklar da kendi matbaalarını kurmaya başlamışlardır. Azınlıklar, kurdukları matbaalar ve yayınladıkları gazeteler ile aslında Osmanlı topraklarındaki basın hayatının öncülüğünü sağlamışlardır.

Bünyesindeki bu gelişmelere rağmen XVIII. yüzyılda İbrahim Müteferrika'nın ilk Osmanlı matbaasını kurmasından önce Osmanlı Devleti'nin bu işe girişmemesinin çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebeplerin başında matbaanın çıktığı dönemlerde hattatlığın yaygın bir meslek olması ve matbaacılığın artması ile bu meslekteki insanların işsiz kalacağını endişesine kapılan loncalar gelmektedir. Üstelik Osmanlı Devleti'nde okuma-yazma oranının düşüklüğünden dolayı kitap ihtiyacının yeterli derecede hattatlar tarafından karşılandığı ve basılı kitaplara fazla ihtiyaç duyulmadığı da bir gerçektir. Bu arz-talep ilişkisindeki durumu

Kemal Beydilli “Bekleyen yolcusu olmayan durağa, otobüsün geç veya erken gelmesi ne ifade eder ki?” sözleri ile açıklamaktadır (Beydilli, 2004: 51).

İbrahim Müteferrika’nın matbaasında daha çok okullarda kullanılacak kitaplar basılmıştır. Osmanlı matbaasının kurulması süreli yayın hayatını başlatan bir etken olamamıştır. Osmanlı matbaasının kurulmasının yaklaşık bir asır sonrasında Osmanlı dergi ve gazeteleri basılmaya başlanmıştır. Bu gazetelerin basılmasında Fransız gazetelerinin ve Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’da yayınladığı Vekâyi-i Mısriyye’nin etkisi büyüktür.

2.2. Osmanlı Devleti’nde İlk Süreli Yayınlar

Üç adet Fransızca bülten, Osmanlı Devleti sınırları içinde haberleşme amaçlı çıkarılan ilk yayınlar olarak göze çarpmaktadır. Bu gazetelerin ilki 1795 yılında Fransız elçiliği tarafından yayınlanan "Haber Bülteni" anlamına gelen Bulletin Des Nouvelles’dir. İkincisi 1796'da yayınlanan ve "İstanbul Fransız gazetesi" anlamına gelen Gazette Française de Constantinople idi. Ve üçüncüsü ise 1797’de yayımlanan “Doğu Merkürü” anlamına gelen Mercure Oriental’dir. (Demir, 2014: 60).

Bu gazetelerin ardından yayımlanan birçok Fransız gazetesi olsa da içlerinden dünya siyasetini etkilemesi bakımından farklı bir öneme sahip olan Spectatuer Oriental gazetesine değinmek gerekmektedir. Çıkarılan Fransız gazetelerinin amacı ülkenin Fransız İhtilali sonrası durumunu diğer ülkelerdeki halkına aktarmaktı. Ancak Spectatuer Oriental gazetesi diğer gazetelerden farklı olarak Fransız kamuoyuna, Osmanlı Devleti’nin dünya siyasetinde haklı tarafını vurgulamayı amaçlamakta idi (Demir, 2014: 61). Blacque Bey, çıkardığı bu gazete ile diğer devletler tarafından tepki almasının üzerine Fransa Konsolosluğu tarafından gazeteye önce kısa süreli ara verdirilmiş ardından tamamen kapatılmıştır (Budak, 2012: 671).

Gazetenin Osmanlı taraftarı bir politika izlemesi II. Mahmud’un dikkatini çekmiştir. Sultan II. Mahmud ilerleyen zamanda çıkarmak istediği Osmanlı gazetesinde Blacque Bey’den yardım alarak hem kendisini ödüllendirecek hem de Osmanlı basın hayatını başlatacaktır.

Fransız gazetelerinin dışında Mehmet Ali Paşa’nın Mısır’da “Toplumu asrın çağlarına getirecek tarım ve endüstri alanındaki gelişmelerin izlenmesi ve yapılan yenilikleri anlatarak yeni düzenin propagandasını yapmak” (Topuz, 2003: 14) amacı ile 1828’de çıkardığı Vekâyi-i Mısriyye gazetesi de Osmanlı basın hayatının başlamasında etkili olan gazetelerdendir. Gazete Paşa’nın girişimi ile açılan Bulak matbaasında Türkçe-Arapça olarak yayınlanmıştır (Koloğlu, 1992: 12).

Osmanlı Devleti’ne basında yer alma ihtiyacını hatırlatan bu gazete örneklerinin ardından Sultan II. Mahmud, onlardan nasıl yararlanılacağını anlamıştır. 1831 tarihinde kendi çabası ile İstanbul’da Takvim-i Vekâyi’yi çıkarmıştır. Bu tarihten sonra Osmanlı Devleti hem matbaada hem de süreli yayın hayatında yükselme yaşayacağı bir döneme adım atmıştır.

2.3. XIX. Yüzyılda Osmanlı’da Sağlık Alanında Çıkan Süreli Yayınlar

2.3.1. Vakayi-i Tıbbiye (1849)

İlk bilim ve tıp dergisi olan Vakayi-i Tıbbiye, 25 Mart 1849 tarihinde Mektebi-i Tıbbiye Şâhâne tarafından neşredilmiştir (Dereköy, 2016: 23). Dönemin Hekimbaşı Abdülhak Molla, derginin yayımlanması için sadarete başvurmuştur. Hekimbaşı gerekçesinde, "memleketteki önemli işlerin tümünün iyi bir yola girmekte olduğu sırada, tıbbi ilişkin konuların da düzenli bir şekilde ilerlemesi" gerektiğini vurgulamış, Avrupa’da bu tür tıp dergilerinin çıkarıldığından bahsederek bizde de bu dergilere ihtiyaç olduğunu bildirmiştir (Varlık, 1985: 112).

Türkçe-Fransızca olarak yayınlanacak olan derginin Fransızca nüshası Gazette Medical de Constantinople adında Hayrullah Efendi’nin editörlüğünde 1849 yılında yayınlanmaya başlamıştır (Ülman, 1999: 7). Dergiler birbirinin tercümesi değildir, yalnızca içerik ve amacı bakımından benzerlik göstermektedir. Tıbbi bilgilerin yanında Mekteb-i Tıbbiye'deki çok sayıda stajyerin tıbbi kayıtlarının yer aldığı dergide, okulun tıbbi ve cerrahi uygulamaları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir (Dereköy, 2016: 18).

Vakayi-i Tıbbiye’de ise yurt içi ve yurt dışındaki tıbbi olaylar anlatılmış, halk sağlık konularında eğitime çalışılmıştır. Yurt dışındaki hastalıkların tedavileri ve uygulama metotları tanıtılmıştır. Fevzi Sefa Dereköy’ün Vakayi-i Tıbbiye dergisinin incelediği sayılarında, Van der Esterihat’ın veba hastalığı için domuz ve fareler üzerinde yaptığı deneylerin gazetede anlatıldığını açıklamaktadır (Dereköy, 2016: 33). Yine çalışma içerisinde eklem ağrılarından çocuk hastalıklarına birçok konunun tedavilerinin işlendiği görülmektedir. Vakayi-i Tıbbiye ilk tıp dergisi olmanın yanında dönemin eğitim dilinin Fransızca olmasına karşın tıbbi terimlerin Türkçe kullanılmasına dikkat edilmesi bakımından da önem arz etmektedir (Bacanlı ve As, 2018: 26).

Yayın hayatını üç yıl sürdürdükten sonra kapanan dergi hem dergicilikte hem tıp alanında ilk olarak yayınlanması, gelecek dergilere öncülük etmesi bakımından önemlidir. 1880 yılında “Vakayi-i Tıbbiye” adı ile yeni bir dergi daha yayınlanmaya başlanmışsa da bu derginin Vakayi-i Tıbbiye ile adı dışında bir bağlantısının olmadığı elde edilen kaynaklar tarafından teyit edilmiştir (Dereköy, 2016: 26).

2.3.2. Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye (1871)

Tıp alanında yayınlanan ikinci dergi olan Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye, 1871 yılında Harbiye Nezareti Müdafaa-i Milliye Vekâleti Sıhhiye Dairesi tarafından yayımlanmıştır (Dinç,1989: 18). Dergi 1922 yılına kadar bu ad ile devam etmişse de ilerleyen yıllarda adı değişerek günümüze kadar gelebilmiştir. 1931’de “Askeri Tarih Mecmuası”, 1949’da “Askeri Sıhhiye Mecmuası”, 1956’da “Askeri Sıhhiye Dergisi” adlarını alan dergi, günümüzde “GATA Bülteni” adı ile yayınlanmaya devam etmektedir (Dereköy, 2016: 13).

Dergi hakkında detaylı bilgilere ulaştığımız iki kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklardan biri Hakan Bacanlı ve Efdal As’ın “Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye'den Gülhane Tıp Dergisi'ne” adlı çalışma diğeri ise Gülten Özkan Dinç’in “Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınların İncelenmesi ve İstanbul Kütüphaneleri Tıbbi Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1849-1928)” adlı çalışmasıdır. Çalışmalardan edindiğimiz bilgilere göre, Cüz'-i Resmî diğeri Cüz'-i İlmî olmak üzere iki bölümden oluşan derginin birinci bölümünde sağlık personelleri hakkında resmi işlerden bahsedilirken ikinci bölümde tıp, veterinerlik, eczacılık konularına yer verilmiştir (Bacanlı ve As, 2018: 29). Tıp basın tarihimizin en uzun yayınlarından olan derginin yazarları arasında devrin tanınmış hekimlerinden olan Halid Şazi Kösemihal, Abdülkadir Lütfü Noyan, Fuad Kâmil Beksan, Ömer Vasfi Aybar gibi birçok önemli şahsiyetin yazılarını görmekteyiz (Dinç, 2016: 22).

2.3.3. Sıhhat- Nümâ (1871)- Mir’atü’l- Ebdan (1872)

Haklarında sınırlı bilgiler edindiğimiz Sıhhat-Nümâ ve Mir’atü’l- Ebdan, Osmanlı sağlık alanında çıkarılan süreli yayınlar hakkında çalışma açığını gözler önünü sermektedir. Dergilerin, kütüphane kataloglarında mevcut sayılarına ulaşamaması da araştırma yapılmasını engellemektedir. Yine Gülten Özkan Dinç’in “Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınların İncelenmesi ve İstanbul Kütüphaneleri Tıbbi Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1849-1928) adlı çalışmasında yer alan bilgilere göre; Sıhhat-Nümâ 1871 yılında Ali Raşid tarafından doktorlara yönelik olarak 15 günde bir yayınlanmıştır (Yıldırım, 2013: 127). Yapılan çalışmalarda sadece 1.sayısına ulaşılan derginin son sayısı bilinmemektedir. 1872 yılında bir sayısı yayınlanan Mir’atü’l- Ebdan dergisi ise koleksiyonlarda bulunamamış, hakkındaki bilgilere Ahmet Hamdi Tanyeli’nin “Miratül-Ebdan (1872-1289)” makalesinden ulaşılmıştır (Dinç, 2016: 84). Derginin yazarının Mehmed Ataullah olduğu ve yazısının karmaşık olduğu çalışma içerisinde verilen gazete fotoğrafından anlaşılmaktadır.

2.3.4. Ceride-i Emakin üs-sıhha (1887)

Fransızca ve Türkçe olarak yayınlanan derginin yönetim yeri olarak Cemiyet-i Tıbbiyye-i Şâhâne gösterildiği için bu cemiyetin yayın organı olduğu savunulmaktadır (Dinç, 2016: 25). Dergi ile ilgili detaylı bilgiye Feza Günergün'ün "İstanbul'da Fransızca- Türkçe Yayınlanan Bir Tıp Dergisi: Gazette des Hoitaux (Ceride-i Emakin üs-Sıhha, 1887)" adlı çalışmasından ulaşmaktayız. Günergün, derginin Fransızca nüshası olan Gazette des Hoitaux ile birebir tercüme olmasından dolayı dergiyi ilk Fransız-Türk tıp dergisi olarak görmektedir (Günergün, 2002: 15). Derginin Türkçe sayılarının bir kısmına ulaşabilen Günergün Fransızca nüshalarını çevirerek önemli bilgileri bilim dünyası ile paylaşmıştır. Bu aşamada tıp tarihi araştırmaları için de öneme sahip olan bu dergi hakkında bir bahis açmak yerinde olacaktır.

Dergi 1887 yılında II. Abdülhamid'in özel hekimi Mavroyeni Paşa'nın teşebbüsü ile yayınlanmaya başlamıştır. Gazete yayınlanma amacını bilim dünyasındaki gelişmeleri halka aktarmak, hastalıklar üzerinde yapılan çalışmaları toplamak, tıp literatüründeki gelişmeleri bilim dünyasına aktarmak olarak açıklamaktadır. Dergide bulaşıcı hastalıklar ile ilgili verilen konferanslar, hastalıklar hakkında bilgiler ve tedavileri, İstanbul dışındaki vakalar ile ilgili bilgilerin yanında sağlık kuruluşlarından da bahsedilmektedir (Günergün, 2002: 23).

Dergi içerisinde dönemin önemli isimlerinden olan Dr. Zoeros Paşa, Dr. Mavroyeni, Makridi Paşa'nın yazılarını görülmektedir (Dinç, 2016: 25). Gülten Dinç, Nimet Taşkiran'ın "Sürelî Tıp Yayınlarından Cerrahi Makaleler" adlı çalışmasında Ankara Tıp Tarihi yayınlarında derginin koleksiyonunu bulduğunu belirttiğinden derginin bitiş tarihini 1897 olarak görmektedir (Dinç, 2016: 25).

2.3.5. Nevsal-i Afiyet (1899)

Dr. Besim Ömer Akalın tarafından yayınlanmaya başlayan derginin tamamı 4 ciltten oluşmaktadır. Derginin orijinal haline TBMM Kütüphanesi açık erişim sitesinden ulaşılabilir. Ahmet Zeki İzgöer'in Nevsal-i Afiyet transkripsiyon çalışması da önemli bir eserdir.

Nevsal-i Afiyet diğer sürelî yayınlarken farklı bir öneme sahiptir. İçeriğindeki yazılarda verdiği bilgiler ile tıp tarihinin ülkedeki gelişimi hakkında yalnızca bilgi vermekle kalmaz, bize güçlü bir kaynak oluşturmaktadır. Örneğin Mekteb-i Tıbbiye'nin, Bakteriyolojihane'nin, Telkikhane'nin ve Hamidiye Etfal Hastanesi'nin kurulma çalışmaları anlatılmaktadır. Bu kurumlar dışında gelişen sağlık çalışmaları da detaylı bir şekilde yayın içindeki yazılarda yer almaktadır (İzgöer, 2019: 129). Akalın da mukaddimesinde amacını "dünyadaki bilimsel

gelişmeleri ve köklü sağlık kurumlarının önemini halka anlatarak Osmanlı halk sağlığına hizmet etmek” şeklinde açıklamaktadır.

Dergi içeriğinin zenginliğine ek olarak yazarlarına değinmek gerekir. Dönemin önemli isimlerinden Rıza Tevfik, Mustafa Münif, Halid Şazi Kösemihal, Esad Fevzi, Zoéros Paşa gibi kimselerin makalelerini görmekteyiz. Dergi içindeki başlıklar şu şekildedir:

“Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şâhâne”, “Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Tedrîs Olunan Fünûn”, Hamidiye Etfal Hastahanesi”, “Darülaceze”, “Haseki Nisâ Hastahanesi”, “Kuşpalazı Serumunun Sûret-i İstihzârı”, “Vebâ-i Bakarî Serumı”, “Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umûmiye'ye Merbût Hıfzıssıhha Müfettişleri”.

Görüldüğü üzere dergi dönemin önemli konularını kayıt altına alan bir bilim dergisidir. Kadınların lohusalık dönemleri dahi makalelere konu olmuş, bilgilendirici metinler yazılmıştır. Tıp basın tarihinin önemli eserlerinden olan bu dergi 1906 yılında yayın hayatına son vermiştir (Dinç, 2016: 90).

Bu dergilerin ardından Hamidiye Etfal Hastane-i Alisinin İstatistik Mecmua-i Tıbbiyesi, Hıfzü's-sıhha, Tababet-i Hazıra, Osmanlı Seririyat Mecmuası gibi süreli yayınlar ile sağlık çalışmaları yayınlanmaya devam etmiştir. 1900'lerden sonra yayınlanan süreli yayınlara ulaşım imkânının daha kolay olduğu ve araştırmacılara kolaylık sağladığı görülmektedir.

III. BÖLÜM

3. SİHHAT GAZETESİ TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRME

3.1. Sıhhat Gazetesi ve Kaynak Değeri

1884 yılında Manuel Ütücyan tarafından yayımlanmıştır. Ütücyan Bey, kesin olmamakla birlikte "Miralay" rütbesine sahip, mabeyin-i hümayun tabiplerindendir (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), DH. MKT, 261/70). Kimi kaynaklarda Otocyan Bey olarak da geçmektedir. Gazetenin ilk sayısında çıkış amacını “Pâdişahın sağlık alanında yaptıklarını neşretmek, dönemin ilerlemesine sebep olan fûnûnun ehemmiyetini târif etmek” olarak açıklamaktadır (Sıhhat, 1884:1) Gazete 4 yıl boyunca belirli aralıklar ile yayın hayatına devam etmiştir. Haftalık olarak çıkarılan gazete Osmanlı harfleri ile Türkçe olarak yayımlanmıştır. Nüshası ilk dönemde 30 daha sonraları 40-50 para olarak satılmıştır. Gazetenin birinci senesinde 45 sayı, ikinci ve üçüncü senesinde 44 sayı ve dördüncü senesinde 43 sayı yayımlanmıştır. Her sayı 4 sayfa, 3 sütundan oluşmaktadır. Gazetenin son sayfalarındaki “İlanat” bölümünde ve bazı sayılarında resimler bulunmaktadır.

Yazarlar arasında Ütücyan Bey dışında Müdür ve başyazar olarak Yahyazade Ali Galip Bey, Dedeyan Mihran Efendi, Süleyman Paşazade Hamdi Efendi bulunmaktadır (BOA), MF. MKT, 396/30). Gazetenin sayılarına İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk kütüphanesi internet adresinden ulaşılmaktadır.

Gazetenin ilk sayfasının sağ üst köşesinde gazetede yazıların Ütücyan Bey tarafından kontrol edilerek yayınlandığı belirtilmiştir. Sol üst köşede ise idarehanesinin adresi bulunmaktadır. Gazete Beyoğlu’nda Tarlabası’nda Zambak Sokağı 12 numaralı hanedir. Başlık ölümünün orta kısımlarında ise mîlâdî, Rûmî ve efrenci sene yayınlanma tarihleri belirtilmiştir.

İçerisinde halk sağlığını koruma, salgın hastalıklar, Avrupa’da tıp alanındaki gelişmeler, doğru beslenme yöntemleri gibi genel hususların yanında öksürük, yılan ısırığı, kabakulak, korsenin zararı, faydalı sular ve meşrubatlar gibi gündelik bilgilere de yer verilmiştir. Gazeteye halk tarafından gönderilen tıbbi evraklar ve sorular yayımlanmıştır. Gazete içerisinde Osmanlı tıp alanındaki gelişmeler ile Paris Mekteb-i Tıbbiyesi ve yabancı ülkelerdeki salgın hastalıklar ve uygulanan tedavi yöntemleri hakkında bilgi vermesi bakımından önemli bir gazetedir. Kolera salgını konusunda yabancı ülkelerde uygulanan karantina usulleri ve aşı tedavileri ile ilgili detaylı bilgiler verilmektedir. Salgının kendi ülkemizdeki tedavi yöntemleri içinde Ütücyan Bey hükümete tavsiyelerde bulunmuştur.

Gazete içerisinde yer verilen tıbbi gelişmelere ek olarak sosyal konulara da değinilmiştir. Ütücyan Bey, yenileşme döneminin yansımalarından biri olan kadının toplumdaki yeri konusunda “kadının mensup olduğu ailesinin yanında bulunması mı yoksa hâriçte bir iş veyâhut bir ticâretle meşgul olması mı lazımdır?” sorusunun cevabını vermeye çalışmıştır (Kurt ve Kaya, 2023: 1163) Bu konu hakkındaki görüşlerini “Nisvanın nerede bulunması icap eder?” ve “İdare-i Beytiye” konu başlığı altında yayınladığı yedi makalesi ile anlatmıştır. Bu başlıklar altında bir kadının namusunu yalnızca ailesinin yanında koruyabileceğini düşünen Ütücyan Bey, kadınların yalnızca ailelerinin yanında ikamet etmelerine ve ev işleri yapmalarına mecbur olduklarını savunmuştur (Sıhhat, 1884: cilt 1, s.10).

Ütücyan Bey, kadının toplumdaki yeri ve vazifelerinden bahsettiği yazılarını gazetesinin üç, dört, altı, yedi, sekiz, dokuz ve on birinci sayılarında detaylı olarak anlatmıştır. On birinci sayıdan sonra kadınlarla ilgili makaleler yayınlamayı bırakmıştır.

3.2. Sıhhat Gazetesinde Yer Alan Önemli Konular

Sıhhat gazetesi içerdiği konular bakımından her ne kadar sıhhi konulara daha çok yer vermiş olsa da bunun yanı sıra sosyal konularda da yazılar yayınlanmıştır. İncelenen gazetenin birinci cildinin transkriptlerinde sıklıkla yer alan başlıklar konularına göre düzenlenmiştir.

3.2.1. Sıhhatin Başlıca Düşmanı

Gazetede bu başlık altında yedi makale yayınlanmıştır. Ütücyan Bey, yazılarında sıhhatin en büyük düşmanının cehalet olduğunu vurgulamıştır. Gazetenin ikinci sayısında cehaleti iki başlık altında toplayan Ütücyan Bey konu ile ilgili şu açıklamaları yapmaktadır:

“Erbâb-ı indinde mâlûm olan bir keyfiyettir ki cehalet iki nev’idir. Birincisi cehalet-i külliye dir yani insan her cihetle cahil olabilir. Mesela yazmak okumaktan behresi olmayanlar ve lisan-ı mâder-i zatını bilmeyenler ve me’lûf ve meşgul olduğu san’at ve usûlde mâlûmat-ı tâmmeye kesb-i vukuf olmayıp yalnız yemek ve içimin ve yatıp kalkıp oturmak ile vakit geçirenler olup bu makule insanlara medeniyet dâiresinde yaşayan milletler hayvan ve vahşi tesmiye ederler. Mesela Amerika’nın içeri taraflarında ve Afrika’nın büyük kısmında meskûn olan âhâlî bu babda olarak misal gösterilebilir.

İkincisi cehalet cüz’îyedir ki bu her bir insanda vardır. Zira insan her ne kadar âlim olsa elbette bir cihetten cehl olacaktır. Mesela terzi kunduracılıktan mâlûmatı olmayıp o san’atça cahil add olunur. Bununla beraber bu yolda olan cehalet ne tâyib ve ne de tezyif olunur” (Sıhhat, 1884: 6).

İnsanın cehaletini sınıflandıran Ütücyan Bey, gazetenin 3. ve 4. sayılarında ebeveynlerin cehaletinin çocuklar üzerindeki etkisinin ne büyük sorunlara yol açacağını açıklamıştır. Çocukların terbiyeli bir şekilde büyümelerine önem veren yazar, konu ile ilgili anneye büyük sorumluluk yüklemektedir. Annelerin çocuklarına merhamet edip her istediklerini vermeleri ile iyilik değil kötülük yaptıklarını açıklamıştır. Annelerin çocuklarını nazik bir bedende büyütmemeleri farklı milletlerden örnekler gösterilerek anlatılmıştır. Annelerin vazifeleri ile ilgili detaylı bilgiler ise “Nisvanın nerede bulunması icab eder?” ve “İdare-i beytiye” konu başlıkları altında işlenmiştir.

Gençlerin heves ettikleri zararlı yiyecek ve içeceklerin başta mideleri olmak üzere bedenlerini ve zihinlerini kirlettikleri savunulmuştur. Bu düşüncelerini “Fikrin sağlığı vücudun sağlığına menuttur” atasözü çerçevesinde açıklamaktadır (Sıhhat, 1884: 10).

İnsanın lüks içinde yaşaması için yalnız paraya değil sağlıklı bir bedene ihtiyacı olduğunu belirten Ütücyan Bey, her kim olursa olsun kişinin sağlığına dikkat ederek yaşamasına mecbur olduğunu savunmuştur. Şahısların çalıştıkları işleri sağlıklarına zarar verdiği halde çalışmaya mecbur durumda iseler de sabah akşam hareket edip, temiz havayı soluyarak bünyelerini düzenlemeleri önerilmiştir (Sıhhat, 1884: 66).

3.2.2. Tarih-i Fenn-i Tıp

Bu başlıkta dört makale yayınlanmıştır. Yazılarda insanın uzun müddet yaşaması için yapılan çalışmalar ve bu bağlamda sağlık alanındaki gelişmelerin çıkış noktasından bahsedilmektedir. İnsanoğlunun ömrünü uzatmak için giriştiği mücadelelerin sorgulama ile başladığına değinilmiştir. Bu sorunun başlangıcına örnek olarak da “Neden terliyoruz?” ve “Neden kusuyoruz?”, “Bunların sağlığa faydası nedir?” soruları verilmiştir (Sıhhat, 1884: 9).

Ütücyan Bey tıptaki güncel gelişmeleri ve uygulamaları, tıp tarihiyle, bilhassa Yunanlı, Mısırlı ve Romalı pek çok hekimin uygulamaları ile ilişkilendirerek açıklamıştır. Yapılan çalışmalarda dikkat çeken denemeler bulunmaktadır. Bunlardan biri, yaşlı bir kimsenin güç ve kuvvetini devamlı kılmak için iki genç arasına yatırılması vakasıdır. Amsterdam şehrinde bir hekimin bu uygulamasında verim alındığı kaydedilmiştir (Sıhhat, 1884: 13).

Bir diğer dikkat çeken çalışma ise hayvan deri ve kanlarının insan yaraları üzerindeki etkisidir. Bunlardan birincisi yeni kesilmiş bir hayvanın etinin insan vücudundaki ağrılara iyi geldiğini eski Roma ve Yunan medeniyetlerinde keşfedilmiş bir uygulama olduğudur (Sıhhat, 1884: 13). İkincisi ise genç bir hayvanın kanının insan vücuduna damarlardan aktarılmasıdır. Fransa’da denenen bu uygulamadan verim alındığı aktarılmıştır. Uygulama yalnızca insandan

hayvana değil hayvandan hayvana da yapılmıştır. Kuvvetten düşen bir hayvana kendisinden daha güçlü ve vahşi bir hayvanın kanı aktararak güçlendirilmeye çalışılmıştır (Sıhhat, 1884: 22).

İnsanın ömrünü uzatmak için yapılan faydalı çalışmalar dışında kimi hekimlerin de araştırma çalışmaları yapmadan bazı ilaçlar ile insanları hokkabazlar gibi kandırdıklarını aktararak, bu kişilerin gezdikleri yerlerde kendi uygulamalarını insanlara anlatmalarını küstahça bulup eleştirmiştir. Büyücülük konusuna diğer bir örnek olarak yıldızlar ile ilgilenen kimseler verilmiştir. Yıldızların insanların sağlıkları, ölüm anları gibi konularda bilgi verdiğini savunan kimselerin namının büyüklüğünden bahsedilmiştir. Yıldızların insan hayatına etkisine inananların sadece halktan olmadığı aynı zamanda yüksek mevkideki insanların da buna itimat ettiği şu şekilde anlatılmıştır:

“Merkum on yedinci asırda (Brandenburg?) eyaleti prensinin sarayında imrar-ı eyyam ile prens müşarünileyhin hekimi ve kimyageri ve falcısı ve ruznamecisi ve basmacısı vehimde kitapçısı olup müneccimlikte olkadar ziyâde kesb-i iştihar etmiştir ki gerek Almanya’nın ve gerek Lehistan’ın ve gerek Macaristan’ın ve gerek Danimarka’nın ve hatta İngiltere’nin böyle zengin familyalarının birinde bir çocuk tevellüd ettiği gibi derakab merkum (Turnasin?) bir tatar sevk ve âzâm olunup merkum çocuğun tevellüd ettiği dakikası haber verilir idi. Merkumdan talep olunan çare ve nesâyihi hâvi mükemmel ciltler olan (Berlin) kütüphanesinde mevcut ve mahfuz olup bunlar meyanında (İngiltere) kraliçelerinden (Elâzâbeth) tarafından mersul mektuplar dahi bulunmaktadır” (Sıhhat, 1884: 14).

Ütücyan Bey bugünkü adıyla kişilerin yıldız haritasına bakılmasının bir şarlatanlık olduğunu savunarak, bu sihirbazlık gösterisinin faydasız olduğunun elbet bir gün anlaşılacağını ümit etmektedir (Sıhhat, 1884: 14).

3.2.3. Kolera

Bu başlık altında dokuz makale yayınlanmıştır. Konumuz sınırlaması gereği yalnızca iki makale aktarılacaktır. Dönemin salgın hastalığı olan koleranın etkilerinden bahsedilmiştir. Salgın ile ilgili yurt dışındaki gazete yazıları çevrilmiştir.

Salgına yakalanmamak için bazı tedbirler sıralanmıştır. Bu tedbirler içerisinde, insanlara düzensiz uykudan, soğumuş hamamda uzun müddet durmaktan, soğuk havalarda ince kıyafet giymekten kaçınmaları tavsiye edilmiştir. İçilen suların temiz olmasına dikkat edilmesi, gerekiyorsa önce kaynatılıp ılıdıktan sonra içilmesi önerilmiştir. Yurt dışında sulardan

hastalığa yakalanan insanların oranları verilerek ülkemizdeki insanların bu hususa dikkat etmesinin önemi vurgulanmıştır (Sıhhat, 1884: 4).

Kuyudan su çekilip içilmesinin zararlı olacağını düşünen Ütücyan Bey, gazete sayılarının bazı bölümlerinde dönemin önde gelen su markalarının reklamlarını yaparak halka önerilerde bulunmuştur:

“Şu hâlde hangi mâden sularına mürâcaat olunmak lazım gelir? Şurası mâlûm olmalıdır ki mesele hasteganın mübtelâ oldukları hastalıkların derecatına göre şu ya bu mâden sularını tercih etmeleri değil ala sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kesianın vücûdlarını tesmim etmeleri için şehirlerin mülevves sularından külliye feragatla mâden suyu içimleri caiz ettiğini beyan ve ityandan ibârettir” (Sıhhat, 1884: 71).

“İşte şerâit anifeden muktezîyenin kâffesini dahi (Poug) mâden suları bir suret-i matlûbede itmam ve ikmal eder” (Sıhhat, 1884: 71).

Reklamların yanı sıra koleradan ölenlerin oranını açıklanmış ve hastalığın bulaşıcılığının verdiği vahamete de değinilmiştir:

“Paris’te ayda bin kişiden ziyâde iş bu illetten vefat etmektedir. İş bu illetin yalnız defin hak etmiş olduğu kimseler ile kalmayıp evlat ve ahfadına dahi intikal etmektedir” (Sıhhat, 1884: 4).

“Şu esnalarda bâis kîlûkal olan kolera illet-i muhavvifesinin Hindistan brahmalarının mukaddese nazarıyla bakarak ber-mûdat mevtaları nehirlerle ilka etmelerinden zuhûra gelmekte olduğu hiç kimse tarafından inkâr olunamadığı gibi kezâlik geçen sene hıttâ-i mısıriyyede koleranın zuhûru binlerce hayvânâtın zebh ile kendilerinin nil sularına ilka olunmasından neşet ve tevellüd olduğu elyevm pek müsbet ve muhakkaktır” (Sıhhat, 1884: 70).

Gazetenin 18. sayısında Karadeniz ve Akdeniz sularından geçen gemilerde artık kolera muhafazahanelerinde bekletilmenin olmayacağı haberi yayınlanmıştır:

“Ahiren Avrupa’nın cihet-i garbiyyesinde zuhûra gelen kolera illet-i muhaffesinin zâil ve mündefi olduğu ve Akdeniz ve Karadeniz boğazlarında müessis olan karantina muhâfazahanelerinin Dersâdet-i Meclis-i Sıhhiye’si zarfından resmen lağv ve imha edildiği ve binâenaleyh koleranın bulaşık muhâlatından şehrimize vürud eden yolcuların artık karantina beklemeyecekleri şehrimizde tab’ ve neşr olunan bilcümle gazeteler taraflarından kemal-i mesrûriyet ve ibtihacla birkaç hafta mukaddem beyan ve îlân olunmuştur” (Sıhhat, 1884: 69).

“Her bir işte bir hayır vardır” atasözü ile kolera sayesinde gerek yurt içinde ve gerek yurt dışında temizliğe önem verildiği açıklanmaktadır. Özellikle Fransa ve İtalya’nın sokaklarının pislikten kurtarıldığına değinen Ütücyan Bey, yabancı yazarların sokaklardaki pislikten dolayı her tarafı kurtların kapladığı yazısına atıfta bulunmuştur. Sokakların, iş yerlerinin ve içme

sularının temizliğine dikkat edilmesine devam edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Sıhhat, 1884: 69).

Aşılama usulünün gerekliliğini vurgulayan Ütücyan Bey, çiçek hastalığı zamanında aşı olmayanların durumlarını oranlar ile açıklamıştır:

“Çiçek illeti aleyhinde pek müessir bir çare olan telkîh-i cederî usûlünün gerek şehrimizde ve gerek vilâyat-ı şâhâne de taht-ı mecburiyete alınmaması mu’cib-i teessüf olan hâlâtandır. Zira elyevm istâtistikler vâsıtasıyla ispat ve tasdik olunmuştur ki cederleri telkîh olunmayan 100,000 nüfus-u etfalden takriben 2500 miktarı bir hayat ve bunlardan birkaç yüz âmâ birkaç yüzü dilsiz kalmakta ve birkaç yüzünün de çehrelerinin eşkâli harab olunmaktadır. Demek ki çiçek illetine mübtelâ olan 100,000 nüfus-u etfalden takriben birkaç yüzü sağ ve sâlim kalmaktadırlar” (Sıhhat, 1884: 69).

Kolera ve onun gibi hastalıkların yüz yılda bir geleceğini savunan Ütücyan Bey, asıl dikkat edilmesi gerek hastalıkların çiçek, frengi, sıtma, verem ve sıraca illetleri olduğunu belirtmiştir:

“Tegafül etmeyelim. İlet-i efrenciye muhavvifesinin önünü almak mahzâ dâire-i belediye taraflarından tâyin ve tahsis olunan etibbâya mahsus bir keyfiyettir. Zira illet-i muhavvife-i mezkûre gerek şehrimizde ve gerek vilayât-ı şâhânenin kara ve kasabasında oldurca intişar ve tamim etmiştir ki onun önünü almak hükümet-i seniyyenin niyet-i hayriye ve tedâbir müesseresiyle efrad-ı âhâlinin mesâî ve ikdamatına menut ve mütevâkkıftır. Bu cihet adap ve terbiye-i umûmîye meselesi olup bu babta meşîhat dâiresi ve maârif nezaret-i celîlerinin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz” (Sıhhat, 1884: 70).

3.2.4. Nisa Taifesi

Bu başlık altında kız mektepleri, kadının toplumdaki yeri ve vazifeleri konusu hakkında görüşlerini bildirmiştir. Konuyla ilgili 7 makale yayınlanmıştır.

Ütücyan Bey, okumak ve çalışmak isteyen kadınları şan ve şöhret peşinde koşan insanlar olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple yazılarında sürekli olarak kadınların şan ve menfaatlerini yalnızca ailelerinin yanında, yapmaları gereken işleri yaparak bulacaklarını savunmuştur.

Kadınların sahip oldukları namuslarını yalnızca ailelerinin yanında koruyabileceklerini düşünen Ütücyan Bey, kadınların çalışma hayatında yer edinmesine karşı çıkmıştır. Bir erkeğin ne durumda olursa olsun eşini çalıştırmasını felaket olarak değerlendirmiştir:

Kadının vazifelerini çocuklarını terbiyeli bir şekilde büyütmek, evlerinin temizlik ve düzeni korumak, elbiselerin hasar görmüş kısımlarını tamir etmek olarak sıralayan Ütücyan

Bey, eğer bu vazifeler yerine getirilmezse aile yapısının da zaman içinde telef olacağını savunmuştur (Sıhhat, 1884: 10). Kadının çalışma hayatı ile ilgili hükümetin kanunlarda bazı düzeltmelere gidilmesi, nafaka yahut başka bir bahane ile çalışan kadının memuriyetlerden uzaklaştırılması, ailesinin yanında yaşamaya sevk edilmesi tavsiye edilmiştir (Sıhhat, 1884:26).

Kız çocuklarının okula gönderilmesi lüzumsuz bulunmuş, bir kız çocuğu için gerekli olan ders ev idaresi ve çocuk bakımı olduğu savunulmuştur (Sıhhat, 1884: 25). Bu argümanlar dini meselelere dayandırılmaya çalışılmış, Allah'ın insanı yaratma şekliyle çelişkili bulunup, yaratıcı kadınlara başka görevler yüklerken, insanlığın bu yükümlülüklerin dışına çıkmaya çalıştığı yönünde eleştiriler yapılmıştır (Sıhhat, 1884: 15).

Aslında kadınların kâşif olmadığı ve çocuk dünyaya getirme yeteneklerinin her türlü keşfin ötesinde olduğunu savunulmuştur. Kâşifi yetiştirenin bir anne olduğu bu sebeple kâşife verilen övgünün zaten anneye bağlı olduğu belirtilmiştir. Bu durum “şöhret ve kazanç peşinde koşan kadınlara” bir teselli olarak sunulmuştur (Sıhhat, 1884: 15).

Fennî kitaplar okuyarak zihinlerini meşgul eden kızların bu hayata gelme sebeplerini unuttuklarını savunmaktadır. Okuldan mezun olan bir kız çocuğunun yemek yapmayı bilmemesinin neticesini, ailesinin sağlığını bozmak suçuna kadar dayandırmıştır:

“Bizler bu dönemlerde evlenip mutfağımıza yabancı uyruklu çalışanlar alarak en önemli işimizi yabancıların cahilliğine teslim ediyoruz. Tüm benliğimiz ile Osmanlı iken, bulunduğumuz coğrafyanın yemeklerini yemek yerine Batılı yemekler yemek ve sofrada Batılı adabıyla oturmak sıhhatimize ters bir durumdur” (Sıhhat, 1884: 26).

Ütücyan Bey çocukları yetiştirme vazifesinin anneye ait olduğunu ve bu vazifenin öneminin yalnız aile için değil ülke için de önemli olduğunu vurgulamaktadır:

“Kadın yalnızca bir aileyi ıslah ve terbiye etmez, aynı zamanda milletlerin ıslahı da kadının elindedir. Çünkü çocukluk ve olgunluk çağı kadının tesiri üzerinden şekillenmektedir. Bu sebepten kadın, çocuklarını terbiye ile büyütme vazifesini lâıykıyla yerine getirmelidir” (Sıhhat, 1884:32).

Çocuk yetiştirme konusunu detaylandıran Ütücyan Bey, kız çocuklarının da erkek çocukları gibi sert bir bünyede büyümeleri gerektiğini savunmuştur. Bunun sebebini ise, yaşanan dönemin zorluğuna bağlamaktadır. Ona göre bir kadın, yerde gördüğü bir böcekten korkup telaşa kapılmamalıdır. Kadın her zaman ne yapacağını bilen, sakın bir birey olmalıdır (Sıhhat, 1884: 44).

Kadınlar ile ilgili yazıları “Münâkehat” başlığı altında da yazan Ütücyan Bey, bu başlık altında ise evlenilecek kadınlarda aranması gereken özellikleri sıralamıştır. Özelliklere kısaca değinecek olursak:

o Erkeğin millet ve mezhebinden olmalıdır.

o Yumuşak başlı ve muhabbeti hoş olmalıdır.

o Riyakâr olmamalıdır.

o Erken yaşta eşini kaybetmemek için sağlıklı olmalarına dikkat edilmeli. Bu hususta beyaz cilt, kırmızı yanak hastalık alameti olarak belirtilmiştir.

o Öncelik olarak akrabadan kız aranmalıdır. Bu aile servetinin bölünmemesi bakımından da önemli olarak görülmüştür.

o Zevcenin eşinden başka dost edinmesi caiz değildir (Sıhhat, 1884:59-63).

İnsan hayatında önemli olanın kalbinden gelen merhamet olduğu vurgulanmış, kadında da bu merhametin fazla olduğu belirtilmiştir. Kadındaki fedakârlık duygusunun fazla olmasının sebebi de buna bağlanmıştır.

“Nisâ akıl ve kalpten mürekkep ve biriyle tefekkür ve diğeriyle de imrar-ı eyyam ettiğinden aklın kalbe galebesi halinde nisâda efkâr-ı fedâkârı mahv ve nâbedid olur” (Sıhhat, 1884: 58).

3.2.5. Teşekkürat

Bu başlıkta yedinci sayı ve on üçüncü sayılarda olmak üzere iki bölüm vardır. Gazetenin yayılım alanını göstermesi bakımından önemlidir. Ütücyan Bey, Amasya, Bartın, Yozgat bölgelerindeki Ermeni memurların gazeteyi satın alarak Ermeni okullarına da birer nüsha göndermesinden dolayı teşekkürünü iletmiştir.

“Bartın sancağının vergi emaneti kâtibi rif’atlı Abdullah ve muavini rîfâtli Takvur? ve ser tahsildarı muavini rif’atlı Ohannes tahsildarı muavini rif’atlı ve meclis-i idâre kâtibi rif’atlı Hüseyin Efendiler gazetemizin intişar ve terakkîsi için sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunduklarından efendi-i mûmâileyhime alenen teşekküratımızı izhar ve beyan ederiz” (Sıhhat, 1884: 26).

“Yozgat sancağı posta ve telgraf memurinden Görgeçyan fetütlü Mihrân Efendi şehr-i mezkûrda kain olan Bozok karyesi Ermeni mektebine üç ve keza Amasya sancağı muteberan âhâlisinden Çakeryan hamiyetli Mıgırdıgıç Efendi sancak mezkûr Ermeni mektebine bir nüsha “sıhhat” gazetesini ihda etmiş olduklarından efendi mûmâileyhime alenen teşekküratımızı arz

ve izharla sâir zevat maârif-mendanın dahi efendi mûmâileyhimin eser-i maârif ve terakkîperverilerine iktifa edecekleri memul kavimizdir” (Sıhhat, 1884: 49).

3.2.6. Meşrubat

Meşrubat başlığında dört makale yayınlanmıştır. Makalelerden biri otuz üçüncü sayıda bulunmaktadır. Sıhhat gazetesinin genel sağlık sorunları dışında gündelik konulara da yer verdiğinden söz etmiştik. Gazetenin onuncu sayısında “Ma-i leziz” alt başlığı ile suyun insan vücudu için önemi ve yanlış kullanımında zararları anlatılmıştır.

“Su bünyemiz için ne kadar faydalı ise fazlası ve yanlış kullanımı o kadar zararlıdır” diyen Ütücyan Bey, fazla içilen suyun mideyi büyüttüğünden bu sebeple yiyeceklere hazım için yer kalmayacağını açıklamıştır. Bu gibi durumların mideyi yoracağını da vurgulamıştır (Sıhhat, 1884: 38).

Soğuk içilmek istenen suyun ise terli olunmadığı vakit faydası olacağını şu şekilde açıklamaktadır:

“Ilıcak su sıhhata pek nâfidir. Lakin sıcak veya soğuk suyun te’sirâtı muhtelifdir. Şöyle ki vücudun terli olmadığı halinde soğukluğu mîzan-ü-l-harârenin sağırine müsavi veya daha soğuk su içildiği takdirde mide derakab tazyik olunarak sıcaklığından bir miktarı zail olur ve tekmil-i vücûd dahi beraberce soğur ise de hararet yeniden peyda olup mideyi şiddetle tahrik eder. Bundan mâadâ vücudun terli olmadığına soğuk su en evvel midenin sinirlerini yumuşatır ve bâde hafifçe takviye eder. İşte soğuk suyun hâiz olduğu şu hassiyetlerine binaen buzlu su ekseriya mide fesadı ve ef’al hazmiyesinin tasibine bir deva hükmünde olabilir” (Sıhhat, 1884: 38).

Soğuk su tüketimi hususunda hamallara özellikle seslenilmiş, çalışmanın verdiği hararet ile soğuk suyu tüketmeleri halinde hastalıktan kaçamayacakları belirtilmiştir.

Gazetenin on ikinci sayısında kahve alt başlığı ile kahvenin tarihine, kelime kökenine ve bünyeye etkisine değinilmiştir.

“Kadim mösyöler ve Yunanlıların beyanına nazaran en evvel yalnız Yemen ve Habeş’te mevcut olup muahharan Hindistan’a ve sonra Avrupa’ya bâde Amerika-i cunubiye nakl olunmuştur. Paris kütüphane-i milliyesinde mevcut ve mahfuz olan bazı muharrerat ve kuyûdat-ı atikeden anlaşıldığına göre 875 tarih-i milâdîsinde memalik İbraniye’de kahve içilmiştir. Kahve ağacı sekiz veya dokuz arşın irtîfânda olup senede iki defa alarak otuz veya kırk seneye değin mahsul husûle getirebilir” (Sıhhat, 1884: 46).

Kahvenin uykuyu dağıtmasından bahsedildikten sonra vücudun uyuşması için afyon kullanılmaktansa kahve içmenin daha faydalı olduğu belirtilmiştir. Kahvenin tarihinin eskiye dayanmasından kaynaklı tarihte bilinen isimlerden bazı örnekler vererek, bu kimselerin de kahve tüketimine önem verdiğinden bahsedilmiştir. Örnek olarak, Fransa imparatoru birinci Napolyon'un hastalığı esnasında kendi doktoruna “Kahveyi çokça içtiğim halde sancı ve rahatsızlık hissedersen de onlar pek hoşuma gelmektedir.” sözleri verilmiştir (Sıhhat, 1884: 47).

Kahvenin yalnızca erkekler için uygun olduğunu savunan Ütücyan Bey kadınlara ve çocuklara kahve kullanımını uygun bulmamıştır. Çocuklar için zihinlerinde bulanıklık oluşturabileceğini belirtirken kadınlar için ise “Tâife-i nisvanın dahi çokluk kahve istîmal etmeleri caiz değildir. Zira kadınlar zükûr misillü meşâgil-i zihniye ile meşgul olduklarından hareket-i dimağiyeye pek o kadar muhtaç değildir. Binâenaleyh kahve etfalden evvel ihtiyarlara ve nisvandandır evvel zükûre elzem ve faydalıdır.” sözleri ile açıklamaktadır (Sıhhat, 1884: 47).

Batı ülkelerinde kahvenin kullanımı ile ilgili bilgiler veren Ütücyan Bey, hangi bölgede yetişen kahvenin iyi olduğunu, hangisinin ne derece kavrulması gerektiğini detaylıca anlatmıştır. Kahve üretiminden gelen kazancın oranını şu şekilde açıklamaktadır:

“Ahiren Fransa'nın ahval ticâriyesine dâir neşr olunan istatistiklerden anlaşıldığı vecih üzere Fransa da bir sene zarfında takriben 70,000,000 kıyye miktarı kahve ticâreti vuku bulup bundan 550,000,000 kuruş miktarı vâridat hâsıl olmuş ise de mekadir-i mezkûreden 47,000,000 keyli gram kahve yalnız Fransa memaliğinde sırf ve istihlâk olunmuştur. Bundan başka memalik-i şarkiyyede ve Amerika'da sarf olunan kahvenin miktarı da pek kıymetlidir” (Sıhhat, 1884: 49).

Gazetenin 13.sayısında “arpa suyu yahut bira” alt başlığı ile biranın kullanımının ülkemizde tam olarak benimsenmediğinden yabancı ülkelerde ise kullanımın çok eskiye dayandığından bahsedilmektedir. Biranın zararları ile birlikte kimi sağlık sorunlarında bir miktar kullanımın faydalı olacağından bahsedilmiştir (Sıhhat, 1884: 49).

3.2.7. Fransa İlm-i Hıfzı's-Sıhha

Ütücyan Bey'in gazete içerisinde sadece yurt içinde olan sağlık gelişmelerini değil yurt dışında yaşanan gelişmeleri de aktardığından bahsetmiştik. “Tarih-i Fenn-i Tıp” gibi genel başlıklar altında ülkelerdeki deneyler hakkında bilgiler verildiği gibi ülke gelişmelerini aktarmak için özel başlık açtığı görülmüştür. Bunlardan biri de Fransa ilm-i hıfzı's-sıhhat

başlıdır. Fransa hakkında bilgiler farklı başlıklar altında yayınlanmıştır. Bu başlık altında Fransa’da sıhhat gelişmelerini konuşmak ve kararlaştırmak üzere açılan sıhhiye meclisi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Bu meclisin 10 Ağustos 1848 tarihinde açıldığı bilgisi verilmektedir. Meclisin açılma kararı Ekim 1879 tarihinde ilan edilen raporla belirlenmiştir. Bu raporda meclisin neden açılacağı, üyelerinin kimlerden oluşacağı ve nasıl seçileceği hakkında bilgiler yayınlanmıştır.

“Meclis-i mezkûre-i ibtidâî teşkilatından olduğu gibi azâ-ı tabîiyyesiyle nazır-ı müşârünileyh tarafından başkaca intihab olunacak erbâb-ı ilim ve maârif ile tabiplerden ve kimyagerandan terkib edecektir.” (Sıhhat, 1884: 3).

“İstihsal olunan emrin mütezâmmın olduğu vecihle meclisin ibtidâî teşkilatındaki hukuk ve vezâifî kemâkân ibka olunmakla beraber nazır-ı müşârünileyh tarafından meclise tâyin olunacak zevatın esamesini mübeyyin bir kıt’a cedvel verilerek bunda gösterilen zevattan üç zatın intihabı meclisin reyine ta’lik olunacaktır” (Sıhhat, 1884: 3).

Bu meclis dışında kurulan diğer meclis ise belediyelerin sağlık teşkilatlanması için oluşturulmuştur. Aşı uygulaması, karantina uygulamaları hakkında konuların görüşülmesi kararlaştırılmıştır. Bu meclisin üyeleri aşağıda belirtilmiştir:

Umur-u ticâriye ve hâricîye direktörü

Meclis-i sıhhiye-i askeriye reisi.

Meclis-i bahriye-i askeriye reisi.

Rüsumat nazırı.

Mâdenat-ı umûmîye idâresinin direktörü

Umur ve ticâriye-i dahiliye direktörü

Sıhhiye idârelerinin müfettiş-i umûmîyesi.

Hayvânat-ı mekâtîbin müfettiş-i umûmîyesi.

Ticâret mühendisi (Sıhhat, 1884: 4).

Fransa ile ilgili başlıkların altında yer alan bilgilerden biri de salgın hastalıklardan kaynaklı ülkedeki buhranı anlatmak için Ütücyan Bey’in Fransa’daki arkadaşından gönderilen mektup yayınlanmasıdır (Sıhhat, 1884: 22).

Fransa’da açılan mektepler için devletin yaptığı masraf detaylıca açıklanmıştır:

“1879 sene-i mîlâdîyesinden îtibâren 1883 senesi nihâyetine değin yani beş sene tarafında Fransa’nın mekâtîb-i ibtidâîyesi için 102.61.068 frank yani 450.174.806 kuruş sarf ve istihlâk olunmuştur ki bir seneye takriben 100.000.000 kuruş düşer. İş bu istatistikten anlaşıldığına göre Fransa devleti maârif-i umûmîye için tahsis ettiği meblağın miktarını seneden seneye tezayüt etmektedir. Zira 1889 senesinde takriben 75.000.000 frank yani

355.000.000 kuruş sarf etmekte idiyseler de elyevm beş sene evvel sarf etmiş olduğu miktar-ı meblağ üzerine 100.000.000 kuruş daha zam ve ilave etmiştir. Fransa'nın miktar-ı mekâtîbi 1879 senesinde 71547 mektepten ibâret olup 4.716.935 talebeyi hâvi ve 1883 senesinde ise mekâtîb-i mevcudenin miktarı 75.635'den ibâret olup 5.341.211 şâkirdanı mevcut idi” (Sıhhat, 1884: 28).

3.2.8. Müctemian Amerika'nın Ahval-i Maârifî

Bu başlık altında Amerika'nın kuruluşundan bilgi verilmeye başlanmıştır. 1776 yılında bağımsızlık bildirgesi ile kuruluşu kabul edilen Amerika Devlet'inde kısa süre içerisinde bölgeye yapılan göçler, demiryolları ve açılan mektepler hakkında bilgiler verilmiştir.

“1880 senesi tarihi mîlâdîsinde Amerika'nın cihet-i cenubiyesinde tesis-i mekâtîb için üç milyon Osmanlı lirası yani 324000000 kuruş ve 1881 tarihinden 1882 tarihine değin yani üç sene zarfında (Virginia) nam şehrinde üç buçuk milyon yani 378000000 kuruş sarf ve istihlâk olunmuştur” (Sıhhat, 1884: 6).

Amerika hakkında verilen bilgiler “Franklin” başlığı altında da verilmiştir. İtibar ve servete sahip, refâhseviyesi en yüksek ülkenin Amerika olduğu savunulmuştur. Bunun sebebi ise “hiçbir kavim veya millet-i Amerika âhâlisi kadar ulûm ve fûnun ve sanâyinin intişar ve tevsinin sâî ve gayret etmemektedir” olarak açıklanmaktadır (Sıhhat, 1884: 39).

Bilimin öneminin anlatıldığı yazılarda ünlü filozofların sözleri örnek gösterilmiş, tarihte yapılan savaşlar sebebiyle yakılarak yok edilen kütüphanelerden dolayı filozof ve bilim insanların üzüntüleri aktarılmıştır. Uzun müddet yaşamının ve hayat mücadelesi ise baş edebilmenin en iyi yolunun bilim ile uğraşmak olduğu savunulmuştur. Buna örnek olarak Çiçerun adlı doktorun kızını kaybetmesinin acısını bilimle uğraşarak hafiflettiği verilmiştir. (Sıhhat, 1884: 43).

Bilimle ilgilenilmesi için müsaade eden hükümdarların büyüklüğü övülürken, Ütücyan Bey dönemin padişahı II. Abdülhamid'e şükranlarını iletmiş ve II. Abdülhamid döneminde yaşadığı için kendisini şanslı görmektedir (Sıhhat, 1884: 44).

Amerika'nın kısa süre içerisinde itibar ve servet sahibi olmasını sağlayan Benjamin Franklin'in ölümü üzerine Amerika meclisinde üç gün yas ilan edilme kararının kabul edilme haberi yayınlanmıştır.

“Efendiler. Amerika'yı esaretten tahlis ve umum-u Avrupa'yı dahi tenvir ve temdin eden Franklin bu defa irtihal dar-ı beka ile Cenâbıhakkın cenahına rücû etmiş olduğundan

mûmâileyh (Benjamin Franklin)’in vefatı âlem-i mâtem olmak üzere iş bu meclisin üç gün tatil etmesini teklif ve talep ederim.

İş bu teklifi ârâ-i umûmîye ile meclis-i mezkûr tarafından kabul ve tasvip olunmuştur. Mâmâileyh Franklin 1706 sene-i mîlâdîsi kanûn-i sanisi on yedisinde tevellüd ile 1759 sene-i şehrî nisânın on yedisinde yani seksen dört yaşında olduğu halde terk-i cem etmiştir” (Sıhhat, 1884: 56).

3.2.9. Reklamlar

Sıhhat gazetesinin transkripsiyonunu yaparken dikkatimizi çeken en önemli unsur, 12. sayıdan itibaren her sayının son sayfasında genellikle aynı formatta yer alan ilanlar olmuştur. Bu reklamlar maden suyu, ek gıda olarak tavsiye edilen yağlar, hazım sorunu için içilebilecek ilaçlar tanıtılmıştır.

Gazetenin on ikinci sayısında yer alan maden sularına dair reklamda, maden suyu tüketiminin faydalarına yer verilmiş ve bu faydalar gazete şu ifadelerle anlatılmıştır:

“Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam mâden suları “mide ve bağırsak hastalıkları” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazadan ibâret bulunan mâdenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te’min ederler.

Kalyon hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru’z-zikr “Poug” mâden suları terkipet mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te’sirle onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şöyle ki semereden bittabi “vücûd ve bedeniye kesb-i kuvvet” ettiğinden şimdiden zuhûra gelen fakru’d-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden suları ile kamilen iş bu mâden suları aslı memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır” (Sıhhat, 1884: 48).

Mâden suyu ile ilgili gazetede yer alan bu faydalı bilgilerden sonra aşağıda diğer ilanlar için diğer ilanlar anlatılmaktadır.

Dragées meynet de foie de morue (Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri):

Bir balık yağı markası olan bu reklamda, ürünün iştahsızlık çeken çocuklar için faydaları anlatılmıştır. Şekerleme şeklinde olan ürünün bir hap yani ilaç hükmünde olduğu bilgisi yer almaktadır.

“Pek çok kesan sıhhate pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “(Meyine?) halis balık yağı hülâsası” asıl esmer balık yağına ne şeyden tertib olunur ise ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de onun muhazırından hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden ve vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “meyine şekerlemelerini veya (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “dâne-i meyye?”yi suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem ve kemik hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştihatsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müessirdir. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hin-i ahz ve istîmalinde pek büyük fayda görüleceği derkârdır.”

Vern? Katranı:

Katı halde bulunan ilacın su ile karıştırılarak içilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bağırsaklara iyi gelen bu ilacın hangi eczaneden alınabileceği bilgisi bulunmaktadır. Reklamın alt kısmında ise ilacın Amsterdam’da ödül aldığı bilgisi yer almaktadır.

“1883 tarih-i mîlâdisinde Amsrerdam şehrinin serkî umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran halasası olduğundan kamilen suda münhaldır.” Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha lezzeti bulunmakta iken “asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’siratını hâizse de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklarda tehlikeyi mûcib bir afûvvenet husûle gelir halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katrab pek müessir olduktan başka sâîr muzır katranlardan da fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derununda olarak biricik franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran sabuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şeker i buçuk franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.”

Meyine Şarabı:

Şarap denilince akla her ne kadar içki gelse de tıbbi bir kullanım olarak da karşımıza çıkmaktadır. İlaç maddeleri üzerinde şarabın etkisiyle elde edilen ilaç sıvıları içilen kullanılan

bir tabirdir (Mat,2010: 44). Gazetede bu şarabın balık ciğerinden elde edildiği ve hastalıklardan korunmak için takviye gıda olduğu belirtilmiştir.

“İş bu şarap balık yağından daha ziyâde te’siri hâiz olan balık ciğerinin hülâsa-i tabiisinden müstahzar olup bir kaşığı en ala cins balık yağının iki kaşığına muaddeldir.

En ala cinsinden bulunan ve asla telh-i lezzeti hâiz olmayan mezkûr şarabın yirmi santigram miktarı bir çorba kaşığı balık ciğeri yağının bilcümle anasır müessiresini muhtevi bulunduğundan ve bu vecihle hem balık ciğeri hülâsasının müstakil neşv ve nümâ vücudu mûcib olan hasaisini ve hem de a’zam-ı rûkn hayatımız olan âlât-ı nazike-i vücudiyenin hareket ve te’siratını tezayüd ve teşdid eden müstahzarat hayat-bahşa-ı ruhiyenin hasais devaiyesini hâiz olduğundan sıracı fakru’d-dem ve ondan mütevellüd ilel ve emraz aleyhinde pek müessir ve takviye ve neşv ve nümâ ve teceddüd vücudu mûcib bir gaza-i devaiyye makamındadır.

Meyinenin mahsûlât ve mustahzarasını talîden elyevm dersaâdette bir hayli şarap ve şekerlemeler fûruht olunmaktaysa da usûl-ü meyinenin şarap ve şekerlemelerini mahfuz ve muhtevi olan şişe ve kuvvetler “Meyine” ismini hail olmakla bu hususta herkesin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederler.”

3.2.10. Sıhhat Gazetesi İçindekiler

Bu bölümde Sıhhat gazetesinin I. cildinin konu başlıkları bulunmaktadır. Gazetenin yayınlandığı yıl hem Rûmî hem de miladi olarak gösterilmiştir. 1 ile 20 sayı arasındaki gazetenin konu başlıkları, basım yeri ve yılları verilmiştir. Başlıklar içindekiler başlığı altında gösterilmiştir. Noktalama işaretleri aslına uygun olarak yapılmıştır. Gazete içerisinde devam eden yazılar “mâbad”, son bulan yazılar ise “intihâ” ile belirtilmiştir.

Cilt: I / **Sayı:** 1 (Ekim) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Şükrân

İfâde-i Umûmîye

Ehemmiyet-i Hıfzı’s-sıhhat

Terbiye-i Zâtiye

Fenn-i Tedâbir-i İrâde

Fransa İlm-i Hıfzı’s-sıhhat Şubesinin-i Yeniden Teşkilât ve Tensîkatı

Kolera

Cilt: I / **Sayı:** 2 (Ekim) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir

Hayat-ı İnsâniyenin Kıymeti

Müctemi-i Amerika'nın Ahval-i Maârifi

Safî Hava

Fenn-i İdâre-î Esâsiyye

Fenn-i İdârenin Ulûm-u Sâîre ile olan Münâsebeti

Fenn-i İdârenin Hukuk ile olan Münâsebeti

Durub-i Emsâl-i Sıhhiye

Cilt: I / **Sayı:** 3 (Ekim) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Tarih-i Fenn-i Tıp

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir

Nisvanın Nerede Bulunması İcab Eder

Fenn-i İdârenin Hukuk-u Siyâsiyye ile Olan Münâsebatını Bahis Varaka

Fenn-i İdârenin Mîlî Muhtelif Hukukuyla Olan Münâsebatı

Fenn-i İdârenin İlm-i Tarih ile Olan Münâsebatı

Fenn-i İdârenin Coğrafya ve İstâtistik ile Olan Münâsebatı

Fenn-i İdâre-i Siyâsiyyenin Kavânin-i Tabii ile Olan Münâsebatı

İlm-i Hıfzı's-sıhhate Dâir Mükâleme

Durub-i Emsâl

Cilt: I / **Sayı:** 4 (Ekim) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ebuzziyâ, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Tarih-i Fenn-i Tıp (Mâbad)

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir

Nisânın Nerede Bulunması İcab Eder

İdâre-i Beytiye

Durub-i Emsâl-i

Cilt: I / **Sayı:** 5 (Kasım) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

İfâde-i Mahsusa
 Tarih-i Fenn-i Tıp (Mâbad)
 Antuan Fovil ve Hıfzı's-sıhhat ve İmsak
 İlm-i Hıfzı's-sıhhat ve İmsak ve Perhiz
 İlm-i Hıfzı's-sıhhate Dâir Mükâleme

Cilt: I / Sayı: 6 (Kasım) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Tarih-i Fenn-i Tıp (mâbad ve intihâ)
 Sıhhatin Başlıca Düşmanları
 Fransa'da Buhran-ı Beşer
 İdâre-i Beytiye (mâbad)
 Tashih
 İlm-i Hıfzı's-sıhhat

Cilt: I / Sayı: 7 (Kasım-Aralık) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Teşekkürat
 İhtar-ı Mahsus
 Sinin-i Şebabette veyâhut Men'-i Gayr-i Tezevvüc İcra Olunan Ezvak Aşkın Netayici
 Tâife-i Nisânın Feramûş Olmuş ve Olunmakta Bulunan Bir Vazife-i Mühimmesi
 San'at-ı Tabhın Tedrisindeki Menâfi
 Sıhhat-i Beşeriyenin Düşmanları
 Fransa'nın Mekâtibi
 Kesâletin Netayici
 Akça ve Hurûfatın Zaman-ı İhdası

Cilt: I / Sayı: 8 (Kasım-Aralık) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

İhtar-ı Mahsus
 Sinin-i-i Şebabette veyâhut Men'-i Gayr-i Tezevvüc İcra Olunan Ezvak-ı Aşkın Netayici
 Sülal ve Onun Esbâb-ı Zuhûru

İdâre-i Beytiye (mâbad)

Etfalin vücud-u kalb ve zihinlerinin emr-i tâlim ve terbiyesi

Melbûsat meselesi dahi az ehemmiyeti hâiz değildir

Cilt: I / **Sayı:** 9 (Aralık) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Me’kûlât

Me’kûlât (Nebatat)

Beşâret Zat-ı Sıhhatin Alâmatındandır

İdâre-i Beytiye (Mâbad)

Cilt: I / **Sayı:** 10 (Aralık) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Me’kûlât (Lahmeyat?)

Meşrûbat

İlm-i Hıfzı’s-sıhhat ve Tûl-Müddet Yaşamak

(Franklin) Ve Ulûm ve Fünûn ve İlm-i İdâre ve İlm-i Hıfzı’s-sıhhat

Cilt: I / **Sayı:** 11 (Aralık) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

İlm-i Hıfzı’s-sıhhat ve Tûl-Müddet Yaşamak

Hıfzı’s-sıhhat Mevsimiye

(Franklin) Ve Ulûm ve Fünûn ve İlm-i İdâre ve İlm-i Hıfzı’s-sıhhat

İdâre-i Beytiye (mâbad ve intihâ)

Cilt: I / **Sayı:** 12 (Ocak) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Beşâret Zat-ı Sıhhati Müdelleldir

Meşrûbat (kahve)

Fâik Paşa ve (Della Suda) Eczahanesi

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 13 (Ocak) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Teşekkürat

Meşrûbat (Arpa suyu yahut bira)

Kahve

Çay

Franklin ve Ulûm ve Fünûn ve İlm-i İdâre ve İlm-i Hıfzı's-sıhhat

Franklin'in Ömrü

Tashih ve İhtar

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 14 (Ocak) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Süt (Boşarde?) ve İlm-i Hıfzu's-sıhhat

Franklin (mâbad ve intihâ)

Amerika'da Ehemmiyet Sıhhat-i Umûmîye

Başımızda Ne Kadar Saç Vardır

Artık Ayaklar Soğumaz

İhtar

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 15 (Ocak-Şubat) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Tahâret-i Vücudiye ve Tımar Cilt

Münâkehat Doktor (Koh?) ve Verem İlleti

Meşî ve Harekât-ı Vücudiye

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 16 (Ocak-Şubat) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Tahâret-i Vücudiye ve Tımar Cilt (mâbad ve intihâ)

Münâkehat Doktor (Koh?) Verem İlleti

Artık Öksürük Zuhûra Gelmez

Gliserin Hâiz Olduğu Kuvve-i Şifâiyesi

Âtîdeki Fikrat Hıfzu's-sıhha-i Hususiyeye Dâir Pek Mühim Bir Mâlûmattır

Hayat-ı Beşeriye

Kasâret-ül Basr

Müskirat-ı İstimal Edenlerin Müddet-i Ömürleri

Mevta ve Cenazeler

Ferd-i Taam

Şişmanlamak İçin Çare

Kaz Semirtmek Usûlü

Çerezlik

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 17 (Şubat) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Sıhhat-i Beşeriyenin Düşmanları

Nağmenin Te'siratı

(Pallatıyarın?) Yani Nar Kökü Kabuğunun Cevher-i Tayyarı Tane Burunu Denilen

Solucanı Serîan ve Kâmilin Def' ve İzale Eder

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 18 (Şubat) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Kolera ve (Vernuvil?) ve İlm-i Hıfzu's-sıhha

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 19 (Şubat-Mart) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Vukuat-ı Vehime ve Nâgeh-zuhûru ve Onların Çare-i Zarûrîyeleri

Süt ve Envâi

İlanat

Cilt: I / **Sayı:** 20 (Şubat-Mart) / **Basım Yeri ve Yılı:** Matbaa-i Ahtar, İstanbul, 1302. (1884).

İçindekiler

Telkih-i Cedri ve Onun İktizâ-i Mecburiyeti

Fransa Ahâlisi ve Meclis-i Maârif-i Tıbbiyesi

Zat-ı Sıhhat Hastalığın Cümle-i Cemile-i Mevâni'sindendir

Cehaletin Muhill Sıhhat Ettiğini Bahis Varaka

Zehirli ve Zehirsiz Mantar

Mâ-i Leziz ve Kurşun

İlanat

IV. BÖLÜM

4. SIHHAT GAZETESİNİN TRANSKRİPSİYONU (1-20. SAYILAR)

4.1. Sayı 1

Şimdilik idâresi Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit olan her nev'i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazeteye derç olunmak üzere gönderilen evrâk tab' ve neşrî idâreye aid olduğu gibi derc olunmayan evrâk dâhi iade olunmaz.
Dersâdet için gazetenin altı aylığı bir mecidiye taşralar için bir buçuk mecidiyedir.	
Beher nüshası 30 paradır.	Beher nüshası 30 paradır.

Fi 9 teşrîn-i evvel rûmî ve fî 21 efrenci sene 1884	Beher salı günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 1 fi muharrem sene 1302
--	------------------------------------	--

Şükran

Taht-ı âli ceht-i Osmanîyenin velînîmet-i bî-minnetimiz pâdişah-i âlempenah ve şehinşâhî maârif iktinah efendimiz hazretlerinin vücûd-ı 'âlem-sûd-ı hümâyunlarıyla mukarin olduğu yevm-i mes'ud ki terakkîyat-ı mülk ve millete bir mebde-i feyz intimâdır. O rûz-u saâdetberuzdan beri kâffe-i teb'a vezir-i destan hümâyunlarının saâdet ve refâhiyetini mûcib olan esbâb-ı vecâheti velînîmet-i bî-minnetimiz pâdişahımız efendimiz hazretleri lûtfen ve merhamet-i tahiyye ve ihzar buyurmaktadır. Bahtiyardan evvel millet ki vakıf-ı habâyâ-i umur olarak ihtiyâcât-ı asrîyeye tevfikân bilcümle teb'a-i şâhânelerinin te'min-i mes'ûdiyet ve selâmetine delalet eden ve vesîle-i müstakile olan vesâi-li bürran ve zaman-ı nazar-ı şevket peyvendinden devretmemekte bulunan böyle bir tacdârî meâli a'sare-i mukterin bulunuyor. Hemişe-i izhâr-ı a'sar şâdman-ı eylemlidir. O heyet ki rahat-ı huzur hümâyunlarını terk ve fedâ ederek değil muazzamat-ı umurun cüz'iyat-ı mesâlihde dahi tetkîkat-ı müşakkafatına ile selamet-i memleket ve tezayid-i saâdet-i hal-i berayaya bâis olan ahvâlin hangi cihetinde bulunduğu mücahidane bir surette meydana koyan böyle bir şehriyar-ı faruk kardare-i sahip olmaktadır. İşte böyle bir şehnişah-ı âzim-ül asare mâlikiyetimizin kadr ve şükrünü bilmek her bir Osmanlı için farz-ı ayn olmasıyla bizde bu asr-ı saâdet-i hasre yetiştığımızden naşî

olmazdan geldiği kadar ve behremizin derecesine göre sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunacağı hadi ve rehberimiz efkâr-ı alü'l-âl-i pâdişahi olmasıyla ümidvarız ki saye-i şâhânelerinde îfâ-i vazife-i vataniyeye muvaffik olarak hâiz-i nisâb-ı mefharet olalım.

Îfâde-i Umûmîyye

İnsanların bir dâire-i medeniyette yaşamaları mes'ûdiyet ve refâhiyat hale nâil olmalarını teshil eden esbâb-ı asliyedendir. Çünkü dâire-i medeniyette yaşamak demek insanların yekdiğere muavin ve mezahir olmak demektir. Herkesin hissedar olduğu fûnun ve maârifte yekdiğerini müstefid eder. Mahsûlât-i sâî ve gayret-i mübadele olunur. Terakkîyat-ı fikriye sâikasıyla günden güne zuhûr eden envâi teshîlât ve fevâidden lâıykıyla istifâde olunur.

Velhâsıl cihet cihet te'min râhiyyet? ve saâdet eder. Mîlel ve akvamın tevessûât ve terakkîyat fikriyesine bâis olan esbâbın berisi dahi vesâîl-i intişardır. Zira terakkîyat fikriyesinin âsarını ve muhteraat-ı beşeriyenin muhasenat ve fevâidini –silinmiş kelimeammeye irâeye vâsıta-i ulahı evrâk-ı matbûadan daha güzel ve daha müfid bir vâsıta bulunmamıştır. Mîlel mütemeddine bu misüllü esbâb-ı neşriyenin memleketlerinde pek ziyâde müsâît bir halde bulunmasına ve bir yandan müellif ve muharrirler suvh mükâfat ile teşvik ve tergip edilerek tenvir-i efkâr-ı gayret etmektedir. Saye-i maârifvaye-i hazret-i pâdişahide memâlik-i mahrûse-i şâhânede dahi matbûatın terakkî intişarına dalâlet edecek esbâb ve vesâîl bir yandan istikmal olunmakta ve bir taraftan tesis ve inşa buyurulmakta olan mekâtîbde şâkirdane-i fûnun mütenevvi ve nâfi tedrîsat ve tâlim edilerek âhâlimizin nîmet-i maâriften beher münsed olması te'min edilmektedir. Bu kadar nâil olduğumuz eltâf ve inâyet-ı hazret-i pâdişahiyeinin şükrünü tamamiyle îfâ-ı uhte-i iktidarımızın hâricindedir.

Bununla beraber iş bu âdem-i iktidar bizi elimizden geldiği kadar îfâ-i hizmetden men' edemiyor. Kâlil-ül-basâîyye olduğumuz halde böyle bir hizmet-i mühimme-i neşriyatta bulunmak hevesindeyiz.

Gazetemizin bahis olacağı cihet fenn-i celîl ile iş bu fûnun ikmal ve terakkîsine bâis olan fûnun-u sâiredir. İş bu fûnun-u mevzuânın ehemmiyetini târife hacet göremiyor.

Tevfik-i ilâhı yaver olarak rağbet-i umûmîyyede mazhar olurda âcîzane ve naçîzane hizmet-i vataniyeye muvaffak olursak bizim için en büyük bahtiyar ve saâdettir.

Ehemmiyet-i Hıfzı's-sıhhat

İnsanların havâyiç zarûriyetlerinin tahsiline mecbur olmak suretiyle helak olmuşlardır. Havâyiç-i zarûriyelerinin tahsiline ise sâî ve gayrete mütevâkkıftır. Sâî ve gayret olmadıkça hiçbir şeye nâil olmak mümkün ve mutasavver değildir. Fakat tahsilin derecat-ı muhtelifesine

ve evkat ve ezmanı vardır. Dünyada hiçbir âlem tasavvur olunamaz ki tahsil için sâî ve gayrette bulunmuş olmasın. Şu hâlde madem ki mesâî ve ikdamatta bulunmaksızın ille bir şey geçmek mümkün olamıyor o halde mütâlib-i zâtîyyesine destur olmak arzusunda bulunanlar ikdam ve mesâîde diriğ ve kusur etmezler. Bir fenne intisab etmek ve o fende rasihe tahsil etmek için vakte muhtaçtır. Herhangi san'at-ı tahsil olmak arzusunda bulunur ise bulunsun bir hayli seneler terakkî tahsilde bulunmak ehemm ve elzemdir.

İnsanın mahsûlât-ı mesâîsinde müstefid olması yalnız hukuk-u insaniyeye müterettib vezâifden olmayıp belki fenn-i celîl-i tıbbın îcâbat-ı zarûriyesindendir. Huzûzat-ı nefsanîye ve ihtiyâcât-ı zarûriyelerinin tahsil-i insanları sâî ve gayrete mecbur olan hâlâtandır. Bu iktisaba karşı insanlar mütesâvî bir halde bulunmaktadır.

Şu mukaddimat-ı basit ve beyandan maksat ise insan-ı hangi meslekte bulunursa bulunsun ve hangi memlekette imrar-ı eyyam zindegânî eyleser eylesin gerek behredar-ı âlem ve maârifet olsun gerek pençe-i zaruret ve iftikara giriftar bulunsun te'min-i idâme-i hayatı umurunda çalışmak olan mecburiyeti katidir.

Şâyan-ı dikkat ve hayrettir ki insanların vezâif ve hukuk-u insânîyenin sâîkatıyla sâî ve gayretten hâli kalmamışlarsa da fenn-i celîl-i sıhhatin tâyin ve tahdit ettiği dâirede çalışmak umurunda gaflette bulunmaktadır. Ez-cümle insanı alel sabah-ı vicdanının sevkiyle it'âme tenâvül üne şitaban olur. Bâde müşteğil olduğu vazifeye mübaderet eder.

Burada celb-i dikkat olan şey ne suretle it'âme ve nasla gitmek ve ne suretle meşgul olmak cihetleri olduğundan buralarını tevzi edelim. Bir insan yaşamak için meskene it'âmeye melbûsata ve nevm ve istirahat ve tenzihe ve buna mümasili ahvale muhtaçtır. Mahlûkatın sıhhatine hüsn-ü muhâfazaya kefil olan şey kavânin-i tibbiyedir. Mahlûkatın eşref ve ihsanı ve vücuh-u meziyet ve fazâile mazhur olan kısmı insandır. İnsanlar sevk-i tabiât ile yerler içerler ve meşi ve harekette bulunurlar. Hâlbuki iş bu hâlet-i tibbiyede fenn-i hıfzı's-sıhhatin gösterdiği dâirede hareket olunmaz ve mahalli sıhhat olan esbaptan tevkî ve mücânebet edilmezse tenderst ve kemal-i sıhhate muvaffik olamayarak zahmet ve meşakkatle efna-i umur edilmiş olur. Tıfl-i nevzad istiadat-ı fitriyesinin derece-i evvelisinde olacağından naşî fark ve temyiz-i hasîsasına mâlik olamaması cihetle kendini mahallin ve muhâtırrata sevk eder. Akvam ve hâşiyeden pek çokları bulundukları memâliğin ahval-i tibbiye-i sıhhiyesiyle iktîfâ ettikleri ve fenn-i celîl-i tıbbın derecat-ı terakkîyatından müstefid olamadıkları cihetle elyevm-i mahv ve nâbedid olmak derecesine gelmişlerdir. İnsanlar terakkîyat-ı medeniyeye mazhar olmak hususunda dâima telâhuk-u efkâra ve ihtirâat ve keşfiyata muvaffik olmak arzusuyla mesâî ve ikdamatta bulunmaya mecbur olmuşlardır. Bu görülen terakkîyat ve keşfiyat hep ikdamat ve mesâî masrufanın semeresidir. Fenn-i celîl-i tıp dahi telâhuk efkâr ve kesirat-ı ticâriyat ile

husûle gelmiş bir fenn-i celîl-i el- kadirdir. Bu fûnun-u sıhhat insaniyeye kefil olması hasebiyle tahsili değil tıbbi belki mecbur olmalıdır.

Çünkü sıhhat-ı bedeniye olmadıkça hiçbir şeyin vücuda gelmesi mümkün değildir. İhtiyacat-ı insâniyenin teshil-i tedârik ve istihzarına vâsıta olan bu ilmîn aksâm-ı kesirdir. İlm-i hikmet ve ilm-i teşrih ve ilm-i heyet keza ve keza bunların mecmuundan cemiyet-i medeniye'nin husûl-u saâdet ve refâhıyatı kazayı matlûbası hâsıl olur. İhtiyacat-ı umûmîyenin tedâriki teshil edilir. Mevâki bâide yek-diğere kârib ve iktisal kesb eder. Velhâsıl vücuh-u fevâid ve muhassehatı şamil olur. Semerat-ı ulûm ve fûnundan tamamı istifâde ise vücudun sıhhat ve afiyetle kaim olması suretinde bulunabilir. Çünkü insan sıhhat ve afiyette bulunamaz ise vezâif-i insaniyesine îfâ ve ikmale muvaffak olamaz. İnsan vezâif-i insaniyesini îfâ etmezse vazife-i ubûdiyetini de îfâya muvaffak olamamak tabidir. Fenn-i celîl-i tıp değil yalnız hıfzı's-sıhhat-i insaniyeyi te'min eder. Belki mevzûatın ehemmiyet-i azimeye hâiz olması hasebiyle fûnun-u sâireye dahi esas ad ve îtibar olunabilir. Kavâid-i hıfz ve sıhhate tamamiyle riâyet edenler yüz sene kadar muammer olabilirler. Fenn-i celîl-i tıbbın kavânin-i mevzuasına riâyet edenler emrâz-ı mühlikeden nefislerini vikâyeye muvaffak olacakları gibi idâme-i hayata dahi mazhar olurlar.

İngilizlerin meşhur darb-ı emsalidir ki insan yalnız sıhhat-i vücudiyesiyle kaim değildir. Sıhhat-ı fikriyenin dahi dürüst bir halde bulunması ehemm ve elzemdir.

İnsanlar bittabi mevcudatın hakayıkına ıttılâ hâsıl etmek haris ve münhemiktir. Bunun sevk ve elcasidir ki gökteki seyyârat bahrdaki hayvânatın envâi muhtelifesini ve küre-i arzın neden ibâret olduğunu velhâsıl zihn-i beşerin muktedir olabileceği kâffe-i ahvâlin nasıl hakayıktan ibâret ettiğini tamamiyle anlamaya gayret ediyorlar. Günden güne dahi bu yolda sarf-ı mesâî ve ikdamat olunuyor. Harf ve sanâyi terakkîyatı sebebiyle elyevm küre-i arzı teshir etmek derecesine gelmişlerdir. İnsanlar bu kadar tecessüsat ve tatkîkatta bulundukları ve el-hâletü hâzihi dahi bir taraftan son derecede izhâr-ı gayrette kusur etmedikleri halde şâyan-ı ta'cib ve hayrettir ki mâhiyeti insâniyenin neden ibâret olduğunu anlamaya gayrette bulunmazlar. Bihakk tefekkür olunur ise anlaşılır ki en ziyâde bilinmesi lazım ve mühim olan bir şey var ise o da mâhiyet-i insaniyedir. Gerek eski Mısırlılar ve gerek Atinalılar mâhiyet-i insâniyenin bilinmesinin kâffe-i hakayık atalarından ehemmi ve elzem olduğunu beyan etmiş oldukları gibi Fransa hükemâ-i meşhuresinden (Bosua?) dahi demiştir ki insan bir takım âlât ve edevat vâsıtasıyla hareket eder ve bâis-i hareket olan iş bu edevat ve âlât-ı vücud-u insaniyeden main olan vezâifi îfâ eder. Eğer insan bir takım ahval nâgeh- zuhûr tesâdüf etmeyip de kavanin-i tıbbîyeye hüsn-ü îfâ-i vezâifede bulunur ise yüz sene kadar yaşayabilir.

Evâil-i zamanede mevsiminde tehhül olunmak te'siratında menbâis olarak sıhhat-i insaniye bir zaman emin altında bulunur idi. Evvel vakit insanlar kuva-i insaniyey-i tahrike vâsita olan şeylerden vâreste idiler. Şehirde ve merkez-i hükümet olan mahallerde imrar-ı evkat edenler ekseriya telezûzat-ı medeniyeye kapılarak kavanin-i tıbbiyenin tâyin ettiği dâireden çıkarak emraza suhuletle müptela olurlar. Ve binâberin ömürlerinin miktarını tenkis ederler. Köylerde ve asar-ı medeniye tamimiyle münteşir olamayan mahallelerde sakin olan halk dahi bir takım müttâfin ve iktisab-ı emraza istiadet-i insaniyeye tezyid eden mahallelerde ikamet ederek bir takım mazur ve mahallin âetlere giriftar olurlar. Bunların cümlesi kavânin-i tıbbiye riâyet olunmamaktan hâsıl olmaktadır. Ezcümle sâika-i cehaletle taşra halkı muhâlif tıbbi insani olan hamallığa sülûk ederler. Bunların bu hizmetleri meşguliyet-i insaniyeden değildir. İnsanın hilkat-i cemilesine dahi bil-küllîye muhâlif olduğundan bu misillü muhâlif-i tabiat-ı insaniye olan ahvalden tevkî ve mücânebet olunmalıdır.

Şu hâlde sebat oluyor ki fenn-i celîl-i tıp yalnız vezâif-i zâtiyye-i insâniyenin hüsn-ü îfâsına sâik olmayıp belki envâi vatânı behredar olduğunu fûnun ve kemâlâtta dahi istifâde ettirmek hususuna câmidir. Velhâsıl insanın sıhhat-i bedeniyesi muhtell olmadıkça hukuk ve vezâif-i insaniyesini bihakk îfâya muktedir olabilir. Şu ahvale nazaran tahkik ediyoruz ki insan küll-i sıhhatte olmadıkça hiçbir vezâifeyi îfâ edemez. Milyonlara mâlik olan bir adamın sıhhat-i bedeniyesi bulunsa da olmaz ise servetten istifâde edemez. Demek oluyor ki kâffe-i fûnunun ikdam ve ehemm fenn-i celîl-i tıp olmadığından insan hüsn-ü îfây-ı vezâife muvaffak olmak için iş bu fenn-i celîli tahsil olması mühim ve muktezîdir. Tıfl-ı nevdânın akıl ve idrâki efzâyış buldukça mühlik ve muhatarattan haber -silinmiş îfâde- ederek akıl ve idrâkinin tâyin ettiği târife sâlik olur. Sıhhat-i bedeniyeye ile kemal-i akıl ve irfan-ı mütesâvî bir halde bulunurlar ve bunu kıvam ve hâşiyenin bulundukları ahvale -silinmiş îfâde- ederse ayne'l-yakin müşahede edebilir. -silinmiş îfâde- vücud-u insanide emare-i ihtilal donma olur ise kuvve-i -silinmiş îfâde- dahi muhtell olur. Meşguliyet-i insaniye zihin ve beden kemal-i sıhhatte bulunduğu halde icra olunursa şüphe yoktur ki bir -silinmiş îfâde- hüsne hâsıl olur. Ve akıl ve hikmetin gösterdiği -silinmiş îfâde- müntic-i mehâlik ve muhatarat olan hâlâtta vâreste olur.

Şu hale nazaran insan bedraka-i akıl ve îzan ile medâric-i terakkîyat ve kemâlâta savde müsteidd ve kabil olduğu cihetle hayvânat-ı sâireye asla makis olamaz. Bu cihet kat'an kabil-i inkâr değildir. İnsanlar hayvânat-ı sâire gibi bir derece-i mütesâvîyede kalmazlar. Yani fûnun ve maârif sayesinde elbise ve et'imelerinin tahâret ve nefasetine vesâir-i ihtiyâcât-ı zarûriyelerinin tesviye ve anbean tevsi' dâire-i medeniyet ve refâhiyat ederler. Bu da terkiyat-ı fennîyenin netayiçi ve envâi ikdamat ve mesağlin semere-i bir güzidesidir. İnsan yalnız bulunduğu memleketin ahval-i sıhhiyesine tabiat etmekle idâme-i sıhhatte mâlik olamaz. Zira

bu hal mükemmel ve esaslı bir kaide-i sıhhat değildir. Buna akvam ve hâşiyenin ahvâli misal ittihaz olunabilir. Çünkü insan mütemeddinane yaşamak mecburiyetiyle ahval-i sıhhiyenin mecmuane tabiatı labüdd ve zarûrîdir.

Bu halde ise kavânin-i tıbbiyeye riâyetle mükelleftir. Görülüyor ki her nerede fenn-i celîl-i tıb terakkî etmiş ise orada saâdet ve sıhhat-i beşeriye pek yolundadır.

Bundan otuz sene mukaddim-i ömr-ü insani yirmi beş otuz seneye kadar tahdid edilmîş olduğu halde fenn-i hıfzı's-sıhhatin terakkîyat-ı hazırası te'siratından olarak el-hâletü hâzihi otuz beş kırk seneye kadar bir zamanla tâyin edilmekte olduğundan bu cihet isbat eder ki on beş sene zarfında nüfus-u insaniye zayıatın miktarı taklil edilmiştir. Aşı icat olunmamış olduğu zamanlarda dört yüz bin çocuktan ancak on bini bir hayat olabilmekte idi. Halbuki bunun dört yüz bin çocuktan ancak on bin çocuk telef olarak bâkisi pençe-i ecelden tahlis gariban ediyorlar.

Velhâsıl fenn-i celîl-i tıp değil dûçar-ı emraz ve ilel olanları idâme-i hayata muvaffakiyeti te'min belki ilel ve emrazdan tevkîsine bâis olduğu cihetle tahsili derece-i vücubtadır.

Saye-i muvaffakiyet hazret-i pâdişahide müte'addid-i mekâtîbde iş bu fenn-i celîl tahsil ve tedris edilmekte olduğundan biz de elimizden geldiği kadar iş bu varakpâremizde gerek kavâid-i sıhhiyeden ve gerek idâre-i beytiyeye idâre-i umûmîye için ehemmiyet ve elzem olan ebhas ve mesâîlden bahsederek teşhiz-i îzahane-i gayrette kusur etmeyeceğiz. Vallâhi el-muvaffak el-âlemin.

Terbiye-i Zâtiyye

Dikkat olunduğu halde sabit olan hâlâtandır ki evâil-i zamanede insanlar elbiseden ziyâde tezyinat ve tecemmülata meftun olmuşlardır. Akvam-ı sâire envâi vech ve ızdıraba tahammül ederek vücûdlarını tezyin için birtakım işâretler vaz' ederler idi. Akvam-ı mezkûre-i hevanın hararet veya bürûdetinin te'siratı ve himayesine karşı olkadar kayd ve ihtimamda bulunmazlardı. (Hummold?) Bir Hintli beş on gün envâi ızdırabata arz-ı seniyye-i tahmil ederek vücudunu tezyin için birtakım âlâmat ve işârat-ı vazî' ile iştigal eder demiştir. Ve o cinsten olan bir kadın dahi elbiseden âri bir halde bulunsa asla fütur etmediği halde başını tezyin etmemiş olursa begayet izhâr-ı te'sir eder. Bazı kısas ve hikâyattan münfahim olmaktadır ki akvam ve hâşiyeye ilbas için elbise verildiği halde iksa yerine veçhelerini setr ve ihfade-i istîmal ederler.

Bu hal ispat eder ki bu misillü akvamın indinde tezyinat-ı elbiseden ziyâde kıymettardır. Akvam-ı mezkûrenin bu halde bulunduklarını müsbet birçok halete tesâdüf olunmuştur. Nitekim aslen kapudan olup ısıklı namıyla maruf olan ve bundan yirmi sene mukaddem vefat

eden zat kendi maiyetinde bulunan emri-kâli tâîfeler şemsin şiddet-i hararet zamanında deriden yanlış olan gocuk tabs ettiklerini ve rahmet nezdinde iş bu elbiselerini kemal-i dikkat ile düşürüp hıfz ve mukayesine itina eylediklerini nakl ve hikâye eylemiştir.

Mütâlaa -i tevarihden müsteban olur ki elbise icadı mücerred tezyin-i zat etmek maksadından husûle gelmiştir. Ve buna dalâlet eden ahvaldendir ki el-hâletü hâzihi çok kimseler elbisenin vücud-u insaniye olan hizmetinden daha ziyâde biçimine itina ederler. Tahsil-i ulûm ve fûnunun ihtiyâcât-ı zamaniye ile mütenasip olması ve mekâtîbde görülen fûnunun bedahü iştigal olacak hizmetlerde muhassehat ve fevâid-i müşahade olabilecek surette meratib bulunması labüdd ve zarûrîdir. Bu hal elsine dahi cârî olmalıdır. Elsinenin nâfi ve fâidesi kesir olan kısım-i tâtîm ve tedris edilmelidir. İleride cemiyet-i beşeriyeye saâdet-i müstakile olacak olan benat nev'imizin henüz körpe olan zihinlerini öyle birtakım kısas ve hikâyat ile işgal etmeyerek bunları âtiyen kendilerince enva'i fevâid olacak surette yani sarf ve ulûm hesab ve dikiş gibi şeylerle iştigal ettirmelidir. Yoksa gerek rical ve gerek nisânın asla mu'cib-i fâide-i menat olmayan şeyler ile müşteğil olmaları ne cemiyet-i beşereye ve ne de kendilerince bir güne fâideyi câlib olmayarak kuru bir iştigalden ibâret kalır.

Şu hâlde sabit oluyor ki insanlar kendilerine Cenâbıhakkın mevhibe-i ülhiyesi olan akıl ve iz'anı hüsn-ü istîmal ederek tahsillerini ihtiyâcât-ı zamaniyeye tevfiğe sarf-ı mesâî ve ikdamatda bulunarak tezayüd-ü şeref ve sureti mûcib olsun. İş bu makale-i muhtasaramızı ileride teşrihat ve tevzihat-ı muktezîye ile bast ederek ihtiyâcât-ı zamaniyeye mütenasiben bilinmesi ehemmm ve muktezî olan vesâil ve ciheti irâe ve tâyine sarf-ı mukadderatta kusur etmeyeceğiz.

Fenn-i Tedâbir-i İrâde

Mukaddime

İnkâr-ı kabil olan haletten değildir ki bulunduğumuz hal ve zaman fenn-i idâreye vukuf ve ıttılâdan pek ehemmm ve elzem olduğunu göstermektedir. Zamanımızda zuhûra gelmekte olan ilel ve emraz ve mehâlik gûna günün nev'ini beşere olan te'sirat-ı muzıra ve vehimesinin izâle veya tahfifi emrinde iş bu fenn-i kesir el-menâfinin medhal-i azimi olduğundan bu fûnun tahsili ehemmm ve elzem değil belki vâciddir. İş bu fenne vukuf ve ıttılâ tam hâsıl olduğu ve muktezatına tevfiğ-i hareket edildiği halde ahval-i mezkûrenin cemiyet-i medeniyeye olan vehim ve muzır te'sirleri tehvin edilerek müstelzim-i muhassehat olur.

Cemiyet-i medeniye'nin te'min-i saâdet hâli yalnız kuva-i vücudiye-i insâniyenin eşya-i mevcudede sarf ve istimâline vabeste olmayıp belki kuvve-i zihniye-i beşeriyenin dahi ilka-i te'siratta bulunması labüdd ve zarûrîdir. Servet-i memleketin te'siri ve refâhiyat-ı tâtîm

husûl-ü menâbî ticâret ihdas etmekle beraber mevcut olanları hüsn-ü istîmal ederek fevâid ve menâfiattan lâıyıkıyla müstefid olmasa tevakkuf eder. Sâî ve gayrete muktedir olanlar mahsûlât-ı mesâîlerinden yalnız kendi de mütemetti olmayıp belki îânesi cemiyet-i medeniyeye müterettib olan bi-çareganenin dahi maîşeti te'min etmek zarûriyat-ı umurdandır. Cemiyet-i mezkûrenin husûl-u saâdet ve refâhiyat-ı hâlini mütekeffil olan ahval-i mezkûre-i istilzam eder ki mesâîy-i beşeriye her ne suretle olursa olsun adâlet-i hakkaniyet-i ihtiyat dâiresinde taksim olunmak iktâzâ eder. İş bu cihet-i ilm-i idâre-i beytiyenin üss-ül-esasıdır.

Bir hanenin vâridat ve masarîfinin hüsn-ü istihsâli ve istimâli o hanenin saâdetve vüsat-ı idâresiyle beraber husûl-ü refâhiyatı mûcib olur. Meşahir ulema fenn-i idâreden Franklin fakr ve zaruret-i sâî ve gayrette bulunan kimsenin hanesinin kapısına takarrüp etse bile derunhaneye duhule kudretyab olamaz demiştir.

İş bu makale-i acîzanemizle beyan etmek sadedinde olduğumuz fenn-i nev'i ben-i beşere hâkim ve te'sirat-ı külliyeyi câmi olan ve insana vazaif-i insaniyesiyle beraber vazaif-i ubûdiyetini tefhim eden fendir. İnsanın vazaif-i zâtiyyesini bilmesi mûcib-i fahr ve şan olacağı gibi husûl-ü hüsn-ü idâreye muvaffık olmaya sâî ve gayrette bulunmak dahi mecaib-i insaniyedendir. Bu cihet-i insana ömründen istifade-i te'min eder ve tezayüd-ü ömür ve aine-i bâis olur. Ulûm ve fûnun insana kendini bilmek için ehemm ve elzem olan vesât-i müfidedendir. İnsan mevhibe-i ülhıyye olan akıl ve feraset sâikasıyla iktisab-ı ulûm ve fûnuna müstaidir. Akıl ve ferasetin mûcibatıyla hareket olunup olunmadığı insanın idâre-i zâtiyyesinden anlaşılır. İnsanın akıl ve edeple tahliye-i zat ederek ef'al-i memdûhade ve cemiyet-i medeniye'nin menfaat ve fevâidini müstelzim olan muamelatta bulunmayı itiyad etmelidir.

İnsanın vacaib-i insaniyesini ifhame vâsıta olan ulûmun aksâmı kesir ise de başlıcaları fenn-i hıfz-ı sıhhat ve edibat ve hüsn-ü idâredir. Bu vesat-i nâfi ile insan sıhhat-ı bedeniyesini te'min ve vâridatını tezyid ve hüsn-ü idâresini istihsal edebilir. İnsanların dūçar-ı ilel ve emraz olmaktan tavkı ve mücanebeni fenn-i hıfz-ı s-sihhat irâe ve tâyin etmekte olduğu gibi terbiye-i zâtiyyesini ikmal ve mehasin-i ahlakıyla tezyin-i zat-ı sîfât ederek kuvve-i mefkuresini hüsn-ü istîmal etmesini ve vâridatıyla mesârîfinin suret-i hüsneye vazain-i fenn-i idâre tekeffül eder.

İşte biz de elimizden geldiği derecede ve bazaibizimize mütesaniben bu fenlerin usûl ve fûrundan bahsedeceğiz.

(Fransa ilm-i hıfz-ı s-sihhat şubesinin yeniden teşkilat ve tensikatı)

Ticâret nazırı Fransa'nın ilm-i hıfzı's-sihhat için teşkil edilmîş olan mevki-i müzâkerat ve mebâhisatının ezserinev hüsn-ü tanzim ve tensik için bir emr-i istihsal eylemiştir. İş bu meclis bin sekiz yüz kırk sekiz senesi ağustosunun onuncu günü tesis olunmuş idi. Tarih-i mezkûreden beri birçok tebeddülât ve tagayyürata tesâdüf etmiştir.

El-hâletü hâzihi bin sekiz yüz yetmiş dokuz senesi teşrîn-i evvelinin on dördüncü günündeki mukarrerat üzerine müdâvele-i icat ve müzâkeratta bulunmakta idi. Nazır-ı müşârünileyh emr-i mecus anıh-i istihsal ile beraber meclise başkaca bir rapor ita eylemiştir.

İş bu raporda ilm-i hıfzı's-sihhat meclisinin tevsi' iktidarı ile beraber devam hüsn-ü cereyan-ı müzâkeratı ve esas teşkilinden maksud asli olan hizmetten tamami-i îfâsı için bir takım tebeddülâtı ihtiyaç hâsıl olduğunu beyan olunmuştur.

Tebeddülât-ı mezkûre-i cümlesinden olarak meclis-i mezkûre-i ibtidâî teşkilatından olduğu gibi aza-ı tabîiyyesiyle nazır-ı müşârünileyh tarafından başkaca intihab olunacak erbâb-ı ilim ve maârif ile tabiplerden ve kimyagerandan terkiib edecektir. Şimdi nazır-ı müşârünileyh iş bu azayı bizzat etmektedir.

İstihsal olunan emrin mütezammin olduğu vecihle meclisin ibtida-i teşkilatındaki hukuk ve vezâîf kemakan ibka olunmakla beraber nazır-ı müşârünileyh tarafından meclise tâyin olunacak zevatın esamesini mübeyyin bir kıt'a cedvel verilerek bunda gösterilen zevattan üç zatın intihabı meclisin reyine ta'lik olunacaktır.

Bundan başka meclis-i mezkûrede müste'min sîfâtıyla dahi aza bulunabilecektir. Aza-ı mezkûrenin dahi emr-i intihabı meclis-i mezkûreden vuku' bulunacak arz ve ifâde üzerine nazır-ı müşârünileyh raci' olup bu azanın memuriyeti üç sene imtidad edecek ve fakat yeniden intihabları caiz olabilecektir. İş bu azaya maaş vesâîre verilmeyecek ve bunlar meclisin bi'l-cümle mesâlih ve müzâkeratına iştirak edecek ve ileride iktisab-ı mâlûmat ve tecrübe etmiş olacakları cihetle münhall olacak memuriyetlere bunlar nasib ve tâyin edileceklerdir.

İş bu meclisten başka hükümetler vâsıta-i muhabere olmak üzere diğer bir meclis teşkil olunarak iş bu meclisin vazifesi dahi devair-i sıhhiyeye nezaretten ibâret olacaktır. İş bu meclisin azası ise evvel ki meclisin reisiyle devair-i sıhhiyenin müfettiş-i umûmîyesi ve idârenin direktörlerinden mürekkeptir. İş bu meclis-i ahirin vazife-i asliyesi umur-u zabıtaya müte'allik tedâbir-i sıhhiyeyi müzakereden ibârettir.

Meclis-i evvelin vezâîfine gelince nazır-ı müşârünileyh tarafından meclise gösterilecek tedâbir-i sıhhiye üzerine müzâkerat ile işğal ederek netîce-i kararını bildirecektir.

Nazır-ı müşârünileyh tarafından meclise irâe olunacak tedâbirin envâi ise cihet-i bahriyeye aid vezâîf ile karantinalara ve bunlara müteferri olan idârelere sarı olan hastalıklara dâire-i tedâbir-i lazıma ve mânia inhazına ve zirai ile amelenin te'min-i sıhhat-i bedeniyelerini

müstelzim olan vesâlinin istihsalına ve aşı usûlünün te'minine ma'den hamamlarının ıslah-ı ahval-i hazırasıyla bunlardan erbâb-ı fakr-u zaruretin dahi müstefid olmaları da esbâbının mevki-i faale isâline ve mâdeniye tabiblerden müfettiş tâyinine ve sıhhiye için lazım-ı tesis olan meclis ile komisyonların teşkiline ve eczacılığa mütea'llik-i tedâbirin ittihazına ve hane ve mesâkin in ve fabrikaların sıhhat-ı umûmîyeyi ihlal etmeyecek bir dereceye vazi' ve ifrağne ve ale'l-'umûm suların sıhhate nâfi' bir halde bulundurulmasına mütea'llik ve raci' olmakla beraber hıfz-ı sıhha nokta-i nazarından her ne tedbirin ittihazı nâfi' ve müfid ise bu cihetler üzerine dahi müdâvele-i efkâr ederin netîce-i mukarreratını nazır-ı müşârün-ileyhe bildirecektir. İş bu meclisin azası yirmi üç zattan ibârettir.

Meclise âzâ sıfatıyla duhule salahiyeti olabilenler

Umûr-u ticâriye ve hâricîye direktörü

Meclis-i sıhhiye-i askeriye reisi.

Meclis-i bahriye-i askeriye reisi.

Rûsumat nazırı.

Mâdenat-ı umûmîye idâresinin direktörü

Umur ve ticâriye-i dahiliye direktörü

Sıhhiye idârelerinin müfettiş-i umûmîyesi.

Hayvânat-ı mekâtîbin müfettiş-i umûmîyesi.

Ticâret mühendisi.

Bundan başka âzây-ı sâire nazır-ı müşârünileyh tarafından intihab edilecek ve bunlardan la-akıl sekizi etibbâdan bulunacaktır. Nazır-ı müşârünileyh tarafından intihab olunan azadan birinin vuku vefatında iş bu meclise tâyini irâe olunacak üç zattan birisi intihab edilecektir.

Kolera

Avrupa'nın bazı cihatında olan helmeni icra etmekte bulunan kolera illet-i müthişesi her tarafı dûçar-ı havf ve hiras eylemektedir.

Saye-i muvaffakiyetvaye-i hazret-i pâdişah-i memâlik-i mahrûse şâhânece her tarafça tedâbir-i sıhhiyeye itina olunmakta ve illet-i mezkûrenin âdem-i sirayetince te'sirat-ı külliyesi mücerreb olan karantina usûl-ü mahasin şumuline bihakk dikkat edilmekte olup inşaallahü Teâlâ memâlik-i mahrûse-i şâhânenin illet-i mezkûreden vâreste olacağını kaviyyen memul olduğu gibi tedâbir-i sıhhiyece ihtiyatı elden bırakmak dahi pek mazarr olduğunu târife hacet yoktur.

Şurası dahi kemal-i şükran ve mesarr ile görülür ki velînîmet-i bi-minnetimiz pâdişah-ı faruk-u haslet ve şehinşah-ı mekârim menkabet efendi hazretlerinin illet-i mezkûrenin

memâlik-i mahrûse-i şâhânelerine men' sirayeti emrindeki evamir-i ilham mezahir-i mülûkaneleri ittihaz olunmakta olan tedâbir-i sıhhiyece selamet ve ticâretimizi bihakk tâyin etmekte olmasıyla bu cihet dahi illet-i mezkûrenin memleketimize men' sirayetini müstelzim olan esbâb-ı asliye vakiyeden ma'duttur.

Bununla beraber kâffe-i tedâbir-i sıhhiyeyi hükümet-i seniyyeye bırakmayarak elden gelen mesâî ve ikdamatta bulunarak tedâbir-i tıbbiye herkeşçe pek ziyâde dikkat ve itina edilmek mühim ve muktezîdir.

Vakıa dersââdet-i münteşir olan evrâk-ı havadis bu babta pek çok makaleler derc edilerek irâe-i tarîkte bulunmuş oldukları inkâr olunamaz. Fransa meşâhîr-i etibbâsından Fovul?, Napias?, Porset? gibi en mahir ve mütefennîn tabiplerin geçen sene vuku' bulan ictimâîlerinde tedâbir-i sıhhiyeyi hâvi kararname neşr ve ilan etmiş iseler de mevcudi kalmamış olması hasebiyle bit-tekrar tab' ve neşr edilmiştir. .

Tedâbir-i mezkûreyi bil-mütâlâa bunlarda istintaç ve iktibas olunan tedâbiri gazetemize derce-i mübaderet eyledik.

Bu misillü ilel müdhişe zamanede bervech-i âtî tedâbir-i sıhhiyeye itina edilmelidir.

Evvelâ hadis olan illetten asla dûçar-ı havf ve hiras olmayıp metanet-i kalbiye izhar etmelidir.

Sâniyen hadden ziyâde çalışmak ve safahatte bulunmaktan ve az uyku uyumaktan ve lâyıkiyla ısıtılmamış olan hamamda ziyâde durmaktan velhâsıl kuvva-i zâtiyye-i izâle eden ahvalden tevkîi ve mücânebet edilmelidir.

Sâlisen vücudun üşümesi ve âlel-husus leylen esna-i nevmde bi-çarelerin açık bırakılması ve gündüzleri pek sıcak olan zamanlarda gecelerde pek hafif elbise telebbüsü ve pek ziyâde soğumuş su içilmesi pek mazarr ve vahim olan haletdendir.

Râbian bir perhiz-i taamda bulunmak kıyye-i ihtiyatkârısı ile ikmal-i kuvvet-i bedeniyyeye hâdim olan ekl-i meşrepten muhteriz bulunulması mazarr olduğu gibi sıhhat-i bedeniyenin en birinci esbâbından bulunan suyun nezafet ve tahâretine dikkat edilmesi dahi vahimdir.

Hâmisen beher gün sarf olunmakta olan suyun safî ve berrak olmasına dahi dikkat ve itina edilmelidir. Derece-i matlûbede su bulunmadığı halde hiç olmaz ise elde bulunan suyu kaynatmak ehem ve elzemdir. Bu suretle kaynatılan suyun istimâli kâfi add olunabilir. Ve bu yolda ihtiyar külfet olunmamak istenilir ise bir miktar çay ile ömür otu kantaron? çiçeği ve Jansiyane ve kına kına kökleri üzerine kaynar su dökülerek soğuduktan sonra güzelce süzüp isti'mal edilmelidir.

Sâdisen et'imece miyâh-ı mâdeniye istimâli bu misillü zamanlarda pek ziyâde nâfia ve müfid olur. Lakin bunlarda ziyâdece kalb-i zuhûr etmekte olduğundan bu babda ezher cihet dikkat ve itina olunması muktezîdir.

Zann-ı acîzanemize göre berveche mezkûre suyun bazı kök ve çiçek ile terhib edilerek kaynatılıp içilmesi masârif-i kesireyi müstelzim olunmakla beraber pek müfid ve nâfia ve aranılan şeyler her yerde mevcuttur.

Sâbian tabh olunan ekmeğin öyle ötede beride teraküm eden su ile tunç edilmesine aşırı dikkatce itina edilmelidir.

Sâminen bu misillü illet-i müthişe zamanlarda miyâh-ı müteaffine ile memlu olan kuyuların suyunun istîmal olunmaması kaide-i külliyledir.

Tâsian kemale ermiş olan ve çürük olmayan yemişlerin tenavili bad-ı mazarrat değil ise de bu misillü yemişlerin alelumum kabukları soyulması ve ziyâdesiyle emniyet bahş olmak arzu olunur ise bunların tabhı ile ekli it'ame olunmalıdır.

(Âşiren) tedâbir-i sıhhiye-i mezkûreye hakkıyla ve tamamıyla riâyet sıhhat-i bedeniye-i insaniyeyi tekfil eden halet-i asliye ve vukuyeden olduğu gibi bir cihet-i mühimme daha vardır ki o da sabır ve anın mutlaka bi-mühimme-i hal tabh olunarak ekl olunmasıdır. Çünkü turp ve her nev'i salata üzerinde bazı ilel ve emrâz-ı hudusu müstelzim olan tahmiller bulunabilir.

(Ehad-i âşer) İllet-i müthişe esnasında müskirata ziyâdesiyle mübtelâ olmak ve eline her ne geçerse ekl etmek pek ziyâde bâis ve hamittir. Bazı kimseler görülür ki illet-i müthişeden tahlis-i garibane vesîle olmak zumuyla müskirata behemmin olurlar. Hâlbuki bu halden daha mazarr ve mühlik bir şey olamaz. Şüphe yoktur perhiz ve itidal bad-i sıhhat tâtmedir.

(İsnâ-i âşer) Buz ve dondurma ve karlı meşrubat hazmı tasib etmekle beraber vücud terli olduğu zaman kolerayla müşabih-i illet ve emrâz-ı sâire hudusuna sebebiyet verir. Şu hâlde sebat oluyor ki bu misillü şeylere kolera zamanında pek ziyâde dikkat ve itina olunmak derecesi vücubta görünür.

İmdi tahakkuk ediyor ki kolera esnasında en ziyâde metanet-i kalbiye göstermelidir. Çünkü insan bu sürede giriftar-i havf ve dehşet olursa pek çabuk ishale tutulur. Esna-i muharebatta acemi pek genç neferatta ve hengâm-ı imtihanda talebede çok defa bu misillü ahval vuku' bulmuştur. Emr-i tathirata pek ziyâde itina olunması ehemmi olduğundan helalarda (klorür deşü) (klorür zenk) (göz taşı) (istifinin) ve buna mümasil şeyler istimâli kâfidir.

Tedâbir-i mezkûreye ilaveten dermiyan ederiz ki her cihetle tahâretli bulunmalı ve kavânin-i tıbbiyyeyi icra etmelidir.

Müthişe-i mezkûrenin ilm-i hıfz nokta-i nazarından ref ve izâlesi emrinde ittihazı lazım gelen tedâbirin ehemmi ve ikdamı balada teşrih ve tavzih edilmîş olduğu cihetle enkirde bu misillü bir illet zuhûrunda tedâbir-i mephus inhaya cidden dikkat ve itina olunmalıdır.

Kolera emrâz-ı sâire sarr-ı add olunmuşsa da hakîkate müsbet olan hâlâtındandır ki daha nice ilel ve emrâz-ı sariye vardır ki kolera misillü seri' elzeval olmayıp bâkî ve müstemirdir. Kolera diğer sarri ve bulaşık illetler ile teşbiye olundukda iş bu illetler koleranın nev'i beşere ilka ettiği te'sirat eylemeden daha ziyâde müesser olduğu tâyin eder. Son defa yapılan tıbbi istatistikler gösteriyor ki tifo çiçek kızıl hastalık gibi emrâz-ı beher sene birçok gençlerin defin hak olmasına badi oluyor. Kuş boğan tâbir olunan maraz-ı mühlik dahi nice kuvve-ül-beyyine etfal vatanın vefatına sebebiyet veriyor. Bu misillü emraz nice ebna-i beşerin badi-i memati olmakta olduğu tesîfât-ı azimiye ile müşahide olunur. Bu insanlar bu misillü ilel vehimeden tahlis-i gariban heyet etmiş oldular. Her birileri birer haneye reis olarak saâdet-i beşeriyeye te'sirat külliyye-i müstelzim olurdu. Verem illet-i faciasını dahi bu misillü ilel vehimeye meyanane idhal etmiş olur isek hatada bulunmamış oluruz.

Merkez medeniyet âlem-i adüvv şamar olunan Paris'te ayda bin kişiden ziyâde iş bu illetten vefat etmektedir. İş bu illetin yalnız defin hak etmiş olduğu kimseler ile kalmayıp bilşevazet? evlat ve ahfadına dahi intikal etmektedir. Kolera ise seri-üz-zeval olmakla beraber ekseriya zaaf ve herm ile muttasıf olanları pençe-i kahr ve helakına almaktadır. Veremden mâada serçe sara ve cinnet frengi sarhoşluk ile cehalet ve bunların netîce-i müellimesi olan fakir ve sefâlet koleradan ziyâde cemiyet-i beşeriyenin tenkise sebebiyet vermekte olduğu câlib-i tereddüt ve iştibah değildir. Binâenaleyh bu misillü hastalıklardan bahseylediğimizde ispat edebileceğiz ki kolerayı tifo ve çiçek gibi balada esamiyesini tadad ettiğimiz ilel ve emraz teşbiye eylediğimizde koleranın pek de olkadar te'sirat-ı vehimeye mûcib yani cemiyet-i beşeriyenin tenkis miktarınca ilel mezkûre kadar muharrib olduğu tâyin eder. Bahsi asliyemizi ricat ederek deriz ki koleranın te'sirat ve vehimesinin izâlesi için tedâbir-i sıhhiye ve mânia inhaz ve icra olunmalıdır.

Netîce-i el-netîce olarak arz ederiz ki metanet-i kalbiye tahâret-i mukavvi et'ime ehemmi ve elzem velhâsıl mahal-i sıhhat olan haletten tavki ve mücânebet râfi ilel ve eskamdır.

Sahib-i imtiyaz

Doktor Ütücyan

Matba-i Ebuzziyâ

4.2. Sayı 2

Şimdilik idâresi Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit olan her nev'i mevad için doktor
Dersaâdet için gazetenin altı aylığı bir mecidiye taşralar için bir buçuk mecidiyedir.	Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur.
	Gazeteye derç olunmak üzere gönderilen evrâkın
	tab' ve neşrî idâreye
	âit olunduğu gibi derç olunmayan
	evrâk dâhi iade olunmaz.
Beher nüshası 30 paradır.	Beher nüshası 30 paradır.

Fi 17 teşrîn-i evvel rûmî ve fi 26 efrenci sene 1884	Beher salı günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 2 fi 8 muharrem sene 1302
--	---------------------------------	---

Gazetemizin mazhar olduğu teveccühat-ı umûmîyeden dolayı hâsıl olan me'ser ve mefharetimizi kemâl-i şükran ile arz ve beyan ve iş bu tevcihat-ı umûmîyeden dolayı gazetemizin intihab ve nâfiyat-ı münderecatına bir kat daha hasr-ı dikkat ve ehemmiyet edeceğimizi tezkar ve ityan ederiz.

Dersaâdetde tab' ve neşr olunmakta olan muhterem refiklerimizden gördüğümüz müesser terakkî perverî ve teveccühat-ı maârif-i küsteriye arz-ı şükran ederiz. Maksudımız sıhhat-i umûmîyeye lazım olan tedâbir ve vesâiti neşr ve tavsiyeden ibâret olmakla iş bu vazife-i vatan perveriye elimizden geldiği kadar sâî ve gayrette bulunacağımızı tekrar ihtar ile muhterem refikalarımız tarafından gördüğümüz hüsn-ü telakkîden mütehassıl mesarat ve mübâhatimizi izhara mübâderet eyleriz.

Ahbabımdan bir zat tarafından gönderilmiştir.

Akdes-i sıhhat!

Nam-ı akdesin memleketimizde birinci def'a olarak manzûrum oldu. İla gayr-el-nihâye bâkî ola. Senin bekâ ve devamın saâdet-i beşeriyenin esasıdır.

Seni nazâr-ı mutalaaya alarak yalnız vaz' ve tâyin eylediğin kavânin-i nâfia ve naciyye riâyetle rahat yaşamak mümkün olacağını bana ihtarla himmet buyuran hâzik doktora ihtirâmı ve kendisinin iktisab eylemiş olduğu fenn-i celîl-i tıptan mânen ve maddeten müstefid

olduğumdan teşekkürümü kendisine arz ve ebnâ-i cinsime neşr ve ilan ile nagesinin bekâ ve devamını yani kendi indlerinde? ikdas olması lazım-gelen muhafazâ-i sıhhatlerini te'min için muâvenet-ı lazımeye himmet buyursunlar.

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir

Kâffe-i sunuf-u beşeriye'nin terakkîyat-ı maddîye ve manevîyesine cehalet kadar bir ma'nî vahim yoktur. İnsan zarurete duçar olur ise esasen sebebi cehalettir. Binâenaleyh cehaletten neşet ve tevellüd eden fenalıklardan tamamıyla bahsetmek lazım gelse pek çok tâlîkate ihtiyaç hâsıl olur.

Ancak nev'i beşere ve ebnâ-i vatana hizmet etmek isteyenler için iş bu cehalet-i unvânı pek yük bir bab mübahase açabilir. Şuara ve edâ ve feylosoflar tarafından cehaletin tafsilen ve îzahen beyan ve îfâdesine himmet edilmiş olsa ebnâ-i vatana bundan âlâ faydalı ve mühim bir hizmet olamaz. Tefsil-i keyfiyetten sarf-ı nazârla cehaletin tıbben insanın sıhhatte olan tes'irat-ı mazârrasından muhtasaran bahs ve beyan edelim.

Sıhhat insanın en birinci mes'ûdiyetidir. Kim ki bu dünyada mümkün mertebe bahtiyar ve mes'ût olarak yaşamak arzu ederse zengin olması lazımdır. Lâkin şurası da mâlûm olmalıdır ki zengin demekle elmas ve mücevher ve sim ve zer ve her cins emval ve eşyanın çokluğunu anlamamalıdır.

Akil bir âdem duçar-ı fakr-u zaruret olmaksızın ta'ayyüşe muktedir olduğunu bilmelidir. Çünkü herkes bulunduğu meslek ve san'atta haline ve derece-i iktidâbına göre zarûret ve mezayika çekmez ise işte o kimse zengin add olunur. Zira insan her ne rütbe ve mertebede ve hangi sınıf ve ne san'atta bulunsa çalıştığı ve çalışmanın yolunu bulduğu halde o kimse refâhiyat-i hal ile ta'ayyüş edebilir.

Çalışmaya muktedir olmak için evvelâ insana ne iktâzâ eder evvelce vücudun sıhhatte olması farzdır. Erbâb-ı indinde mâlûm olan bir keyfiyettir ki cehalet iki nev'idir. Birincisi cehalet-i külliye'dir yani insan her cihetle cahil olabilir. Mesela yazmak okumaktan behresi olmayanlar ve lisan-ı mâder-i zatını bilmeyenler ve me'lûf ve meşgul olduğu san'at ve usûlde mâlûmat-ı tâmmeye kesb-i vukuf olmayıp yalnız yemek ve içimin ve yatıp kalkıp oturmak ile vakit geçirenler olup bu makule insanlara medeniyet dâiresinde yaşayan milletler hayvan ve vahşi tesmiye ederler. Mesela Amerika'nın içeri taraflarında ve Afrika'nın büyük kısmında meskûn olan âhâlî bu babda olarak misal gösterilebilir:

İkincisi cehalet cüz'îyedir ki bu her bir insanda vardır. Zira insan her ne kadar âlim olsa elbette bir cihetten cehl olacaktır. Mesela terzi kunduracılıktan mâlûmatı olmayıp o san'atça cahil add olunur. Bununla beraber bu yolda olan cehalet ne tâyib ve ne de tezyif olunur.

Zira oluyor ki umûm-i nev'i beşer mes'ûdane yaşamının usûlünü bilmesi vazife-i insaniyettendir. Mesela azâm-ı na'mâ ülhıyyeden olan teneffüs neye hizmet eder. Ve ekl ve şurbu icap eden sebep neden ibârettir ve ne mecburiyete mebnidir ki günde iki üç defa veya daha ziyâde taam eder ve azâ-ı vücudiye-i insâniyenin hizmetleri nedir. Ve bunların hizmetleri ve bir pederin familyasına ve evladına dâir icra edecek birçok vardır.

Şurası dahi feramuş olunmasın ki pederlik vazifesi yalnız evlada mâlik olmak değildir. Ancak ağış terbiyesine alarak güzelce besleyip büyütmeli fakat terekkiyat-ı maddiye ve manevîyesini kâfil olacak esbâb-ı istikmal etmelidir.

Kezalik mâderin zevcine muhabbet ve sadakatli olmasıyla beraber bulduğu hanesinin dâhilen umur-u idâresini hüsn-ü îfâyâ muktendir ve dâima hanenin her bir umurunu görüp ve gözetip taht-ı nezaret ve iltâzâmında tutarak müttefikâne hareketle ta'ayyüşçe israf ve itlaf etmeyerek herhalde zevcine sıyanet ve îrad ve mesârifini ve idâresinin hesabını teftiş ve mütâlâa etmek ve evladının terbiye-i zâtîye ve istikmal-i mahasin insaniyece derece-i matlûbeyi irtikasını te'min etmek vezâif-i asliyesindendir.

Hülâsa mâderin iş bu vezâifesini icraya muktedire olması evvel-be-evvel terbiyeli olmasına menut ve babestendir. İşte evsaf-ı matlûbe ile muttasıf olan peder ve mâder ailesinin mes'ûdane yaşamasını ve sıhhat ailesini te'min ederek bir dâire-i refâhiyatta imrar-ı evkat ederler.

Gerek susamanın ve gerek sarhoşluğun önünü almak ve ondan münbeis fenalığı def etmek için tereyağından çıkarılan sütü içmelidir. (Bi?) İsmindeki tabip olbabda cem' ve telif etmiş olduğu risalesinde diyor ki iş bu sudan yalnız sarhoşluğun değil belki ondan hadis olan bilcümle fenalığın önünü alır. Lâkin mezkûr tereyağının her mahalde bulunamayacağı cihetle bundan istifâde umûm için mümkün olamayacağı zarûridir. Fakat mevcut bulunan mahallerde işret edenler haklarında iş bu süttten sabahları ellişer dirhem miktarı istîmal olunursa vücûtea ondan pek ziyâde fayda görüleceği muharebattandır.

Bu esas hakîkaten pek faydalı olduğundan hem vücûda nâfi vehimede o yüzden tevellüt eden fenalığı dafi bir icad-ı cedidi kârilerimize tavsiye ettikten sonra şurası da ilaveten beyan olunur ki işret yani müskiranın herhangi biri olur ise olsun fert-i istîmali pek ziyâde mazârr olduğunda şüphe yoktur. Binâenaleyh bu mazârratı bilerek davet ettiğimiz gibi bu yolda da bir tedbir ittihaz edilmediği halde (sarhoşluk) yani işret vücûdu bir mazârr-ı ızdıraba vaz' eder ki bundan tahlis gariban emr-i mahall olur. İşrete münhemik olanların dahi birdenbire terk etmesi kabil olamayacağı cihetle şurasını onlara halisane ihtar ederiz ki her ne olursa olsun tefritan ekl ve şurbi mazârr ve fenalığı dâî olduğu bedîhîdir. Hususa işretin ise tefriti vücûda ne kadar

mazâratı mûcib olacağı bundan teyekkun olunabilir. Lâkin işret olunduğu halde âdeti taam ekl eder gibi pek az ağıza alınıp ağızdaki yarayla hılt edilerek lokma lokma içilmelidir.

Böyle içilecek müskiratın beş dirhemi başka türlü içilmekte olan müskiratın yüz dirhemine tekabül eder. Bunun vücuda mazarratı olmadığı gibi belki muhassenatı da görülebilir.

Birincisi beyan olunan muzıratı ve fenalığı men' eyler vehm-i meskûrat aslında acılık ve şerbinde zaten eşer acılık cihetiyle suûbet olmasından dolayı ağızda durdukça midenin ondan tefrit edeceği cihetle meskûrattan külliyyen mücânebete mecbur olur. Bu ise insanın müddet-i hayatında ferâğ-ı bâl ve refâhiyat-ı hal ile yaşamasını mûcib olur.

Gazetemizin birinci nüshasında bir nebze beyan ettiğimiz gibi nev'i ben'î beşer mahlûkat-ı sâireden tefrik ve temyiz ettiren şu kuvve-i natika ve mefkûredir. Bu husus cümle-i ülhiyye: Herhalde bir vücuda merbut olup vücut denilen şu ise bir esas mücerred olduğundan anın devam-ı hayatı ve dünyada yaşadıkça her arzunun husûle mücerred sıhhat ve afiyet-i vücuda mütevâkkıftır.

Bu sıhhat olunmazsa o vücutun ehemmiyeti kalmayacağı bedîhîdir. Kolera denilen illet her ne kadar müthiş ve sâri bir hastalık ise de dâima olmayıp vakit vakit ve bazı memleketlerde zuhûr eder.

Sarhoşluk ise dâima ve umûmî bir hastalıktır.

Nitekim: (Atviz?) nam tıbbiyenin Berlin'de üç ayda bir defa neşr etmekte olduğu risalesinde istâtistiki görölerek bervech-i âtî gazetemize derç olunmuştur.

Mezkûr risalede diyor ki (Soyiste?) de 1870 tarihinde 17807 meyhaneye mevcut olup ve 1880 de 21747 meyhaneye bali yani on sene zarfında 3940 adet meyhaneye tezayüd etmiştir. Demek ki şu hâlde yüzde yirmi iki derecesinde artmıştır. Ve keza (Holan?) de dahi 1861 de 35909 bulunurken 1879 da 45154 meyhaneye eblağ ve yani on sekiz sene zarfında 9245 tezayüd ve yüzde yirmi altı nispetinde meyhaneler artmıştır. (Danimarka) da dahi 1860 tarihinde 2492 meyhaneye mevcub olup 1870 tarihine gelinceye kadar 7900 meyhaneye eblağ ve 1880'ne kadar 10005 meyhaneye yani yirmi senede 6613 meyhaneye tezayüd etmiştir. Ve Nemçe'de dahi (1869) tarihinden (1879) tarihine değin on sene zarfında yüzde yirmi iki Bavyera'da 1872 tarihinden 1877 tarihine kadar yüzde kırk sekiz ve (Rutenburg)da 1862'den 1872'ye kadar yani on sekiz senede yüzde yetmiş iki ve bâde yüzde altmışaltı ve sakızda yüzde elli nispetinde meyhaneler tezayüd etmiştir. Hatta yüzde yüz nispetinde meyhaneleri artmış mahaller dahi vardır.

İşte bir zaman içinde meyhanelerin ne derecelerde teksir etmiş olduğu bâlâdaki cetvel mütâlâasında müsteban olur.

İşte risâle-i mezkûrede tıbbîye tabib mûmâileyhin rivayetine göre ekser memâlikte meyhanelerin günden güne tekessür-ü tezayüd etmesi nev’i ben’î beşerî mücerreb olan esbâb-ı azimedendir. Hatta Prusya’da dahi senede 11500000 frank yani 62500000 kuruşluk müskirat-ı sarf olunmakta olduğu anlaşılır.

Mamafih mezkûrat günden güne tekessür etmek vahitten? ziyâde istîmal olunmasından intaç edeceği mazârrata şimdiden teessüf etmelidir. Koleranın ne derecelerde mahf bir illet olduğu mâlûmdur. Müskirat ise ondan daha fena ve müesser bir şey olup koleradan çok ziyâde telef-i vücud etmiş olduğu muhakkaktır.

Gerçi bir taraftan hükümetler ve diğer taraftan umûm âhâlî ulûm-u sıhhatin ömr-ü beşere faydası olan kanunların ve tedâbir-i sıhhiyenin tahsiliyle icabına istîmalen dikkat ve îtinâ olunmadığı ve umûmî ve hususi gayretlerde kusur edilmediği halde çok kimseler bu yüzden ifnâ-yı vücud etmiş olacağı emsal-i delaletiyle müsbettir. (Bonkçun Peringil?) nam tabib-i hâzik dahi demiş ki (sarhoşluk) kılıçtan ziyâde insanı katl ve islaf? eder. İşte bundan sarhoşluğun nev’i beşere tes’irat-ı ilka ettiği mazârr ve mehalikin derecet-ı hakîkiyesi sabit ola. Çağından bunlara meydan vermemek üzere bâlâda beyan olunan tereyağı sütünün her halde istîmaline ehemmiyetle dikkat olunmalıdır.

Hayat-ı İnsâniyenin Kıymeti

Doktor mösyö Rüşar? tarafından Hay şehrinin hıfzu’s-sıhha kongresinin ictimâî umûmîyesinde îrad olunan ve hayat-ı insâniyenin kıymet-i tasarrufundan bahseden bir müzakerenin tahlil ve tavsif âtîsini jurnal de debaden? istinsah eyledik. Hayat-ı insâniyenin kıymet-i tasarrufisi henüz hesaba dâhil olmamıştır. Bu mesâîle ile meşgul olan İngiliz Sahyoniki? Mösyö Şadvik?, Kar?, Doğlas?, Ğaston?, Cames?, Pajt? mesele-i mezkûreyi ancak hususiyet-i nokta-i nazâriyla mütâlâa edip benim yaptığım gibi umûmîsini yapmamışlardır. Zira bu hesapların üzerine istinad etmekten maksadım kavâid-i cümle-i âtiyeyi irâe etmek içindir:

- 1- Hıfzu’s-sıhha namına olan bütün sarfıyat bir tasarruftur.
- 2- Hastalık kadar hiçbir israf yoktur. Eğer mevt değilse.
- 3- Cemiyet-i beşeriye için hayat-ı insâniyenin israfı her bir şeyden ziyâde muharribtir. Bu maksadı inbat ve vikaye için olan memat ile marazın nas üzerine olan suret-i tes’irâtı arz ve beyan edeyim.

Muahharen bu fidye-i hayatın tenfisi mümkün olmadığı ve hıfzu’s-sıhhanın ona şimdiden sonra vasıtalar tedârik edeceğini ispat edelim.

Kendi hemcinslerinin hayatını bir tacir malı gibi muamele etmek sâirelerden ziyâde tabip sebep olur. Bu mesele vicdaniyede ısrar edemem lâkin ihtiyatı da terk etmem. Vicdani ve maneî cihetle nazar olunduktan hayat-ı insâniyenin kıymeti yoktur. Lâkin kasıl olunamayan bu kıymetin yanında maddî olarak bir kıymet vardır. İşte ancak budur ki kanun onun hakkında cârîdir. Ve ancak yine odur ki hayat üzerine emniyet-i mukavelenamelerinde görülür. Bu kıymet-i tasrifeye mealen nihayi tebeddül eder lâkin ekseriyasın ve cins ve cemiyet-i beşeriyenin derecesi ve makamı ile müteessirdir. Tevellüddün faaliyet-i tâmmesine kadar neşv ve nümâ bulur. Şeyhuhete temayül etmek üzere sin-i mezkûrede bir müddet tevkîf ederek şeyhuhette insan artık kıymetsiz kalır. Maluliyet cennet işsizlik gibi kıymet-i mezkûre inasta zükurdan ve sahra sekenesinden şehir-i meskenesinden daha azdır. Cemiyet-i beşeriyede derecat-ı aliye ile kıymet-i mezkûrede tezayüd eder.

----- Müctemi-i Amerika'nın Ahval-i Maârifî

Tevsiyat ve terakkîyat-ı fikrinin ezher-ı ciheti refâhve saaddet-i beşeriyeyi mûcib ve müstelzim ede ki müslim âlim olmakla Amerika memâlikinin her cihetinde terbiye ile ulûm ve kanun-u sâirenin tamim ve intişarı maksat hayr-ı mersadiyla sarf olunan gayret ve mesâînin günden güne tezayüd ettiği mübeyyin olarak Amerika'nın makarr hükümeti (Vaşington) şehrinin meclis-i maârifî tarafından neşr olunan âtîdeki istâtistikleri kârîm-ı kiramımızın izharına arz ederiz.

Müctemi-i Amerika âhâlîsinin mikdar-ı beher on sene zarfında yüzde otuz iki nisbetinde tezayüd ve tekessür etmekte olup erbâb-ı fenn-i irâdenin beyanına nazaran âhâlî-i mezkûrenin mikdar-ı yekünü tarih-i hâzıradan altı seneye değin yani 1900 tarihinde 88000000 nüfusa balığ olabilecektir. Müctemi-i Amerika'nın sath-ı arzı 900000000 dönüm miktarında olup 1870 tarihinden 1880 sene-i mîlâdîyesine değin yani on sene zarfında Amerika kıtasına 1113713 nüfus hicret etmiştir.

İlim ve maârifin Amerika âhâlîsinde taammüm ve intisarı ve o cihete masruf masâî ve ikdamatın emsali henüz meyanın hiçbir tarafta müşahide olunmamış ede ki müsbettir. Avrupa âhâlîsinin sunuf-u mutebere ve sâ mân ve serveti hâiz kimsenin sunuf-u fukaray-ı âhâlîden daha ziyâde emr-i maârif ve terbiyelerine dikkat ve nezaret olunmakta ise de bunun aksi olarak müctema-i Amerika'da görülmektedir ki hıttâ-i mezkûrenin devair-i belediye ve meclis-i maârif en ziyâde sunuf-u fukara ve cühelay-ı âhâlînin nîmet-i maâriften beher mend olmaları için leyl-ü nehâr mesâî ve ikdamatta bulunmakta ve hatta tedâbir-i fedâkerane dahi ittihaz ve deruhde olunmaktadır.

Zira meşâhîr-ierbâb-ı fenn-i idâreden (Râbia Kullar?) mûlahazâ ettiği, cehalete bir zillet-i müfritadır. Nasihat zi-kıymet bir nebzecek böyle nazâr-ı dikkat ve mütâlâadan teb'id etmemektedir. Bununla beraber (Vaşington) şehrinin meclis-i maârifinin ma-t-teessüf beyan ettiği nazâran umûm müctemi-i Amerika'da yirmi bir yaşından yukarı takriben iki milyon nüfus-u âhâlî ilim ve maâriften bi-behre oldukları gibi beyaz cinsten 962611 ve siyah cinsten 1076178 nüfus etfal dahi ilim ve terbiyeden bihaberdirlere.

1880 senesi tarihi mîlâdîsinde Amerika'nın cihet-i cenubiyesinde tesis-i mekâtîb için üç milyon Osmanlı lirası yani 324000000 kuruş ve 1881 tarihinden 1882 tarihine değin yani üç sene zarfında (Virginia) nam şehrinde üç buçuk milyon yani 378000000 kuruş sarf ve istihlâk olunmuştur.

50000000 nüfus-u âhâlîden ibâret bulunan umûm müctemi-i Amerika'da 1883 senesi kanun olunan nihâyetine değin 194247 kilometre yani 291380500 arşın miktarı demir yol hattı inşa olunmuş ise de âhâlî-i mezkûre miktarının yedi misli yani 346000000 nüfus-u âhâlîyi hâvi bulunan umûm-u Avrupa kıtasında tarih-i mezkûre değin 183188 kilometre yani 274782000 arşın miktarı demir yolu hattı inşa olunmuş olup miktar-ı mezkûr-u hisab tenasûbe nazâran Amerika demir yolu hattı miktarının altı misli nakis bulunmaktadır. Kezalik Amerika'da yalnız 1883 senesi 10804 kilometre yani 16206000 arşın ve yine sene-i mezkûre zarfında Avrupa'da ise 9433 kilometre yani 7399500 arşın miktarı demir yolu olunmuştur. Miktarı yukarıda beyan kılınan Amerika demir yollarının inşası için 38400000000 frank yani takriben 180000000000 kuruş sarf olunmuştur. Kezalik Amerika'nın her cihetinde Elhaletu Hazihi mevcut bulunan telgraf hatlarının tul-i mecmuu 193000 kilometre yani 28950000 arşından ibâret bulunmaktadır.

Şimdilik bu kadarcıkla bilâ iktifâ nüsha-i âtiyemizde Amerika mekâtîbinde tâlim ve tedris olunan ulûm ve fûnunun ve usûl-ü müttehaz-ı tedrisinin neden ibâret olduğundan bahs ve beyan kalınacaktır.

Safî Hava

Tecârib-i adîde ile müsbettir ki kimi tâîfeleri kiminin derununda hâiz oldukları sıhhatlerini karaya çıktıklarında hemen kaybederler.

Acaba bunun hikmeti nedir?

Avamın efkârına nazâran semere-i adettir. Hâlbuki bu efkâr pek batıldır. Acaba adetin sebebi nedir?

Fenn-i hikmet erbabının tecârib-i dakikasından istintaç olunduğu vecihle deniz havasının kara havasına nispeten otuz kat temiz olduğu derkârdır.

Mademki her cihetçe temizlik mültezimdir bu tahâretin havada ne derece elzem olduğu anlaşılır. Çünkü hava insanın göğsünde bulunan iki akciğerlerine duhul eder ki zehirlenmiş olan siyah ve kuvvet-i zail olmuş kanı temizlemekle hal-i sabıkane yani besleyici kırmızı kana irca' eder.

Siyah kana zehirlenmiş saffetini vermekten maksat iş bu kanın hâsıl olan asit karbonik içindir ki hava-i teneffüs sayesinde kendisinde mevcut olan öksürüğün ile mübadele eder. İmdi şu hakikat ve kavâid-i esâsiyyeye bina ederek insan dâim ol-evkat yani her ne hâlükârda bulunursa teneffüs edeceği havanın tahâreti fevkalâde elzemdir.

----- **Fenn-i İdare-î Esâsiyye**

Târif ve Maksad

Fenn-i idâre-i esâsiyye lügâtî ilk defa olarak meşâhîr-i hükemâdan (Arstud?) istîmal etmiş olduğu hane manasında olan (İksus?) ve kanun manasında olan (Numos?) ve şehir manasında olan (Polis) Rûmî lisandan iş bu üç lügatten terkip etmiştir. Binâenaleyh fenn-i mezkûr şehrin ve tâbir-i ahar ile heyet-i ictimâîyenin menâfiâne hizmet edecek olan kavâid ve kavâninin istîmali manasındadır.

Hakikat-i hal dahi bu fenden maksat aslı budur ki nev'i beşerin bir takım havâyiçi-asliyesi olup iş bu havâyiçi her ferdin teavün ve iştirakine sebep olur ve bundan neşet eden adet ve kavânine tâbi' oluruz.

Bu maksadın husûlüne insanın akval ve efkârı vâsıtaadır ki istîmaliyle fevâid-i külliye meydana getirir. İnsanlar nasıl cemiyet-i medeniye teşkil veyâhut ne gibi kanunları kabul etmelidir. Yani sâî ve amel vâsıtasıyla ihtiyâcâtını kemale ve hakkaniyete muvaffak olarak istihsale nasıl mukadder olurlar.

İşte fenn-i idâre-i esâsiyyenin hal ettiği mebâhis ve mevadd bunlardır.

Bu fenn-i hukuka müteallik olup ahlak ve hukuk gibi hayale meyyaldir. İş bu fen mademki hukuka mütealliktir bittabi buna teferru eden mebâhisin hali dahi fenn-i mezkûre aiddir.

Mesela rûsumata, çiftlik idâresine, îtibara, bankaya, sıhhate, şirketlere, demir yollarına ve vergiye ve fabrikalarda çalışan amelenin sürat ve miktar amellerini tâyin ve kaide-i tahtına vaz' etmeğe âittir.

Binaen aleyh şu maksadın husûlü fenn-i hukukun husûlüne mütevâkîf bulunduğu derkârdır. Bunların haline tarih ve istâtîstike müteallik-i mâlûmatın dahi muavenet-i külliyesi olduğu inkâr olunamaz.

Fenn-i idâre-i esâsiyyenin sebeb-i zuhûru İngiltere meşhur (Adam Smith?) nam zat olup mûmâileyh ile 1725 tarihi mîlâdîsinde tevellüd ve 1790 tarihinde dahi vefat etmiştir. Fenn-i mezkûr üzerine pek çok işigal ettikten sonra ehemmiyet-i fevkalâdeyi hâiz pek çok kitaplar telif etmiştir. Mûmâileyhin gerek İngilterelilere gerek doğrudan doğruya nev'i beşerin istîfâdesi yolunda hasr etmiş olduğu şu hizmeti hakîkaten zikre şâyandır. (Adam Smith?) te'lîfatında şu tâbiri veyâhut taksim-i ahsen istîmal etmiştir ki fenn-i idâre-i esâsiyyenin iki niyeti olup birincisi efrad-ı âhâlîye havâyîç-i zarûriyetlerinin emr-i istihsalinde muktedir kılar. İkincisi hükûmete yani menâfî umûmîyeye mahsus lüzumu kadar îrad bulur.

Kezalik 1773 tarihinde tevellüd edip 1850 tarihinde vefat eden (Duruh?)un kavînce fenn-i idâre-i esâsiyye refâh halde yaşamakla mümkün mertebe tamim eden ilimdir. Tabibin vazifesi insanın vücudunun suret-i hilkatını bilmek ve emrâz-ı arziyeye tetkîk ve tecessüs etmek ve hıfzı's-sıhhat kavâid -i mühimmesine tâlim ve tefhim etmektir. Fenn-i idâre dahi buna mümasildir yani heyet-i içtimaiyenin suret-i teşkil ve vücudundan haberdar olmaya ve hüsn-ü intâzâmını ihlal eden haletin önünü almaya mahsus kavâid ve kavaniyeni vaz' ve neşr eylemeyi ve herkesin su-i istihsali olunan refâh-ı hali paydar edecek nâzâm vaz' etmeyi bildirir.

Binâenaleyh fenn-i idâre-i esâsiyye heyet-i ictimâîye efradının ne gibi kanunlara tabi olduğunu beyan eden ilimdir. Şöyle ki:

Kabil olduğu mertebede az çalışmakla fevâid-i külliye mûcib-i ihtiyâcâtını istihzar edip, onları akilane bir tarzda taksim ve sarf etmeyi bildirir.

Fenn-i mezkûr tabiat-ı insaniyeye müstened olduğundan tebdil-i ezman ile tebdil-i ahkâm fâide-i esâsiyyesince tahavvüle meyyaldır.

Fenn-i mezkûrun maksadı adap ve ahlak-ı belediye, muamelata yani bey ve şera rehn ve irtihan vesâire lüzum işte dâim-ül evkata mahsus bulunan mevadde mütedâir kavânin vaz' ile mümkün mertebe muamelat ve harekât-ı efradı kaide tahtına vaz' etmektir.

Fenn-i idârenin ulûm-u sâire ile olan münâsebeti

Evvelâ fenn-i mezkûrun ahlak ile olan münâsebetinden bahsedelim.

Bunlardan biri insanın husûsat-ı zâtîyesine diğeri ise ahval-i maddîyesine müteallik olup evvelkisi kavâid-i muayyine ile mahdud olup vazifemizi tâyin eder. Yani umur ve meşâğilimizde fehm-i müstakim olmaya ve vaatlerimizde sâdık olmaya vâridat ve sarfiyetimizde hadd-i itidali adâlete temas ve tevkîfe salih olan esbâbı câmidir. Binaen aleyh iş bu evamir ve nevahi ve nesâyihat ve mucmu'-i münhasıren fenn-i idâreye aid olup kavâid-i ahlakiye ve kavânin-i tabiyeye ve mevzûattan ibârettir.

Çünkü insan kendi sa' ve ameliyle ziyâde mahsul-u istihsal edebilip bunun emr-i sarf ve istihlâkı yolunda ittihaz eylediği tarık-ı istikameti ve vaatlerindeki sadakâtî ve bunlardan hâsil

olan îtibar-ı insaniyi ve kanaatle mâlik bulunduğu şeylerin izdiyatını velhâsıl terakkîyat-ı maddîye ve manevîyesini te'min eder.

İlm-i ahval nefis-i kavâidinde bazı esas vardır ki fenn-i idâreye müteallik kavaniyenin vaazında esas-ı ittihaz olunur. Hülâsa-i kelam ilm-i ahval-i nefis ile fenn-i idâre beyanında bir şiddet irtibat olup bazı cihetlerinde tefrik bile kabil olamaz. Farkı oranlamak lazım gelse evvelkisinin kavâidi ihtiyar sonrakisinin ise icbar-ı tahtındadır.

(Notcizin?) 1729 tarihinde ilm-i ahval-i nefse dâir îrad ettikleri derslerinde fenn-i idâreye müteallik bazı bendler dahi ilave edermiş.

(Adam Smith?) “İlm-i servet-i milel” nam eseri ve fenn-i idârenin üssül-esas add olunan (ve deyyus edebi) nam mufasssal eserinin bir kısmıdır.

1704 tarihinde tevellüd edip 1836 tarihinde vefat etmiş olan (Destori Terras?) tasavvur bahsi nam eserinde fenn-i idâreyi îradatın istîmali makamında göstermiştir. Fenn-i idâre-i esâsiyye dahi bazı halette iyiliğin muavini kabilindendir.

Nasıl ki zikri sebk eden meşhur (Victor Düro?) bu hakikâtî tasdik etmiştir. 1839 tarihinde telif etmiş olduğu fenn-i idâre-i siyâsiyye nam eserinde (insan fazilet yüzünden ne derece fevâid-i külliyye mazhar olur) ve emr-i bilâkis olmak üzere “sefahat yüzünden ne derece dûçar-ı sefâlet olur.”

Hülâsa-i kelam ahlaklı insanın tabiatında merkur ve ondan infikaki gayr-i kabildir. Fenn-i idâre-i esâsiyye ise eşyanın ilmî demek olduğundan sonraki evvelkisi ameliyesidir. (Kisenon?) ve (Arstud?) gibi meşâhîr-i hükemâdan bazılarının târifine göre fenn-i idâre-i esâsiyye eşhas ile hükümet beyninde cârî olan münâsebetten ibârettir ki bu da bir takım kavaniyenin mütenadıdır. Şöyle ki iş bu kavânin-i efradın hukuk-u hürriyet-i müsavatı temellük ve bunlara mümasil hukuk-u esâsiyye-i efradı te'min eder. Ve kit'âmızın en hâzik ve erbâb-ı fenn-i idâreden (Rüşor?) demiştir ki hüküma-i mütekaddimin efkârına göre emvalin suret-i istîmaline dâir vaz' olunan kavânin emsalidirler. İşte bundan istidlal olduğuna göre fenn-i idâre-i esâsiyyenin ahlak ile olan münasebat ve irtibatı pek kavidir:

Fenn-i idârenin hukuk ile olan münâsebeti

Heyet-i ictimâîyenin teşkil ve tesisi bir kaide tahtındadır ki iş bu kaideye lâykıyla dikkat ve riâyet olursa nev'i beşerin mânen ve maddeten terakkîyat-ı azimeye nâil olacağı azâde-i şüphedir.

Şu kaide dediğimiz mutlak olarak hukuktur ki siyâsiyye-i adiyeye cezaiyyeye vesâîreye taksim olup bunların yek-diğeri ile olan münâsebeti tâyin etmek fevâid-i külliyyeyi mûcib bir vazifedir. Bir nokta kalıyor ki o da hukuk lafzının manasını tâyin etmektir.

Hukuk lafzı milel-i sâîrede yani eski Hind lisanında olan (Rite?) Almanya lisanında olan (Reacht?) İngiliz lisanında olan (Right?) lafızlarının aynı olup bunların kâffesi doğru yol manasındadır. Hakikâtî-hal dahi bir noktadan diğeri bir noktaya vasıl olmak için en yakın yol hatt-ı müstakim olduğu gibi bir hattın istihsali emrinde en yakın târik dahi hukuka riâyet târikindedir. Hukuk ve adâletin fevâidini kimse inkâr edemez. Adâletin icrasına kimse mâni olamaz. Şimdi bir emr-i hadiste tezat-ı efkâr hâsıl olsa yine adâleti ihtiyar kabul etmek fâideyi tâyin demektir. Fenn-i idâre-i esâsiyye ile hukuk ayni maksadâ hadim ve her ikisi bir noktada ictimâ' ederler. Hukuktan vukuf fenn-i idâre-i esâsiyyeden kesb-i vukuf etmektir. Ve fenn-i idâre-i esâsiyyeye aşina olmak hukuka dâir mâlûmat-ı istihsal demek olacağından şiddet-i irtibatlarını tâyin lazım-ı melzum gibi yek-diğerinden münfekk olamayan bir hususa teşbih olunsa sezâdır.

Fenn-i idâreye müteallik işler heyet-i ictimâîyeye olan hüsn-ü tes'iri dâhilinde icra olunur. Bunun hüsn-ü tes'iri ise bu ilmîn husûle getirdiği asarından ibârettir.

Mesela temellük hukuku miras, vasiyet veyâhut mirasın suret-i tevzini emval ve emlâkin terhini hakkında olan ahkâm-ı şerîyye ve kanuniyesinin vaazından maksat her sınıf-ı âhâlî beyninde hukuk ve menâfianın mahfuz kalmasıyla terakkîyat-ı maddîye ve mânev'îyanın husûlüdür.

Durub-u Emsal-i Sıhhiye

Erken yatmak erken kalkmak

Her türlü efrattan tefki olmalı.

Tahâreti iltâzâm etmeli.

Besleyici ve kuvvet verici et'ime olunmalı.

Temiz su içmeli temiz hava teneffüs edilmelidir.

İşte kâffe-i emrazın düşmanı bunlar ve bunlara mümasil-i tedâbir-i dikikanın istîmalıyla veyâhut kendisini vakaya dahi edebilir ise te'min-i sıhhat-i zâtîyesine muvaffak olacağı ilerde vuku bulacak ebhastan tevzi' edecektir.

- Çalışmak her şeyi teshil eylediği gibi tenperverin dahi her şeyi ta'sib eder.
- Tenperverin pek çabuk sefâlet i müntic olur.
- Erken kalkmak erken yatmak sıhhat ve fetaneti bâistir.
- Tahâret hıfzı's-sıhhatin muhafız ve üssül-esasıdır.
- Bir hastayı görmeye gittiğinde eğer fenn-i tababete aşina değil isek muâleceetârif etme.
- Suyun en fenası hareketi olmayandır.

- Muâleceile yaşayan bir hal-i esef iştimalde bulunur.
- İstirahat ekseriya fâide-i bahş bir muâlecedir.
- İnsanın ağzı midenin tabibidir.
- Hıfz'ıl lisan selamet'ül insandır.

Sahib-i imtiyaz

Doktor Ütücyan

4.3. Sayı 3

Şimdilik idâresi Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit olan her nev'i mevad için doktor
Dersaâdet için gazetenin altı aylığı bir mecidiye taşralar için bir buçuk mecidiyedir.	Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur.
	Gazeteye derç olunmak üzere gönderilen evrâkın
	tab' ve neşri idâreye
	âit olunduğu gibi derç olunmayan
	evrâk dâhi iade olunmaz
Beher nüshası 30 paradır.	Beher nüshası 30 paradır.

Fi 23 teşrîn-i evvel rûmî ve fi 4 efrenci sene 1884	Beher salı günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 3 fi 15 muharrem sene 1302
---	---------------------------------	--

Tarih-i Fenn-i Tıp

Alelumum-u tabiat bir kuvve-i hârikulâdenin te'siratına tabi' olup evvel-kuvvete "kuvve-i hayâtîye" atlâb? olunur ki her yerde mevcudiyetini müsbet-i alâmat zuhûr edegelim alâmat-ı mezkûre ilâ gayr'i-n-nihâye eşgal ve sur-u mütenevvi kesb eder. Hayat-ı eşcar ve nebatatın husûlüne ve hayvânat ve insanın hissiyat ve harekâtını müeddâ ise de cem'-i mahlûkat ve kâinatın en âlî fevâiki insan olduğundan yalnız ondan muntazam ve mükemmel bir surette icra-ı ahkâm etmektedir.

Cem'-i mahlûkat ve kâinatı tedkik ve ta'mik ettiğimizde hiçbir cisim ve hayvanın insan kadar heman bil-cümle kava-i hayâtîyenin mükemmelen mecmuunu ihraz ve te'sirat-ı hayâtîyeye zaman-ı medid zamm ve ilave edemediği suhuletle görülecektir. Binâberin insanın

şu mükemmeliyeti hâlinde bu misillü bir servet zi-kıymete mâlik olup ona olkadar ehemmiyet vermesi mûcib-i taaccüb olamaz. Hatta yaşamak fikri dahi insan için pek büyük bir mahzuziyettir.

Bir cisim ne kadar ziyâde-i ömür ve hayata mâlik ve ol babda ne kadar ziyâde-i hissiyatı hâvi olsa ol kadar insanı cezb eder. Zira insanı bu kadar azim-i fedâkârlıkları deruhde etmeye mecbur kılan ömür ve hayat olduğu gibi meşgul bir hal ve zaman vukuunda yine ömür ve hayatımızı muhâfaza ve vakaya arzusudur ki hayal ve desâis istîmâline cürret ederiz. İnsan ömür ve hayatının kâffe-i huzûzatından mahrum bile kalsa ve çaresi gayr-ı kabil ızdırabatta ve ilelebed bir mahbeste yüz üstünde bırakılmış bulunsa yine hayatına ehemmiyet verir. Ancak ömür ve hayatından kayd etmeyip rücu' ikrah etmesi en nazik azasının veyâhut hissiyat-ı dâhiliyesinin kesb-i zaaf veyâhut kemalen kat'inden neşet eder bir keyfiyettir. İşte tabiatın bir mahlûk-u natika lâyük bir hissiyat ve cemiyet-i beşeriye efradından temenniyât ve mes'ûdiyeti esas olarak kalbimizde vazî' ve tekid eylediği ömür ile yaşamak sevdası beynindeki rabıtayı pek akilane ve asilanedir. Binâenaleyh ömür ve hayatımızın ve onun seri'ül mürud olan ezvak ve meserratin tatvili kabil olup olmayacağını taharri ve tecessüs etmekten daha tabi bir mesele olamaz.

İşte şu hakikat-i mesrudeye binaen insanlar iş bu meselenin hal ve faslı için tedâbir-i muhtelif ve mütenevvi-i ittihaz ettikleri gibi mesele-i mezkûre dâim-ül evkat hükemâtın mütâlâat ve tefsiratını müeddâ bir madde ve erbâb-ı tefsir rüya için bir hayli hayâlâtın menba-i dâimi ve şarlatanlar tarafından dahi safdiller için muhteri bir cezbe olmasıdır ki bunlar âhâliyi cezb ve ikna için cin ve perileriyle ülfet ve münâsebetleri olduğunu veyâhut tatvil-i ömür etmek esrarını hâiz olduklarını âhâliye işaa ve ilan etmekten başka bir vâsita ve çare bulamamışlardır. Filhakika hâli pek ziyâde arzu olunan şu mesele yani tatvil-i ömür için mevki icraya vaz' olunan yek-diğersine muhâlif muhtarattan bahsetmek maddesi tabiat-ı insaniyeyi bahis olan fûnunun en ziyâde fâide ve merakı mûcib bir cüz'iyedir.

İnsanın ömrünü tatvil etmek efkârı bidayet-i hilkâtın evâil-i asarında Mısırlılar ve Yunanların ve Romalılarda mevcut idi. Mesela Mısır'da istifrağ ve terlemeyi teşvik etmek tatvil-i ömre bir çare add olunmuş olmakla istifrağı dâimî maa-l-ilcâatın akli ayda iki defa istîmâli itiyad olduğundan iki dost yek-diğersine hinn-i tesâdüflerinde istîfâr-ı hatıra-i muadil “nasıl terliyorsun” diye sual ederler idi. Lakin Yunanlarda bunun büsbütün aksi olup bunlar kuvve-i hayâtîyenin tezayidi ve hudud-u ömrün tevessü-u itidal üzere hareket yani bil-cümle eşya-i tabiayı bir hadd-i mutedil üzere istîmale vuku-u maddîyenin dâima icra-i harekette bulunmasına menut ve mütevâkîf olduğuna kanaat-i tâmmeye hâsıl etmişlerdir.

(Hipokrat) ve kezâlik-i ezmine-i kadime felasife ve hükemâsı tababetin yalnız itidal ve temiz hava-i teneffüsü ve tahâret istihmam bâhusûs tâlim ve vücûdla beraber vücudun her tarafını yağ ile ovalamak sırrına aşına etseler de ziyâdesiyle tâlim ve vücud-u ehemmiyet ve îtibar verip vücudun ahra edebileceği harekâtın kuvvet ve istikametinin ta'addüd ve tenevvu etmesi için usûl ve kavâid-i muhtelif icad ve tersim ettiklerinden jimnastik tâbir olunan ilim bundan tevellüd ve neşet etmiştir.

Mamafiye hükemâ-i sâlîfe tâlim ve vücûdla beraber tâlim-i fikrin dahi müttehiden icra-i harekette bulunmaları elzem ettiğini feramuş etmemiş olmakla mezkûr san'at şimdilerde heman nazar-ı ehemmiyete alınmakta ise de Yunanlılarda bir mükemmeliyat-ı fevkalâdeye isal edilmîşti. Elhâsıl Yunanlılar jimnastiği kâffe-i ahval ve muvaka'a ve ömürlerin ihtiyâcâtına göre mevki tatbik ve icraya vaz' edildiklerinden başka değil yalnız âlât-ı dâhiliyenin hastalığı dâî sebeplere olan temâyülâtını tenzil ve tenkîs ile hastalıkların dahi def' ve izâle için âlât-ı dâhiliyenin bir derece-i lâîykada icra-i harekâtta bulunması zımnında istîmal etmişlerdir.

Tevârihte okunduğuna göre (Herodiküs) namında bir hekim kendi hastalarını teferrûç ve tenezzühe ve vücûdlarını yağ ile ovalamaya tenbih ve tertibe kadar cür'et-yâb olduğundan merkuman ne kadar hastalıklarından muzdârîp olsalar dî izdirabatının def' ve izâle için olkadar ziyâde harekâtta bulunmaya sa'i ve gayret ederlerdi. Hekim mûmâileyhe bu usûl ve tertip üzere bir hayli zayıf ve nazik vücûdla insanların ömür ve hayatını temdid hususunda kesb-i maharet ve meleke etmiş olmakla hükemâ-i kadimeden (Felatun) eyyam-ı mütebâkîye ve sinin şeyhuhatlarından de hastegân hakkında böyle eziyet ve işkenceler tertip etmesi için su-i tedbir ve harekette bulunmuş olmadığından dolayı hekim muma-ileyhe takdir ve tazir etmiştir.

Bilâkis hükemâ-i kadimeden (Balutaruk?) te'lîfatında ömür ve hayatın muhâfaza ve tatvili hususunda pek ziyâde mevzi' ve tabiata muvafık efkâr görülmekte olup filozof muma-ileyhe bir suret-i mes'ûdede müddet-i medide icra ettiği meslek ve memuriyetinde kendi tarafından mevzu'-i mübdei ve tenbihatı isbat ve tasdik etmiş ve hâtîmesinde başın serin ve ayakların sıcak tutulması ve cüz'i bir nâmâzâçlık hâlinde muallecata mürâcaat etmekten ise bir gün tamamen hiçbir şey ekl etmemek daha evvelâ ve zihin ile beraber vücudun dahi terk ve tevessu' etmesi elzem ettiği misillü bazı esas ve kaide vaz' etmiştir ki kendi asrında mevki tatbik ve icraya konulduğu gibi asr-ı hazırda dahi kabil-i tatbik ve icradır.

(Mabadı var)

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir

2

Bu ser-levha ile geçen nüshamızda ebeveynin cehaleti ne mazarr ve vahim netîce-i müncer olduğunu ve evlatlarının ise gerek hazırda ve gerek müstakbelde refâh-ı hal ve kemal-i hüsn-ü sıhhatle yaşamaları onların tamamıyla kavâid-i sıhhiyeye riâyette büyümelerine menut ve mütevâkîf ettiğinden bahs ve beyan olunmuştu.

Vâlidenin kendi evlatlarına nukud ve emval ve emlak misillü mirasın terk ve tedârikine uğraşmalarından ise “Fikrin sağlığı vücudun sağlığına menuttur.” İngilizce darb-ı emsale tevfik-i hareketle onların emr-i tâlim ve terbiyelerine dikkat ve nazarat etmeleri daha vacib ve elzemdir. Mamafih ekseriyyasının zann ve tasavvur ettiğine rağmen gerek zükur ve inastan bir evlat yalnız ilm-i lisanla musiki ve nakış bilmesiyle tamamıyla tahsil-i ilim ve terbiye etmiş add olunaz ve fakat bunların kâffesi dahi zükur ve bâhusus evlad-ı inas hakkında pek elzem ve fâideyi mûcib ise de ehemm ve ikdas olan madde-i yaşamanın kaide ve usûlünü bilmektir.

Bir genç zat-ı serkate geçtikte maksat-ı asliyesi ve belki en büyük galesi bir mevki ve rütbe ve emin bir istikbâlin tedârik ve istishabına hasr-ı dikkat ve gayret etmekten ibâret olacağından sıhhat ve gayret ve idârenin her vecihle terakkîyatın vesâit-i menâbi’ ettiğine itminan tam-ı hâsıl etmelidir. Zira evsaf-ı mezkûre yani sıhhat ve gayret ve idârenin ahkâm ve şurutuna tamamıyla dikkat ve riâyette her bir genç-i zat gerek mânen ve gerek maddeten huzur ve refâhiyatını te’min eder. Hâlbuki gençlerimizden ekseriyası yaşamının usûl ve kavâidinden mâlûmatları olmadığı cihetle sıhhatlerini ihlal ettikten başka belki de dûçar-ı tehlike etmeye sebep olurlar. Şöyle ki merkuman ilm-i hıfzı’s-sıhhatten ârî oldukları hasebiyle ya nâzâmî dâiresinde kuvve-i zihniye ve vücudiyelerini işgal etmeyip beyhude yerde ifâte-i vakit ederler. Veyâhut fart-ı ef’al ve harekette bulunurlar ve kezâlik kazandıkları servet ve vâridatı ya kamilen israf veyâhut ihtiyâcâtta noksan sarf ederler. Elhâsıl merkuman vücûd ve sıhhatlerinin kadir ve kıymetini bilmedikleri cihetle midenin zaten vücudu besler ferdası gününde dahi kuvvet verir nafaka ve ağdiye kabule hazır ve müheyya olduğu hâlinde vücûdlarını iktâzâsından noksan-ı infak ettikten başka bir de midelerini ekseriya ve belki her akşam rakı ve emsâli terkibatında işportayı hâvi olup hararet hâsıl ve mideyi ihrak eden ve binâenaleyh tekmil-i vücudun hal ve inkırazını müeddâ olan meşrubatla doldurduklarından vücûdlarının kesb-i kuvvet ve tavassu’ ve istirahat etmesi şöyle dursun istekleri münkatı’ ve başları gayet ısınarak şuurlarına halel-târî olmakta ve yüzlerinin reng-i asliyesi zail olup kırmızı ve fakat sahte bir renk kesb etmekte. Velhâsıl tekmil kuva-i bedeniye ve akliyeleri büsbütün muhtell olmakla kaendilerini heman hnelerine atıp bir laşe misillü yatakta serilmekte ve ferdası gün ise o yaktan çıktıklarında adeta bir hasta gibi ne işgal zihne ve ne de beden

çalışmaya iktidarlari bulunamamaktadır. Zira başları ağır ve gözleri açılmaz ve dilleri murdar ve gırtlakları kurumuş velhâsıl bütün ecza ve âlât-ı bedeniyeleri fevkalâde yorgun bir haldedir. Vücudun şu hasta hâli henüz mündefî' olmamış iken yine müskirat ve emsâli meşrubat-mazarranın istîmâli tekrar olundukta evvel hal teessüf-ü iştimal bir kat daha tezayüd ve takviyet etmektedir ki bu hâlin devamı nihâyet gerek kuvve-i maddiye ve gerek kuvve-i zihniyelerinin helakına müntic olur.

Hülâsa-i kelim ilm-i hıfzı's-sıhhate vukuf ve mâlûmatı olmadığı cihetle rakı ve buna mümasıl meşrubat-ı mazarranın fart-ı istîmâline mecnun ve meftun bulunan her bir genç-i zat gerek fevkalâde zekavet ve servete hâiz ve gerek kuvve-i beniyeye olsun vücûd ve zihninin zafiyet ve servetinin dahi helakına badi yani hem hasta-i vehimde fakir olur. Gençlerimizden bir haylisi dahi ef'al-i şen'iyye ve zinakarıyı icra ettikleri cihetle civa istîmâli itiyat etmekte iseler de bunun istîmâli vücudun pek çabuk tahlil ve tednisine sebep olur.

Binâenaleyh nesh-i âtiyemizde civa şebabet-i serlevhası tahtında bir bend-i mahsus neşr ve bunda civanın netayic-i vehimmeye ve mazarasından mevzuhan ve mevsulen bahs ve beyan kalınacağından şimdilik bu cihetin basit ve tefsilatından sarf-ı nazarla birkaç sözde olan inas hakkında îrad etmeyi münasib görürüz.

Tâife-i nisânın akvam ve milel-i muhtelifenin velhâsıl umum nev'i beşerin vakt-ı miktareden beka ve devamının ve medeniyet ve terakkîyatının vâsita ve esas-ı kaviyyesi oldukları cihetle ilm-i lisan ve musiki ve her nev'i nakıştan evvel ilm-i hıfzı's-sıhhatin tahsili onlar hakkında pek elzem ve fâide-i mûcibdir. Nisânın hane ve aile muhafızı olduğu cihetle hepsinden ve her bir şeyden mukaddem anın sıhhat üzere yaşaması muktezîdir. Zira bir hanede bulunan kadın hasta olduktan evvel aile ne kadar da servet ve mebahiyette bulunsaydı yine er ya da geç dûçar-ı fakr-u zaruret olur. Ve filhakika vaki olduğu da kesirdir.

Bir kız vücudunun herhangi ciheti olur ise olsun veba husus akciğerler ve yüreğin mevcud bulunduğu hasebiyle göğsünü sıkması ne vahim ve mazarr-ı netâyice-i münker olduğunu bilse ve binâenaleyh korsenin istîmâlinden neş'et eden envâi ilel ve emrazı derk ve fehmi etse sud-u emn etfâli türlü türlü hastalıklara mübtelâ eden fasıka tâbir olunan sıkı sargılarla istîmalde elbette def' ve imha edilecektir.

Fransa'nın meşâhîr-ihükemâsından (Buffon?) (mûmâileyh Fransa'nın Burgonya eyaletinin Monbar şehrinde 1707 tarih-i mîlâdîsinde tevellüd ile kendi te'lîfatı için kesb-i iştihar ettiğinden başka on yedinci Lui? kral tarafından dahi pek çok mükâfat ve merâtîbe nâil ve mazhar olunmuştur. Ezcümle te'lîfat-ı mezkûreden en meşhuru hayvânâtın tarih-i tabiiyyesi serlevhasıyla neşr etmiş olduğu eser-i nefisedir.) Vücudun nezaket ve zerafeti için sıkı elbiselerin istîmâline çok takbih ve tezyif etmektedir. Zira elbiselerin sıklığı ef'al-i teneffüseyi

tas'ib ettiği gibi kanun-u cevelân dahi men' ve binâenaleyh hastalığı dâî olur. Ve vücûd ise nazik olacağı yerde çirkin olur. Sıhhat ve afiyette bulunan bir vücudun sinin tufliyyetinde her bir şeye alışıp neşv ve nümâ etmesi için tabiatın icra-i ahkâm ve te'sirat-ı men' edilmemelidir. Bir fidanın göğü tazyik olunduğu halde dal ve budakları güzel meyve hâsıl edemediği gibi etfâlin vücûdlarını dahi dar ve sıkı elbiseler ile tazyik etmek kanın suret-i serbestanede cevelânını ve sinirlerin dahi derece-i matlûbede sûrat-ı hareketine mâni olduğundan vücûdları kendi kuvvetlerinden düşüp kesb-i zaaf ederler.

Binâenaleyh etfâlin kuvve-i beniyye olmaları ve onların sıhhat üzere yaşamaları geniş ve ferah melbûsatın istîmâline menut ve mütevekkîf olduktan başka onların ashâb-ı istikamet ve fazilet olmaları için dahi dâire-i nezaket ve zarafette büyümeleri elzem ve vaciptir.

(Mabadı var)

----- Nisvanın Nerede Bulunması İcab Eder

Şu mesele Fransa'nın erbâb-ı ilm-i idâre cemiyetinin geçen şehr-i haziranı ictimâinde meşâhîr-i erbâb ilm-i idâreden (Frederik Pasi ile Jol Simon?) nam zevat tarafından batt-ı mebâhise ve müzakereye alınmasını teklif edilmiş olmaya cemiyat-ı mezkûre azası teklif-i vaki' bil-kabul mesele-i mezkûrenin hal ve müzakeresine mübâşeret etmiş olduğundan elbisede cereyan eden müzâkerat ve mübahisat-ı şâyan mütâlâa olup hülâsa târikiyle bervech-i âfî dercine müsaraat olunur.

Nisvanın mensub olduğu ailesi miyanında bulunması yoksa hâriçte bir iş veyâhut bir ticâretle meşgul olması lazımdır. İşte mevzu-u bahsimiz bundan ibârettir.

Nisâ tâifesi hakikat-i halde yalnız mensub olduğu ailesi miyanında yani hanesinde ikamet ve umur-u beytiyesiyle iştigale mecbur ve mükelleftir. Zira bir karı hâiz olduğu namus ve haysiyeti yalnız hanesi derununde ihraz ve mükellef olduğu vezâif-i maddeye ve mâneviyyesini dahi orada bilâ-kusur ifâ edebilir.

İşte şu gayr-i kabil inkâr olan hakîkate binaen nisvanın taayyüş ve nafaka tedârik ve istihzar etmek bahane ve desisesiyle hanelerinden huruç ve mufârakat etmeleri taksim-i a'mal kaidesince pek yanlış bir tertib olduğu bihakk serd ve mütâlâa kılınmıştır. Zira karının kâffe-i gaile ve meşguliyeti her ne suretle olur ise olsun yalnız umur-u beytiyesiyle uğraşmaktan ibârettir. Mesela bir hanenin tahâret ve intâzâmına ve melbûsatın tamir ve tecdidine hasr-ı dikkat ve gayret etmek ve mat'ûmatın tehiyye ve istihzarına çalışmak. Velhâsıl hanenin keffe-i umurunu idâreye ve ba-husus evlatlarının hüsn-ü tâlim ve terbiyelerine sâî ve ikdam etmek hep nisânın hizmet ve vazifesi olduğundan şerat-ı mezkûre icra olunmadığı takdirde gerek hane ve gerek aile dûçar-ı harabiyet ve perişaniyet olur.

Bilâkis bir kadın hanesinde veyâhut ailesi miyanında yaşadığı halde ebeveyninin huzur ve refâhve meserretini mücib ve evlatlarını ef'al ve harekât-ı mazara ve vehimiye olan temâyülâtta men' ve ilel ve emr-i emrazın istila sirayetinden muhâfaza ve vikaye ettiğinden başka kendi huzur ve rahat ve sıhhatini te'min ve nafaka ve taayyüşünü dahi daha ehven surette tehiyye ve istihzara muktedir olur. Elhâsıl nisânın hanede ve ailesi miyanında yaşayıp yalnız umur-u beytiyesi ile iştigal etmesi gerek mânen ve gerek maddeten pek büyük muhasenat ve fevâidi mûcibtir. İşte mösyö (Jol Simon?) ictima'-i mezkûrede bu babda îrad ettiği nutkunda bervech-i âtî mütâlâa etmiştir.

“Nisâ tâifesi yalnız dikiş dikmek ve yemek pişirmeyi öğrenip bilmelidir. Zira bir pederin veya bir zevcin veyâhut bir evladın müddet-i medide tamir olunmuş elbise telebbüs etmesi değil belki elbisenin pis ve yırtık olması veyâhut gayet eskimiş ve parçalanmış bir elbiseyi müteakib gayet nefis bir elbise iksa ve bunun aksi olarak müceddid bir elbiseyi müteakib pek eski ve yırtık elbise telebbüs etmeleri bir vezce için pek büyük şeyn ve ârî mûcib olur. Ancak mesarîfât-ı beytiyenin dâire-i intâzâma girmesi bu bütcenin emr-i tanzimine menut ve mütevâkıftır ki bu hususun îfâsı dahi kezâlik nisânın vazifesidir.

Elhâsıl zevç ailesini iâşe ve infak için iktisab-ı servete sâî ve gayret etmeye ve zevce daha evvel servet-i vakit ve hale münasib ve ihtiyâcâta göre sarf ve istîmale memur ve vazifedârdır.”

Kezâlik mösyö (Frederik Pasi?) içtima-i mezkûrede bu babda îrad ettiği nutkunda ezcümle sebat-ı makamında âtîdeki mesele serd ve beyan etmiştir. Mâlûm ve meşhud olunduğu vecihle başka başka iki familya mevki ve rütbe ve gerek servet ve meşguliyet ve gerek mikdar-ı -silinmiş îfâde- ve gerek ikamet ettikleri hanelerce müşabehet-i nameler olduğu halde mezkûr ailelerin birisinde bulunan zevce işe gitmeyip dâima hanesinde ikamet ettiğinden ailesi yanında her ne kadar refâh-ı hal ve saâdethüküm etmiş idi ise de hane-i serapa tahir ve temeyyüz ve yataklar hazır ve evlatlarının melbûsat-ı cedid ve mat'ûmatı nefis bir halde idi. Hâlâ sıhhat ve rahat ve namus ve haysiyet aile-i mezkûre miyanında cera-i ahkam etmekte idiler. Diğerisi ise icra-i kar ve san'ata gittiğinden ikamet ettiği hanenin derun ve birunu murdarlıkla memlu ve evlatlarının ayakları şiddet-i şitade çıplak ve melbûsatı dahi pis ve bitik bir halde olduktan başka evlatları mektebe gitmeyip ötede beride sefil ve serkerdan gezmekte veyâhut hanede bulunan eşya vesâîreyi zayi' ve telef etmekte idiler.

Elhâsıl aile-i mezkûre miyanında sefâlet ve şer' ve şen'iyet tamamiyle hüküm-fermâ idi. Ve fakat zevce-i mezbure zevcinin yevmiye kazandığı üç kuruş veya dört frankın üzerine bir buçuktan iki franka kadar bir meblağ zam ve ilave ederse de hâriçte kazandığı mezkûr meblağ hanesinden müfarakat ve aybubeti esnasında husûle gelen zayıat ve telefata tekabül etmemekte idi. Binâberin nisâ kendi hanesinde veyâhut ailesi miyanında kalsa hane ve ailesinin her bir

umur ve hususunu dâire-i nâzâm ve intâzâmına idhal ve zevcinin elde ettiği servet ve vâridatını ailesinin melzumatı ve ihtiyâcâtı nisbetinde sarf ve idâre ile herkesin kendi nafaka ve hissesini taksim ve tevzi eder. Ve te'lîfat ve zayıat-ı kilyenin o gün aldığı gibi nazar-ı ehemmiyete alınmayan cüz'i israfatın dahi vukuuna mahal vermez. Zira bu misili cüz'i te'lîfat çatlak bir kapta bulunan suyun sızıp dökündüğü gibi servet ve vâridat-ı kesirenin helak ve telefını ve binâenaleyh huzur ve saâdet hâlinde mahvını müeddâ olur.

Elhâsıl zevcenin haneden huruç ve mafarekat etmesi netayic-i mazarr ve vehimeye münker olduğu gibi bilâkis ailesi miyanında yaşaması gerek mânen ve gerek maddeten kavâid-i azimeye münkerdir.

-silinmiş îfâde-

Mösyö (Jol Simon?) “*İşçi Kari*” –silinmiş îfâde- neşr ettiği eser-i nefisinde “Meyhaneler boş ve kârhaneler daha dolu olsalar sefalet herhalde mağlup olur.” demiştir. Kezâlik kadın hanesinde bulunsu mensup olduğu ailenin her bir vecihle nail-i muvaffakiyet olması pek kolay olur. Ancak iktâzâ-ı hâli tefhim ve beyan ettikten sonra bir de keyfiyet-i hâlihâlihazır ve müstakbeli beş nazar-ı mütâlâaya alıp tetkîk edelim.

(Mabadı var.)

(Derc-i ricasıyla hâriçten gönderilen bir varakadır.)

Fenn-i İdarenin İlm-i Hukuk-u Siyâsiyye ile Olan Münâsebeti

İlm-i hukuk-u siyâsiyyeden maksat mazi ve hâlihazırda küre-i arzın etraf-ı erbaasında ahval-i muhtelifede bulunan insanların hallerini taharri ve ıslahatın tasavvuratla hâsıl olabileceğini araştırmaktadır. Fenn-i idâre-i siyâsiyye ise bu hususu daha mükemmel ve daha mufassal bir surette taharri eder. Mesela bol mahsul icra-i adâlet ve emvâlin suret nâfiada istîmâline müteallik kavâid ve usûlü taharri eder.

Şu hâlde iş bu iki ilmîn de maksadı bir olduğu anlaşılır.

İlm-i hukuk-u siyâsiyyenin birinci şartı ise bir amelden maksud bizzat dâima istifâde etmek sâniyen vaz' olunan sermayeyi hüsn-ü idâre ile terakkîye meyyal bir hale vaz' etmekten ibârettir.

Fenn-i İdarenin Milel Muhtelif Hukukuyla Olan Münasebatı

Fenn-i idâre-i siyâsiyye milel-i muhtelif hukukuna yeni bir esas vaz' etmiştir. Milel-i mütekaddime beyninde son asrın yani fenn-i idârenin vaz' olunduğu zamanında menâfi mütezaddenin husûl-ü zannı olunuyor idi. Nasıl ki hükemâdan (Montine?) bir kimsenin menâfi-ı ahar bir kimsenin zararıdır. Bilâkis bunun zıddı olarak ehil ve erbâb-ı idâre tarafından

dahi şu vecihle ispat olunmaktadır. Mesela her bir tacirin hâli zengin yani ondan istîfâ-ı temettu' mümkün olan müşterisi olmak arzu ettirir.

Kezâlik bir heyetin menâfi dahi bunu istilzam eder. Yani kendine muttasıl ve etrafında bulunan tevaif-i ehl-i servet olup bey' ve şıra vesâir buna mümasil muamelatın kesb-i suhulet ve veseat etmesine hadim olur.

İmdi (birinin kaybettiğini diğer biri kazanır.) diye olan darb-ı emsali tağyir edip şu suretle tahvil olmasına sezâdır. Şöyle ki (birinin kaybettiğini sâirleri de kaybederler.) akranın saâdetiyle diğer akrayı müstefid ve mes'ud olur sözünün muvafık-ı hakikat olduğunu –silik-

Fenn-i idâre-i tasdik -silik-

Tertibat -silik-

Eğer bu fününun isbat etmiş olduğu her hakikâtî nev'i beşere tamamıyla ve mütesâvîyyen idrak etmiş olsa idiler ne muharebe ve ne de cenge dâir tedâbir ve tedârikatın lüzumu kalmayacaktı

Nasıl ki bin sekiz yüz on yedide tevellüd edip bin sekiz yüz yetmiş yedi tarihinde vefat etmiş olan Tavyanlı meşhur (Şiyaloc?) bin sekiz yüz kırk tarihinde (fenn-i idâre-i şirket) nam eserinde (*milel-i muhtelif adâletinin hesabı idârenin meyvesi olacak*) demiştir.

Fenn-i İdarenin İlm-i Tarih ile Olan Münâsebeti

Fenn-i idâre-i siyâsiyye hiçbir şeyi ispat etmeye muktedir değildir. Meğerki istâtistik ve tarih kendisine muavenet etsinler. Çünkü bu iki ilm-i bil-tetkîk-i nâfi' ve mazarr kavâidi taharrî ve tehabbüs ederek maksadâ vasıl olur. Bilâkis dahi yani ilm-i tarih için fenn-i idâre-i siyâsiyye ayni derecede elzemdir. Zira bu ilim yalnız hükümetin vesâitini şereflendirmek veyâhut harabiyetini mûcib olan esbâbı dermeyan etmeye muktedirdir.

Hükümetin kuvveti kendi cemiyet ve servetinin terakkîsi nispetinde olup bu terakkî dahi idârece sebeplere müsteneddir. Bu cihetle ilm-i tarih büyük vukuatın esbâb-ı hakikiyesini terkeb eder.

İşte ilm-i tarihte mühim bir mesele vardır. Mesela niçin felan hükümet kesb-i nüfuz etti? Niçin felan hükümet münkarız oldu?

Bu suallere yalnız fenn-i idâre-i siyâsiyye bihakkın bir cevap vermeye muktedirdir.

İlm-i tarih ile ispat olunmuştur ki hükümetlerin inkıraz ve harabiyetleri badi olan mücerred-i ahkâm-ı kavâninin yoluyla cereyan etmeyip idârece karışıklık husûle gelmesi olmuştur.

Nev'i beşerin saâdethalde yaşamaları noktasına ulûm ve fûnunda edilen terakkîyat vâsıtasıyla vasıl olunacağı kaziyyesi bedihidir.

Kemal-i şükran ile dermeyan ederiz ki memâlikimizde gittikçe mekâtîb-i mütenevvinin tesis ve teşkiliyle şu maksadın asar ve fevâidi görülmektedir.

İnsanlar ilm-i tarih-i vâsıtayla tecârib-i kesireye muttâli olup ne ki mazarrdır. Ondan ictinab ve ne ki müfid ve nâfiadır. Anın icrasına sâî etmektedirler.

Fenn-i İdarenin Coğrafya ve İstâtistik ile Olan Münâsebeti

Coğrafya ve vukuat-ı tabiiyyenin târifinden bahseder. İstâtistik ise nev'i neşerin ve bununla tealliki olan mevad-ı sâireden bahseder. Yani kâffe-i vukuatın cem'iyle bir hesab-ı tahtına vaz' etmekten ibârettir.

İş bu iki ilim dahi fenn-i idâre-i siyâsiyyenin muavinleri kabilindendir. Çünkü ulûm-u mübahese ile iştigal olunduğu taktirde fenn-i idâre-i siyâsiyye erbâb-ı küre-i arzda zuhûr eden vukuattan bir ders-i intiba alınarak kavâid-i nâfiayı tâyin ve şu suretle maksud olan saâdet-hale vasıl olabilir.

Mesela miktarı az arazi çoktan iyi midir?

Fenn-i istâtistik mikdar-ı mahsul ve hayvânatı ve turuk-u tavile ve ebniyenin kemmiyet ve hâli ve arazice ve sâî olan ve olmayan bilâdin servetine merkezde olduğunu bildirir.

İşte istâtistikin fenn-i idârece olan uslunun tahsiliyle iki kaideyi yek-diğeriyle tatbik ederek efradın gerek maddeten ve gerek mânen terakkîyatına badi olur.

Diğer taraftan fenn-i idâre-i siyâsiyyede mevcut ve mütesâvîyen unutulmuş olan bazı es'ileye coğrafya ve istâtistiki fenleri cevap vermeye kadir olabilirler.

Mesela felan memlekette istimlak-ı emlak kanunu, miras kanunu, taksim-i arazi ve mübadele-i emval kanunu ne yoldadır? Ve bunun hikmeti nedir?

Fenn-i İdare-i Siyâsiyyenin Kavânin-i Tabii ile Olan Münasebatı

Fenn-i idâre-i siyâsiyyeye dâir kavâninin mecmuuna kanun-u tabiiye tesmiye etsek hata etmiş oluruz. Zira ilm-i hükümet ve kimyaya dâir kanunlar tâbi olup bunların kavâidini kimse tağyir edemez ise de fenn-i idâre-i siyâsiyyeye müteallik kavâninin ekseriyası yani esaslı noktalardan mâada-i mevzu olan kanundan olup zaman ve mekân ve eşhasın mâzâç ve ihtiyâcât ve tabiatına göre tahavvül eder.

Birincisi tabii olduğundan insan yalnız hüsn ettiği kavâide-i itaatle fâide olur ise de ikincisi mevzui olduğundan kavâid-i mevcudesi üzerine tevağğül ile idrak ve istifâde eder. Birincisi müstakil yani insanın fitratında merkur idi. Kendin bir nev'i kuyud tahtına alınmak caiz değildir. Diğer ise bazı mülâhazata mebni vaazların vaz' ettikleri kavâid-i nâfia'dan ibârettir.

İlm-i Hıfzı's-sıhhate Dâir Mükâleme

Mukaddime

Mükâleme-i Evvel

S- İlm-i hıfzı's-sıhhat nedir?

C- İlm-i hıfzı's-sıhhat fenn-i tababetin bir kısmıdır.

S- İlm-i hıfzı's-sıhhat neden bahseder?

C- İlm-i hıfzı's-sıhhat sağ ve sâlim yaşamak ve vücudun zafiyetini def' ve imha ile emraz ve hastalıklardan vücud-u insani muhâfaza ve vikaye ve tavil-ı ömür etmek velhâsıl kemal-i hüsn-ü sıhhatle yaşamak için muktezî olan esbâb ve vesâîttten bahseder.

S- İlm-i hıfzı's-sıhhatin envâi nedir?

C- İki. Birincisi ilm-i hıfzı's-sıhhat-ı umûmîye ve ikincisi ilm-i hıfzı's-sıhhat hususiyedir.

S- İlm-i hıfzı's-sıhhat-ı umûmîye neden bahseder?

C- İlm-i hıfzı's-sıhhat umûmîye muhâfaza-i sıhhat-i umûmîye için iktâzâ eden esbâb ve vesâîttten bahs ve beyan eder.

S- İzah ediniz.

C- İlm-i hıfzı's-sıhhat hususiyenin hâricinde olan kâffe-i mesâîl-i sıhhiye ilm-i hıfzı's-sıhhat-i umûmîyeye taalluk eder.

S- Bir misal ile izah ediniz.

C- Mesela aklım ve şehri ve zekâ ve ikametgâhların tahâretine ve heva ve meyve ve meşguliyet ve tezviç ve hapishane ve hastahane ve kârhane ve illet-i sariye vesaireye dâir kefe-i kavâid-i sıhhiye ilm-i hıfzı's-sıhhat-i umûmîyeye şamildir.

S- Sıhhat-i umûmîyeye dâir mesâîl ve kavâide nezaret etmek kimin vazifesidir?

C- Hükümet yahut şehremaneti veyâhut dâire-i belediyede müteşekkil mecâlis-i sıhhiye bu vazife ile mükelleftir.

S- İlm-i hıfzı's-sıhhat-i hususiye demekle ne anlaşılmalı?

C- İlm-i hıfzı's-sıhhat-i hususiye ilm-i hıfzı's-sıhhatin evvel kısmıdır ki her ferdin kendi vücuduna dâir kavâid-i sıhhiyeden mesela viladet ve sabavet ve şebabet ve kühûlet ve şeyhuhet zamanlarında ne suretle yaşamalı ve ne zaman ve ne suretle ve miktar şey ekl etmeli ve ne yolda telebbüs etmeli ne kadar çalışmak maddelerinden ve kezâlik istirahat ve tenzihe dâir kavâidten bahseder.

S- İlm-i hıfzı's-sıhhatin hangi kısmından başlamak icab eder?

C- En evvel ilm-i hıfzı's-sıhhat-i hususiyeden başlamak lazımdır.

S- Burada bir mesele-i mühimme tahaddüs etti?

C- Hangisidir?

S- Mademki en evvel ilm-i hıfzı's-sıhhat-i hususiyeye bededeceğiz mademki ilm-i mezkûratın mündericatı insanın dâhil terkiyatında bulunan her bir uzva veyâhut tâbir-i ahirle insanın teşkilat ve terkiyat-ı cüz'iyesine dâir olan kavâid ve tedâbir-i sıhhiyeyi bahseder, vücud-u insanın terkiyatı neden ibâret olduğunu evvelce anlamaksızın ilm-i hıfzı's-sıhhatî tahsil etmek kabil olur mu?

C- Hayır. Eğer kabil de olsa öğrendiğimi değil. Yalnız tek mil olmaz illa bi-esas olur.
(Mabadı var)

----- **Durub-u Emsal**

- Kuru ekmek pak hava hevası tebdil olunmamıştır. Ötede ekl olunan kanlı külbastıdan ziyâde kan hâsıl eder.
- Hiçbir mealce ve hiçbir taam mukavvi elhâsıl hiçbir şey temiz ve sağ hevaya tercih olunamaz.
- Ağrı olmayan mahalle yakının lüzumu yoktur.
- Şemsin duhul etmediği mahalle tabib duhul eder.
- Şükufe-i beşeriye her nev'i çiçekten ziyâde şemse muhtaçtır. Yani emrazın kâffesi rutubetten yani (kaba temsil ile) neminlikten hâsıl olup şems ile mündefi' olur.
- Marazın define sâî etmekten ise sıhhate dikkat ve itina olunması daha evladır.
- Emraz kıyye kıyye insanı istila edip dirhem dirhem mündefi' olur.
- Ekseriya asfer-i add olunan bir ağrı emrâz-ı mehlekeye müntic olur.
- İnsan husûsat-ı müteferria için sarf eylediği vaktin bir cüz'isini kendi vücudu için sarf etse dâima sıhhatle yaşayacaktır.
- Emraz dahi küf misillü rutubetli mahallerden hâsıl olur.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matba-i Ebuzziya

4.4. Sayı 4

Şimdilik idâresi Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit olan her nev'i mevad için
Dersaâdet için gazetenin altı aylığı bir mecidiye taşralar için bir buçuk mecidiyedir.	Doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazeteye derç olunmak üzere gönderilen evrâkın tab' ve neşri idâreye âit olunduğu gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmaz.
Nüshası 30 paradır.	Nüshası 30 paradır.

Fi 30 teşrîn-i evvel rûmî ve fi 11 efrenci sene 1884	Beher salı günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 4 fi 22 muharrem sene 1302
---	------------------------------------	---

Tarih-i Fenn-i Tıp

(3 numaralı nüshamızdan mabad)

Yine ezmine-i kadimede insanın tul-i müddet yaşaması için başka gârip tedbirler dahi ittihaz olunmuştur. Ezcümle bir müsinn ihtiyarı gençletmek veyâhut hiç değilse bulunduğu sıhhat ve kuvvetinde ibka ve muhâfaza etmek için anı gayet kaviyyül bünye iki genç arasına yatırılır idi. Bu tedbirin pek maruf bir emsâli hükkâm-ı kadimeden (Davud)'un tarihinde görülmektedir.

Mamafih etibbâ tarafından neşr olunan asarda münderiç-i vukuat-ı adideden anlaşıldığına göre tedbir-i mezkûrun ittihaz ve istimâli o evâilde pek ziyâde teneşür ve tevessu' etmiştir. Hatta etibbâ-i müehhirenden ekseriye dahi evvel târike mürâcaatla pek büyük fâide görmüşlerdir. Ezcümle tabib-i meşhur (Boerhav?) (Amsterdam) şehrinin ruesa-i belediyesinden müsinn bir kimseye iki genç kız arasına yatırmış olduğundan tabib-i mûmâileyhin te'minen beyanına nazaran merkum ihtiyarın kuvvet ve sıhhati hiss olunur derecede tezayüd etmiştir. Binâberin henüz kesilmiş olan bir hayvanın vücudundan çıkan buharın insanın ecza-i sakıtası üzerine ne semere hâsıl ettiğini ve müthiş bir ıstıraptan zuhûre gelen ağrıyı teskin etmek için evvel ağrı üzerine sağ bir hayvan yapıştırmak ne derecede müesser ve fâide-i mûcib ettiğini bir kere nazar-ı tetkîk ve müalâaya alındıkta usûl-u mezkûrenin büsbütün fâideden hâli olduğu kolayca teslim edilecektir.

İşte eski Yunanlar ve Romalıların sıhhati yerinde olan bir adamın nefisine pek ziyâde ehemmiyet vermiş oldukları bu sebebe mebni olduğu ihtimalden baid değildir. Bunun bir misili evâilde (Roma) da vaki olmuştur. Şöyle ki (Kuhuzon?) nam hekimin eserinde görüldüğü vech üzere (Hermippos?) namında bir kimse asr-ı hazırın bidayetinde (Roma)da vaki olan bir eytam hastanesi memuru olup ömrünü dâima etfal miyanında geçirmiş olduğundan müddet-i medide yaşamıştır. Binâberin hekim mûmâileyhe henüz bâkîre olan genç kızların nefislerini teneffüs etmeyi bittavsiye bunun kuvve-i hayâtîyenin muhâfaza ve tezayüdüne bir medâr-ı azim olacağını zira nefsin evvel genç yaşta mâyi-i ibtidayı henüz muhtevi olduğunu te'minen beyan etmektedir.

Mamafih tatvil-i ömür san'atına dâir olan efkâr ve tasavvurat-ı cedide ve gâribe ziyâdesiyle evasıt-ı asarda tezayüd ve tekessür etmiş olmakla her bir taraftan ittihaz olunan meslek taassubkaraneden dolayı ulûm-u adıyye ve tabîiyyenin vücud-u mahv ve nâbedid olmuştur. Ve fakat manastırlar rahipleri boş vakitlerinde meşgul olmak üzere ilm-i hikmet ve fenn-i kimyaya dâir muhtereâta kalkışmışlarsa da muhtereât-ı muzkure değil tenvir illa teşviş-i efkâra ve değil insani dâire-i medeniyete idhale illa efkâr-ı batileyi tezyid ve teksire hidmet etmiştir.

İşte buna bükücülük ve falcılık hokkabazlık ve göz bağcılık gibi sana'î-i gâribe ve masnuanın kâffesi dahi evasıt-ı asarda zuhûr ile tevsi-i dâire etmiş ve bunlar bir taraf ve feramuş edilemediği şöyle dursun hâlâ eşkâl ve sur-u cedide tahtında zuhûr ile her vakit insanları teşviş etmektedirler. Müteaddid gazeteler vâsıtasıyla fevkalâde mezh ve sitayişle tertip ve tavsiye olunan birtakım hablar ve tozlar ve şarap ve şuruplar bu kabilden bulunmuş ve bulunmaktadırlar.

Yine envar-ı zihniye-i beşeriyenin küsuf zamanı olan evasıt-ı asarda der ki kıdemen misillü muhâfaza ve tatvil ömür-ü hedaya-i tabîiyye nazarıyla bakılacak ve ömür ve hayata mâlik olmak için tedâbir ve vesâit-i adıyye mürâcaat olunacak yerde tagayyûrat-ı kimyeviyye ve imbekler? vâsıtasıyla cem' edilmiş zannedilen mâyi-i ibtidâînin muâvenetiyle veyâhut fena biricik te'siratı aleyhinde kemal-i ihtiyat üzere bulunmakla ve bunlara mümasil bir hayli hayâlâtla daha emin bir surette maksad-ı mevzu vasıl olunabileceği zannedilmekte idi.

Bu makule şarlatanlardan en küstahı (Baraslis?) yahut esami-i umûmîyesinin yâdıyla (Filip- Aruel Tevifrans? Baraslis Duhuhenhim?) olmakla merkur küre-i arzın heman nısfında seyahatle her gittiği mahallerden bir hayli roçta? cem' ve meâdin tanımak üzerine işlemek misillü bazı sathi mâlûmat tahsil etmiş ettiği bu da kendi mensup olduğu zamanında pek nadir bir keyfiyet idi. İşte merkur evvel zamana değin tahsil etmiş olduğu mâlûmatı her bulunduğu mahalde tekrar etmekte ve olzaman müessis olan mekâtib-i âliye hakkında kemal-i nefretle

icra-i muameleden bulunmakta olmakla kendisini heman cihanın en meşhur feylosofunu ve en hâzık tabibini taslayarak dünyada her nev’i hastalığı def ve her bir ömrü tatvil ve temdid edebildiğini bir suret-i küstahanede âhâliye işâa ve ilan etmeye başlamıştır.

Merkumun ne büyük küstaha cür’et ettiği ve binâenaleyh on beşinci asırda yaşayan şarlatanların âhâliye hitaben ittihaz etmiş oldukları etvar ve harekâtı üzerine bir efkâr hâsıl etmek için merkumun en başlıca eseri olan kitabın mukaddimesinde münderiç olan bazı ibarat-ı kâriîn-i kirâm kiramızın enzarına arz ederiz. “Oysen? ve razis? ve galyen? ve mezuesiz? buna tâbi olacaksınız değil ben size ve kezâlik siz Paris ve Monbâliyye ve Savab ve müsni ve koloni ve Viyana ve Tuna veren sevhili hekimleri ve siz atalar ve sin İtalya ve sin Dalmaçya ve sin Âtîna ve siz Yunaniler ve siz Araplar ve siz Museviler siz de bana itaat ve tebaiyyet edeceksiniz. Zira hükümetim zamanı vürud etmiştir.” Merkum kendisi hakkında “Tabiat bana nezaket-i ihsan etmemiştir. Zira biz dahi çam ağaçlarını hâvi ormanlar derununda yaşadığımız için usûl-u iaşemiz bu tarık olamaz.” Dese idi daha muvafık-ı maslahat olur idi.

Mamafih merkum türrehatını evvel-derece bir lisan-ı muğlak ile satmak fetanetini hâiz ede ki herkes bu kaba herifin bir esrar ve mucizeyi hâiz olduğunu mecburi inanmakta idiler ve hâlâ bugünkü gün ile adamlar vardır ki esrar mezkûreye vakıf olmak için ziyâdesiyle zihinlerini yorarlar. Bundan mâada merkum (Paraslis?) tababette istîmal etmeye başladığı desâis-i mezkûre ile bazı tertibat-ı kimyeviyyeden hâsıl olan semerat olkadar büyük tahayyür ve heyecanı mûcib olmuştur ki merkum bu yüzden pek ziyâde kesb-i şöhret ettiğinden Avrupa’nın heman bilcümle kısmından kendisine pek çok talebe ve haste-gân vürud etmiştir. Hatta (Erasım?) (Hollanda âlimlerinden) kendisini tedâvi etmek için merkumu celb ve davete tenezzül etmiştir.

Merkum elli yaşında olduğu halde vefat etmiş ise de layemut olduğunu ispat etmiştir.

Merkum (Barislis?) tertip ettiği maa-l-ilcâattan ezcümle nebatat-ı kükürdü nam meşhuruyla tevsim ettiği muâlece tahlil ve tetkîk olunmuş olup (Hofman?) ruhi misillü ruhi muhtevi bir su olduğu anlaşılmıştır.

Evasıt-ı asarda insanın eyyam-ı ömrünü temdid ve tatvil için tertibat-ı kimyeviyye ve bükücülükle iktîfâ olunmayıp kevakibin te’siratından dahi istifâde olunmak istenilmiştir. Şöyle ki yıldızların kendi te’sirâtıyla nev’i beşerin ömür ve tâlî’ üzerine hükümleri olduğunu ve her bir seyyare veyâhut biricik kendi dâire-i hükmünde tevellüd eden bir kimsenin tekmil-i ömrünü ya iyiye veyâhut fenaya sevk ettiği olzaman alelumum teslim ve kabul edilmiş olduğundan müneccimler bir kimsenin ne vakit ve ne dakikada tevellüd ettiğini bildiklerinde onun ne mâzâçta ve kuvve-i zihniyesinin dâiresi ne ve saatte ve tâlinin iyi mi yoksa fena mı olduğunu

ve hastalıklara müptela olup olmayacağını velhâsıl ne yolda ve ne saatte vefat edeceğini keşf ve tâyin ederler idi.

İşte olzaman değil yalnız efrad-ı nas hatta en meşhur en mütemeddin zevat dahi bu îtikadda bulunmuşlardır. Bununla beraber müneccimlerin keşfiyatının bazı kere asl ve esası çıkmadığına rağmen îtikad batıla-i mezkûreye bu derece taannüd ve sebatla sevk edilmesi pek büyük taaccübü mûcibtir. Zira piskoposlar ve mütehayyîzan rehabin ve meşahir hükemâ ve etibbâ falcılık ile meşgul oldukları hatta darülfünunlarda dahi umumen gerek mezkûr san'at ve gerek hokkabazlık ve bükücülük tedris ve tâlim olunmuştur. Bu ciheti isbat ve tasdik için meşhur (Turnesin?) nam kimse hakkında birkaç söz söylemekle iktîfâ ederim. Şöyle ki:

Merkum on yedinci asırda (Brandenburg?) eyaleti prensinin sarayında imrar-ı eyyam ile prens müşarünileyhin hekimi ve kimyageri ve falcısı ve ruznamecisi ve basmacısı vehimde kitapçısı olup müneccimlikte olkadar ziyâde kesb-i iştihar etmiştir ki gerek Almanya'nın ve gerek Lehistan'ın ve gerek Macaristan'ın ve gerek Danimarka'nın ve hatta İngiltere'nin böyle zengin familyalarının birinde bir çocuk tevellüd ettiği gibi derakab merkum (Turnasin?) bir tatar sevk ve âzâm olunup merkum çocuğun tevellüd ettiği dakikası haber verilir idi bu vecihle ekseriya on ve on iki tatar bir yere vürud ettiğinden nihâyet meşguliyeti oldurca tezayüd etmiştir. Ki merkum kendi maiyetinde bir hayli memur ve muavin istihdamına mecbur olmuştur. Merkumdan talep olunan çare ve nesâyihî hâvi mükemmel ciltler olan (Berlin) kütüphanesinde mevcut ve mahfuz olup bunlar meyanında (İngiltere) krâliçelerinden (Elâzâbeth) tarafından mersul mektuplar dahi bulunmaktadır.

Merkum (Turnasin?) her sene birer ruzname neşr ile bunda birkaç kelime ile veyâhut bazı işâretler mârifetiyle alel-umum sene-i âtiyesinin sur ve âlâmatını kaydettikten başka sene-i mezkûre zarfında zuhûra gelecek başlıca vukuatları ve alel-husus her bir günün ahval ve âlâmatını kayıt ve işâret etmekte idi. Merkum filhakîka îzahat ve tefsiratını alelade sene-i âtiyede neşr eder. Ettiyse de hukuk-u def kendisine rica vuku bulup para verildiğinde tefsirat-ı mezkûreyi senenin bidayetinde tab' eder idi.

İşte böyle bir hüsn-ü tesâdüfle ve ibâret-i meşkûke ile verilen ayatın pek büyük şeylere kadir oldukları hakîkaten mûcib-i muhayyerdur. Zira merkumun bazı şarlatanlıkları derç ile yirmi seneyi mütecaviz-i tab' ve neşr etmiş olduğu ruznameler haddinden ziyâde fûruht olunup merkum bu yüzden birkaç yüz bin filorinlik bir servet elde etmiştir. Mamafih hilesi nihâyetinde meydana çıkacak olan böyle bir san'at mârifetiyle ne suretle tatvil-i ömre çare bulunabilmekte idi? Burası câmi taaccübdür.

Evvel-zaman her bir insanın bir zümre-i kevâkibin taht-ı te'siratında olduğunu ve her bir hayvan ve ağacın ve hatta tekmil bir ülke veyâhut bir hanenin dahi kendilerine mahsus olan bir

taht-ı idâresinde oldukları ve alelhusus-u seyyareler ile mâden beyninde bir münasebat ve tevcîhat-ı tâmmeye olduğuna itikad olunmuş olduğundan bir insan musibet ve hastalığı hangi burçtan neş’et ve tevellüd edeceğini bildiğinde sıhhat ve servetini muhafaza ve vikaye ettiği için evvel yıldız ve biricik zıddı olan seyyarelerin taht-ı te’siratında mevzu olan me’kulat ve meşrubatı istîmale ve mesâkin de ikamete müsâraat ederdi. İş bu meslekten Yunanilerin bûsbütün mugayiri olarak yeni bir perhizkârlık mesleği tevellüd etmiştir.

Şöyle ki bir kimse fena bir berca tabi olup ağır bir hastalık veyâhut bir kaza tevellüd edeceğini tehdit eden bir gün geldiğinde derakap hamî bir yıldız tahtına vazî olunan bir mahale mürâcaat veyâhut hüsn-ü te’sirat olan bir biricik himayesi sayesinde fena yıldızın su-i te’siratını mahv ve izâleye muktedir olan me’kulat ve maa-l-ılcâatı istîmal eder idi.¹ Yine aynı sebebe mebnidir ki telasim vâsıtasıyla tatvili ömür edilir zannı olunur idi. Zira meadin seyyareler ile münasebat-ı tâmmeye oldukları cihetle bir kimsenin kendi üzerinde münsub olduğu seyyarenin himaye ve evsaf hasâîlini kemalen celb ve davet etmek için bazı burç tahtında hal ve hak edilmîş olan münasib bir mâdenden mamul bir tılsım taşınması kaâfi idi.

İşte bu vecihle herkesin üzerinde değil yalnız bir seyyarenin te’sirinden hâsıl olan hastalıkların önünü almak âlâ yıldızlara müteallik bilcümle hastalıklarından muhafaza vekaye-i nefis için tılsımlar bulunur idi. Bundan mâada başka cins tılsımlar daha var idi ki maadin mütenevviyi tahlil etmek için istîmal olunan usûlü mahsusesi ve onları yek-diğeri ile karıştırıp ayyar etmek vâsıtasıyla viladete riyaset eden fena biricik kâffe-i te’siratını mahv ve izâle ve merâtîb ve münasibe terfî ve iş ve güçlerinde ve tenakühte emin bir surette meşhur muvaffık etmek evsafını hâiz edilir.

(Mabadı var)

¹ Evvel zamanda etibbâdan bulunan (Marsil Fisîn?) nam kimse “temdid-i ömür etmek san’atı” serlevhasıyla neşretmiş olduğu kitabında altı yedi sene zarfında ne tehlikelere duçar olacaklarını bilmek için yedi sene de bir müneccime mürâcaat etmelerini ehl-i basirete tavsiye etmiştir. Yine etibbâ-i kadîmeden (Pansa?) nam kimse 1475 tarihi mîlâdîsinde (Silik?) şehrinin meclis-i ayanına mezkûr serlevha ile ita ettiği eserinde her bir şeyden evvel müsâit veya gayri müsâit olan zümreyi kevaki tanımaya ve fevkalâde su-i te’siri olan zühal namı seyyarenin hükûmeti her yedi senede vürut ettiğini beyanla evvel zamanlarda kemal-i ihtiyat üzere durmaya dikkat ve gayret etmelerini meclis-i mezkûr âzâsına şediden tenbih ve tavsiye etmiştir.

Sıhhatin Başlıca Düşmanı Cehalettir (3 Numaralı Nüşamızdan Mabad ve İntiha)

Ey gayretli vâlideyn! Madem ki kemal-i şevk ve havhişle evladınızın menfaâtini arz ve temenni etmektesiniz değil cahil bir vâlide misillü illa-kemal hüsn-ü tedbir ve ihtiyatla ve efkâr-ı münevvere ile evladınız muvacehesinde icra-i muamelede bulunasınız ve cebz ve şiddeti muameleden bilâ mütena’i (Monteyn) nin (Mûmâileyh Fransa’nın meşâhîr-i edebasından olup 1533 tarihi mîlâdîsinde Fransa’nın Pirikord? eyaletinde Monteyn nam sarayda tevellüd ile kendi te’lifatı için kesb-i iştihar ettiğinden başka bir hayli memuriyet-i siyâsiyyeye dahi nasb ve tâyin olunmuş ve kendi ehliyet ve liyakâtî için dokuzuncu Loui Kral tarafından sin Mişel nişanına nâil ve mezhur olmuş ve 1592 tarihi mîlâdîyesinde vefat etmiştir. Yani elli dokuz sene yaşamıştır.) Şu kelamına münselik olasınız. *“Evladını gerek yatak ve gerek melbûsat ve gerek mat’umat ve gerek meşrubatça kafei nezaket ve zerafetten feragat ettirerek mümaşa ve riyaza-i kaviyyeye alıştır.”* Saf-ı elkalb bir vâlide bu kaideye sülûk etmeyip dâima evladına merhamet ile onun keyf ve arzusuna meylettiğinde evladı hakkında bir hayr edecek yerde şer ve ademi merhamette bulunmuş olur. Elhâsıl onun ilerde sefâlet ini tezyid ve takviye eder. Zira bir evlat zayıf ve nazik büyüdüğünde meşguliyet ve hastalık birine ve binâenaleyh sefâlet e tahammüle ademi iktidarı olacağı cihetle dâima kesâlet ve sebatsızlığa meyledip nihâyet beyhude ve hiçbir şeye yarar olamaz.

Bundan mâada hevanın tebeddülâtı kâffe mahlûkat ve kâinatın hayat ve vefat veyâhut telefini badi olan esbâb-ı mühimmeden biri olduğundan etfale evsat üste elbise giydirmeyerek onları mühimme-i imkân hevanın kuvvet ve te’siratına alıştırmak pek büyük fâideyi mûcibtir. Vahşiler heman büsbütün çıplak gezdiklerinde sıhhat-i kaviyye üzere yaşamaktadırlar.

(Dioejen) nam Yunanlı filozof (Mûmâileyh Âtîna’da hâsıl ilim ve terbiye etmiş ve muahhiran Kornet? şehrine esir düşüren irâde bir fıçı içinde yatmış olduğu halde büyük İskender kral merkumu görmekle merhamete teşvik olunup kendisinden ne dilediğini sualettiğinde merkumdan “ziya-i şemsin aksine mâni olma” cevabını almıştır.) Şiddeti şitada çıplak gezindiği vakitte herkes tahayyürde kalıp niçin böyle çıplak kaldığını sual ettiklerinde merkum “Vücudum tek mil yüzüm gibidir.” diye cevap verirdi. Etfâlin dâima icra-i harekette bulunmaları vücûdlarının sıhhat ve kuvvetini badi olur. Binâberin koşmak ve sıçramak ve raks etmek pek büyük fâideyi mûcib tâlimlerdir. Umum (İllate?) ve bâhusûs (Isparta) âhâlisinde tâlim-i vücud-u etfâlin tâlim-i ilm ve terbiyesinin bir cüz’ idi. Kıdemen-i İraniler dahi bu hususta bi-kayd bulunmamışlardır. Ve şimdi umum-u milel mütemeddine ve bâhusûs (Almanya) mekâtibinde husus jimnastik-i muhâlâtı inşa olunmaktadır.

Müellifin-i yunaniyeden (Herodot) un nakl ve hikâye ettiğine nazaran bir muharebe meydanında Acemlerin başları kolayca yarılmış ve mısırlıların ise taş gibi dayanıp kaldığı zira İraniler nezaket ve zarafetle büyümüş ve Mısırlılar ise vücûdlarını sinin tıfliyetlerinde biri nafaka-i adiyeye ve her nev’i tâlime alıştırılmış olduklarını icra ettiği tetkîkattan anlaşılmıştır:

Kezâlik ebeveyn evlatlarına adi ve kani tatlılad? bir nafaka ve ağdiyeyi vermekle beraber onları dâima her bir şeyde itidale ve evkat-ı muayyenede ekl ve şürbe alıştırmaya dikkat ve itina etmelidirler. Zira sıhhat ve afiyetin azam esası eşya-ı tabîyyenin bir hadd-ı mutedil üzere istimâlidir. Nasıl ki çocuklar itidal üzere ekl ve şürüb ettiklerinde rahat ve ferah ve seri’ el-hareke ve bilâkis maddelerini haddinden ziyâde doldurduklarında zayıf ve mâzâcsız oldukları görülmektedir. Bundan mâada gerek me’külat ve gerek meşrubat cihetince etfâlin dimağlarını nazikliğe alıştırmaktan imtina olunmalıdır. Zira dimağca nezaket etfâli dûçar-ı maraz ettiği gibi hasta olduklarında dahi cüz’i açlığı olan bir mualecayı almaktan imtina ettiklerinden bu yüzden ya vefat ederler veyâhut nihâyete el-umur malule kalırlar.

İnsan gerek kendisi hakkında ve gerek cemiyet-i beşeriye efradı muvacehesinde mükellef olduğu vezâif-i insaniyeyi îfâ için sıhhat ve afiyete muhtaç ise de tâlim ve terbiye-i mâneviyyenin insanın sıhhat ve hayatı üzerine pek büyük te’sirâtı olduğundan anne fevkalâde dikkat ve itina olunması ehemm ve akdestir. Ve filhakîka hiç kimse sıhhat ve afiyete mâlik olup da akl ve zekâvete hâiz ve ashâb-ı istikamet ve faziletten olmasını arzu etmiş olamaz. Binâenaleyh mesela nafaka denilen şeyin ne olduğunu ve nafakadan hangileri vücuda kuvvet verdiğini söylemek bir kız hakkında gerek ilm-i lisandan ve gerek musikiden daha merci olduğunu çok serd ve mütâlâa edilmiştir. Ve kezâlik elsine-i ecnebiyeden evvel ilm-i idâre bilmek bir kız hakkında pek büyük muhassinat ve fevâidi mûcibtir. Zira ilm-i idâreyi tahsil etmiş olan bir kız ailesinin huzur ve refâhiyatını mûcib olduktan başka kendisi dahi kemal-i huzur ve sıhhat üzere yaşar. Elhâsıl bir kız hakiki bir vâlîde-i vezâifini îfâ edebilmek için en evvel ilm-i idâre ile ilm-i hıfz-ı sıhhati tahsil etmeye mecburdur.

Binaen aleyh bir insan her ne mevki ve rütbe ve hangi san’at ve ne sıfatta dahi bulunursa bulunsun insanın neden ibâret olduğunu ve niçin ve ne suretle yaşamaya mecbur olduğunu bilmeye hülâsa-i kelam insan sıhhat ve refâhiyat üzere yaşamak için ilm-i hıfz-ı sıhhati tahsile mecburdur.

Nisânın Nerede Bulunması İcap Eder

(3 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

“Nisânın vazifesini kendi ailesi miyanında yaşayıp umur-u beytiye ile iştilgal ve zukurun iktisab ettiği servet-i vâridatı sarf ve istîmal etmesine velhâsıl nisânın hanede imrar-ı eyyam

etmesi mensup olduğu ailesinin esas hayat ve ruhu olmasına hasr ve tahdid etmek hayfaki mefhumat ve hayâlât kabilinden bulunmaktadır. Zira tezevvüc etmeyen bir kız nafaka-i şahsiyesini tedârike ve eramil dahi kendi eytam ve evlatlarını ve zevci veyâhut peder ve maderi hasta ve fakir olan bir zevce ailesini infaka mecbur olduklarından bunların kâffesi dahi hanelerinde elde edemedikleri şeyleri hâriçten tedârik ve istishab-ı târikine hahnahah mürâcaata mecbur bulunmaktadırlar.

Elhâsıl şimdiye kadar her ne tedâbir ittihaz olunmuş ise de işçi nisâ tâifesinin vücudu def ve imha etmek kabil olamamıştır. Ancak işçi karı demekle yalnız bir fabrika veya bir dükkânda akmışa vesâire dokuyan veyâhut terzicilik veya kunduracılık eden veyâhut dikiş makinası işleyen veyâhut çamaşır yıkayan karılar anlaşılmayıp musiki ve nakış ve raks ve ulûm ve fûnun sâireyi tâlim ve tedris ve bir tacir yanında sandıkkârlık ve muhasebecilik hizmeti îfâ eden ve devair-i hükûmette müstahdem olan ve kabile ve tabibe karılar dahi dâhil olduklarından bunların kâffesi semerat ve ücurat-ı muhtelif ile hanelerinden huruç ve mufârakat edip iştigal ettikleri san'at ve meşguliyetin muktezîyat ve el-câatına tebaiyyete mecbur bulunmadadırlar.

Binâenaleyh def ihtiyaç veyâhut nafaka tedâriki maksadıyla hâriçte bir işle meşgul olan nisvanın miktarını ve bu hâlin müncer olduğu netayic-i vehimeyi ve mazarayı mühimme-i imkân tenzil ve tenkis etmek için kabil-i tatbik ve icra olarak ittihazı lazım gelen tedâbir ve vesâiti ve hangi kanun ve âdetin ıslahı maksad-ı mevzu hadim olduğunu taharrî ve tetkîk etmek zarûrîdir.” Mösyö (Frederik Pasi?) nisvanın şu hal-i teessüf-ü iştimâline yegân yegân tadad ve tefsil ettiğiinden sonra nutkuna şu vecihle hit'âm vermiştir. “Medeniyet-i hakikiden baid olduğumuz zahirdir. Zira esas medeniyet nisâna riâyettir. Nitekim (Foşur Dokaryil?) in serd ve ityan ettiği vecihle “Amerika şimâli âhâlisinin kuvvet ve mikneti mahza onların terbiye ve maârif ve bir de nisvan hakkında ibraz ettikleri riâyetin semeratıdır.”

Kezâlik mösyö (Jol Simon?) kendi refiki olan (Frederik Pasi?) nin efkâr ve mütâlâatını iltâzâmla demiştir ki nisânın mahal-i mahsusu hane veyâhut ailesi dâhildir. Mûmâileyh bu cihetin ispatını fazla add ile ekseriyanın ısrar ve beyan ettiğine rağmen nisânın değil şu ya bu hizmet-i memuriyetinden tard ve nebaid edilmesi ale-l-anın esasen fabrika veyâhut meşguliyet-i hâricîyeden tebaud etmesini elhâsıl nisâyı değil her bir şeyden men' ve mahrum etmek illa anı taht-ı terbiye ve maârif ile ailesi miyanında yaşamaya sevk edilmesini arzu ve talep etmiştir.

Mûmâileyh mösyö (Jol Simon?) iş bu nutkunda Fransa hakkında dahi îrad-i makal ederek köylü âhâlinin bir rub' asırdan beri şehirlere dolarak boş hanelerin miktarı tezayüd ettiğini ve nisânın kendi hanesinde kalıp müstefid ve mûcib-i fâide olması için ilm ve terbiyenin hiçbir şeye hizmet etmediğini şöyle ki bir hayli kızların ne bir iğne ve ne de bir ateş yakmak

bilmediklerini ve usûl-u defteride aşına olan bir zevcenin vücudu hususuyla bir çiftlikte pek büyük fâide hâsıl edeceğini serd ve itiyan ettikten sonra değil işçi ale-l-serbest hizmet ve memuriyeti hâiz kızlar yetiştirilmesine ve bunun için derece-i saniyede bir ilim ve terbiyenin vücudu pek elzem ve el-hâletü hâzihi onlara verilen ilim ve terbiyenin pek mazarr ve mûcib-i tezyif olduğunu zira onların zihinlerini dâima kitaplar ile bil-işgal başka şeyleri tahsile asla meydan bırakılmadığını ve ziyâdesiyle erbâb-ı fûnun hakkında lazım olan elcebîr ve hendese ve kimyaya ve fûnun-u tabiiye gibi ulûm ve fûnunun tedris ve tâlim edildiğini ve zukurda vücudu yoktur gibi onlardan devai vekilleri ve tabibe yetiştirmeye sâî ve gayret olunduğunu ve fakat onların zukurun ne haysiyet ve ne de kuvvetine hâiz olmadıktan başka gözlükleri de zail olup badi-i istihza olduklarını bil-beyan onlara mutavenatın tehiyye ve istihzarına ve melbûsatın tamir ve teceddüdüne ve evlatlarının hüsn-ü tâlim ve terbiyelerine dikkat ve nezaret etmeği öğretmek daha elzem ve evla ettiğini ilaveten küftar ederek nutkuna bervech-i âtî hit'âm vermiştir.

“Tabiatın insan kadar mahir olmadığını tasvire bile cür’et eden olabilir mi? Cenab-ı hüdâyı bârî bu nev’i beşerî zukur ve inasa taksim ile hulk ve onlara başka başka vazife ve memuriyet tahmil etmiş iken biz buna rağmen tabib-i vehimde tabibe yetiştirmekteyiz. Binâberin bir muallime ile tezevvüç etmeye meylim olmadığı benim için pek büyük bir tesliyettir.”

İdare-i Beytiye

-1-

İyal: Teşkilat-ı beşeriyeden en mükemmel ve müntezimi iyal olup eğer ki ezmine-i kadimeden meayişe-i beytiye payidar ve bir karar değil idiyse de bilâhire dâire-i tenessuk ve teşkile duhul ile bir müessesat-ı tabîiyye ve zarûriye hükmüne girmiştir. Ve iyâlin bu derece dâire-i nâzâm ve intâzâma girmesi değil bir kanun veya kuvve-i cebriye te’siratından ela-te’min istikbal ve ve muhâfaza-i arz ve namusun sevk ve teşvikinden ileri gelip muahharadan ve mezheb-i insanın arz ve namusunu takdis ve taziz ve kanun dahi tasdik ve te’min etmiştir. Ancak iyal bir nâzâmname-i dâhili üzerine müessis değilse de onun esas asliye ve rabita-i mâneviyyesi tevcîhat ve muhabbet mutekabile olduğundan bir iyal-i azası âlâ-nihâyetü’l-umur tevcîhat-ı mezkûre sâikasıyla bir zamana değin yek-diğerine mânen ve badehu maddeten müşarın ve merbut olarak imrar-ı eyyam ile adeta umum cemiyet-i beşeriyenin bir küçük tasvirini ibraz ve ihdar etmektedirler. Ve filhakîka peder ve madar ve evlad azzi muhabbet tabiye ile yek-diğerine merbut rûfeka ve şürekâ makamında iselerde hepsi de başka başka vezâifle mükellef ve hukuki hâiz olmakla peder bir amir bir memur ve evlad dahi bendegân

misillü yek-diğeri muvaciyesinde icra-i muameleye mecbur ve mükellefdirler. Ve fakat kâffesinin de makasid-i feridesi mahza-i iyâlin mahfuziyet arz ve namusun ve istihsal-i refâhve mes'ûdiyete münhasırdır.

Mamafih madar-ı umur ve husûsat-ı beytiyesini idârede evamir ve ahkâm-ı müstakille ve kâtîyye-i hâiz olduğundan hane ve ailesini muhâfaza ve vikaye ile imar ve terfi edecek ve evlat ve zevcenin huzur ve refâhiyatın menba velhâsıl teknil-i iyanın esas beka ve hayatı olacağı için evsaf ve hasâil cemile ve hamide ile muttasıfa ve bazı mâlûmat-ı hususiye hâiz olması elzem ve meşruttur. Hükemâ-i kadimeden (Sokrat) madarı bihakk arıya teşbih ile “*Arı kendi kovanından mufârakat ettikte yavruları dağılıp bal dahi telef olur*” demiştir.

Mâhiyet-el-iyal: İyal kâffe-i hasâil memdûha ve fezâilin müttebidir. Zira akarımızın dâima hayr ve sevabına çalışmak ve bizi tevlid eden ebeveynimize itaat ve riâyet ve binâenaleyh umumu cemiyet-i beşeriye muvaciyesinde mükellef olduğumuz vezâifi tamamiyle îfâ ve hâiz olduğumuz hukuki talep etmek mahza-i iyal miyanında tâlim ve tahsil olunabilir mevadedendir. Bir iyâlin azası yek-diğerinin namus ve haysiyetlerini muhâfaza ve vikayeye sâi' ve gayret etmelerinden ve herkes elinden geldiği derecede umur husûsat-ı beytiyenin idâre ve tesviyesi için muavenet ve müşareketle dâima yek-diğerinin huzur ve saâdetine çalışmalarından ve zaruret veyâhut bir müşkül-ü hal ve zamanda yek-diğerine teselliyetbahş olmalarından daha tabii ve nazik bir hissiyat ve daha büyük bir fazilet olur mu? Binâenaleyh zevç ve zevce ve evlad meayîşe-i beytiye sâikasıyla ashâb-ı fazilet ve istikamet ve rastgûyiden oldukları gibi iyal dahi huzur ve saâdetve efkâr ve hissiyat hissine mekân ve menbadır.

Zevcenin vezâifi: Nisâ esasen hane-i derununda yaşayıp hanenin esas ve tezyinatı hükmünde ve hilkat-ı zâtîyesinde ise mahza idâre-i umur-u beytiyeye istidad ve ehliyet hâiz olduğundan şân ve menfaâtını o yolda aramalıdır. Zira zevcinin huzur ve rahatını aramak ve evlatlarının hüsn-ü tâlim ve terbiyelerine dikkat ve nezaret etmek velhâsıl teknil-i iyal ve hane-i imar ve terfi etmek vezâifi hep zevcenin uhdesinde muhavveldir. Maa-haza değil yalnız iyâlin imar ve terfi âlâ-akvam ve milel muhtelifinin velhâsıl umum cemiyet-i beşeriyenin ıslahat ve terakkîyat-ı maddîye ve mâneviyyesi dahi nisvanın hüsn-ü tâlim ve terbiyelerine menut ve mütevekkiftir. Zira nisâ gerek kabl-el-tezevvüc ve gerek bade-el-tehhül dâima zukur üzerine büyük büyük ve mukavematı gayri kabil te'sirâtı hâizdir. Yani insanın gerek sabavetinde ve gerek kuhuletinde velhâsıl her ne ahval ve mevâkide bulunursa bulunsun nisânın ya su-i te'sirâtı veyâhut te'sirat-ı hasenesi tahtında bulunmaktadır. Binâenaleyh nisâ mükellef olduğu vezâif ve memuriyet-i âliyesine lâıyk-ı vecihle ve tamamiyle icra edememek için evlatlarını terbiye-i selimeye ve müntehaba ile tenvir ve terfi etmeye mecburdur.

İdare-i beytiye: İdare-i beytiye târif-i muhtesarı nazarınca evvel ilimdir ki onunla tasrif ve umur-u beytiyeyi dâire-i nâzâm ve intâzâmına vaz' etmek usûlü tahsil olunur. Bu ilim ile kız şakirdler ilerde birer erbâb-ı idâre olmak üzere hanenin intâzâm ve tahâretine ve kendilerinin sıhate dikkat ve beyhude israfatta bulunmayıp dâima tasarruf ve elde olunan fırsattan istifâde olunmak üsûlüne öğrenirler.

Bilâkis fenn-i nokta-i nazarınca idâre-i beytiyenin vesi' târifî olup nisânın iyâli ve umum-u cemiyet-i beşeriye muvacehesinde mükellef olduğu vezâif ve vaktin usûl-ü istimâli ve kuvve-i maddiye ve mâneviyyenin derece-i tatbik ve tevsi' ve nusretle iktisab ve tasarruf-u servet edilebileceğini natık olan kavâid hep bu târife şamildir. Nisânın vezâifî el-haletü hazihi yalnız idâre-i umur-u beytiyeye muhassır olmayıp ziyâdesiyle tevsi' ve kesb-i ehemmiyet etmiştir. Zira nisâ gerek kız ve gerek zevce ve gerek vâlide olduğu halde başka başka vezâife hâiz olduğundan mesuliyette evvel derece tezayüd etmiştir.

Binâenaleyh nisâ gerek iyâli ve gerek cemiyet-i beşeriye efradı miyanında mevki' lâıykını ihraz edememek için akıl ve vicdanını ulûm-u maârif ve tecârible âla ve terfî etmeye mecbur bulunmaktadır. Vâlidiiyeti her ne ahval ve mevâkide dahi bulunsa bir kız ilm-i idâre-i beytiyeyi tamamiyle tahsil etmeye mecburdur. Filhakîka cemiyet-i beşeriye miyanında kendi kader ve haysiyetini ihraz etmek için el-sene-i mütenevviyi veyâhut sana'î nefiseyi dahi tahsil etmesi fâide-i mûcib ise de eyyam-ı beytiyesi zarfında kâffe-i umur-u beytiyeyi idârece kesb-i vukuf ve mâlûmat etmesi daha ehemm ve elzem olduğundan merkuma ne kadar da servet ve zekâvete hâiz olmasa evsaf-ı mezkûreyi câmi olmadığı halde semere-i matlûbe husûle gelmez.

Ehlibeyt bir kadının câmi olması lazım gelen evsaf-ı mânev'iyye: Ehlibeyt bir zevce vazife ve memuriyetini tamamiyle ve layığı vech üzere îfâ ettiği için bazı evsaf-ı mânev'iyye ile muttasıf olması zarûrîdir. Şöyle ki her bir şeyden evvel din ve mezhebine ziyâdesiyle riâyetle hakikat-i taharrî ve icra ve etvar ve ahval-i na-marziden ictinab ile an-samim-el-kalb* vezâifini tamamiyle îfâ etmelidir. İşte ehlibeyt bir kadın evsaf-ı mezkûre ile muttasıf oldukça umum-u efrad-ı beşeriyenin hükmüne tabi' oldukları tâli' darbesine göğüs verebildiği gibi kendi evlad ve iyâlini suhuletle dâire-i terbiyeye idhal ve onların akıl ve vicdanında hissiyat ve ef'al ve harekât hissine şevk ve arzusunu hak eder.

(Mabadı var)

Durub-u Emsal

Emrâz-ı kayd ve fütursuzluğun semeresidir.

Hin tehlikede ehemmiyet vermemek onu galebe etmek değildir.

Müskirat şişeleri muâlece şişelerini haneye idhal ederler.

Ayş ve işret tabibi viziteye davet eder.

Tabibe verilen para aşçıya verilse daha evladır.

Nida kalbin ve çiçek dahi güzellerin tagannîsidir.

Heva bir nan ağızdır fakat ekl olunacak yerde teneffüs olunur.

Sıhhatle yaşayan genç rahat ve mutlu bir şeyhuhata vasil olur.

Ayakta duran renc-ber diz üstünde oturan zenginden daha rahattır.

Münasib halde istîmal olunan sin-maâlece ise de aksi halde kendi te'sir-i müthişini icra eder.

Temiz kan temiz hava ile husûle gelir. Temiz kan olan kimse ise kemal-i huzur ve rahatla imrar-ı eyyam eder.

Temiz olmayan hava seyften ziyâde badi helak olur.

Çalışmak ve harekette bulunmak insana pek elzemdir. Bâhusus gençlikte. Zira insanın ömrü hareketten ibârettir.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ebuzziya

4.5. Sayı 5

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için Doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazeteye derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hîr veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 30 paradır.	Nüshası 30 paradır.

Fi 7 teşrîn-i sani rûmî ve fî 19 efrensi sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 5 fi 30 muharrem sene 1302
--	-----------------------------------	--

İfâde-i Mahsûsa

Gazetemiz şimdiye değin her salı günleri neşr olunmakta idiye de bazı tebeddülât-ı vâkıadan nâşî bundan böyle her çarşamba günleri tâbi ve neşr olunacağını ve bundan mâadâ gazetemizin üç nüshasının neşrî matbaaca bazı esbâb ve mevâniden dolayı teehhür etmiş ise de gelecek haftalar zarfında ikişer nüsha neşr ile noksan-ı mezkûr kemal olunacağından abone efendilerimizin abone nüshalarını bi't-tamâm ahz ve kabul edeceklerini meaa-l-i'tizâr beyan-ı ilan ederiz.

Tarih-i Fenn-i Tıbb

(4 numaralı nüshamızdan mabad)

Eğer tılsım-ı akreb burcu miyanında olarak merc nam seyyarenin şekil ve tasvirini muhtevî ve mahkuk ve evvel zümre-i kevakibin tahtında hal ve tertib edilmiş olsa idi harbde mecruhiyattan muhâfaza ve tahlis edip dâima nâil-i galebe edeceğine îtikad olunmaktadır. Hatta tarih-i şâhânesinden birinin nakl ve hikâyesine nazaran Almanya asakirinin efkâr-ı batile-i mezkûreye ziyâdesiyle itimat ve temeyyülatı olduğundan Fransa asakiri ile bir muharebelerinde dûçar-ı hezimet olarak bil-cümle maktul ve mecruh ve esirlerinin boyunlarında nüsha ve hâmail bulunmuştur. Mamafih mezkûr tılsımlar üzerine mersum seyyareden müteşekkik putlar işkâl-i adiyye ve âtike ile değil illa muğlak ve müştebih ve dehşet-i engiz bir surette tasvir ve telbis edilir idi. Berlin kütüphanesinde elyevm bu nev'i tılsımlardan bir adet mevcut olup tılsım-ı mezkûr müşteri nam seyyarenin te'sîratından zuhûra gelen hastalıklardan muhâfaza ve vikayeye mahsus olmakla seyyare-i mezkûrenin şekil ve tasvirine mahkuktur. Mezbur put (Vitemberi?) şehrinin kudemâ-i asılzadeganından birine veyâhut (Bal?) şehri darülfünunun bir muallimine tamamiyle müşabih olup çenesinde uzun bir sakal ve gürleşa? ile memlû geniş bir elbise içine sarılmış olduğu ve sol eliyle açık bir kitap tutmakta ve sağ eliyle de alâmat ve harekât-ı melfuza icra etmekte olduğu halde tasvir ve tersim olunmuştur.

Garâib-i mezkûreden bu kadar dur-duraz etmek icab etmezse de kudemâ-i etibbâdan (Kağlirost?) nam kimse i'tikadât-ı bâtıla-i mezkûreye daha ziyâde itimad ve hatta on sekizinci asrın nihâyetinde yaşayan insanlardan ekserisi dahi gafil olduklarından ol-babda birkaç söz daha söylemeği münasib-i add ederiz.

Envar-ı beşeriyenin şu küsüfî zamanlarında kabul olunan efkâr ve zanniyât bize pek abes görüldüğü gibi âdem-i gafletle zanniyât mezkûreye sulûk ve tebe'iyet etmeyip müddet-i ömrünü temdid ve tatvil etmek için itidal ve ahkâm ve kavâid-i tabîiyye tevfik-i hareket etmiş olan İtalyalı (Kornaro?) namında bir kimsenin zikr-i cemilini tazim etmek vaciptir. Zira

mumâileyh fevkalâde şedid ve eâdi bir perhize kemal-i şebabla devam ederek tul-i müddet yaşamış ve ihtiyarlığında evvel mahrûmiyetin semeresine kemâl-i huzur ve rahat bedenle nâil olduğundan bu cihetle nev'ine mûcib ibretve intiba olmuştur. Müşârünileyh seksen üç yaşında olduğu halde muhâfaza-i hayat ve sıhhat için istîmal etmiş olduğu vesâti ve nâili olduğu huzur ve rahat bedeniye ve hazv-ı zat-ı umuriyesini muhtevi olan hikâye kırâat olundukta pek büyük fâide görüleceği şekk ve şüpheden müstağnidir. Müşârünileyh kırk yaşına değin asla istirahat-ı bedenle imrar-ı eyyam edemeyip mütemâdiyen sancı ve sıtmadan mustarip bulunmuş velhâsıl evvel-dereceye var demiştir ki kendi hekimleri takriben iki ay kadar yaşayabileceğini ve kâffe-i maa-l-ilcâatın beyhude olduğunu ancak olsa olsa pek şedid bir perhiz ile tahlis-i gariban edebileceğini kendisine beyan ettiklerinde hekimlerinin nesâyihine tevfikân ilk günlerinde bazı müşkilâta tesâdüf edilmişse de bir seneden sonra kesb-i îfâkat ettiğinden başka sıhhat ve kuvveti evvelkinden pek ziyâde tezayüd etmiştir.

Mumâileyh müttehazî olan tedâbir-i mezkûrede şedid o bir suret-i mudakkikane devam ederek yalnız hayatı için cidden lazım olan me'külatı yemiştir. Şöyle ki yetmiş yaşına kadar mütemâdiyen her gün doksan altı dirhem me'külat ve yüz dört dirhem de meşrubat istîmal ve ziyâde ısınmaktan veyâhut soğuk almaktan ve bâhusus aşk ve hiddetten kemal-i dikkatle tavk etmiştir. Bu usûl yeknesak mumâileyhin vücud ve hayatını oldurca bir müvâzene-i tâmmeye vaz' etmiştir ki artık hiçbir şey vücud-u sıhhatîni ihlal edememiştir. Mumâileyhe şeyhuhatında cesim bir davayı gaib edip bu vakadan dolayı iki kardeşi müteessiran vefat etmişler ise de kendisinin ne sıhhati ve ne de istirahatî asla muhtell olmamıştır. Mumâileyhe bir gün arabasından düşüp kol ve bacakları yerinden çıkmış ise de kırıkçılar mârifetiyle kemikleri düzeltilip hiçbir muâlece istîmal etmeksizin pek çabuk kesb-i îfâkat etmiştir. Mûmâileyh (Karnaro?) seksen yaşına kademnihâde oldukta kendi dostları sin daha ziyâde kuvvete muhtaç olduğu bahanesiyle nafaka-i muayyenesine az bir miktar daha zam ve ilave etmesini şediden tavsiye ettiklerinden vücudun alelumum ve inkırazı nispetinde âlât-ı hazmının dahi dûçar-ı zaaf olduğunu ve binâenaleyh sinin şeyhuhâtında nafaka-i tezeyyüd değil belki tenzil etmek caiz ettiğini tefekkür ve tahattur etmiş ise de düsturlarının mükerreren vuku bulan ricalarına mail ve kani' olarak nafaka-i mainesinin miktarını yüz on iki dirhem me'külat ve yüz yirmi sekiz dirhem de meşrubata iblağ etmiştir. Mumâileyh bu hâline nakl ve hikâye ettiği sırada “Bu suretle on gün imrar etikte mu'tadin olan ferihlimi gâib edip gayretsiz ve ters bir adam oldu. On ikinci günü bir yıl arasına dûçar olarak tamam yirmi yirmi dört saat mustarip ve bunun üzerine dahi bir sıtmaya mübtelâ olarak tamamen otuz beş gün oldurca helak oldum ki artık herkes hayatımdan kat'î ümid etmişti. Lakin nihâyet-i usûl sabıka-i müttehizemi ilâh olduğumda bi-avn-i-ilâhi teâlâ iade-i sıhhat ve afiyet ettim. Ve şimdi seksen üç olduğum halde

gerek bedenlen ve gerek zihnen sıhhat-i kâmilede bulunmakta ve hiç kimsenin muavenetine muhtaç olmaksızın hayvana rakip olmakta ve en dik yokuşları böyle yalnızca çıkabilmekteyim. Meclis-i ayan veyâhut meşguliyetimi tâtil ettikten sonta haneme geldiğimde on bir nefer hafiyelerimin tâlim ve terbiyeleri ve onların oyun ve kahkahaları beni pek mahzuz ederler ve ekseriya onlar ile beraber nâme saz olurum. Zira şimdiki sedam gençlik zamanımdan daha ziyâde keskindir. Elhâsıl şeyhûhet hâlinin ilcâatından olan uygunsuzluk ve tersliklerin hiçbirisi bende yoktur.” demiştir. Mumâileyh (Karnaro?) usûl ve kavâid-i mezkûre sayesinde kemal-i huzur ve rahat bedenle tamamen yüz sene yaşamış ise de mesleğine hiç kimse tabîyyet etmemiştir.

❁ ²Pek baid olmayan bir zamanda dahi dem-beşere îtibar ve ehemmiyet verilmemekte idi.

Bu kasabayı isbat ve tasdik için tarihe mürâcaata hacet yoktur. Zira karanimize mâlûm olduğu üzere zaman sabavetimizde her sene maaş ayında kan aldirmek ve sülûk yapıştirmek ve amel için şerbet istîmal etmek itiyad edilmîş olduğu sebebiyle olup hamile kadınların cümle isbat olunan ilk aydan vaz-ı hamel zamanına değin yani dokuz ay zarfında dokuz defa kan aldirmaları mecburi ve zarûrî bir adet hükmüne geçmiştir.

(Mabadı var)

Antuan Fovil?

İlm-i Hıfzı's-sıhhat ve İmsak ve Perhiz

Fransa etibbâ-î hâzıkasından sevgili ve muhterem muallimimiz (Antuan Fovil?) 1813 tarih-i mîlâdîsinde tevellüd ile sene-î hazıra teşrîn-i sâniyesinde yani yetmiş bir yaşında olduğu halde Paris'te vefat etmiştir. Mumâileyh son yirmi senede şehir-i mezkûrede ikametle alelhusus akciğer hastalıkları ve ilel-sâriyeye müteallik fûnun ve bunlara dâir olan müdavat ve maa-l-ilcâatla bilâ-iştigal 1860 tarihinden îtibâren ilm-i hıfzı's-sıhhat şubesinde kesb-i şöhrat ettikten sonra kolera ve veba ve kara humma denilen ilel mahûfe envâi ve tabîyyet ve sirayetlerinin tetkik ve tamikiyle dahi meşgul olmuştur. Mumâileyh Kırım muharebesinde asâkir-i Osmanîyeye hidemât-ı azimede bulunduğu gibi 1867 tarihinde darsâadette in'ikad? eden muhtelit sıhhiye meclisinde Fransa hükümeti tarafından murahhas nasb ve tâyin ve muahharen Fransa'ya avdetle hükümet-i müşârünileyhenin sıhhiye meşveret komisyonuna âza-i intihab ve tâyin olunmuş. Ve ahiren komisyon mezkûrenin reis-i saniliğine terfi ettiğinden başka umur-u

² Bu derece şedid bir imsak ve perhiz usûlüne ittihaz etmezden evvel bir tabibe mürâcaatla ahz-ı mâlûmata fevkalâde dikkat ve itina olunmuştur. Zira tedbir-i mezkûr herkese muvaffik gelmez.

sıhhiye nezaret umûmîyeliği mensub unu dahi ihraz etmiştir. Mumâileyh (Antuan Fovil?) geçen sene Paris encümen-i etibbâsına dâhil olarak koleranın zuhûr ve sirayeti üzerine telif ettiği eser-i nefsinî³ kırâat ederek şu eserinden dolayı fevkalâde mazhar-ı tahsin ve aferin olmuş ve binâenaleyh eser-i mezkûr dahi beş nazar-ı dikkat ve mütâlaa ya alınmıştır ki hülâsa-i meâli saye-i inayetvaye-i hazret-i pâdişahide umum Avrupa âhâlisinin koleranın sirayetinden muhâfaza ve vikayesi için dersaâdet-i muhtelit sıhhiye meclisinin karar-ı kâtîyesi olan tedâbir-i tahaffuzun şediden ve bir suret-i dakikada mevki icraya vaz olunması zımnında bi-dirîğ ve ibzal buyurulan hememât ve ikdamat celiseyle ve mesereye fevkalâde medh ve sena olunmuştur. Mumâileyh (Fovil?) kolera illet-i mahûfesi menşei Hindistan olup yalnız insan vâsıtasıyla sirayet ettiğini şöyle ki bahr-i ahir sevhilinden vürud eden sefain ve vasıta Asya'dan ve İran ve Kafkasya ve Rusya çöllerinden gelen garibanlar vâsıtasıyla münteşir olduğunu ve binâenaleyh Avrupa ahâlisini beliyeye-i mezkûreden muhâfaza etmek için Karadeniz boğazıyla Süveyş kanalını sedd ile biri İstanbul'da ve diğeri İskenderiye'de iki karantina tehaffuzhanesi tesis ve küşad olunması lüzumunu beyan ve tezkar etmiş olmakla Mumâileyhin bu teklifi dersaâdet-i muhtelit sıhhiye meclisi tarafından ittîfâk ara ile tasvip ve kabul olunmuştur. Hâlbuki meclis-i mezkûr tarafından ittihaz olunan kavâid ve tedâbir sıhhiye-i beynelmilel ikinci bir sıhhiye kongresinin (Viyana) da inikadı tarihi olan 1874 sene-i mîlâdîyesine değin yani yedi sene mütemâdiyen ve harfî harfine mevki icraya vaz olunmuş ise de oltarihinden sonra pek çok def'alar tebdil ve tayğir olunmuştur. Ve fakat (Fovil?) tebeddülât-ı mezkûrenin âdem-i icra ve vuku hakkında sarf-ı mesâil ve ikdamatta bulunmuş ise de bir semere husûle götürememiştir. Bununla beraber 1881 tarihinde Fransa'da neşr olunan nâzâmname-i sıhhiye (Viyana) nın meclis-i sıhhiyesi tarafından kabul ve ittihaz olunan tedâbir-i tehaffuzu ve ihtiyatı tasdik ve teyit etmiştir. (Fovil?) Ahiran Fransa'nın (Toulon) şehrinde zuhûra gelen ve elan hükmünü icra eden koleranın Asya tarafından vurud ve sirayet etmediğini ve oldurca derece vehim ve nazar-ı ehemmiyete alınmaya şâyan olmadığını ısraren beyan ettikte ekseriyası ve hatta kendi dost ve şakirdleri bile mumâileyhinin iş bu efkârına muhalefet etmiş olduklarından merkumanın şu muhalefetleri kendisinin zat-ı hâli tehlikede olan sıhhâtine su-i te'sîr eylemiş olduğundan bunun üzerine mumâileyhe iade-i sıhhat ve afiyet etmek üzere köşe-i inzivaya çekilmiş ve hâlbuki kolera ve ilel mahûfe ve sâriyeye dâir Paris encümen-i tıbbında cereyan eden mübahesat ve mezakiratı yine kemal-i şevk ve havahişle tetkîk ve mütâlaa etmekte

³ Eser-i mezkûrda münderiç-i ilm-i hıfzı's-sıhhatle koleraya dâir olan bazı nikat-ı mühimmeyi bil-istihraç nesih âtiyemizle neşr edeceğimizi ve add ve beyan ederiz.

bulunmuş ve dirayet ve ehliyeti sayesinde bu sene dahi encümen-i mezkûrun reis-i saniyeliğine bihakkın nasb ve tâyin olunmuştur. Mumâileyhe Paris’e henüz avdet etmiş iken soğuk alarak ciğerlerinde bir hararet peyda olup (zât-ül-cenb) denilen hastalığa mübtelâ olmuş ve kendi dost ve şakirdleri olan bir hayli etibbâ tarafından sarf olunan mesâî ve ikdamat çaresiz olamayıp irtihal-i dar beka olmuştur. (Fovil?) asar-ı adidesinden ez-cümle en meşhuru 1868 tarihinde “*kolera ve onun menşei ve çaresi*” ünvanıyla neşr etmiş olduğu eser nefis olup bundan mâada cemiyat-ı ilmîye ve fennîye ve umur sıhhiye-i umûmîye komisyonlarının müzakirat ve zabıtnamelerinde ve nezaret-i sıhhiye nâzâmnamelerinde pek çok muharrerat ve te’lifatı mevcuttur. Mûmâileyhumur-u sıhhiyede bihakkın pek büyük şöhret kazanmış ve ehliyet ve dirayeti sayesinde beynelmilel sıhhiye kongrelerine iki defa Fransa murahhası olmuştur.

Binâenaleyh mumâileyhin ziya-ı kendi dost ve müteallikatından başka umum-u mehafil ilmîye ve fennîye için teessüf-ü azimeye mûcib ise de çe-çare? ahkâm-ı mukaddese-i ilhiyeden? olmakla nail-i rahmet olması münacatını yâd ederiz. Mumâileyhe tabib-i hâzıkın şu muhtasar tercüme-i hâlini gazetemiz vâsıtasıyla neşr ve ilan etmek ferâzâ -i zimmet bendeganemizdir. Zira mumâileyhe (Fovil?) mukaddema muallimimiz olduktan başka Devlet-i Âliyye-i Osmanîyye’nin sâdik ve muhterem dostlarından bulunduğundan cennetmekân Sultan-ı Mahmud Han-ı sani ve pâdişah-ı maârif-penâh efendimiz Abdülhamid Han-ı sani hazretlerinin peder-i âliyeleri cennetmekân firdevs-i aşîyan Sultan Abdülhamid Han hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında Beyoğlu’nda tesis ve küşad ve badehu muhterik olduktan sonra Hasköy’ nakl olunan humbarahane mekteb-i tıbbiyesine müdavemetimiz zamanı olan 1860 tarihinde ilm-i emraz şubesi muallimimiz olup mekteb-i mezkûrede hayli seneler kemal-i sadakat ve istikametle icra-i memuriyet edip vatanımâzâ pek büyük hizmetlerde bulunmuştur. Mumâileyhin şâkirdanından ve acizlerinin dahi refİKasından rûfeka sıندان olan etibbânın ekseriyası elyevm-i rûteb ve münasib-i âliyyede bulunup devlet ve vatanımızın şan ve şerifidirler. Sevgili muallimimiz mumâileyh (Fovil?)’e bir hürmet ve riâyet olmak ve Devlet-i Âliyye-i Osmanîyye için şan şeref –silinik- üzere zevat-ı müşarün-ileyhümadan bazısının esamiesini zikretmekle iktifâ ederim. Elyevm-i mekteb-i tıbbiye-i şâhânenin muallimin meşhuresinden bulunan ders nazırı saâdetli Ahmet Paşa hazretleri ve miralay izzetli Zuhruz ve nâfile beyler ve binbaşî rîfâtlı İbrahim ve Hüseyin ve âli bekâr ve mabeyn-i hümâyun etibbâsından saâdetli Sâit Paşa hazretleri ve gazetemizin sahib-i imtiyazı ve bab-ı seraskeride saâdetli Nuri Paşa hazretlerinin taht-ı riyasetinde müteşekkil sıhhiye meclisi âzasından miralay izzetli Theodore ve Nikolas beyler ve bahriye vesâir hastanelerde ve bunlardan mâada asakir-i şâhâne ordularında müstahdim binbaşî ve kaymakam ve miralaylık rütbelerine hâiz bir hayli etibbâ dahi mûmâileyhin şakirtlerindedirler. Binâenaleyh mükellef olduğumuz vazife-i

minnettari îfâ için mumâileyhin zikr-i cemilini şu birkaç satırlarla yâd etmek bihakkın mecbur olduğumuz gibi mûmâileyhin ismi Devlet-i Âliyye-i Osmanîyye’ni mekteb-i tıbbiye ve meclis-i sıhhiyesinin sahaif tarihinde bihakkın bir mevki âli ihraz etmiştir. Mumâileyh (Fovil?) ne kadar âlim ve dirayetli idiye olkadar ahlak ve hasâil memdûha ve hamide câmi bir zat olup humbarahane mekteb-i tıbbiyesi hastahanesinde mevcut olan hasteganın etrafına bizi cem’ ederek fenn-i tababetin bir cüz’i olan ilm-i emrazın mesâil ve de kayikini etrafıyla tefhim ve tedrîsattan tevkî ettiğinden başka bilcümle akvam ve milelin tevessûat ve terakkîyatının ve düvel ve hükûmatın servet ve mamuriyet ve asayiş hallerinin etibbânın tekessür ve tezayüdüne menut olduğunu çünkü ilm-i hıfz-ı sıhhâtın ta’ammüm ve intişarı yalnız olvakit kabil olabilip efkâr-ı münevvereye hâiz olan vüzera ve rical-i devletin inzimam-ı muâvenetıyla terakkîyat-ı beşeriyeye bâis olan kâffe-i mesâil-i mühimmenin halledileceğini bid defeat beyan etmiştir. (Fovil?) bir illetinin zuhûr ve sirayetinden sonra onun def ve izâlesi için sâi ve gayret ve tedâbir-i fedâkarane ittihaz ve deruhde ettikten evvel onun sebab-i zuhûrunu teharri ve tecessüs ve binâenaleyh sirayetini men’ ettiği daha ziyâde arzu etmekte idi. Mumâileyhe sıhhat-i umûmîyeye dâir Fransa’nın encümen-i tıbbında meşhur ve belîğ bir nutuk îrad ettiği sırada Franki illetin Fransa âhâlisinde pek vahim bir surette tecessu ve tekessür ettiğini dahi nazar-ı dikkate alarak illet-i efrenciyenin ve ondan tevellüd eden ilel ve emraz günagünün önünü almak için kâffe-i fuhuşhanelerde iskân eden nisvanı teftiş ve muayene etmek üzere devair belediye tarafından tabibler tâyin olunması ve bu babda ittihaz olunan tedâbir-i sıhhiye ve ihtiyâtîye illet-i mezkûreden tevellüd eden netayiç-i vehimeye ve mazarrayı mühimme-i imkân tahfif ettiğinden ve daha bazı muhsenat ve fevâidi mûcib olduğundan şâyan-ı medh ve sitayiş isse de illet-i mezkûrenin menbainı büsbütün kat’ etmeye bir çare olmadığı cihetle illet-i efrenciyenin vücudunu müebbed kalmak için gerek zikir ve gerek inastan olan gençlere meşru surette tezevvüç etmeksizin bilâ kayd ü fütur ef’al-i şenia ve zinakar icra etmeye alenen izin ve ruhsat vermek fâide zannedilmîş. Ve işte şu hal-i esef iştimil ilm-i hıfzı’s-sıhhat kavâid-i tabiyyesine külliyyen muğayir olduktan başka efrad-ı âhâlisinin velhâsıl umum-u nev’i beşerin tedennî ve inkırazını mûcibtir. Zira ef’al-i şenia icra olunan veyâhut gayr-i meşru surette veya vaktinden evvel veyâhut bir menfaat-i nakdiyye için izdivaç vukuu bulan memâlikte meayiş-i beytiye ve ceb-i ıyâl hissiyatının mahvolacağını ve bu ise bütün akvam ve milel velhâsıl umum-u nev’i beşerin tedricen inkırazını ve nihâyet mahvını mûcib olacağını bilmütâlâa illet-i efrenciyenin ve civa ile terkib olunmuş olan hapların vücudunu ilelebet mahv ve nâbedid kılmak için gerek rical-i heyet ve gerek efrad tarafından bil-ittîfâk sarf-ı mesâil ve ikdamatta bulunmak ve fuhuşhaneleri cebren sedd ve bend etmek yerine âhâlinin adet ve ahlakını ıslah ve terfî etmeye çalışmak lazımnı bil-beyan ilm-i hıfz-ı sıhhâtın bu babda tefhim ve irâe ettiği kavâid-i müniciye

dahi bundan ibâret olduğundan kavâid-i mezkûreye imtisal ve inkiyad etmek ehemm ve elzemdir. Zira yanılmaz isem tezkireleri olmayan ve vergi itaat etmeyen fahişelerden mâada el-hâletü hâzihiyalnız Paris şehrinden 100,000 patentli fahişe mevcuttur demiştir. Mumâileyh (Fovil?)’in zikr-i cemilini bir daha yâd etmek ve ilm-i hıfzı’s-sıhhate dâir kârîîn-i kirâmımâzâ bir ders intibah ve nâfi olmak üzere mumâileyhin imsak ve perhize dâir serd ve mütâlâa ettiği birkaç sözde dahi iş bu gazetemizin sahaifinde derç etmeği münasib-i add ederiz. Şöyle ki mumâileyh günün birisinde humbarahane mekteb-i tıbbiyesi hastanesinde hama hastalığına müptela olan bir hastanın yanına giderik merhum hastalığının on beşinci gününde yani hastalığının ağır ve tehlikeli günlerini geçirmekte ve kesb-i ifâkat etmek üzere iken pek ağır bir halde ve şedid bir sancıdan mustarip olduğunu gördükte kemal-i heyecan ve helecanla (şüphesiz ki bir dikkatsizlik vuku bulmuştur. Bu hasta ya soğuk almış veyâhut mazarr bir şey yemiş olmalıdır.) demiştir. Filhakîka mumâileyh hastayı istintak ve isticvab ettiğinde bir dostun kendisini görmeye geldiğinde hafî surette bir yiyecek vermiş olduğu anlaşılmıştır. Mumâileyh (Fovil?) lazım olan müdavatı icra ettikten sonra hikâye-i âtiyeyi nakl ve beyan etmiştir.

“Mâlûm ve meşhudum olduğu vech üzere zadegân sınıfından ve fevkalâde servet ve samanı hâiz olan bir kimse akciğer ve kalp misillü ecza ve âlât-ı mühime emrazına müptela değil idiyse de mütemâdiyen baş ağrısı ve mide bulantısı ve isteksizlik ve mide fesadı ve hazımsızlık misillü hastalık ve nâmâzâçlıkla imrar-ı eyyam etmekte olunduğundan bir sabah artık bu hal-i esef iştimâlınden büsbütün meyyus ve bitap olarak on beş seneden beri kemal-i sadakat ve muvaffakiyetle icra-i hizmet etmiş olan kendisine hekimini şefkatle beraber celb ve davet ederek demiştir ki: “Doktor efendi. Zâtınızı on beş seneden beri tanırım. Ve sıhhâtîm için sarf ettiğiniz ihtimam ve icra eylediğiniz müdavatı dolayî minnettar olduğumu ketm ederim. Zira her ne zaman cüz’i bir nâmizâçlığa bile duçar olmuş isem derakab emr-i müdavatıma bil-beda sıhhâtîmi tamir ve tecdid etmişsiniz. Filvâki on beş seneden beri en çoğu iki günden ziyâde yatakta kalmamış olduğumdan başka hiçbir ağır hastalığa mübtelâ olmamış isem de hâlbuki alelade her gece vukuu bulduğu misillü bu gece dahi yediğimi hazmedemeyip bilâ-fasıla dört saat yüreğim bulandığından pek ziyâde bi-huzur ve rahatsız idim. Akşamki yediğimi hazmetmeksizin tamamen istifrag ettiğimden bundan sonra vücudum ancak istirahat edebildi. Bundan sonra tâlimatsız müvecceh konyak ve limonla mahlut çay içip vücudum rahat bulduysa da uykum kaçtığından tefekkür ettim ki on beş seneden beri zâtınızı tanıdığım halde hiçbir gün hasta veyâhut nâmâzâç olduğunuzu görmemişim. Bilâkis ben bu kadar servet ve samanı hâiz olduğum halde on beş senenin mecmua taksimatı olan 136,040 saatten 74,88 saatini hastalık veyâhut nâmâzâçlıkla imrar ve tâbir-i aharla haftanın dört gününü nâmâzâçlıkla ve bâkî kalan üç gününde bir buçuğu uyku için sarf edilende ötede yalnız haftada birkaç gün

huzur ve istirahat-ı bedenle imrar-ı eyyam etmişimdir. Demek ki müddet-ömrümün kısm-ı azimini hastalık veyâhut nâmâzâçlıkla geçirmişimdir. Binâenaleyh zatınızın asla ve kata hastalığa duçar olmadığınızın ve benim ise bilâkis heman her gün hasta ve nâmâzâç bir halde bulunduğumun esbâbını tefhim ve beyan buyurmanızı rica ederim.” Bunun üzerine tabib mumâileyh kelama ağızla zatınızı pek kolay ikna edebilirim ancak ya bugün ya yarın veyâhut arzu ettiğiniz vakit birlikte taam etmeliyiz diye cevap vermiş ve mumâileyh hasta dahi pek iyi beraber taam etmek üzere yarın zatınıza intâzâr ederim demiş. Ve doktorun mufârakatına müteakip ferdası günü muhterem bir misafiri vürud edeceğini bil-beyan fevkalâde hazırlık görmelerini kendi işçi ve vekilharcına tembih etmiştir. Ferdası günü doktor mumâileyh vakt-i nuayyininde mumâileyhin hanesine giderken ikisi de beraber on türlüden ziyâde çerez ve kuşluk taamlar ve bir hayli turşular ve hamir işlerle memlû ve müzeyyin bir sofraya oturup doktor henüz en evvel et suyu çorbası taamını beklemekte iken hane sahibi sofrada bulunan çerez ve turşulardan azar azar ekl etmeye başlamıştı. Çorba götürüldüğünde doktor hane sahibine hitaben bazı şeyler söyleyeceğini bil-beyan herkesin kendi yiyeceği şeylerden birer parça dahi irice birer kap içine koymasını rica ettiğinden mumâileyhin ömr-ü müvecceh? hizmetkarlar boş kâseler götürüp birini efendilerine ve diğerini dahi doktora vermişlerdir. Gani-i mumâileyh henüz çorbaya başlanmazdan evvel yediği çerez ve turşu vesâîreden birer parça kâsesine koyduktan sonra sofraya götürülen birinci çorba ikinci külbastı üçüncü hamir dördüncüsü yine bir et taamı beşincisi balık altıncısı yine hamir yedincisi yine bir et taamı sekizincisi sebze dokuzuncusu yine hamir işi bunların üzerinden dahi mevsimine göre bir hayli meyvelerden ibâret bulunan taamlardan birer parça yine evvel kâseye vaz etmiştir. Ancak şurası şâyan-ı dikkattir ki doktor it’ame-i mezkûreden yalnız çorba ve külbastı ve sebze ve bunların üzerinden dahi türlü meyveden yemiş ve kâsesinde dahi evvel dört türlüden birer parça bulunmuştur. Bilâkis gani-i mûmâileyhher gün böyle pek çok taam eklini itiyad etmiş olup bu defa dahi yediği yirmi beş türlüden müteceviz me’külattan birer parça kendi kâsesine koyduktan sonra tabib mumâileyh iki kâsenin de ağızlarını iyice rabt ile onları bir dolapta hıfz ve anahtarın kendisine teslim olunmasını emretmiştir. Tabib mumâileyh ameliyat-ı mezkûreye bilâ-icra noksan dersini yevm-i âtîyede icra ve ikmal edeceğini ve add ve beyanla mufârakat etmiştir.

Doktor ferdası günü gündüzün gani-i mumâileyhin hanesine bil-azime hane sahibi huzurunda kâselerin ağızlarını açtırdığında kendi kâsesinde hiçbir taaffün-ü his olunmamış ise de hane sahibinin mahlût olarak yirmi beş türlü me’külâtı hâvi olan kâsesinin ağzı açıldığında evvel derece şedid ve mazarr bir taaffün zuhûra gelmiştir ki herkesin midesini bulandırmıştır. İşte ol-esnada doktor mumâileyh hane sahibinin elini sokarak emin ve müsterih olun. Bu dersin

zâtınıza bir kanaat tâamme hâsıl ettirdiğine ve her gün verdiğim maa-l-ilcâat ve nesâyihden daha ziyâde müessir bir ders intibah olunduğuna ümitvarım. Zira şu iki kâseleri midelerimize teşbiye ettiğimizde benimki sade ve taaffünü olmadığından ekseriya rahatsızlık ve nâmâzâçlığını müeddâ olduktan başka gün gün hastalıkları da mûcib olur. Binâenaleyh eğer huzur ve rahat bedenle yaşamak ve eğer envâi ilel ve emraz günagünün tahaccümünden mühimme-i imkân ârî ve berî olmak arzu ederseniz şu bend ve nasihatıma tabîyyet ve itaat etmelisiniz. Şöyle ki her bir şeyde imsak ve perhiz ve itidalelden bırakmamakla beraber hazmı kabil olan taamları ekl etmeye mecbursunuz. Zira insan değil karnını doldurmak illa kanını tağdiye ve takviye etmek için ekl ve şürb etmelidir. Elhâsıl her arzu olunan şeylerin eklinden ise lazım olan şeyleri ekl etmek icab eder. Binâberin erbâb-ı ilm-i hıfzu's-sıhhat feylosofunun serd ve ityan ettiği “İnsanın ağzı midesinin tabibidir.” darb-ı misâli pek doğrudur.

(Dercî zımmında hâriçten gönderilen bir makale-i tıbbiyedir.)

Hazakteksetor? Efendi

Sıhhat! Sıhhat ki vücud-u beşerin bir dâire-i muntazamda seyir ve hareketini bâis ve hayat bahşadır. Bu nam ikdas tahtında birkaç haftadan beri neşrine ibtidaen buyurduğunuz gazete-i ferideleri mütâlâa gûzar acîzanem oldu.

Muhâfaza ve temdid hayat-ı mahza-i sıhhâtîn tam ve bir kemal olmasına vabeste ve efkâr-ı hâlisa ve müstahseneleri ise ne suretle sıhhat tâmmeye mâlik olunabileceğini irâe ettiğini nesh-i mezkûre mündericatından istifâde ve istidlal eylediğinden aciz kem-biza'ları dahi müsaadeleriyle bu babda bir iki söz söylemek isterim.

Gazetenizin “*Sıhhat*” namıyla yâd olunması sıhhâtîn kutsiyetini takdir ve tefhim etmek maksad-ı celîline mübteni olduğu aşikârdır. Filvâki dünyada derecat-ı mütefaviteden pek çok sahib-i servet bulursa da onlar evvel saman ve serveti iktisaba vâsıta ve âlât olan sıhhatlerine cüz'î bir noksan arz olsa bil-tabii tamamıyla ashâb-ı yesardan add olunamazlar. Bilâkis diğer tarafta sıhhat ve afiyet tâmmeye mâlik olan kimse servet ve vâridata hâiz olmazsa bile yine fevkalâde servet ve samana mâlik add olunur. Zira sıhhat ve afiyet kâffe-i vâridatın menbaidır. Şu hâlde dünyada sıhhatten daha muraccih ve ikdas olarak sâîr bir servet tahattur ve tasavvur olunabilir mi? İşte ekseriya bu gibi ashâb-ı servet hafazan-Allah-ü teâlâ çaresi nakabil emraza duçar olduklarında “Ah keşke bu kadar servet ve vâridatım olmasaydı da sıhhâtîm bir kemal olsaydı” dedikleri cümlemizin meşhud ve mesmu olduğu derkârdır.

İmdi insanın kâffe-i harekât ve servet ve vâridatı cenâb-ı azîmü's-şân hazretlerinin bahş ve ihsan buyurmuş olduğu kuvve-i akliye sayesinde husûle gelmekte olmakla herkes zaman şebabetinde îtibâren ilm-i hıfzı's-sıhhat kavâidinden olan bervechesiz beyan edeceğim usûl ve

esasa kemal-i riâyetle ve bir suret-i mudakkikanede tevfik-i hareket ettiğinde sıhhat ve afiyet kâmile ile ve tul müddet imrar-ı ömür ve eyyam eder.

Usûl ve kavâid sıhhiye-i mezkûre evvel derece itirazdan biridir ki devam ve beka-i sıhhat hususunda umumun efkârı bir noktada tevahhud ve içtimâ etmiş ve herkes dahi kendi akıl ve vicdanında tefekkür ve mütâlâa ettiğinde husûsat-ı mezkûreyi kabul ve teslim edeceği tabiidir.

Cenab-ı hâlık kâinatın halk buyurduğu bunca bedayi ve mahlûkat misillü insanın dahi terkiyat ve teşkilat bedeniyesinde haşa sümme haşa ne noksan görülmüştür ki âdem-i iktidarımıza rağmen vücud-u beşerî hilkat zâtîyesinden daha güzel ve nazik bir şekle vaz' edelim? Ve tecârible bunca te'sîrat ve asar hasenesi his ve müşahed olunan kavâid-i sıhhiyeye âdem-i itaat ve riâyetle niçin eser gaflet ve cehalet ibraz edelim?

Umumun arzu-i tabîiyyesi maksat yegânesi olan tul müddet imrar-ı ömrün tenakusunu ve bununla beraber bunca nazik vücûdların kara topraklar altına gitmesini velhâsıl vücud-u beşerin envâi ilel ve eskam günagüne duçar olmasını badi olan esbâb-ı ihtiyâriye ve gayr-i ihtiyâriye hangileridir?

Bir kere beş-nazar mütâlâa ve tefekküre elindekide bir insan yevm-i viladetinden vefatı gününe dek günagün ilel ve avarıza duçar ve müptela olmakta ise de burada yalnız emrâz-ı mezkûrenin esbâb-ı ihtiyâriyesinden bazısını beyan edeceğiz.

Bir tıfil nevzad rahm-ı maderden huruç tabîiyyesiyle bu âlim-i faniye duhul ettiğinde alel-ekser bir takım naehl kabileler çocuğa güya bir naziklik veyâhut işkâl hissine vermek niyetve efkâr batilesiyle başını ve burnunu ve aza-i sâîresini sıktıklarından çocuk hilkat-i zâtîyesinde hiçbir arızası yok iken bilâhare bu yüzden pek çok emraz ve mehâlike duçar olduğundan ef'al ve harekât-ı mezkûre esbâb-ı ihtiyâriyedendir.

Bir müddetten sonra soğuk olmasın diyerek lüzumundan pek ziyâde telbis ve iksa ederik çocuğu şedid-i hararetiçinde mustarip kalmak veyâhut bacak ve ayaklarına bir hasen-i endam ve eşkâl vermek vermek -silik- bu yolda Tevfik-i hareket olunmadığı takdirde bacak ve ayakları çarpık kalacağı efkârıyla kavâid-i sıhhiyeye büsbütün muğayir bir surette kundak içinde sıkı sıkıya sarmak çocuğun eşkâl-i hasene ile büyümemesine ve bundan mâada vücudunda avarızın bâkî kalmasına sebep olacağından bu dahi esbâb-ı ihtiyâriyedendir.

Çocuğun nezaket vücudu ve rakakat çildi hasebiyle teneffüs ve hazm misillü ef'al-i bedeniyesi pek nazik olduğundan işte olzaman bu yeni tarafından çocuğun ahval-i sıhhiyesine dikkat olunmazsa veya muhassenat ve fevâidi etibbâ ve erbabı nezdinde müsbet ve mücerrib olan cedirin telkihi icra ettirilmezse netîcesi belki de çocuğun mevtini mûcib olacağından bu dahi eser cehalet olmakla esbâb-ı ihtiyâriyedendir.

Çocuk şebabete yani sinn-buluğa ve solunda ister kız olsun ister erkek vâlideyni tarafından dikkat olunmaz ise temâyülât-ı tabiiye ilcâatıyla dûçar olacağı ahlak ve harekât-ı mezmûme sâikasıyla encamı bir takım illel ve emraza mübtelâ olur ki bu hususta vücudu lazım olan dikkatte olunan tekâsül eser hamakat-i add olunur. Bundan mâada henüz açılmış gül goncası misillü sinn-şebabette bulunan doktora hallak-ı cihanın bahş ve ihsan eylediği ehasin-i letafet ve endamı kâfi add etmeyip veyâhut bir ciheti yanlış edilmiştir. gibi bir hatayı azime cür'et ve cesaretle korse namıyla mahud ve demir tellerinden mamül-ü ayn cendere misillü bir altı hususuyla milel gayrimüslime âhâlisi miyanında müstamel olduğu vech üzere dâima sadr ve batınları arasına vaz birle? hemcinsiyle meydan-ı rekabete atılarak inceden ince dertâbirine alık bir surette var kuvvetini bazuya verip ipliklerinden çıkıp sıkması hazm ve teneffüs gibi insanın mabe-l-hayatı olan iki mühim vezâif-i nazifenin icrasına hail ve demin sadr ve batn miyanlarında cevelânını mani olarak tecdid-i ensac etmelerini bâis olarak bu yüzden mütehassıl muzırat-ı vehime hamakattan başka neye haml olunabilir? Yine sinn-i mezkûrede inas ve hususuyla zükûr tâifesinin mübdei tebaîiyyetle vücudun aksâm-ı lazime ve mühimmesinden biri olan ayaklarını dünyayı dar dedirtecek mertebede gayetle sıkı fotin kunduraya sokarak ve ayakların eşkâl-i asliyelerini fotin kunduranın eşkâl-i sanâ'îyyesine tabii kılarak ehaff olan nasurdan bed ile envâi emraz kadimiyyeye duçar olmaları mutlaka harabiyyet vücûdlarını müntictir. Yine bu mahud müveddeye esir ve tabii olarak kısa ceket iktisa ile alt tarafından bürüdeti davet etmek ve şık görünmek için dar yaka takarak hareket anka mâni ve üst taraftan ihtikane mübtelâ olmak gibi halette ictisar-ı ifnayı vücûdlarını badi olmak demektir.

Bu senelerde âle-l-ekser gördüğümüz halet-i muzırdan biri de insan nan demek kadar elzem olan uykuya âdem-i riâyette envâi lubiyyat vesâîreye dalarak bunların ifratından hâsıl olacak huzûzat gayr-i müsmirenin istirahat nevmin bahşedeceği fevâid la-muhsibe? müreccah tutulmasıdır.

Maksadımız sıhhat ve temdit ömür ve sett-i afiyet olduğundan o halde (moda)'ya değil hilkat-i tabiiyyeye hayran ve kavâid-i sıhhiyyeye nekran olarak onlara muvaffık surette elbise-i münasebe iktisa edelim. Echaze ve ensac uzviyye vazifesini halet-i tabiyede icra etmek için serbest bırakalım. Hayatımızın bâis-i rükün azimi olan teneffüs fiilini heva-i nesimi dâhilinde icra edelim. Göz ve kulağımızla görüp işittiğimiz muzıratı göreduralım. Hiç olmaz ise lisanımıza bahş buyurulmuş olan (kuvve-i zaika) sayesinde ağzımâzâ koyduğumuz me'külatın muzır ve meşrubatın muharriş olanlarından tenfir ederek mübtelâ olanları da bedatdat adet-ı muzıreden vazgeçirmeye çalışalım.

Elhâsıl her türlü îtibarat-ı muzıreden ictinab ile kavâid-i sıhhiyenin suret-i irâe ve usûlü dâiresinde hareket ederik. Bundan inhıraf etmeyi zinhar hatıramâzâ bile getirmeyelim.

Dikran Sarakim?

İlm-i Hıfzı's-sıhhate Dâir Mükâleme

(3 numaralı nüshamızdan mabad)

S- Şu hâlde ne yapmak lazımdır?

C- Evvelâ fenn-i teşrih ve bâde ilm-i fizyolojiye bed etmek mecburiyettir.

S- Niçin?

C- Zira gerek fenn-i teşrih ve gerek ilm-i fizyoloji ilm-i hıfzı's-sıhhatten tefriki kabul olmadıktan başka onun esasıdır.

Şöyle ki fenn-i teşrih vücudun ecza ve âlât-ı mürekkebesinden ve onların eşkâl ve sıkletlerinden ve ilm-i fizyoloji dahi âlât ve ecza-i mezkûrenin hidmet ve vezâifinden bahsederler.

(Mabadı var)

Sahib-i imtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahter

4.6. Sayı 6

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için Doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hîr veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır
Gazetemizin altı aylığı Dersââdet için bir mecidiye ve vilayet için bir buçuk mecidiyedir.	
Nüshası 30 paradır.	Nüshası 30 paradır.

Fi 14 teşrîn-i sani ve fi 26 efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 6 fi 8 safer sene 1302
--	-----------------------------------	--

Tarih-i Fenn-i Tıb

(5 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

Sıhhat ve hayat-ı beşeriyeyi külliyyen muhıll olan adat-ı mezbure evâilde olderece intişar ve taammüm etmişti ki Fransa kralı on sekizinci (Lui)'nin zaman-ı hükümetinin son on senesi zarfında kral müşârün-ileyhden kırk yedi defa kan almış ve müşârün-ileyhe iki yüz on beş defa da amel için şerbet içirilmiştir.

Kezâlik ezmine-i kadimede insanı gençletmek veya müddet-i ömrünü temdid veyâhut emrâz-ı mehlekeden muhâfaza etmek için damarlarına genç bir hayvanın kanını sevk etmek misillü tedâbir-i mesbuka ile zıddiyet tâmmesi olan bir usûl ittihaz olunmuştur. Şöyle ki iki adet damar açılıp birisinden müvelles olan kan boşaltılır ve diğerine de sıhhati gayet sağ bir hayvan damarından akmakta olan kanı ince bir boru vâsıtasıyla sevk ve ithal edilir idi. Usûl-ü mezkûre İngiltere'de hayvânat hakkında bil-defe'ât kemal-i muvaffakiyet mevki tecrübeye konulduğundan müddet-i medide uyuşmuş ve sağır kalan ağnam ve bargirlerin ve daha sâir hayvânatın kuvve-i sâmmeleri ve hayat ve harekâtı iade olunmuştur. Hatta hilkat-i tabîyyesinde kuvvet ve takâtî olmayan hayvânata böyle damarlarına hayvânat-ı hâtike ve vahşiyenin kanından doldurularak kuvvet ve cesaret verilmiştir. İşte şu muvaffakiyet-i müstahsileden kesb-i cesaret edilerek usûl-ü mezkûre bilâ-havf ve tevkî nev'i beşer hakkında dahi mevki icraya vaz' olunmuştur. Fransa kıdemen-i etibbâsından (Riva?) ve (Denis?) nam kimseler yirmi defa kan alıp damarlarına ağnam demini sevk etmekle sübat illetine mübtelâ olup hayatından kat'î ümit olunan bir genç zatı illet-i mezkûreden tahsil etmeğe muvafık olmuşlardır. Kezâlik bir mecnunun damarlarına sığır kanı sevk ve ithal olunduğundan akıl ve şuuru iade olunmuştur.

Mamafih evvel-zaman gayr-i kabil-i çare olan ilel ve emrazın emr-i müdavâtı yolunda icra-i san'at eylediğinden çok vakit geçmeksizin usûl-ü mezkûrenin netayic muziresinden olarak pek çok ve fiyat vukuu bulduğundan olduğundan ondan sonra hiç kimse kan tecdid usûlüne sülûk ve cesaret edememiş ise de yine Almanya'nın (İna?) eyaletinde ve hatta sinn-i? ahirede Paris ve Londra'da dahi usûl-ü mezkûre kemal-i muvaffakiyetle hayvânat hakkında mevki icraya vaz' olunmuştur.

Binâen-alâ-zâlik usûl-ü mezkûreyi âdem-i ihtiyatla ref ve imha etmek caiz değildir. Zira damarlara sevk olunan demm-i cedid elbette er ya geç asıl kana tehavvül ile insanı gençletmeye binâen-âliyye tatvil ömre bir medâr-ı azim olacağı gibi bazı hastalıklara ve bi-husus batn ve

usûl-ü asabiyyeyi ihlal eden ilel ve emraza mübtelâ olan hasteganın dahi damarlarına ithal olunan demek ceza ve âlât-ı nazikleri üzerine icra ettiği te'sirat ve tazyikat nagehanın sıhhat ve hayatlarını tecdid ve tamir ettikten hâli kalmayacağı şüphesizdir.

Evvel-zamana değin mevcut hâlbuki kâffe-i ulûm ve fûnunu ve zekâvet-i hârikuladeye hâiz olan İngiliz meşahir hükemâsından (Bakun?) nam zat kendi tetkikat ve tecessüsatı sayesinde tatvil-i ömür meselesini hal ile müddet-i medide hataya-ı azime ile muhat olan efkâr-ı beşerîyeyi târik-i hakîkate sevk ve ithal etmiştir. Mumâileyh bu babta efkâr-ı cediye ve cedide serdiyle hevanın mümaset ve te'siratıyla iştial eden bir şem'in tükendiği gibi vücûd-u beşerin ve kâffe-i ecssam ve mevadın dahi bir tahlil dâimi naşı nihâyet mahv ve nâbedid olacaklarını ve binâenaleyh ömür ve hayatın imtidad ve tatvli mümaset-i hâricîyeden muhâfaza-i bedene ve vakit vakit vücûdun mağz ve ahlatını tecdid etmeğe menut olduğunu şöyle ki vücûdu mümaset-i hâricîyeden muhâfaza etmek için soğuk su istihmamını ve alelumum mütekaddiminde adat-ı câriyeden olduğu vech üzere vücûdun her tarafını yağlamaya ve mümaset-i dahiliyenin dahi tenzil ve tenkisi âlât-ı dahiliyenin fert-i hareketinin teskinine menut olduğunu bil-beyan ecza ve âlât-ı bedeniye'nin inkıraz ve harabiyetini te'hir etmek için istirahat-ı zihni ve afyon ve emsâli muhadderatın istimâlini tertip ve tavsiye etmiştir. Elhâsıl mumâileyh (Bakun?) terakkî ve tezayidinin ilcâat mazarrasından olan ahlatın gılzat ve hararetinin önünü almak için vücûdda bulunan ahlat müfside ve mülevveseyi def için evvelce şedid bir perhiz ittihazıyla ameli müşevvik şerbetler içilip bâde maa-l-ilcâat ve istihmamat mukavviye istimâliyle iki veya üç senede def-i tecdid ahlat olunmasını şediden tavsiye ve tenbih etmiştir.

Efkâr-ı anife-i mezkûrenin şâyan-ı tashih olan bazı nikatından mâada-i esas hakikiye mübtnei olduğu ve şimdilerde dahi mevki icraya vaz olunabildiği kolayca teslim edilecektir.

Mâhâzâ ezmîne-i ahirede insanın müddet-i ömrünü tatvil ve temdide sâlih olan fûnunda terakkî edilecek yerde hayfa ki ömür ve hayat-ı beşeriyenin inkıraz ve tednisine müvedde olan sanâyide daha ziyâde ileri gidilmiştir. Zira öyle şarlatanlar zuhûr etmiş ve olan edegelmektedir ki bunlar esami-i meşhure ile müzeyyen bazı tozlar ve şuruplar rıfk? yatağı namında bir alet ve mıknatısiyet-i hayvaniyenin kuvve-i sihriyesi vâsıtasıyla te'sirat-ı tabiiyeyi tâtil ve imha edebildiklerini alenen ve bir suret-i küstahane işaa ve ilan etmişlerdir. Lakin (Kont Sönjarmın?) nam kimsenin ihtirâ ettiği "hayat-ı medide çayı" nam meşhuruyla müzeyyen olan muâlece sinameki ile rezene yapraklarının hülâsasından ve mârr-üz zıkr (Kağliyostro?) nam kimse tarafından fevkalâde medh ve tavsiye olunan "ruh-u hayat" nam muâlecenin mideye dâir ve fakat mutaddan daha keskin ve adi bir ruhtan ibâret oldukları ve mıknatısiyet-i hayvaniyenin kuvve-i sihriyesinin ise havas-ı hamse ve kuvve-i mütenahile üzerine icra olunan te'sirattan münfesih velhâsıl mezkûr şurup ve tozların onları istîmal eden eşhasın ömür ve hayatını

temdide değil belki maa-l-ilcâat-ı mezkûrenin mucitlerini zenginletmeye müstaid oldukları çok zaman mürur etmeksizin anlaşılmıştır. İşte elyevm mevcut olan muhtelif ve mütenevvi haplar ve panaseler ve sular ve şuruplar ve âlât-ı mıknaşisiye ve gayrihem hep bu kabilden olup bunlardan ileride mufassalen ve beyan kalınacaktır.

Ancak mıknaşisiyet-i hayvaniye hakkında mûcib-i merak olan bazı mâlûmatı şuracıkta ita etmeyi münasib-i add ederiz.

Müflis ve nefret umûmîyeyi câlib ve fakat şevk ve gayrete caiz olan (Mesmur?) namında bir hekim masnu mıknaşis imal ve onları sebat illetine ve diş ve baş ağrıları ve emsâli bir takım illel ve emraza bir ilaç kat'î makamında bey' ve fûruht etmek efkârına zahib olmakla merkum bu hilesinde muvafık olduğunu bil-müşahede daha ziyâde ilerleyip artık mıknaşisa ihtiyacı olmadığını zira en büyük mıknaşis kendisi olup bütün cihana mıknaşis kuvvetini ihsan edebildiğini şöyle ki kendi şahsi kuvve-i mıknaşisiye-i kesireyi hâiz olduğundan bir kimseye kuvve-i mıknaşisiye ita etmek için yalnız evvel kimseye dokunması veya parmağını üzerine koyması veyâhut gözüyle bakması kâfi ettiğini işaa ve ilan etmiştir. Merkum pek çok kimseler ibraz etmiştir ki bunlar merkumun dokunmasından veyâhut yalnız bakmasından heman bir baston veya bir demir parçasıyla mazrub olur misillü duçar-ı heyecan ve halecan olduklarını te'min-i beyan etmişlerdir. İşte merkum olzamanda bed'an kuvve-i mezkûreyi "mıknaşisiyet-i hayvaniye" unvan-ı garibiyle tevsim ederek nev'i benî beşerin alelumum ehemmiyet verdiği evsaf ve hasâilin kâffesini de kuvve-i mezkûrenin dahil dâiresinde cem' ve tertiple her ne surette olursa olsun o yolda akıl ve fetanet ve hayat ve sıhhat tevzi ve ita edebildiğini âlime ilan etmiştir.

Merkum (Mesmur?) Viyana'da artık hiç kimsenin kendi türrehat ve butlan gârîbesine ehemmiyet vermediğini gördüğünde heman Paris bil-azime şehir-i mezkûrede dahi benî icra etmeye başlamış olduğundan iade-i sıhhat ve afiyet etmek veyâhut tûl-müddet yaşamak veyâhut kendisi gibi mucâzât icra edebilmek için hâriç-azâde şevk ve hevahişle merkuma bir hayli talebe ve hastegan vürud etmiştir. Merkum bir müddetten sonra bir cemiyet-i hufye tesisıyla bunda yüz adet (Lui) altınını tediye eden kesanı bil-kabul bir surette zahirede tedennî ve inkıraz eden nev'i benî beşerî ihyâ etmek için cenâbıhakkın kendisini intihab ettiğini beyan ve ilan etmiştir.

Merkumu bir iyice tavsif etmek için şâkirdanından bulunan (Heruye?) nam kimsenin mârifetiyle âhâliye tevzi ettirdiği beyannameyi bervech-i zir zikir ve derç ederiz.

"Âhâli! Görüyorsunuz şu keşfiyat ve muhteraatı ke-umum cemiyet-i beşeriye fevâid-i azimeye nâil ve mucidini de ilelebet meşhur ve namdar kalacaktır. Görünüz! Bir ihtilal-i umûmî zuhûra gelir. Dünyaya başka insanlar bil-vürud cemi' ahval ve kâffe-i umur ve hususta iktidar

tamı hâiz olacakları elyevm-i duçar olunduğumuz kâffe-i meşakkat ve ıztırabat onlar için sarf-ı mesmuat kabilinden olacaktır! Vâlideler artık ne hamel tehalüküne ve ne de vaz-ı hamel evcâne duçar olmaksızın kaviyyü'l-bünye evlad tevliid edecekler ki bunlar ilerde çalışkan ve sahib-i nüfuz ve pek şirin adamlar olacaklardır! Eşcar ve hayvânat dahi kezâlik kuvve-i miknatisiyeeye tabii olduklarından onlar dahi emraz ve hastalıklardan halli olacaklardır! Mevaşı dahi pek kolay tekessür ve tezayüd edecek ravzalarımızda mevcut olan eşcar ve nebatat dahi pek münbit ve mahsuldar olacaklardır! İşte nev'i benî beşerin esrar ve hafaya-i azime-i mezkûreden vukuf ve mâlûmatı olsa belki bundan daha ziyâde mûcib-i hayret olan te'siratının dâiresi kim bilir daha nerelere kadar tevessü edecektir!"

Filhakîka şu ibaratın herc-i merc bir rüya kabilinden olduğu aşikârdır. Mâhâzihi (Franklin)'nin taht-ı riyasetinde ol-zaman teşkil etmiş olan komisyonun kuvve-i miknatisiye-i mezkûreyi hin-tetkîkinde mevaid-i dirahşan mezkûrenin batılane hâkim olunup belutların kâffesi dağılmış ve herze ve hezeyan mezkûreden yalnız elektrikiyyet-i hayvaniye ile bazı masik kuvve-i mezkûreyi icra-i harekete vaz edebildiği vüsuku bâkî kalmıştır. Şu kadar ki ya zaaf el-zihin veya hod-hâriç azade kuvve-i mütehayyileye hâiz olan kesianın muaveneti munzam olmadıkça elektrikiyyet-i mezkûrenin alamet-i hârikulade-i mesrudeye hâsıl edemeyeceği ve insanın ömür ve hayatını temdide asla istidad ve kabiliyeti olmadığı beyan olunmuştur.

Kezâlik ezmine-i mezkûrede (Graham?) namında bir doktor türeyip "felek yatağı" namıyla bir yatak icad etmiştir ki mezkûr yatak güya üzerine yatan kimsenin kuvvetini tecdid veya husus kuvve-i tenasülünü teksir ve âlâ etmek hassasını hâiz etmiş ise de merkumun dâînleri evvel muciznüma yatağı alacaklarına mukabil zabt ve parça parça müzayede ile fûruht ettiklerinde mezkûr yatağın bazı âlât-ı elektrikiyye ile kokulu buhar ve bunlara mümasil havas-ı hamse üzerine icra-i te'sirat eden eczadan mâdud ve mürekkeb olduğu anlaşılmıştır. Filvâki mezkûr yatak bir gece zarfında üzerine yatan kimseyi pek çok ferahlandırır ediyse de değil kuvve-i hayâtîyyeyi tezyid belki insanın müddet-i ömrünü tezil ve tenkis eder idi.

Elhâsıl bir zaman vürud etmiştir ki efkâr-ı münevvereye hâiz olan kesian tatvil-i ömür san'atının mefhumat-ı kabilinden olduğunu ve engele iştigalde gerek mânen ve gerek maddeten dûçar-ı zarar ve mûcib-i tezyif olduklarını görerek san'at-ı mezkûreyi büsbütün şarlatanlara terkve havale ile tul-müddet yalamanın değil eyyam-ı kesire imrarına illa ömür ve hayatın ve ondan mutahassıl ezvak ve huzûzatın hüsn-ü istimâline menut olduğunu beyan etmişlerdir. Mamafih yek-diğeriyle zıddiyet tâmmeleri olan şu iki efkârın mânen müttehidelerinin teslim ve kabulü gayr-i kabil olduğundan ve diğer taraftan ise müteehhirin merkumanın terkiyat-ı hayvaniye ve onun ahkam ve tabiatı hakkında olan efkâr ve mâlûmat ve

vakıalarını bir suret-i gâribede teshih ve teğyir ettiklerinden mâlûmat-ı cedide-i mezkûreyi bu kadar ehemmiyeti hâiz olan bir meselenin tefsir ve îzahına hasr ve istihdamla ol-vecih-ile temdid-i ömür san'atını cism-i hayvaniyenin esas ve ahkamı üzerine bina ve tesis etmek pek büyük fâideyi intaç edeceği gibi bundan böyle bir takım cehlen ve şarlatanlar dahi san'at-ı mezkûreyi icraya cesaret ve tesaddî edemeyeceklerdir. Zira mâlûm olduğu vech üzere merkuman ziya-ı hükümet ve terassudun henüz tenvir etmediği târikte mazhar-ı muvaffakiyet olurlar.

Sıhhat-ı Beşeriyenin Düşmanları

Gazetemizin üçüncü ve dördüncü nüshalarında sıhhat-ı beşeriyenin en büyük düşmanı cehalet olduğunu bir makale-i muhtasarada etmiştik. Bu nüshamızla sıhhat-i beşeriyenin sâir düşmanlarını dahi tadad ve beyan edeceğiz.

Maksadımâzâ şer ve adn ol zat-ı sıhhatin insana ne derece elzem ve sıhhat ve afiyet tâmmeye mâlik olmayan kimseye ise ne derece dûçar-ı harabiyyet ve perişaniyet olduğuna dâir birkaç söz îrad edelim. Zat-ı sıhhat gerek ağniyâ ve gerek sunuf-u fukara elhâsıl umum cemiyet-i beşeriye efradı için kâffe-i servet ve vâridat ve ezvak ve huzûzattan ve hatta ömür ve hayattan bile mürecceh ve akdesdir. Zira zat-ı sıhhat servet ve vâridat-ı mezkûreyi iktisab ve muhâfazaya ve binâenaleyh huzur ve refâhiyet-ı maddeye ve mâneviyyeye nailiyete bir vâsita ve sebep-i müstakildir. Binabirin gerek ağniyâ ve gerek sunuf-u amele zat-ı sıhhatten ziyâdesiyle müstefid ve mahzuz olurlarsa da amele sunufu gerek nefsinin ve gerek ıyâlinin nafaka-i yevmiye ve ihtiyâcât-ı sâiresinin tedârik ve istihsâline mecbur ve mükellef olduğundan kuvvet ve sıhhat-ı bedeniyyeye tamamiyle mâlik olmaları zarûrîdir. Nafaka ve teayyüş yevmiye için çalışan bir kimse sıhhat ve afiyeti muhtell olduğundan naşı tâtîl-i iştigale mecbur olduğunda o makule kimsenin hane ıyal miyanında elem ve meyusiyet-i tâmme hüküm-fermâ olup evlad ve ıyal samim el-kalp sıhhâtın avdetine intâzâr ve huzur ve refâhiyet haleden yeniden nâil olmalarını Cenab-ı Hak'tan te'min ederler. Ancak şurası mâlûm olmalıdır ki sıhhat-i bedeniyyenin tamamiyle iktisabı ne kadar müşkül ise hayfa ki tahlil ve inkırazı dahi pek kolaydır. Zira cüz'i bir dikkatsizlik bile sıhhat ve afiyeti ihlal ve tağyir edebilir.

Maksadımız sıhhat-i beşeriyenin düşmanlarını tefhim ve beyan etmekten ibâret olmakla alelumum su-i âdat ve fert-i ef'al ve harekât ve âdem-i ihtiyat ve takyidat misillü esbap ve vesâil hep hüsmân mezkûreye şamil olup dâima zat-ı sıhhat-i beşeriyeyi ve alehusus amele ve san'atkârın sıhhâtini ihlal ve binâenaleyh ömür ve hayatlarının dahi tenezzül ve inkırazını müeddâ olmaktadırlar. Ezcümle akıl ve basirete Tevfik-i hareket etmeyerek ayş ve işrete meftun ve mecnun bulunan veyâhut ef'al-i şenia ve zinakarı icra eden kesian sıhhatlerinin kesb-

i zaaf etmesini ve ekseriya dahi kendi nefislerinin envâi ilel ve emraz güna-güne mübtelâ olmasını ve nihâyet helak ve telefini bedi olduklarından bunların zat-ı sıhhat hüsmanının darbesine duçar oldukları bedihîdir. Kezâlik pek çok amele dahi soğuk alacaklarını asla tahattur etmeyerek işgal-i müşküleleri sırasında vücûdları terli olduğu halde açık saçık oturmakta ve mevsim-i seyfe hem çok vehimde gayet soğuk su içmekte ve mevsim-i şitada ise gerek çalıştıkları zaman ve gerek tatil-i iştigalden sonra aynı elbiseyi iktisa etmektedirler ki bu yüzden pek çok hastalıklar zuhûra gelmiş ve ilan-ı zuhûra gelmektedir. İşte bu nev'i kesian dahi bil-ihhtiyar zat-ı sıhhat düşmanlarının pençesine düşmektedirler.

Ancak bazı tehalük dahi vardır ki bunların önünü almak bazı tekayyüdat ihtitâtîyeye menuttur. Bu kabilden olarak sanâyi muhtelifede müstamel olan mevad ve ecsamdan semî hâvi ve elvan-ı mütenevvinin esas terkibatı olan kurşundan bahsetmek fâideden hâli olmayacaktır. Boyacı esnafında müstamel olan elvanın kâffesi kurşun tozunu hâvi olup sarf-ı zehrden ibâret olunan mezkûr tozun hevanın te'sirâtıyla tahlil eden tozları havayı telvis ve tesmim etmektedirler ki bundan zuhûra gelen tehlike ve muhatara pek vahimdir. Şu kaziyeyi isbat ve tasdik için boyacıları bir kere nazar tetkîkinden geçirmek kâfidir. Şöyle ki merkumanın nefisleri müteaffin ve dişleri siyah olduktan başka ekserisi dahi vakit vakit kurşun sancısı tâbir olunan sancıya mübtelâ olup yüzlerinin rengi ve kuvve-i bedeniyeleri zail olmakta ve bazılarının dahi elleri titreyip nihâyet uyuşmuştur. Bununla beraber bu makule kesian akıl ve basirete ve kavâid-i sıhhiyeye âdem-i dikkat riâyette bulundukları takdirde daha büyük tehlikeleri davet ve eğer vefat etmez iseler de eli nihâyete el-ömür malul kalırlar. Binâenaleyh bu misillü tehlikeyi eddâî olan sanâyi ile iştigal eden kesianın tahâret vücûdlarına fevkalâde dikkatle ekseriya istihmam istimâlini ve tatvil-i işgalden sonra zehrin zerresini bile vücudun üzerinden def etmek için her vakit taamdan veyâhut yatağa girmezden evvel yüz ve ellerini velhâsıl kurşunun vücuda süründüğü her bir yerleri kemal-i dikkatle yıkamaları tehlikenin önünü almak için bir medâr-ı azimdir. Zira vücudun üzerinde kalan cüz'i kurşun tozunun derinin deliklerinden içeriye bil-duhul (terin çıktığı delikler) kanı tesmim ettiği muhakkaktır. Bundan mâada zat-ı sıhhati muhill ve onun düşmanı olan bu misillü san'atlarla meşgul olan kesian dûçar-ı tehlike olduklarında kâffe-i ef'al ve harekât-ı müfriteden kemal-i dikkat ve ihtiyatla tevkî ile bir maâyîşe-i muntazama ile imrar-ı eyyam ettikleri takdirde iade-i sıhhat etmeleri kabil olabilir.

Paris encümen etibbâsı tarafından şimdiye değin neşr olunmuş olan istâtistiklerden anlaşıldığı vech üzere hastanelerde mucid olan hastegandan en ağır ve tehlikeleri kurşun ve elvan ile iştigal eden amele ve san'atkârındır.

Kalaycılar ve dökmeçiler ve hurufat-ı imal eden san'atkârın ve kezâlik muratteb dahi kendi san'atları nispetinde kurşun zehrinin tehalük-ü vehimeye ve muzırasına dâçar olageldiklerinden zat-ı sıhhat düşmanını galebe etmek için kavâid ve muhassehatı tecârib ve istâtistikler vâsıtasıyla müsbet olan kavâid-i sıhhiyeye tevkîf-i harekete mecburdurlar.

Filhakîka amele ve san'atkârın tâifesi bu misillü nasihat-ı ekseriya nazar bikaydı ile bakmakta iseler de onların harekât-ı vakıaları pend ve nasihat etmekten bizi dur etmeyip bilâkis nasayih-i mezkûreyi tekrara ve nâfiyatlarında ısrara bir sebep kavîdir. Zira onlar bugün nasihâtimize havale-i sem' îtibar etmemekterse de ileride bil-mecburiyye tevfik-i hareket edecekleri muhakkikanedendir. Natis evvelisi? bir semere hâsıl etmediği için tarlasını terk eden zirai şâyan-ı medh ve sitayiş olur mu? İlk defada ikna' etmek hakikat pek büyük fetanet ve zekaveti ima ederse de ikdas vezâifimiz iktâzâsından olduğu vech üzere kemal-i sebatla sabr ve tahmil etmek evsaf ve hasâil memdûhayı mübeyyin olduğu gibi sebat ve metanetimiz sayesinde sarf ettiğimiz mesâil ve ikdamatın semeresine ileride nâil olacağımız bikemandır?

Boyacılık ve buna mümasil sanâyi ile iştigal eden amele ve san'atkârın sıhhat ve hayatları istîmal ettikleri elvan ve kurşundan dolayı ne derece duçar-ı tehlike olduğunu tefhim ve beyan ettiğimizden sonra yine elvan-ı mezkûreden sıhhatleri muhtel olan sâir-i kesian hakkında dahi birkaç söz söylemek fâideden hâli olmayacaktır.

Müceddeden inşa olunan hanelerin boyanmış odalarında iskân etmekten pek çok mezarrat husûle gelmekten. Zira mezkûr odaların boyaları dahi kurşun ve zehirden mürekkeptir. Hâlbuki sunuf-u ağniyâdan bir haylisi bu misillü boyalı odalarda ikamet ettikten başka tedâbir ve kavâid-i sıhhiyeye âdem-i dikkat ve riâyette bulundukları cihetle zat-ı sıhhat ve hayatlarını ihlal ve tağyir etmektedirler. Binâberin ilm-i hıfz-ı sıhhatîn tâlim ve tahsili sunuf-u fukaraya mecburi olduğu gibi sunuf-u ağniâyâ dahi elzem olduğundan zikr-i sebat eden amele ve san'atkârın elvan mesmume-i mezkûreden inşaat eden mazarr ve tehalükün mümkün mertebe önünü almak için tahâret ve vücûdlarına dikkate ve her vakit tâtmeden ve yatağa girmeden evvel yıkanmaya mecbur oldukları gibi müceddeden inşa olunan hanelerin boyanmış odalarında beytûtet eden zevat dahi boyalardan zuhûra gelen teaffün ve zehir tozlarını def etmek için ekseriya odanın kapı ve pencerelerini açmakla veyâhut ateş yakmakla odanın havasını tebdil ve tecdid etmelidirler. Zira bu misillü hanelerde iskân eden zevattan ekseriyasının zehirlendiği bil-tecribe mâlûm ve meşhudumuz olduğundan bu cihette fevkalâde dikkat ve itina olunması lüzumu üzerine ısrar ederiz.

Sıhhat-i beşeriyenin düşmanlarından bahsettiğimiz sırada en evvel kurşundan başladığımızın sebebi şudur ki mezkûr mâden kâffe-i terkebata duhule kabil ve müsteid ve pek ehven olduğu cihetle ticâret için kesir ve vesi' bir menbea olmuştur.

(Mabadı var)

Fransa'da Buhran-ı Beşerî

Paris müşahir erbâb-ı ilim adamlarından (Frederik Pasi?)'nin Amerika'da bulunan bir dostuna bu babda tazdığı mefsal bir mektubu şâyan-ı mütâlâa olmakla bervech-i âtî hûlaseten nakl ve derç olunur.

Hakikat-i mualliminden ve avamın şöhret ve menfaâtî ahabımızın şân ve menfaâtinden muraccihtir. Mensub olduğumuz Fransa milletinin neye lüzum ve ihtiyacı olduğunu teharri ve beyan etmek ferâzâ-i zimmetimiz olmakla bu gününü gün milletimizce vukua gelen fenalıklar efrad-ı âhâlinin kesretinden değil belki onun âdem-i kîfâyetinde ve gittikçe de miktarının tenezzül ve inkırazından neşet ve tevellüd etmektedir. Bundan yirmi beş sene makdem Fransa'da etfâlin mikdar-ı tevellüdatının tedricen tenezzül ve diğer taraftan dahi miktar ve fiyatın gittikçe tekessür ettiği icra olunan istâtistiklerle bil-tahkik ve illa-isbat şu hal-i teessüf iştimâlin gerek mânen ve gerek maddeten Fransız milletine bir tehlike-i azimeye hazırladığını ve mâlik ve milletimizin servet ve miknetini ve azamet ve bekasını tehdit ettikte olduğunu şediden beyan ve ityan olunmuştur.

Şimdilerde hemen herkes huzur ve rahat üzere yaşamak ve ıyalce vukua gelen envâi meşakkat ve ısırabattan halli olmak veyâhut servet ve vâridatını tevzi ve taksim etmemek niyetiyle ve katından geç tezevvüç etmek veyâhut asla ahal-i ıyal olmamak veyâhut hiçbir evlad tevellüd etmemek veya pek az evlada sahip olmak efkâr-ı kerihe ve mezmumesine meyil ve arzu etmekte olduklarından bu hususun müncer olduğu netîce pek vahim ve muzır olduğu aşikârdır. Zira bu nev'i kesan gerek meşguliyet-i maddîye ve gerek mâneviyyeye ve binâenaleyh vezâif-i pederiye-i bar yine âdem-i tahammülle dâima zevk ve sefada bulduklarından tembel ve sıhhat ve vücûdları muhtell olarak günden güne gerek mânen ve gerek maddeten tedennî ve inkıraz ettiklerinden başka bu makulelerin nesli dahi fena ve semeresiz ve çalışmak ve ızdırabtan asla tevkî etmeyen bir nesil ile gerek kaht ve gerek bereket ve kesret zamanında tekabül ve rekabete gayr-i muktedir olur. Bu halde fakru zaruret onları bil-istila gölge sebebiyle şikâr-i gayb ve terike mecbur eder.

İşte dûçar olduğumuz zaruret-ı haziranın belki de en büyük sebebi bu husus olduğunu maa-t-teessüf beyana mecbur olmuştur ki buna fenn-i idârece buhran-ı beşerî tesmiye olunur. Zira şimdilerde evlad ve iyale nazar-ı îtibar ve ehemmiyete alınmadığından memnuniyet bir güne bir refâhiyet dâimeye vücuda gelmemektedir.

Elhâsıl dostum şu hakikat mesrudemde kanaat tâmmе hâsıl etmiş olduğumdan bu babda olan efkâr-ı âliyyenize riâyetle beraber âdem-i müzevece efkârının intişar ve tevsi hakkında

sarf ettiğiniz mesâîyi mûcib-i takbih ve tezyif-i add ederiz. Zira mesâî-i vakıanız mekasid ve vezâif-i insaniyeye büsbütün muğayir olduktan başka pek çok zayıat ve mahrûmîyeti dâidir.

(Franklin) iki evlad büyütmek mübtelâ olunan bir ayb-ı kerihle takviyet vermekten daha ehvendir demiştir. Binâberin ahlak-ı kabîhamızı def ve tenkil ile vaktinde ve hakiki peder olarak evlatlarımızı ehl-i iyal olmaya sevk ve teşvik edelim. İşte bu vecihle adap ve insaniyete Tevfik-i hareket ettiğimizde âli-el-umum menâfi-i umûmîyenin istihsâli yolunda icra-i hidmet etmiş oluruz.

İdare-i Beytiye

(4 numaralı nüshamızdan mabad)

Sâniyen ehl-i beyt bir vechin muhibbe-i ilim ve terbiye olması meşrudur. Zira veçhe ashab ilim ve târiften bulunsa kendi vazifesini bir mecburiyet veyâhut bir örf ve âdete etba eder misillü icra etmeyip heman kendi bulunduğu ahval ve mevâkin-i muktezîyat ve ilcâatına bi-t-tav' ve el-râzâ tevfik-i hareketle vezâif-i tabiiyye ve mukaddesesini kemal-i şevk ve gayretle îfâ ettiğinden tekemmül-ü iyâlin ahvâlini âlâ ve terfi ve kendi haysiyet ve ehemmiyetini de tezyid eder. Elhâsıl evsaf matlûbe-i mezkûreyi câmi olan nisâ tedâbir-i selime ve hüsne ittihazıyla kâffe-i umur beytiyesini dâire-i nâzâm ve intâzâma ithal birle? evlatlarına nesâyih hissine ita ve onların ahlakını ıslah ve terfi eder.

Ehl-i tedâbir bir zevce zevcenin revîş ahval ve meşguliyetinden kesb-i vukuf ve mâlûmat ederik. Onun meşgul bir hal ve zamana tesâdüf ettiğini bil-müşâhide evvel-rah huruç ve halas için tedâbir-i lazımeye tavsiye ve bunda da muvaffak olmadığı halde meyusiyetini def ve izâle etmek için tesliyet verip zevcini canlandırır. İşte ekseriya bu gibi tesliyet bir muâlece-i kâtiyye misillü zevcin gerek çarşıda ve gerek iyâli miyanında tesâdüf ettiği elam ve ekdarı def ile ferh bâli yeniden iade eder.

Mâhâzâ bir zevce ilim ve terbiye-i âdiyeden mâadâ ulûm ve fûnun mütenevviden ve hatta sanâyî nefiseden daha az çok vukuf ve mâlûmata hâiz olduğu takdirde gerek kendi şahsı ve gerek tekmil-i iyâli hakkında ziyâdesiyle mûcib-i fâide olur. Şöyle ki boş ve katlarında muhtelif kitapları kırâat veya bazı nakışları tersim ve tasvir veyâhut musiki terennüm ve tağmisiyle velhâsıl meşagil zihniye-i sâire ile bil-iştigal haneyi ıyal teknil halkı için adeta bir teferrucgah hâline vaz ettikten zevç ve evlatlarının velhâsıl ıyal teknil halkının zihin ve kalplerini tefric ile beraber onları muzır ve abes şeylerle îfâte-i vakit etmekten tebid ve binâenaleyh sıhhat ve servetlerini de muhâfaza ve vikaye eder. Elhâsıl zevce ilim ve terbiye ve efkâr-ı naziğe ve sebata sayesinde hepsinin muhabbet ve teveccühünü celb ve davetle ittîfâk ve hubb-u ıyal-ı revabıtını tecdid ve takviye eder.

Sâlisin bir zevce ahlak-ı hilmîye ile mütesafih olması lazımdır. Ehl-i beyt bir zevce ıyal miyanında hâiz olduğu te'sirat-ı lâtifelerini tamamiyle icra edebilmek için tabiat-ı ilmîye ve hamideye hâiz olmalıdır. Zevç hadd-ı zatında hiddet meşret olması veyâhut meşguliyet yevmiyesinden dolayı mustarip olarak hanesine hin-i avdetinde nîfâk ve muarize ihdasına meyletse zevcesi ahlak ilmîye câmi bir kadın olduğunda herhalde zevcini hüsn-ü istikbal ile onun arzularını bil-icra hiddet ve infîâlini def ve teskin ederek aslen muarize tahaddüsüne meydan vermez.

Bir zevç hanesine hin-i avdetinde değil kat'ıyyen hanesini talep âlâ istirahat ve tefvit-i bedenini teshil için mensup olduğu ıyal halkının hoş-manzar ve ferahının çehrelerini görmek üzere idi.

Binâberin ehl-i beyt bir zevcenin vazifesi zevcinin ahlak ve tabiatını bil-tetkîk ol-vecih-ile tevfik-i hareket etmekle beraber muamele-i kabiha ve riyakâraneden teveffî etmektir. Bilâkis zevce zevcinin ahlak ve arzularına tevfik-i hareket etmeyip bir müaraza zuhûrunda infial etmese veyâhut daha fenası olarak kendisi dahi ihdas-ı nafaka sebep olsa muayeşet beytiye dâire-i imkânından bil-huruc hemen bir beliyeye hükmüne girer. Zira darb-ı emsal fehvasınca cesim bir hanede nafakacı bir zevce ile yaşamaktan ise damın bir köşesinde yalnızca iskân etmek daha evla ve muraccihtir.

Hülasâ-i kelâm ahlak-ı kabihayı hâiz olan bir kadının ikamet ettiği hane hemen cehennem misillü olduğu gibi ahlak hilmîye ve lâtifeyi câmi olan bir zevcenin hanesi daha refâhiyet ve mes'ûdiyet menbai velhâsıl bir cennet hükmündedir.

Muallime nafaka-i nazarınca zevcenin vazifesi. Ehl-i idâre nafaka-i nazarınca hakiki bir zevce ne derece kadar ve haysiyeti hâiz ise muallime nafaka-i nazarınca dahi daha ziyâde kesb-i ehemmiyet eder. Filhakîka müellifinden birinin serd ve mütâlâa ettiği vech üzere nisâ tâifesi ne ulûm ve ne de fûnunda zükûr kadar kesb-i şöhret ve ehemmiyet etmemiştir. Zira nisâ tâifesi ne telgraf ve ne de demir yollarını ihtirâa ve icat ve ne dahi (Apollon) vesâire putlar heykellerini etmemişlerse de keşfiyat ve ihtirâat mezkûrenin kâffesine fâik olarak mucize icra edegelmekte yani nev'i benî beşerî vücuda getirmektedirler. Alelumum insanlar tâlim ve terbiye-i maderiyenin semersi olduğundan tevârihinde meşahir ve mütehayyizen ricalden pek çoğunun namı vâlidelerinin nam ve şöhretlerine merbut bulunmaktadır.

(Mabadi var)

Tashih

Dersaâdette Okçular başındaki kırâat hanenin sahibi Dikran Sarafim? Efendi'nin nüsha-i sâlifemizde derç olunan makale-i tıbbiyesinde bazı sehviyat vukuu bulduğundan bervech-i âtî tashihine ibtidar olundu.

Savab	Hata	Satır	Sütun
Bedeniyesinde	Bedinesinde	39	1
Etmemelerini	Etmelerini	47	2
Sinn	Senelerde	12	3
...*	...*	13	3
Bu adat	...*	28	3
İtiyadat	İtibarat	29	3

İlm-i Hıfzı's-sıhhate Dâir Mükâleme

(5 numaralı nüshamızdan mabad)

S- Bir misal ile îzah ediniz.

C- Mesela insanın sadrında akciğer bulunduğu ve bunun iki adetten ibâret olup ehram şeklinde ve rengi kırmızı ve suret-i terkibi sünger misillü ve siyah ve kırmızı ve leffen kanlarını hâvi olan üç nev'i damar ve sinirleri muhtevi olduğu fenn-i teşrih ile tahsil olunacağı gibi ilm-i fizyoloji ile akciğerlerin îfâl-i teneffüs icraya memur oldukları yani teneffüs vâsıtasıyla havayı ithal ve ihraç ile siyah kanları kırmızıya tebdil veyâhut tâbir-i ahir ile kanı temizledikleri veyâhut elm-i fizyolojiye tevfikân hazma sâlih olmayan sem ve asit karbonunu hâvi bulunan kanı kırmızı ve hazma sâlih ve oksijeni hâvi olan kana tebdil ettikleri anlaşılabacaktır.

Binâenaleyh temiz hava teneffüsü elzemdi ki ilm-i hıfzı's-sıhhatle tahsil olunacağı cihetle en evvel temiz havanın elzemiyeti üzerine kanaat tâmmе hâsıl etmek için havanın terkiyatını ve vezâifinden ibâret olduğunu anlamak mecburi olduğundan bu hususta ilm-i fizyolojiye ve havanın nasıl ve nereye duhul ve huruç ettiğini anlamak ise ciğerlerinden ibâret olduğunu tetkîke menut ve mütevâkkıf olduğundan bu babda dahi fenn-i teşrihe mürâcaata mecburuz.

S- Demek ki ilm-i hıfz-ı sıhhati tahsil için büsbütün fenn-i tababete vukuf lazım gelir. Zira fenn-i teşrih ile ilm-i fizyolojisinin tahsili pek çok vakte muhtaç vehimde müşkildir.

C- Hayır fenn-i tababete pek çok eşna olmak icap etmez ancak fenn-i teşrih ile ilm-i fizyoloji ilm-i hıfzı's-sıhhate merbut ve onun icrasından bulunduklarından fûnun-u mezkûrenin mebadî-i evveliyelerini öğrenmek kîfâyet eder.

İş bu mukaddimeden anlaşılacağı üzere umuma bir hizmet-i müfidede bulunmak niyetiyle ilm-i hıfz-ı sıhhati ve onun esası olan fen-i teşrih ile ilm-i fizyolojiyi gazetemiz vâsıtasıyla tefekkür etmek maksadında bulunduğumuzdan herkesin kelim-i suhulet ve muvaffakiyetle ulûm ve fûnun-u mezkûreyi tahsil edebilmeleri için elden gelen sâî ve gayreti âcîzane diriğ ettiğimiz gibi iş bu eser-i acîzanemiz dahi ıstılâhat-ı fennîyeden mümkün mertebe âri olmak ve kâffe-i mevad ve mesâîl-i sıra ve yek-diğeri ile olan revabit tabîyyelerinde bulunmak üzere kayd ve tahrir olunmuştur.

(İntiha-i mükâleme-i evvel)

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütöcyan

Matbaa-i Ahter

4.7. Sayı 7

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütöcyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır
Gazetemizin altı aylığı Dersâadet için bir mecidiye ve vilayet için bir buçuk mecidiyedir.	
Nüşhası 30 paradır.	Nüşhası 30 paradır.

Fi 28 teşrîn-i sani ve fi 10 kanun-i evvel efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 7 fi 15 safer sene 1302
--	-----------------------------------	---

Teşekkürat

Bartın sancağının vergi emaneti kâtibi rif'atlı Abdullah ve muavini rifâtli Takvur? ve ser tahsildarı muavini rif'atlı Ohannis tahsildarı muavini rif'atlı ve meclis-i idâre kâtibi rifâtli Hüseyin Efendiler gazetemizin intişar ve terakkîsi için sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunduklarından efendi-i mûmâileyhime alenen teşekküratımızı izhar ve beyan ederiz.

İhtar-ı Mahsus

Gazetemizde derç ve neşr olunan imzasız muharrerat yalnız gazetemizin sahib-i imtiyazına aid ve raci' olduğundan imzasız olarak gazeteye derci zamanında hâriçten gönderilen bazı makalatın derci tensib olunduğu gibi bundan böyle imzayı hâvi olunmayan muharreratın dahi derç olunmayacağı mâlûm olmak üzere ilan-ı keyfiyete ibtidar olundu.

Sinin Şebabetinde Veyâhut Men'-i Gayr-i Tezevvüç İcra Olunan Ezvak-ı Aşkın

Netayici

Kadim Almanyalılar yirmi dört veyâhut yirmi beş yaşına kadem-nihâ deolmadıkça akd-i izdivaç etmezler idiyse de şimdilerde iffet ve sîret atıf ve isnad olunan envâi ilel ve emrazın hiçbirisine de duçar olmadığından başka onların kuvvet ve şevk ve gayret fevkalâdeyi kasib ve hâiz olmaları Romalıları böyle tehayyürde bırakmıştır. Hâlbuki ensal-i hazıra iffet ve zehadebarından heman azade-i ve irâde-i nefse meyl ve arzu ile kuva-i bedeniyelerini su-i istîmal ettiklerinden eslafımızın vücudiyelerini henüz mevki icraya vaz etmeye başlamış oldukları hin zamanında onlar bitap ve bi-mecal olarak bil-mecburiye tevkîf etmektedirler. Şöyle ki şimdiki şâyan-ı merdanın pek çoğusu vücûdları henüz nevş ve nema olmamış iken mahza-i zürriyet cedide vücuda getirmek için tabiatın kendilerine hasr ve tahsis ettiği kuva-i mahsusa ve mukaddeseyi beyhude yerde sarf ve istihlâk etmektedirler ki bu adet-i meş'umenin netayic-i vehimesinden olarak onların kat'i hakiki bir insanın ahval ve eşkâlini hâiz olmadıkları ve pederlerinin kuva-i tenasülyelerini mevki icraya koydukları aynısında kendilerinin muzmahil kaldıkları ve şu halde hin-i tezevvüde muamele ve ezvak-ı zevciyeden nefret ve ikrah ettikleri ve binânaleyh huzûzat-ı hayatiyeyi artık hissedemedikleri meşhud ayan-ı teessüfümüz olmaktadır.

Halbuki bu babda mütehaddis olan bazı efkâr ve zanniyat-ı gâribe hususuyla insanın su-i temlayülatına? muvaffık geldiği halde nerelere kadar tevsî' etmiş ve olan ilan etmekte olduğu teessüf ve istiğrabdır. Şöyle ki mâlûmum olan bazı kesan tahammi muhtevi olan mâyi kadar sâir hiçbir tehlikeyi eddâ sem olmadığına kendilerince kanaat tâtıme vücudiye hâsıl ve ol-vecih ile nazar-ı dikkatlerini sebep-i tekevvün-ü cenin olan meniye mühimme-i imkân izâle ve istihlâka imale etmişlersede bunlar henüz yirmi yaşına vasıl olmazdan teknil kuva-i bedeniyeleri zail olup takriben yirmi beş yaşında müteessiren vefat etmişlerdir. Şimdilerde efkâr-ı gayurane ve şeciâne oldurca moda hükmüne geçmişlerdir ki hatta bir roman bile o yolda efkârı bahs olduğu takdirde andımızda makbul ve muteber olmaz. Bununla beraber kıdamen-i gayur ve şicianın celalet-i klübüne ve efkâr-ı necibe ve asilanelerine ve şece'at ve cesaretlerine

bihakkın nekrân ve hayran olmakda ve onların adat ve ahlak memdûhalarını mûcib-i ibret ve intibah addetmekteyse de yine onların eserine iktîfâ etmemekteyiz. İşte eski beherdarların şece'at ve gayretleri ve tabiat müteneffize ve sâdık ve istikamet-i necibaneyi hâiz velhâsıl hakiki bir insan oldukları mahza kendilerinin mûcib-i ibret olan hasen-i siret ve iffetlerinden ve kuva-i tenasüllerini muhâfaza ve hasen-i istîmale hasr-ı dikkat ve gayret etmelerinden husûle gelmiştir.

Zira merkuman-ı şebabetlerini değil ezvak ve huzûzat-ı bedeniyeye ala teşebbüsât-ı azimeye ve ef'al-i kahramaneye hasr ve tahsis ettiklerinden sevda dahi onların kulübünde hissiyat ve haşiyane-i tahrik etmeği şöyle dursun onları ef'al ve harekât-ı memdûha ve cesurane icrasına teşvik etmeye bir sebep kavi olmuştu. Şöyle ki olzaman her bir bahadır mahubaya tasvirini kalbinde hak ve hıfz ve arz etmeyi sâdık ve sadakat yeminini nazar-ı dikkatinden âdem-i tebidle bu sabır ve tahammülün mükâfatı ve semeresine ilerde tamamiyle nâil olacağında bir nebzecek bile tereddüt etmediğinden dâima eshab hasen-i siret ve fezâilden olduğu gibi kavi-i bedeniyesi dahi tekessür ve tezayüd etmekte idi.

Efkâr-ı atikemize göre şimdilerde garaibden add olunmakda ise de mütekaddimin husûlu nev'i beşerin esbâb-ı azimeye kuvviyesinde olan hissiyat-ı tenasülden bu derece suret-i basiranede istifâde etmeleri pek büyük akıl ve fetaneti ima eder. Mâhâzâ tebeddül-ü zaman sâikasıyla hissiyat-ı mezkûre kâffe-i fezâil ve ef'al-i kahramânen in menşei ve me'hazi olacağı yerde hayfa ki büsbütün ahlak-ı mefsudeye tebeddül ve tahavvül etmiştir. Zira el-hâletü hâzihi hemen herkes mütemâdiyen ve tabiatın tâyin ve tahdid etmiş olduğu vakitten evvel ezvak ve haşiyane-i icraya meyl ve arzu ettiğinden kahramanlarını ef'al-i şenia ve zinakâriden men' eden âşık ve sevda elyevm muâşeret mezmume menbâna tahvil etmiş ve iffet ve siret dahi insanın evsaf-ı mezkûre ile muttasıf olmadıça ne adap ve ne de ahlak-ı memduheyi hâiz ünsî gayr-i kabil ettiğine rağmen şâyan-ı tezyif ve istihza add olunmuştur.

Her bir genç zatın zaman-ı şebabetinde zuhûra gelen kâffe-i müşkülata galebe eden gayret ve müdavemet ve sebatın semeresi olan bir muhassala dilediği vakit nâil olmak kendi yed ihtiyarında ise de en evvel tabiatın niçin kulüb-u beşeriyede gayr-i kabil mukavemet olan şu âşık ve sevda temâyülâtını vaz ve tesis ettiğini anlaması muktezîdir.

Filhakîka tabiatın bu kuvvet ve iktidarı nev'i beşere bahş ve ihsan etmesi değil vukuat-ı mütehayyileye olan meylanımızı tahrik illa iki kalbi rabîta-i kuvveye ve mukaddese ile yekdiğerine rabt ve bu vecihle insal-i meyine esas husûlünü vaz ve tesis ve binânaleyh hayatımızı dahi mükellef olduğumuz vezâif-i mukaddeseye zam ve ilhak etmek maksadına mübtenidir. Binâberin hakikat bu merkezde oldukça niçin eslafızın adat ve ahlakına münselik olmayalım? Ve henüz gars olunan bir fidanı tımar etmeksizin niçin onu tahrip etmeye kalkışalım?

Tevârihte görüldüğü vecihle evâilde hâriç-âzâde? bir şey icra ve ihdas edebildiğini ve add ve taahhüt eden kesañ ef'al-i şenia ve ezvak-ı bedeniyeden kemal-i dikkatle ictinab ve tevkî etmeye mecbur bulunmakta idiler. Elhâsıl mütekaddimin huzûzat-ı bedeniyenin insanın kuvvet ve te'siratını mahvettiğine ve binânaleyh ezvak-ı mezkûreye ziyâdesiyle meftun bulunan kimsenin hiçbir şeye istidat ve kabiliyeti olmadığına bu derece kanaat hâsıl etmişlerdir. İşte mütâlaat hakikiye-i anife binaen şâyan-ı dikkat ve imtisal olan kaide-i âtiyeyi zikr ve derç ederiz.

“Her kim olarak olursa olsun sıhhatini muhâfaza etmek ve binânaleyh tul-müddet yaşamak isterse akd-i ezvac zamanına değin tâife-i nisvan ile kâffe-i münâsebetten tevkî ve ictinab etmeye mecburdur. ”

Filhakîka bir genç zat tâife-i nisvan ile münâsebet gayr-i meşruda bulunduğ u takdirde cazibe-i tebeddülât ve teceddüdat sâikasıyla ef'al ve harekât-ı müfriteyi icra ve bu vecihle ezvak-ı bedeniyesini vakt-i tabiyyesinden evvel tahrik ettiğ i sebebiyle tavan ve kerhen bir takım ilel efrenciyenin pençe-i helakına düşmektedir ki ilerde bir tafsıl-i beyan olunacağı vech üzere ilel mehleke-i mezkûrenin âdem-i vukuu ve sirayeti hakkında şimdiye değin ittihaz olunmuş ve olan olunmakta olan kâffe-i tedâbir-i ihtiyadi hiçbir semereyi intaç edememiştir. Elhâsıl tâife-i inas ile nâ bî-hengam ve gayr-i meşru surette münasebat ve mükarenet mezmumede bulunan kimse kuvve-i tenasüliyyesi munkarız olduğ undan hin tezevvücünde muamele-i zevciyeyi icra edemediğ i gibi huzûzat-ı zevciyeden dahi nefret ve ikrah eder. Binâberin gerek mânen ve maddeten hazır ve müheyya oldukça hiç kimsenin muamele ve huzûzat-ı zevciyeye bed' ve şüru etmesi caiz değildir. Mâhâzâ sıhhat-i tâmmeyi hâiz ve kuvve-ü'l-bünye olan ve dâire-i medeniyette yaşayan bir kimsenin yirmi beş yaşına kadar velhâsıl akd-i izdivaca değin hüsn-ü siret ve iffet-i kavâidine cüda-i imtisal ve etba etmesi kabil olup olmadığı suali vâriid-i hatır olursa da bunun kabil olduğ u bil-tecrübe görölmüş tür. Hatta bir hayli zevat görmüş üzdür ki hin izdivaçlarında kalpleri aşk ve sevda ile memlu olduğ u meşhud-u iyan mesarrımız olmuştur.

(Mabadı var)

(Rüfeka -i memuriyetimizden bir zat tarafından vâriid olan âtideki makale-i şâyan mütâlaa olduğ undan aynen ve tamamıyla dercine müsâraat olunur)

Nisânın Feramüş Olunmuş ve Olunmakta Bulunan Bir Vazife-i Mühimmesi

Bu vazife acaba nedir? Kârîin-i kirâmı üzmeksizin birdenbire haber vereyim ki yemek maddesidir. İsminden dahi anlaşılacağı vecihle bu vazife hadd-i zatında pek büyük ve mühimdir. Ulûm-u tıbbiye ve hıfz-ı el-sıhhiye tatbikan yemek olmazsa hayat olamaz dersek

hayatın kadir ve kıymetini göz önüne getirdiğinde yemeğin hakkında edilecek itina ve tekellüfata hak verilir taam-ı vücudun bir kısmını tekvin ediyor. Vücut-u taamdan istifâde ediyoruz. Taamın kîfâyetsizliği yahut fıkdanı vücudun zaaf ve helakına mûcibdir. Binânaleyh tâamı ilm-i fizyoloji nokta-i nazarınca muhakeme etmek bizi sadedimizden tebid edeceğinden taam elzendir demekle iktîfâ ederiz. Burada arz etmek istediğim vazife-i taamı istihzar etmektir. Bu istihzar et'ime-i maddesi ise gerek bâlâda beyan eylediğim sıhhat nokta-i nazarınca ve gerek idâre-i bite ilmîne tatbikan nisvan hakkında bilinmesi elzem olan bir mübâhistir.

Saye-i hazret-i tacdârîde ulûm ve maârifin en ziyâde münteşir olduğu bir asr-ı hümâyunda bulunuyoruz teşekküründen aczimizi dâima itiraf ettikte olduğumuz gibi inasın ulûm ve fûnun-u mütenevvi tahsiline mahsus mekâtîb-i müteaddide mevcut ve mebzûl ve bir taraftan dahi müceddeden küşad olunmaktadır. Böyle bir zaman-ı terakkîde bulunurken bu mühim meselenin ihmal olunması elbette mûcib-i eseftir.

Bizim o mini mini Züleyhalarımızı ne için rüştiye mekteplerine devam ettiriyoruz? Ne için türlü türlü ulûm tahsil ettiriyoruz? Muradımız nedir? İstikbalde bir dâire-i mahsusası olacak ona müdire olsun ve kendi çocuklarını taht-ı terbiyesinde büyütsün velhâsıl hanenin müdiresi ve çocuklarının mürebbiyesi olsun için değil mi? İşte bâlâda ihtar eylediğimiz vazifeyi makul add ederik bir misal verelim de noksan-ı tebeyyün eder.

Rüştiyeden şehâdetnâme almış bir hanım hane idâresine nasip olundu yani tezevvüç eyledi. Coğrafyada Hindistan'a hangi yollardan gidileceğini haber veriyor fakat hanesinde kendi mutfağının yolunu bilmiyor. Tarihte İspanya'da üçüncü Filipin kadar tamik ve tahsil eylemiş fakat hanesine arzuruğun? sade geleli kaç gün olmuş bilemiyor. Riyazide haylice ilerlemiş fakat bir kolbastıya ne derece hararet verilecek ve bir kıyye lahme ne miktar tuz lazımdır bilemiyor. El işlerinde pek büyük hüneler gösteriyor fakat bamyanın tıplarını kesemeyip yarısını israf ediyor. Musiki de hâce olmuş fakat aşçı kadının çalmasından anlamıyor. Bu halde haneye yara ne hizmeti olabilir? Rüştiyelerde ki tahsile itiraz anlaşılmasın noksan demek istiyoruz. Rüştiyelerden çıkıp mutfakta aşçılık etsinler anlaşılсын nezaret için idâre için tahsil etsinler demek istiyoruz. İstihzar-ı taam bahsini hanemin dadısı bacısı biliyor bunlar kimlerdir? Afrikadan gelmiş bedeviler yahut onların sülalesinden yahut erkek aşçıları var Bolisten? gelmiş Mahmut Ağa bunların mâlûmâtı ve istihzaratı sayesinde vücudumuzun sıhhat ve idâmesine çalışıyoruz yani sıhhat ve afiyet bedeniyelerimizi onların yed cehaletine teslim etmişiz fakat ziynet hususunda bu kimin terziler ve diplomalı kunduracılar aramakta ihmal etmez.

Bu babda imale-i nazar-ı insaf eylediğinde pek çok şeylere tesaduk ederiz ki hıfzu's-sıhhate katiyen reddeder mesela adat-ı kadimemizden olan hamir işleri ve beynelmilel bile adat-ı câriyeden olan hıdır ilyasta kuzu yemek gibi ve lehümat istihzarını bilemeyiz diyecek derecede noksandır. Bu hususta ifâde etmek arzu eylediğim bazı şeyleri bervech-i âtî arz edeyim.

Tertibat ve istihzarat tâmmeye alaturka ve alafranga namıyla iki nev'i olup sıhhat nokta-i nazarınca her ikisi de bizlere muzırdır. Çünkü vücûdlarımız coğrafya ve iklim ve bünye ve mâzâç ve cihat sâire ile Osmanlı vücudu olduğundan sırf alafranga olan tertibat-ı et'imeye midelerimiz tahammül edemez sade alaturkada dahi ulûm-u cedideye tatbikan mahazir-i adide görülmektedir. Mesela sofrada bacakları büküp oturmak ve malulin ve menfurin cümlesi bir sahndan ekl etmek ve tatar böreği yemek gibi. Bu sebepten etibbâ-i hükkâm ile birleşip kanun-u tıb vücuda getirdiği gibi aşçılar ile etibbânın müşaviresiyle alaturka ve alafrangadan nâfi' olanları ittihab olunarak bir kitap tertip ve tedris ve tâlim olunmak ne derecelerde menfaat hâsıl edeceği târiften müstağnidir. Efkârımı lâyıkiyla îzah etmek üzere dört beş sene ikdam Fransızca bir tıp gazetesinde mütâlaa etmiş olduğum bir bendin mealini bervech-i âtî arz edelim.

San'at-ı Tabhın Tedrisindeki Menâfi

İt'amdan murad et'ime-i merkebe ve kesire ile hem habislerini betaet ve tedriç ile tesmim etmek ise şimdiden müstağni ve müstafi olalım çünkü muhte'lîf el-te'sir olann mevad-ı mütenevvinin terkibatıyla memlü olan müteaddit sahnlar midelerimize boşalacak ve enduh birbirleriyle dahi birleşerek te'sirat-ı acibe edecektir.

En ala ve nâfi' olan tâam sade olandır doktor Giyom? nam zattır ki hayli sâî ve gayret olunmuşa da atimenin hazmı üzerine mütâlaat ve keşfiyat henüz gayr-i kâfi olarak terakkî eylemiştir. Terakkî etmiş olanlar hakkında dahi nisvan âdem-i îtibarda bulundukça semeresiz kalıyor. Mücerreb bir kimyager olmak için bir kimyahanede muallimlik taht-ı nazaratında tâlim ve tecrübe olunduğu gibi bir işçi olmak için dahi öylece çalışmak lazımdır. Genç kızların tedris ve terbiyesine ithal olunması elzem olan mühim bir mesele olmak üzere istihzarat-ı taamiye arz olunur. Şimdiye kadar genç kızların terbiyesi bir kadının ne sebeple ve ne suretle çocuk doğurduğunu bilmemekten ibâret kalıyor idi. Eğer bir vâsıta ile anide öğrenir ise...

Zenanı tezyin ediyorlar fakat terbiye etmiyorlar hususuyla hayatın mesned-i asliyesi olan me'külat hakkında eçhel bırakıyorlar. İngiltere ve İsviçre'de genç kızlara san'at-ı tabh üzerine dersler verilmektedir. Hanelerde istihzarat-ı atimenin usûlünü tâlim etmiş bir hanım bulunmazsa da o hanede evvelâ idâre ciheti noksandır. Sâniyen sıhhat mümkün olamaz. Amerika'da san'at-ı tabh tahsili için mekâtîb-i mahsusa vardır. İngiltere'de mevcut olan

mekâtîb-i hususi bir mutfak ve bir dershane mûrekkebi olup mutfakta edevat-ı mütenevvi ve her nev'i ocak ve fırınlar mevcut ve odun ve kömür ve gaz ve vesâit sâire-i teshiniye ile memlû ve müzeyyendir. Bunlara âlât bir de lokanta mevcut olup esna-i tedriste tabh olunan atime âhâliye fûruht olunur. İmtihanları tahrir eder imtihanlardaki esileden bir iki suali irâe edeyim.

Kömürü nasıl intihab edersiniz?

İstimal eylediğiniz kaplarda kurşun bulunmadığını ne suretle bilirsiniz?

Atimeyi pişirmek için kaç derece hararet lazımdır?

Sıcak su pek lühûmat üzerine suret-i te'siri nedir?

Bir valide bir peder ve on beş yaşında bir çocuktan mûrekkebi olan bir familyaya bir sahra it'âmı hazırlığınız?

Doktor böylece ifâde eyledikten sonra Fransa'da dahi böyle mekteplerin bulunmasını arzu ederiz. Hatm-ı kelam ediyor. Eğer efkâr-ı umûmîyede müstahsen ve makbul olursa şimdilik mümkün olmazsa bile inas rüştiyelerinde istihzarat taamiye hakkında hiç olmazsa nazarı olarak bir ders verilse fakat evvelâ bu babda bir kitap tertip olursa idâre-i beytiye ve sıhhat için mühim bir hizmet edilmiş olur.

Doktor Şevket

Derci zamanında hâriçten gönderilen bir makale-i tibbiyedir.

Hazafendpervî? Efendim.

Ceride-i feridelerinin ihdas ve tesisi mahza sıhhat ve hayat-ı beşeriyeye hizmet etmek maksad-ı hayr mersadına mübteni olduğu müslim âlemiyan olduğundan acizleri dahi ruhsat aleyhlerine sıhhat-i beşeriyeye hadim olan bir iki husus hakkında bazı sözler söylemek isterim.

Maksadım fenn-i tıptan bahsetmek değildir ancak beynennas feramuş oluna gelen veyâhut nazar-ı ehemmiyete alınmayan adi vefakat zat-ı sıhhati te'min eden ve belki de pek çok emraz ve ilelin önünü almaya fevkalâde istidat ve kabiliyeti olan iki ciheti hatıra getirmekten ibârettir.

Sıhhat ve hayat-ı beşeriyeye muhîl olan esbap ve vesâil pek çoksa da onlardan birisi dahi sadânın âdem-i istîmali add olursa sezâdır. İnsan sadrını ne kadar serbest ve rahat bıraksa ol-kadar sıhhatini te'min ve takviye eder. Zira sadrın serbestiyeti halinde âlât-ı nazikemizde olan akciğerler dahi genişleyerek azam-ı rûkn hayatımız olan ef'al-i nefsiyeyi teshil eder ki bu cihetle ne derece mûcib-i fayda olduğu azade-i tasrihtir.

İşte sadanın istîmali akciğerlerde mevcut olan kanların damarlarda suret-i serbestanede cevalânını ve teceddüt ve tebeddülâtını teshil ederek bir takım emrâz-ı sadrının zuhûruna mâni

olur. Zira tâlim-i vücûd insanın ecza ve âlât-ı bedeniyelerini bir muvazeneye vaz ettiği gibi tagannî ve terennüm dahi usûl-ü sadriyenin mihver layığında cereyanını te'min eder. Biri tagannîyi itiyad eden ve diğeri ise sadasını aslen istîmal etmeyen iki kimseyi nazar-ı tetkîk ve muayeneye aldığımız takdirde birisinin sadasının berrak ve latif ve sadrının geniş ve yüzünün renklisi ve bir sıhhat tâmmeyi hâiz ve bilâkis diğerrinin ise sadasının çirkin ve boğuk ve göğsünün zayıf ve usûl-ü sadriyesinin dahi muhtel ettikleri pek kolay anlaşılacaktır.

Binânaleyh sadrımızı rahat ve serbest bırakmak pek büyük faydayı intaç ettiğinden bu cihete hadim olan tagannîyi itiyad etmemiz pek elzemdir. Bununla beraber sadanın fert-i istîmali dahi muhtel sıhhattır. Zira hiddetin kanın cevelân ve cereyan tâbiyesini mâni ve binânaleyhbir takım hastalıkların zuhûrunu badi olduğu gibi sadanın fert-i istîmali dahi mazarr-ı vehimeyeyi intaç ettiğinden her bir cihette olduğu gibi sadanın istîmalinde dahi hadd-ı itidalin elden bırakılması caizdir. Şurası dahi mâlûm olmalıdır ki nefha usûl-u sadriyesi muhtel olan kimsenin sıhhatine muvaffik gelmez. Ancak sadrın rahat ve serbestiyetini mâni olan başka bir cihet daha mevcuttur ki bu dahi bazı kitabın göğüslerini yazıhaneye dayatmaları ve keزالik bir takım san'atkârın meşguliyetleri esnasında öne eğilmeleridir. Şurası dahi şâyan-ı ehemmiyettir ki göğsünü dayamak veyâhut öne eğilmek sadâyı istîmal etmemekten daha fenadır. Zira usûl-ü sadriye bu vecihle tazyik olunduğunda eşkâl-i tabiyeden çıkarak kesb-i zaaf eder ve binânaleyh akciğerler dahi vazifelerini mihver layığında icraya gayr-i muktedir kaldıklarından bu yüzden dahi pek çok hastalıklar zuhûra gelir. Elhâsıl insanın ma-bihi-l-hayatı olan ciğerlerin rahat ve serbestiyeti kâffe-i ezca ve âlât-ı bedeniyenin neşv ve nümâ olmasına büyük bir vâsita olduğundan husûsat-ı mezkûreye ne kadar dikkat ve itina olursa ol-kadar ziyâde fayda görüleceği muhakkaktır.

İş bu makale-i acîzanemin gazete-i muteberenizde dercini bilâ istirham-ı ihtirâmat faydamın takdimine ibtidar olundu.

Mihran Dedeyan

Derci zamanında Urla'dan mevrud şikâyeti hâvi bir varakadır

Müellif efendi

Ahiren ser-nümâyı intişar ve terkibat olan gazete-i muteberelerinde (sıhhatin başlıca düşmanı cehalettir) serlevhasıyla münderiç bulunan bendi beş nazar-ı mütâlâa ya alarak süknasında bulunduğum Urla kasabası âhâlisinin cihet-i cehaletinden mütevellit olan bir hâlihazır memet-i iştimali arz ve beyandan kendimi alamıyorum. Şöyle ki

Kasaba-i mezkûre şehir-i İzmir'den takriben üç saat mesafede kâin ve âhâli-i mahalliyeinin ekserisi dahi oldukça servet ve samanı hâiz bulunmakta iken iyal ve zevcelerinin

himleni vaz etmek için kabile-i hâzıkeyi celp edecek yerde onları birtakım kabile-i eçhilenin pençe-i helakına esir bıraktıklarından bu yüzden pek çok hamile kadınlar sakatlanmakta ve bazıları dahi müteessiren vefat etmekte ve bundan mâada birtakım biçare nevadlar kabile-i merkumanın cehaletine kurban gitmektedirler. Ve âhâli-i mezkûrenin ise şu hal-i esef iştimali suret-i zahirede müşahide etmekte iken iş bu mesele-i hayat ve mematiyenin haline aslen şitab ettikleri şöyle dursun mesele-i mezkûrye alî el-umum nazar-ı bikayd ile bakmaları şâyan-ı teessüf bir haldir.

İşte müellif efendi sıhhat ve hayat-ı umûmîyeyi muhil olan şu hal bir keder-i eser-i cehaletten başka neye atıf olunabilir?

Noter

Derci zamanında Bartından mevrud bir varakadır

Maârifperver efendim

Gazetenizi mahza sıhhat ve hayat-ı beşeriyenin husûlû maksadına mebni bir illet ittihaz etmiş olduğunuz azade-i tasrih olmakla acizlerinin dahi o yolda birkaç sözünü muhtevi olan iş bu varakamı gazete-i feridelerinin bir köşesinde dercini tensib buyurmanız müstercâdır.

Vücut-u insanın dâire-i sıhhat ve afiyette hasen-i devran ve cereyanı kavâid tenbihat-ı sıhhiyeye tevfikân her bir şeyden maksadımız tahâret ve tanzîfâtâ fevkalâde dikkat ve itina olunmasına menut ve mütevâkkıf olduğundan vücudumuzun suret-i katiyede idâresine memur olan göz ve kulak ve burun ve ağız ve dil ve boğaz misillü âlât ve ecza-i mühimmenin dâima dâire-i tahâret ve tanzîfâtta bulundurulması elzem ve muktezîdir.

Şöyle ki

Ağzın tahâreti me'külat ve meşrubat-ı mezkûre temiz ve ziyâdesiyle toz ve toprakla mahlût olmamalıdır. Ve gözleri yeşilliklere ve kulakları dâima latif-i sadalara alıştırmak insanı ferahlattığı gibi zat-ı sıhhati dahi teceddüd eder. Ve burun ise insanın azam-ı rûkn hayatı olan ef'al-i teneffüsiyeye memur olduğundan onun dahi dâire-i tahârette bulundurulması emr-i zarûrîdir. Elhâsıl sıhhat ve hayatımızın rahnümâları olan evvel iki âlâtın yani burun ve ağzın tahir ve temiz kalmaları için mülevves havanın teneffüsünden ve hazmı tasib eden me'külat ve meşrubatın tenâvül ve şerbetinden kemal-i dikkatle ictinab ve tevkî olunup temiz ve rayihalı kokuları teneffüs ve hazmı kabil olan it'ameyi tenâvül etmek caizdir.

Tekfur

Sıhhat-i Beşeriyenin Düşmanları

(6 numaralı nüshamızdan mabad)

Saçma-. Her yerde ve sunuf-u ağniyâ hanelerinde şişe vesâîreyi temizlemek için saçma istîmali itiyad olunmuşsa da bundan zuhûra gelen tehlikeler pek vahimdir. Zira dikkatimizle saçmanın bir tanesi şişede kalsa üzerine doldurulan müskirat veya sâîr meşrubatın te'siratından bil-tahlil onları tesmim eder ve fakat saçma tahlil ettiğinde müskirat ve meşrubat-ı mezkûre yeni bir lezzet kesb ettiğinden ekseriya insan gaflete gelir. Binâberin saçmanın istîmalinde fevkalâde dikkat ve itina olunması ve daha iyisi tehlikeden halli kalmak için onun istîmalini büsbütün nâbedid kılmalıdır. İşte birtakım bozulmuş şaraplar kurşun tozundan ibâret bulunan mürdesinin vâsıtasıyla bir çeşni verilerek yeniden fûruht olunmaktadır. Zira mürdesinin ekşimiş ve bozulmuş şarapların telh-i lezzetini ketm ile masnu bir çeşni verir

Bu vesîleyle ihtar ederiz ki Avrupa'dan gelen birtakım şarap ve şampanya ve konyak ve iksir ve emsali esam-i meşhure ile müzeyyen rengârenk ve mütenevvî meşrubat ve müskiratın mağşuş veya ecsam-ı semiyeden mürekkeb bulundukları ilm-i kimya mârifetiyle meydana çıkmış ise de âhâlimizden ekserisi bu bapta bil-defe'ât vaki olan ihtar ve tenbihete rağmen bu mesillü karışık olan meşrubatı istîmal eydiklerinden bu yüzden bir hayli kesianın zehirlendikleri pek çok def'alar meşhud-u iyan teessüfümüz olmuştur. Ata ve ecdadımızın mütehhiz olan usûl ve adat-ı müstahsene nerede kalmıştır?

Evâilde sirke bile herkesin kendi hane sende yapılır idi. Şimdilerde ise bilâkis Avrupa'dan gelme sirkeler istîmal olunmaktadır ki bunların ekserisinde birtakım mevad muzıradan başka aranılan hasiyetten olduğu üzere ziyâde keskin olmak için nef ve bezir yağları mevcuttur. Der-hatır ettiğim vech üzere 1865 tarih-i mîlâdîsinde Paris'te ikamet ettiğim zaman şehir-i mezkûrenin en meşhur ve an maruf meyhanelerinin birisinde günün birinde yüzden mütecaviz-i amele zehirlenmişlerdir Paris şehir-i emaneti iş bu vakıyı bil-istihbar heman meselenin hali için Fransa'nın en müsin ve hâzık tabiplerinden muallim-i muhteremiz (Boşarda?)'nın (mûâileyh doksan yaşında olduğu halde elyevm bir hayattır cenâbıhakdaha ziyâde ömürler versin) taht-ı riyasetinde olarak on iki azadan mürekkeb bir komisyon teşkil etmiş olduğundan komisyon mezkûr ariz ve amik tahkikat ve tetkikat icrasıyla amele-i merkumanın zehirlenmeleri meyhane-i mezkûr destgâhının kurşundan mamul ve masnû olduğundan neşet ve tevellüd ettiğini şöyle ki yeniden sâîr müskirat ve meşrubata karıştırılmak için bir kap dâhilinde toplamak üzere kadehlere doldurulduğunda yahut içildiği masnu olan mezkûr destgâhın üzerinden geçerek kurşunun tahliliyle zehirlenmiş olduğunu taht-ı karara almıştır.

Bunun üzerine hükümet mahalleye kurşundan masnu olan destgâhları kaldırarak kalaylanmış destgâhların istîmalini emretmiştir ki kalayın muzırâtı kurşunun tehlikesinden ehvendir.

Hâlbuki burada dahi ekser âhâli miyanında kurşundan veyâhut yurda yirmiden otuza kader kurşunu hâvi olan mädenden mamül kapların istîmalî itiyad olunmuş ve kezalik pek çok hanelerde dahi suları kurşun borular vâsıtasıyla hanenin her katına çıkarılmaktadır ki bunların dahi tehlikeleri pek vehimdir.

Binânaleyh gerek fukara ve gerek ağniyâ hanelerinde istîmal olunan kurşundan mamül her cins kaplar zat-ı sıhhati ihlal eylediğinden onların istîmalî külliyyen lavğ olunmalıdır.

Ancak san'atları vesilesiyle mütemâdiyen kurşunla iştigal eden kesana gelince bunlar zat-ı sıhhatın muhavvif ve müthiş düşmanı olan kurşundan neşet eden tehalükün önünü almak ve ilel ve emraz sâireden halli kalmak için kavâid ve tedâbir-i sıhhiyeye imtisale yani dâima yıkanarak veya sâir suretle vücûdlarının emr-i tahâretine fevkalâde dikkat ve itina etmeye mecburdurlar.

Memul ederiz ki şu ifâdemizden en evvel mürettepler istifâde ederler zira enler dahi iştigal ettikleri san'atları sebebiyle dâima kurşun ile uğraştıklarından envâi ilel ve emraz günâgüne müptela olmuşlar ve olmaktadırlar. Hatta yirmi seneden beri meşgul olduğum kitabet ve tababet mesleğimde pek çok müretteplerin hastalıklarını maa-t-teessüf tedâvi etmişimdir.

Filhakîka şimdiye değin kurşundan ve boyacılardan bahisle tatvil ettiysek de sıhhat ve hayat-ı umûmîyeye hadim olan kâffe-i tenbihat ve tedâbiri âcîzanedir yeğ etmemek sevdasında olduğumuzdan elvan hakkında birkaç söz daha îrad etmeği münasip görüyoruz.

Hane dükkânları veya sâir ikametgâhları tezyin eden boyalı kâğıtların istîmalel-hâletü hâzihi bizde dahi itiyat olunmuş ise de mezkûr boyaların kâffesi dahi zehirden mürekkebe olduklarından muhil sıhhattirler. Kezalik Avrupa mahsûlâtından olan ve şehrimizde yapılan türlü türlü şekerler ve şekerlemelerin kâffesi dahi muhil sıhhat olan boyalardan mürekkebe olduklarından bu hususta dahi dikkat olunması kaideden halli olamaz.

Eyüp'te imal olunan ve ondan şehrimize vesâir her tarafa götürülen oyuncaklara gelince bunların kâffesi bilâ-istisna zehri hâvi elvanla boyanmış olduğundan bu bapta validelerin nazar-ı dikkatlerini davet ederim. Zira valideler evlatlarını ve hatta beşikte olan çocuklarını bile eğlendirmek için dâima ellerine bir oyuncak verdiklerinden ellerine her geçen şey ağızlarına götürmek tabiat-ı tıfliyetten olduğu üzere çocuklar ellerinde bulunan boyalı oyuncakları ağızlarına götürdüklerinde tükürüklerinin boyalar bil-tahlil yalnız süt kabulüne muktedir olan mideciklerine giderek kanı zehirler.

İşte ekseriya böyle oyuncaklarla eğlenen çocuklar hiçbir şeyleri olmadığı halde birdenbire acı acı ağlamaya başladıklarında valideleri dûçar-ı heyecan olarak ne yapacaklarını şaşırıp heman süt vermeye kalkışırlarsa da çocuk sütü kabul etmeyip ağlamasına deam ettiğinde karnına sıcak havlu konulur ve anason suyu içirilir ve daha sâîr maa-l-ilcâat-ı beytiye icra olursa da bunların hiçbirisinden de bir fayda görülemediğinden kemal-i meyusiyetle bir hekim celb olunur. Hâlbuki celb olunan ne kadar da meşhur ve hâzık olsa hastalığın sebeb-i zuhûrunu bilmediği halde ne yapabilir? Olsa olsa en evvel amel için bir ilaç ve ondan sonra dahi sancıyı kat'î olan bir ravh ile lapa tertip etmeye mecburdur.

(Mabadı var)

Fransa'nın Mekâtîbi

Paris meclis-i maârifî tarafından Fransa mekâtîbi hakkında ahiran neşr olunan istatistik şâyan-ı dikkat olmakla hülâsa nakl ve derç olunur. 1879 sene-i mîlâdîyesinden îtibâren 1883 senesi nihâyetine değin yani beş sene tarafında Fransa'nın mekâtîb-i iptidaiyesi için 102.61.068 frank yani 450.174.806 kuruş sarf ve istihlâk olunmuştur ki bir seneye takriben 100.000.000 kuruş düşer.

İşbu istatistikten anlaşıldığına göre Fransa devleti maârif-i umûmîye için tahsis ettiği meblağın miktarını seneden seneye tezayüt etmektedir. Zira 1889 senesinde takriben 75.000.000 frank yani 355.000.000 kuruş sarf etmekte idiyseler de elyevm beş sene evvel sarf etmiş olduğu miktar-ı meblağ üzerine 100.000.000 kuruş daha zam ve ilave etmiştir.

Fransa'nın miktar-ı mekâtîbi 1879 senesinde 71547 mektepten ibâret olup 4.716.935 talebeyi hâvi ve 1883 senesinde ise mekâtîb-i mevcudenin miktarı 75.635'den ibâret olup 5.341.211 şâkirdanı mevcut idi.

Kesâletin Netayici

Fransa'nın meşahir ehl-i idâresinden (Pol Lirui Bolyeu?) nam zatın ahiren neşr ettiği bir eser-i nefisinden şâyan mütâlâa olan atideki mâlûmatı bil-istihraç nefl ve derç olunur.

Ehl-İ idâreden (Mark?) nam zatın serd ve ityan ettiği vech üzere bir şeye istihdam olunamayan illet misillü tembel olan adam dahi hiçbir şeye yarar olmadıktan başka kendisi için dahi bir bar-ı azimdir. Şöyle ki bir işe katılmayan demirin paslandığı ve iktisa olunmayan küreğin güvelendiği gibi kesalat dahi insanın ömrünü teneffüs ettikten başka yaşadığı müddetçe ıstırap ve zaruret ve hastalıklara müptela kılar.

Akça ve Hurufatın Zaman-ı İhdası

Paris fûnun-u siyâsiyye encümeninin geçen mayıs ayındaki içtimainde erbâb-ı fûnundan (Sârî polos?) nam zatın encümen-i mezkûre takdim ettiği bir eserinden mâlûmat-ı âtiye istihraç olunur.

Mösyö Sârî polos? kendi te'lîfgirdesi olan eser-i mezkûrede hurufat ve akçanın meşâhîr-i şuaradan (Homer?) zamanında mevcut olduğunu beyan etmiştir. Muma ileyhın şu ifâdesi belki hurufat hakkında mükârîn-i sıhhat olabilir. Zira (Herodot) dahi kendi te'lîfatında (Laios?)'un zamanında buna dâir bazı kuyudatı gördüğünü beyan etmiştir. Akçe ise (Likoruğ?) zamanda istîmal olunmaktaymış. Hatta (Belotark?)'ın te'lîfatında mübeyyin olduğu üzere hükkâm-ı kadimeden (Tize?) öküz tasvirinde akçe darb ettirmiştir ki (İlyada) ve (Odessa) nam eserin pek çok yerinde öküzler tâbiriyle munderiç olan ibarat değil asl-ı hayvani ala öküz başı tasvirini mahkûk olan akçeyi ima ettiğinden ifâdat ve vakıamızı ispat ve tasdik etmeye kâfidir.

Sahib-i imtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahtar

4.8. Sayı 8

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için Doktor Ütücyan Efendi'ye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hîr veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 30 paradır.	Nüshası 30 paradır.

Fi 28 teşrîn-i sani ve fi 10 kanun-i evvel efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 8 fi 22 safer sene 1302
--	-----------------------------------	---

İhtar-ı Mahsus

Gazetemizde derc ve neşr olunan imzasız muharrerat yalnız gazetemizin sahib-i imtiyazına âit ve raci olduğundan imzasız olarak gazeteye derci zamanında hâricinden gönderilen bazı makalatın derci tensip olunduğu gibi bundan böyle imzayı hâvi olmayan muharreratın dahi der olunmayacağı mâlûm olmak üzere ilan-ı keyfiyete ibtidar olundu.

Sinin Şababete veyâhut Men'-i Gayr-i Tezevvüc İcra Olunan Ezvak-ı Aşkın

Netaici

(7 numaralı nüssamızdan mâbad ve intiha)

Ancak bu hususta bir insanın niyet ve efkâr-ı kuvveye ve sabite ile muttasıf olması lazım geldiği gibi müttehazı olan adat ve usûl-u mu'âyeşeyi beynel-umum cârî olandan başka bir târik istikamete idhal etmesi zarûrîdir. Binâberin şu maksad-ı mevzumuzda nail-i muvaffakiyet olmak için bazı vesâit ve tedâbir-i müessireye bervech-i âtî tavsiye ederiz. Şöyle ki evvelâ bir mu'âyeşe-i mu'tedile ile imrar-ı eyyam etmekle beraber et ve yumurta ve çökalat ve şarab ve baharat vesâire misillü kanî teksir ve modayı suret-i müfritede tahrik eden ezine-i mukavviyenin ifratla ekl ve şerbinden tevekki olunması.

Sâniyen illet-i tabîiyye vücûdiyenin tahrikatını teskin etmek için her gün yorulana değin jimnastik tâbir olunan talim-i vücudun icra ve keزالik tahrikatını bedeniye aleyhinde pek müessir bir tılsım olan imsak ve meşguliyetin elden bırakılması.

Salisen bilcümle efkâr-ı şehvetiyyeyi te'bid için zihnın meşguliyet-i ciddiye ve müşkül ile işgal edilmesi.

Râbian mülakat ve kırâat aşkıye ve muâşeret mezmuma mehayili ve raks misillü kuvve-i mütehayyile ve hissiyat-ı tabîiyyeyi tahrik eden kâffe-i mevattan içtinap olunması.

Hâmisen ef'al-i şeni ve zinakârının netayici vehimeye ve muzırasının mütemâdiyen hatırda tasvir olunması.

Evvelâ muâşeret-i mezmumeyi adab nokta-i nazarınca tetkîk ve tamik ettiğimiz takdirde dünyada ondann daha ziyâde mezmum ve kabih bir faal olmadığı suhuletle görüleceğidir.

Zira ef'al-i mezkûre efkâr ve hissiyat asılanemizi mahv ve nâbedid ve ahlakımızı tezlil velhâsiltekmil kawai husûliyetimizi kâmilten tahrip eder.

Bundan mâada ef'al-i mezkûrenin müncer olduğu mehazir-i maddîye dahi pek vehimdir. Zira tâife-i nisvan ile münâsebet gayri meşru add bulunan kimsenin gerek servet-i kesireyi ve gerek bir sıhhat tâmmeyi hâiz ve gerekse genç olsun tav'an ve kerhen ilel efrenciyeye mübtelâ olacağı pek aşikârdır. Ancak illet-i mahûfe-i mezkûrenin dünyanın her bir tarafında te'ammüm ve intışar ettiğinden beri hemen bir nüzileyi mukarriye misillü nazar-ı bi-kaydıyla bakılarak

pek sathı surette ondan bahs olunmuş ise de illet-i mezkûrenin cüdâ beş nazar-ı tedkik ve mütâlaa ya alındığı takdirde nev-i beni beşer miyanında bir beliyeye-i azime misillü hekimini icra ettiği pek kolay görülecektir.

Zira illet-i efrenciye insanın vücudunu tedricen zâifleterek ekseriya evvel derece tahrip eder ki insanın bu yüzden vefat etmezse bile burnu ve damağı çevirip düştüğünden her gittiği yerde mûcib-i takbih ve tezyif olur. Diğer taraftan illet-i mezkûrenin insanın vücudundan büsbütün mündefi olup olmadığını anlamak için de bir alamet-i müsibete mevcut değildir. Hatta Franki illetine müptela olan kimse ekseriya kesb-i îfâkat etmiş diye görünür ise de illet-i mezkûre bir vakitten sonra yine meydana çıkar.

Mütalat-ı ânifeden müsteban olacağı vech üzere insanın vücudunda cüz’i bir zehrin bâkî kalması pek kolay olduğundan mezkûr sem-ekseriya eşkâl-i muhtelif tahtına girerek insanı son saate kadar envayi ıstırapat ve evcâ-i güna-günle müzdarip kılar. Ve daha meş’umu şurasıdır ki illet-i mezkûre mühimme-i imkân mündefi olduktan sonra insan illet-i mezkûreden kesb-i îfâkat etmiş olup olmadığına mütemâdiyen vesvese ile duçar olduğu cüz’i bir nâmâzâçlı bile ona atıf eder ki işte bu vesvese müddet-i kalile-i ömründe kendi için bir ıstırapat kesire menba’na döner.

Elhâsıl illet kerihe-i mezkûreye müptela olanlar hemen usûl-ü asabiyyeleri muhtell olan kara sevdalılar misillü nihâyete el-ömürüne huzur ve rahat bedene ve nedene saâdet-i hale nâil ve ne dahi hissiyat-ı haseneyi hâiz olurlar. Bundan başka illet-i mezkûrenin emr-i müdavatı bile bazı güne huvf ve dehşeti muciptir.

Ancak illet-i efrenciyenin padzehri yalnız civa ise de bu da bir zehiri diğer bir zehirle def yani Frenki illeti bir kimseye arız olup da kesb-i vehâmet etse bu hususta iktâzâ eden müdavat ve maa-l-ilcâatın cema’iden husûle gelen zehrin te’siratını teskin ve tatil için civanın zehirini istîmal etmekten ibârettir işte bu sebepten nâşî Frenki illetine mübtelâ olan kesân illet-i cema’iyeden kesb-i îfâkat ettikten sonra ekseriya civanın bıraktığı illetten musdârip olarak saç ve dişleri düşmekte ve bedenlen zayıf ve muzmahil kalarak emrazı sadriye ve daha sâir ile ve emraza dûçar olagelmektedirler.

Elhâsıl cemaî illeti insanın vücudunu zehirledikten başka evvel zehrin vücûdta tekessürüne vesîle olur yani bu nev-i bir insan hem kendisi ve hem de sâirleri velhâsılumum-u nev-i beşer için bir zehir menba olur.

Bundan mâada tâife-i nisvan ile na-behangâm olarak münâsebet gayr-i meşru adda bulunan kimse bütün efkâr-ı hüsna-i beytiye ve zevcesi zail olduğundan muayeşe-i beytiye huzûzâtını hissedemez.

Bunun için ileride bir zevce ile huzur ve saâdetmaddî ve manev'î ile imrar-ı eyyam etmek mahza hasen-i iffet ve seyrine menut ve mütevâkkıf olduğunu hatırdan teb'id etmemek hilkat zâtiyyesinde ahlak ve hasâil memdûha ile muttasıf olan kimsenin zihin ve kalbinde hasen-i te'siratını icra ettiği gibi adat ve ahlak meş'ume ve mezmumeye mübtelâ bulunan kimseyi de bir târik istikamete ithal edeceği muhakkaktır.

Hülâsa-i kelim hin tezevvücünde kemal-i huzur ve refâhetle imrar ömür arzu eden her bir genç zat zaman-ı şebabetinde tâife-i nisvan ile kâffe-i münasebat gayri meşru addan bil-tevekki dâima onlara riâyatle arz-ı sâdık ve sadakat etmeye mecburdur. Zira bir kimsenin muâşeret-i mezmumeye suluk ederin arz ve namusunu ne kadar ettiğinde ne hakla ehl-i iffet olan bir kızla akd-i izdivaç etmeye memul edebilir? Ve kezalik hissiyat-ı asilane ve necibane yerine zihin ve kalbinde efkâr ve hissiyat mezmuma ve vahşianeyi hak eden kimse ne suretle nisvanın muhabbet ve teveccühünü celb ve arz ettiği sâdık ve sadakatinde sabitkadem olabilir? Ancak her hususta olduğu gibi bu cihette dahi ilk defa vartaya düşmekten sakınmak caizdir.

Zira bu derece suhuletle adet hükmüne geçen sâir hiçbir temâyülât yoktur. Bir genç zat tâife-i nisvanla henüz ülfet ve münasibet-i tesis etmediği takdirde bir suret-i serbestane de târik-i istikamet ve fazilette suhuletle terakkî muttasıf olduğu adab ve iffet sayesinde kâffe-i tahrikât ve işgalat-ı tabîiyye ve bedeniyye de suhuletle mukavemet edebilir. Bilâkis bir insan su-i temâyülâtın hükmüne bir kere itaat etse artık ol-vartadan tahlis-i gariban etmesi olur. Zira ezvak-ı bedeniye ilk defa icra olunduğu takdirde artık ondan sonra ihtiyaç hükmüne geçerek bir hal-i sükûnette bulunan hissiyat tenasüliyyeyi tahrik ve işva eder.

Binâenaleyh kuva-i vücudiyesini hasen-i istîmal eden kimse sıhhatini takviye ve ömür ve hayatını tatvil ve temdid ettiğinden başka hin-i tezevvücünde de huzûzat-ı zevciyyeye nâil olup kuva-ül-bünye evlatlar vücuda getirdiğini kemal-i mesar ile görecektir.

Bilâkis vakt-i tabîiyyesinden evvel kuva-i bedeniyyesini istîmale kalkışan kimse ömür ve hayatının inkıraz ve tenezzülünü müeddâ olacağından başka icra ettiği ef'al-i mezmumenin netayic-i muzıresini vücuda getirdiği evlatlarında dahi maa-el-teessüf görecektir. Yani malul ve sakat evlatları olacaktır. İşte yalnız birkaç sene su-i temâyülâtına mukavemet etmek için nefsinin hâkim eden kimseyi tabiatın nâil kıldığı mükâfat bundan ibâret olup dünyada pek az fazilet vardır ki insanı bu derece mükâfata şâyan etsin.

Sülal ve Onun Esbâb-ı Zuhûru

Hükemâ ve felasife bilcümle eşya ve mevcutat-ı tabi'iyeyi üç kısma taksim etmişlerdir ki aksâm-ı mezkûreden birincisi mâdeniyyat olup taş ve demir ve kurşun ve emsali mevattan

mazurdur. İkincisi nebatat ki ağaç ve çiçek ve hinta ve şiiir ve sebzevar ve emsalından ibârettir. Üçüncüsü hayvânât ki fare ve öküz ve aslan ve emsali hayvanlardan ma'duttur.

Aksâm selâse-i mezkûreye münkasım bulunan ecsam ve mevad miyanelerinde fennî nokta-i nazarınca mevcut olan fark şudur ki mâdeniyyat gerek hissiyat ve gerek harekât ve gerekse tagazziden ârî ve nebatat dahi hissiyat ve hareketten hali ve fakat kuvve-i azaiye-i hâiz ve hayvânât ise kuvve-i mezkûrenin kâffesini de câmidirler.

Binâberin taksimat zahire-i mezkûreden anlaşıldığı vech üzere kısm-ı hayvânât diğer iki kısm-ı mevcudattan yani gerek mâdeniyyat ve gerek nebatattan pek ziyâde mükemmel ve muntazamdırlar. Hâlbuki bilcümle eşya ve mevcudat-ı tabi'iyeye üç kısma taksim olunduğu gibi aksâm-ı mezkûre dahi keزالik taksimat-ı adideyi şamilceler de iş bu mesele sadedimizin hâricinde olduğundan onların bahsinden sarf-ı nazarla burada yalnız mevzu bahsimiz olan nev-i beni beşer hakkında îrad-ı mekal edeceğiz.

Mâlûm olduğu vech üzere insan dahi hayvânât misillü kuva-i hissiye ve hareketi hâiz olduğundan hayvânâtın taksimatına dâhil olabilirse de kuva-i mezkûreden başka bir de kuvve natıkaya hâizdir ki bununla hayvânât sâîreye tefevvuk eder. Binâenaleyh cemi mahlûkat ve kâinatın en mükemmel ve muntazamı nev-i beni beşerdir. İşte cemi mevcudatın şu taksimat-ı hazırası muvaffak-ı hakikat ve tabiat-ı maslahattan olduğundan onun hiçbir vakit dûçar-ı tebeddülât olmaması emr-i zarûrî iken kıdemen-i hükûma ve felasefe eclad-ı fûnunu tekessür ve tenvi' niyetle değil gıpta ve taassub veya izzet-i nefse mebni ala cehaletle mesela Kafkasyalılara beyaz ve İngilterelilere sarı ve Amerikalılara kırmızı ve Afrikalılara siyah cins insanlar diyerek nev-i beşeri dahi aksâm mütenevviye tefsim etmişlerse de taksimat-ı mezkûre ilmî hükûmete ve binâenaleyh kavâid-i tabi'iyeye mugayir olduğundan muhal-i kabilindendir. Zira insan gerek memalik-i muhtelifede iskân etmelerinden ve gerek renklerinin muhtelif olmasından ve gerekse başka başka lisanlar tekellüm ettiklerinden naşi yek-diğerleri miyanelerinde aslen hiçbir kırk mevcud olamaz.

Hatta Fransa etibbâ-i hâzıkasından ve asrımızın meşahir hükemâsından (Katrfaq?) nam zat ahiren neşr etmiş olduğu bir eser-i nefisinde “İnsan gerek Avrupalı olsun ve gerek Afrikalı ve her kangı memalikten bulunur ise bulunsun ve keزالik gerek Arapça ve gerek İngilizce velhâsıl her kangı lisanı tekellüm ederse etsin nev-i beşer taksimete dâhil olamaz. Zira insan İngiltere'den Amerika'ya ve Amerika'dan Afrika'ya azimet edebildiği gibi dilediği lisanları dahi tahsil edebilir” demiştir. Elhâsıl gerek renklerin ve gerek lisanın ve gerekse memleketin ihtilafıyla inasın muhtelif olamayacağı ilm-i hikmet ve bâhusûs fenn-i teşrih (ki insanın terkiyat-ı vücudiyesini bahistir) ve ilm-i fizyolocıya (ki ecza ve âlât-ı bedeniyenin vezâifini mübeyyindir) vâsıtasıyla bid-defeat ispat ve tasdik olunmuştur. Şöyle ki evvelâ fenn-i teşrihe

tevfikan her kangı memalikte iskân ederse etsin ve her ne renkte dahi bulunursa bulunsun herkes ayn-i dimağ ve mideden elhâsıl ayn-i ecza ve âlâtan mürekkeb ve ilm-i fiziylolociya tatbikan herkes ayn-i hissiyatı hâiz ve ayn-i maksatla tagaddi ve îfâde-i meram etmektedir.

Hâlbuki efrad-ı beşeriye miyanında esasen bir fark olamadığı tatabibat-ı maslahattan ise de niçin mevki ve kuvve-i manaya ve zat-ı sıhhiye bir fark mevcut olduğu suali ve îrad-ı hatır olur. İşte şu mesele câmi bahistir.

Küre-i arzda mevcut olan bilcümle akvam ve milele bir kere atıf-ı nazar olunsa sâir hiçbir millet efradının Amerika âhâlisi kadar kemal-i huzur ve saâdetle imrar-ı eyyam edemediği suhuletle görülecektir. Zira Amerika âhâlisi kâffe-i ulûm ve fûnun ve sanâyinın intışar ve tevessu'ne fevkalâde dikkat ve gayret ettiğinden başka vaktin kadir ve kıymetini bilmekte hâiz oldukları hukuki talep ve mükellef oldukları vezâifi an-samim-ül-kalb-i îfâ ve icra velhâsıl bir maâyîşe-i muntazama usûlünü ittihaz edegelmekte olduklarından onların refâhve saâdethale nâil olmaları pek tabiidir.

Amerika âhâlisi kadar kadr-ü ve kıymetini kıymetini bilip sürat-ı muamele icrasına fevkalâde şevk ve gayretle kulüb-ü memlu olan hiçbir millet efradı tahattur olunamaz. İşte bu sebebe meynidir ki? Amerika'nın her cehtinde ve hatta sokaklarında bile demir yol hututu inşa ve tesis olunmuş olduğundan beri saatlik mesafe bir dakikada kat' olunmaktadır. Bundan mâada vapur ve arabaların ve telgraf hatlarının de had ve hesabı yoktur. Elhâsıl Amerika demekle kâffe-i ulûm ve fûnun ve sanâyin ve ittîfâk ve muhabbet ve servet refâhiyatın ve velhâsıl bir medeniyet-i mükemmele menbainı anlamalıdır.

Bilâkis diğcr taraftan bir hayli akvam ve kabâil görölmektedir ki bunlar dahi filvâkimilel mütemeddine efratı misillü bi'aynihi ecza ve âlâtan mürekkeb ve ayn-i hissiyat ve kuvayı hâizseler de ne kuva-i mâneviyyelerini dâire-i nizam ve intâzâmında istîmal ve ne de bir muayeşe-i lâyika usûlu ittihaz etmedillerinden naşı bütün ömürlerini taassub ve cehaletle geçirerek gerek mânen ve gerek maddeten sefil ve sergerdan bulunmaktadırlar. İşte beynel-inas mevcut olan farkın neden ibâret olduğu mütâlaat-ı vakıamızdan suhuletle anlaşılabilir.

Hâlbuki bendimizin serlevhası bil-tahattur şimdiye değin vaki olan îfâdatımızın mevzu bahzin hâricinde olduğuna hüküm edilecekse de atide beyan olanacağı vech üzere verem illetinin esbâb-ı zuhûruna kesb-i vukuf olunduğunda ebhas-ı mesbukamızın sadedimizin hâricinde olmadıktan başka belki de engele münasebat ve rabıta-i kuvviyesi olduğuna kanaat tâtme vecidiye husûlüne getirilecektir.

Şimdi verem illetinin esbâb-ı zuhûrundan başlıcalarını tadad ve beyan edelim. Balada beyan olduğuy vech üzere nev'i beşer kuva-i maddiye yani tagazzi ve hareket ve kuva-i mâneviyye yani hissiyat ve nutku hâiz olduğundan câmi mahlûkat ve kâinat-ı sâireden âlî ve

fâiktir. İnsan ecza ve âlât-ı müteaddideden mürekkeb bir nev-i makine olup mezkûr makinenin mihver layikinde cereyan ve deveranı mahza müteşekkil olduğu kâffe-i âlâtın hasen-i intâzâm ve imtâzâcına menut olduğu gibi insanın vücudunun dahi bir sıhhat-i tâmmе de bulunması bilcümle kuva-i maddîye ve mâneviyyenin bir suret-i muntazamada icra-i hizmet etmelerine merbuttur. Şöyle ki vezâif-i mezkûre tamamıyla mevki icraya vaz olunmadığı takdirde zat-ı sıhhat muhtel olur. Mesela insan cüz'i bir soğuk olsa veya ziyâde ınsa veyâhut noksan veya fazla mevcudunu infak ya az veya ziyâde ınsa veyâhut yalnız bedenlen veya yalnız zihnen çalışsa zat-ı sıhhatini ihlal ve tagayyir eder. İşte bu nev-i nazar-ı ehemmiyete olunmayan cüz'i ahval envâi ilel ve emraz gûna-gûnün ve hatta vermek dahi esbâb-ı zuhûr ederler.

Ancak illet mezkûrenin ahval ve tabiatı hakkında şuracıkta birkaç söz söylemek faydadan halli olmayacaktır.

Verem illeti insanın sadrında mevcut olan iki akciğerleri⁴ pek ziyâde hararetlendirdiğinden çekerler bire ve yaralanıp nihâyet çürürler. İllet-i mezkûrenin defi için şimdiye değin bir hayli etibbâ-i hâzika tarafından tedâbir-i kesire ittihazıyla sarf-ı mesâi ve ikdamat olunmuş ve hatta bu babda ticâret-i kesire dahi bil-defeat mevki icraya konulmuşsa da hiçbir semere husûle getirilememiştir. Mutlu evvel günlere ki cenab-ı haza-i müteal (Pastor?) misillü etibbâ-i hâzıkayı halk ile bunlar kolera illetinin envâi ve ttabiyyetini tedkik ve tamikle meşgul olmaya mukabil illet-i mezkûreden daha müthiş olan ve bi-n-nisbe nev'i beşerî daha ziyâde katl ve helak eden sülal illet-i irsiyesinin çare-i define atıf-ı nazar edebilir. Zira illet-i mezkûre şimdilerde dünyanın her bir tarafında tamim ve teneşşür ile gerek ağniyâ ve gerek fukarayı bilâ tefrik pençe-i helakına düşürmektedir. Ve çare-i defi' gayr-i kabil olduktan başka tevarüs ettiğinden illet-i mezkûre mübtelâ olan inasın veremli evlatlar vücuda getirecekleri pek muhakkaktır.

İllet-i mezkûre insanı istila ettiğinde değil vefatını tesri illa yaşadığı müddetçe ziyâdesiyle onu mustârip kılar. Şöyle ki bazıları illet-i mezkûreye mübtelâ olup beş veya on sene veya daha ziyâde yaşarlarsa da müddet-i kalile-i ömürlerini envâi ıstırahat ve evcâ bedenle imrar ederler. Ve bilâkis bazıların dahi illet-i mezkûreye mübtelâ olup vefat etmeleri takriben bir iki hafta imtidat eder. Zira bir nev'i beşerî el-te'sir-i verem illeti dahi vardır ki sekiz veya on gün zarfında insanı helak ve telef eder.

⁴ İnsanın ecza ve âlât-ı bedeniye sâiresinin dah illet-i mezkûreye mübtelâ olabildiği elyevm-i teslim ve kabul edilmişse de alel-umum akciğerler ecza ve âlât-ı sâireden daha ziyâde verem illetine mail olduğundan verem demekle akciğer hastalığını anlamak icap eder.

İnsan birtakım ilel-i sârîye ⁵ ve keزالık şeyn ve ârî mûcib olan ilel efrenciye misillü birtakım murdar ve mülevves hastalıklardan halli kalmak kendi yed-ihtiyarında olduğu gibi ilm-i hıfzı's-sıhhatin kavâid ve tenbihatına tevfik-i hareket ettiğinde verem illetinden dahi ârî olabilir. Ancak bir kimse herhangi hastalığa olursa olsun mübtelâ olmamak için onun zuhûruna sebep vermemelidir. İşte mevzubahsimiz bundan ibârettir.

Verem illetin esbâb-ı zuhûru kesir ise de onun en başlıca sebeplerinden biri noksan veya fazla veya hod hazmı tasib eden ağdiye tenâvül üdür. Zira bir insan terkibatt ve kuvve-i vücudiyesinin ve nev'i ve cinsinin ve bulunduğu arz ve aklamak muktezeyâtına göre vücudunu infak ve tağziyeye mecbur olup bunun için zengin olmak lazım gelir. Hatta bir hayli zenginler dahi vücûdlarını suret-i kîfâyette infak ve tağziye etmediklerinden envâi ilel ve emraz günâ-güne mübtelâ olagelmektedirler. Binâberin gerek ağniyeden olsun ve gerek fukaradan herkes cild ve terkibat-ı vücudiyesini tetkîk ve tâmikle ol-vecih ile tevfik-i harekete velhâsıl zat-ı sıhhatini ihlal ve tagayyir eden kâffe-i esbâb ve mevânianın define atıf-ı nazar etmeye mecburdur. Ve işte maksad-ı mezkûrun husûlünü de ilm-i hıfzı's-sıhhat te'min eder ki ilm-i mezkûrun ne derece nâfi ettiği nesh-i sâlifemizle beyan kılınmıştır. İlet-i sülalin esbâb-ı zuhûrundan birinin vücudu tefrita infak etmekten ibâret olduğu balade beyan kılınmıştır. En evvel ne suretle tefrita infak vücûd edildiğinden bahsedelim.

Alelumum ilm-i hıfzı's-sıhhaten vukuf ve mâlûmatı olmayan kimse taaddi etmek usûlünü de bilmez desek kusur etmiş olmayız. Fenn-i teşrih insanın terkibat-ı bedeniyesinde et ve sükker ve kan ve su ve birtakım gazlar ve emsali mevad ve âlâtın mevcut olduğunu mübeyyin ve diğer taraftan ilm-i fizyolocia dahi insanın ecza ve âlât-ı bedeniyesinin kalan vakte kadar neşv ve nümâ olmakta ve takviyet bulmakta ve kalan vakte kadar dahi bulunduğu hali üzere cereyan ve devran ve bâde inkıraz ve tedennî etmekte olduğunu natıkdır. Binâberin bir tıfl-ı nevzad doğduğu günden îtibâren otuz yaşına değin her gün tartılsa her günde evvelkinden ziyâde kesb-i sıklet ettiği suhuletle görülecektir. İşte bu suretle Avrupa'da murziaya teslim olunan etfal bir iki hafta fasla ile tartılıp cilt ve vücudunda sıklet görülür ise evvel murzia lebeninin mukavvi olduğu anlaşılır.

Filhakîka bir sevdanın güzel sevda olup olmadığını anlamak için bundan iyi bir târik olmadığından usûl-ü mezkûrenin ittihazını bilcümle ıyale tavsiye ederiz. Zira ahval ve eşkâl zahiresi birinde mesela vücudu şişman ve kesret üzere sevda hâvi ve büyük memeleri hamil

⁵ Nesh-i atiyemizle ilel mezkûreden tafsilen bast ve beyan kılınacaktır.

olan pek çok murzia lebeninin pek sulu olduğundan kendilerine teslim olunan etfali tağziye edemediği bid-defeat görülmüştür.

Mevzubahsimize gelince eğer vermek zengin familyalarda ve sıracanın dahi fukara familyalarında taammüm ve intişar itmiş ve günden güne hükmünü tezyit etmekte ise sebebi nedir? Bize kalırsa ilel mezkûrenin birincisi emr-i tağziyeye âdem-i dikkat ve ihtimattan ve diğeri de usûl-ü asabiyyanın ihlal ve tagayyüründen zuhûra gelmektedir.

Zenginler ekserya evkat muayyenede âdem-i tenâvül ile ef'al-i hazımlarını tas'ib ve iştihalarını da kat ederin güya isteklerini içmek veyâhut suhuletle hazmetmek için bir takım çerez ve turşular yemeğe kalkışlırlar ise de bu misillü atime değil iştihayı açar ala onu müvekkat suretle tahrik eder ki bunun netîcesi nihâyet midenin kesb-i zaaf ve fesadıdır. Elhâsıl evkat-ı muayyenede ve suret-i kîfâyede infak vücûda olunmadığı taktirde kanlar kesb-i zaaf veya tenezzül eder tekmil-i vücûd kuvvetten düşer ve bu vecihle pek çok hastalıklar ve bâhusûs sülal illeti zuhûra gelir. İşte ağıniyâdan ekserisinin bir maâyîşe-i münasibe ve muntazama usûlünü ittihaz etmediklerinden verem illetine dûçar olagelmektedirler.

Kezalik zengin familyalarında mutad olduğu vech üzere ekseriyası gece yarısına veyâhut sabaha kadar oturup eklenmekte veya raks edip terlemekte bu esnada tütün veya sâîr şeyler yiyip içmekte iseler de bunun dahi netîcesi pek vahim ve tehlikedir. Zira vücûd zaten gündüzün yorgun olup nev'im ile istirahat kuvvetini tecdit ve tamir edecek yerde birde geceleri yorulmakta. Sükkerler ziyâdesiyle tahrik olunur ki bunun netîcesi iştihanın münkatı olması ve ef'al-i hazmyenin tasaub etmesi ve midenin fesadı velhâsıl enva ilel ve emraz güna-günün ve bâhusûs verem illetinin zuhûrudur.

İllet sülalın esbâb-ı zuhûrundan biri de muamele-i zevciye ise de bu cihet ilim-i hıfzı's-sıhhatin en nazik ve mühim mesâîlinden olup nesih-i âtiyemizle bir bend-i mahsusla mesele-i mezkûreden bir tafsil bast ve beyan kılanacağından burada bahsinden sarf-ı nazar olunur.

Arzumuz husûl-ü sıhhat ve hayat-ı umûmîyeye münhasır olmakla kârîin-i kirâmımızın îfâdat-ı vakıamızı ariz ve amik bil-tetkîk ve el-mütâlaatevfik-i hareket edecekleri azade-i tasrihtir.

İdare-i Beytiye

(6 numaralı nüshamızdan mabad)

Bir validenin vezâîf-i hakikisi evladını vücûda getirdiğini müteakkib beda ve cereyan eder. Zira henüz madum olan bir vücûdun hayat ve ziya-i şemse nâil olduktan sonra validesinin lebeniyle tagazzi ve neşv ve nümâ ile onun zeban ve seda lâyıık sayesinde kuva-i hisye ve natıkası teşekkül edegelmektedir. Elhâsıl valide tıfl-ı nevzadını zır himaye-i insan alarak onun

bilcümle kuva-i maddîye ve mânev'isini teşkil ve ikmal ile ani bir insan-ı hal ve şekline vaz etmeye pek çok mesâî ve ikdamat sarf etmektedir. Binâberin zevce bir muallime ve mürebbiye-i tabi'iyye hükmünde olduğundan zihin ve kalbinde mevcut olan efkâr ve hissiyatı bittabi evladına tefhim ve tebliğ edeceği cihetle merkuma ne kadar efkâr ve hissiyat-ı haseneye hâiz olsa evladının zihin ve kalbi dahi o derece ve olnisbetle terakkî ve tevsi' edeceği pek zahirdir. Bunun için her valide evladının hatve-i evveliyasını ıslah ve kâffe-i ef'al ve harekâtına dikkat ve nezaret velhâsıl onun kalbinde tevcihat ve hissiyat-ı haseneyi hak etmeye mecbur olduğu gibi evladının ilim ve terbiyede de terakkî etmesi için sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunması ferâzâ-i zimmetidir. Ulûm ve maârifeye hâiz olan bir validenin evladı ilim ve terbiyeden ârî kalması kabil olabilir mi?

Bir validenin evladına olan muhabbet ve teveccühü şu tâlim ve terbiye-i ibtidâîyein rahnumâsı olduğu gibi ale-l-umum terbiye-i tıflının dahi esas mâneviyye ve hakikisidir. İşte zevce hâriçte işle meşgul iken zevce hasen-i irâde ve ihtiyarıyla umur-u beytiyeyi idâre ile beraber vazife-i mezkûre-i nazike ve mukaddeseyi icra eder.

Ef'alın terbiyesi- evladı henüz küçük iken validenin sarf-ı muhabbet ve tevcihi onun ilim ve terbiyesine bir medar kâfi ise de evladı büyüdüğünde maksad-ı mevzunda vusûl için validenin ulûm ve fûnun-u muhtelifeden az veya çok mâlûmatı hâiz ve bâhusus terbiye-i tıfliyyeye vakıf olması meşruttur.

Etfalin kulübünü âla ve terfi etmek kâfi olmayıp onların vücûd ve zihinlerini velhâsıl tekmil kuva-i maddîye ve mâneviyyelerini tevsi ve takviye etmek lazım olduğuna binaen ahla-i beyit olan bir zevce talim ve terbiye-i maddîye ve mâneviyyeye müteallik olan ulûm ve fûnuna vakıf olması caizdir.

Bundan mâada akl ve basireti hâize olan bir valide evlâdının temâyülâtını dâima nazar-ı tetkik ve teftişinden âdem-i tebidle onları ıslah ve terfi zamanında vesâit ve tedâbir müessere ittihaz için niyet-i sebata ve efkâr-ı müteyakkîzane ile muttasîfâ olması muktezîyat maslihâtındandır. Binâberin mütâlaat-ı anifeden müstedel olacağı üzere bir vâlidenin mükellef olduğu vezayifinden daha ziyâde nazik ve mukaddes bir vazife yoktur.

Sinin tufuliyyette birtakım bed huylar zuhûr ve tahaddüs eder ki henüz kesb-i şiddet etmeksizin mürebbi ve bâhusus valide-i nazar bikaydi veya ihtimam ile etfal ve evladını bir târik ve istikamet haseneye ithal etmedikleri takdirde su-i ef'al ve harekât-ı mezkûre etfalin zihin ve kulübünde pek suhuletle takviyet bulup ilerde onları ahlak mezkûre-i mezmumeden rucu' ve feragat ettirmek kabil olamaz. Bunun için etfalde görülen ahlak ve adat-ı mezmumenin tashih ve ıslahına her an ve kârîde validelerin nazar-ı dikkatlerini celb ile öyle bir hal vukuunda nazar-ı bi'kayd ile bakmak veyâhut afv etmek netayic-i vehimeye ve muzıraya münker olur.

Filhakîka etfal-i muvacehesinde etvar ve harekât-ı nazike ittihâz olunması caiz ise de onların su-i temâyülâtına veyâhut keyfe ma yeşalar yine nazar-ı bikaytla bâldıkta yahut afüvv edildikte temâyülât-ı mezkûre ağraz ve heva-i nefsânîyeyi mübeddel olur. Elhâsıl etfal-i muvacehesinde etvar ve harekât-ı mübayine ittihaz olunmamalıdır. Zira pend ve nasihatten ziyâde tavır ve hareket onlara te'sir eder. Binâenaleyh etfali dâire-i ibret-i bahışade büyötmek pek büyük muhasenat ve fâide-i mûcibtir.

Etfalin vücud-u kalb ve zihinlerinin emr-i tâlim ve terbiyesi.

Tâlim ve terbiye-i tıfliyede bir hakikat sabite olduğu vech üzere etfalın sıhhat ve hayat-ı bedeniyelerinin mihver lâyıkında cereyanı için her bir şeyden akdem onların emr-i tahâret vücudiyelerine dikkat ve nezaret olunmakla beraber vücûdlarını sıcak saklayacak elbiseler iksa ve onlara eğziye-i mukavviyye îtâ ve tâlim-i vücûdlarına sâî ve gayret olunması pek ehemmidir. Bir çocuğu harekete vaz etmeyip dâima nazik ve uyuşuk bir halde ve mülevves hevada saklamak son derece muzırati eddâidir. Zira etfaliyet neşv ve nümâ-i beden için hareket ve ziya-i şems ve temiz havaya ve ağziye-i mukavviyyeye muhtaç bulunmaktadır. Binâberin ehl-i tedbir bir valide-i mat'ûmat cihetinde bir dikkat fevkalâde hasr ile evladının zafiyet ve fesat mideden halli kalmaması için sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunur.

Zira nazik vücûdlu olan etfal suhuletle hastalığa mübtelâ olarak gerek zihnen ve gerek bedenlen zayıf olurlar. İşte şu hâlde bulunan çocuklara değil vücudu şişmanlatacak illa usûl-ü asabiyyeyi takviye edecek eğziye ve nafakayı vermek icab eder.

Melbûsat meselesi dahi az ehemmiyeti hâiz değildir.

Etfalin melbûsatı arz ve mevsimine göre eşkâl ve tebeddülât-ı adideye girmesi caiz ise de eşkâl-i mezkûre bazı abes modalara veyâhut adat batıleye muvaffık ve elhâsıl kavâid ve tedâbir sıhhiyeden halli olduğu takdirde etfalın sıhhatini er veya geç ihlal ve tağyir eder. Çocukların gerek sıcak ve gerek soğuşa dayanabilmeleri için amal ve aksa olunan kısa ve hafif elbiseler muhil sıhhattirler. Zira vücudun sıcak saklanması neşv ve nümâ ve sıhhat-i bedene bir medâr-ı azim olduğundan gerek ağziyenin noksanından ve gerek melbûsatın hafifliğinden zuhûra gelen netayic-i vehime ve muzıra ekseriya maa-t-teessüf görölmektedir.

Tâlim-i vücuda kanca suret-i safdilane de icra olunan tâlimler ve keزالık açık havalarda icra olunan tenezzüh ve teferrüç etfal-i zükûrun vücûdlarını bir muvazene-i tâmmeye vaz ettiğı gibi etfal-i inas hakkında dahi fevâid-i azimeye mûcibtir. Dâire-i nâzâm ve intâzâmında icra olunduğı takdirde kızının sıçrayıp bağırarak misillü tâlim-i vücudu sevdiği için asla dûçar-ı heyecan ve halecan olmamalıdır.

Üdebadan birisinin serd ve ityan ittiği vecih üzere tâlim ve terbiye ve mektebiyenin fûnun-u mevcudu hakayıkına muvafık olması elzem olduğundan gerek valide ve gerek muallim hakayık-ı mezkûreye tevfik-i hareket etmeye mecburdurlar.

Fransa edibesinden (Joli Jirar?) nam-ı kızın ahiren etmiş olduğu (kuva-i insaniye) nam-ı eserinde dahi bu hususa müteallik olan mütâlaat-ı atiye görülmüştür.

“Şimdilerde etfal-i inasın emr-i tâlim ve terbiye-i maddîyesine pek ziyâde ehemmiyet verildiğinden onların dahi etfal-i zûkur misillü vücuda alışmaları caizdir. Zira tâlim-i vücûd kızın sıhhat ve hayatını te'min ve binâenaleyh zürriyet-i halife üzerine de te'sirat-ı hasene icra eder. Hâlbuki bazı validelerin kızlarına verdikleri zarafet-i masnua onların ilm-i fisyolociyaya tevfikane neşv ve nümâ-i bedenlerine mana olduktan başka bazen dahi validelerin ittihaz ettikleri tedâbir-i muzıra sâikasıyla pek çok kızlar kavâid-i tabiiyye hükmünce yirmi beş yaşına kademnûha da oldukça neşv ve nümâ-i bedeniyeleri tatil olamazken henüz on dört veya on beş yaşına vusûl etmezden evvel bir kadının hal ve şeklini kesb etmektedir. Şurası câmi istiğrabdır ki milel mütemeddine de başaretin şurutu yüzlerin rengisizliği ve el ve ayakların yumuşaklık ve küçüklüğü ve belin inceliği add olunduğundan bu sebeple kızların vücudu ve belleri demir tellerden mamul korse nam-ı makine ile sıkılmakta ve ayaklar dar ve sık kunduralar ve elleri ince ve dar eldivenler içinde habs ve tazyik edilmekteyse de tazyiklat-ı mezkûre vücudu zarafetle çok yerde çirkinletir.

İnsanın vücudu suret-i serbestanede neşv ve nümâ ettikte yek-diğerine pek mümteziç eşkâl ve suret kesb eder. Zira tabiiyyet kendi te'siratına bırakıldıkta dâima beşarete maildir. Elhâsıl tâlim-i vücud bir terbiye-i tabiiyyedir ki tâlim-i zihn vâsıtasıyla bir dâire-i muntazamiye idhal olundukta eşkâl-i hasene ve naziğe husûle getirir.

Binâenaleyh etfal-i inasın kendi valide ve mürebbiyeleri huzurunda adi jimnastik oyunları ile teferrüç etmeleri ehemmi ve elzem olduğundan onların tâlimhanenin bir ucundan öbür ucuna koşuşarak (Atalent?) misillü seri elhareke ve küçücük ayakFlarını yere bile dokundurmayarak sıçrayıp (Çamil?) misillü hafif vücûdlu olmaları için haftada birkaç kere ve ekr kabil ise her gün bu yolda tâlim etmelerine mümânaat olunmamalıdır.”

Filvâki köylü kızların muntazam tâlimhaneleri ve keزالik ömür ve hayatın melzumat-ı maddîye ve mânevîyeleri yoksa da onlar neşv ne nümâ ve tevsî' beden için şerâit-i lüzumeye hâizdirler. Şöyle ki köylü kızlar geniş elbiseler iktisa ve kırlarda tenezzüh ve iştilal ile temiz hava teneffüs ettiklerinden sıhhat ve hayat tâmmeyi ve beşaret-i tabiiyyeyi hâiz bulunmaktadırlar. Bilâkis şehirlerde yaşayan kızlar ziya-i şemsin ve havanın duhul etmediği hane ve odalarda beytûtetle vücûdlarını eşkal-i masnû ve muhtelifeye sokarak tazyik ettiklerinden bir gölge misillü imrar-ı eyyam ettikten sonra hin tezevvüçlerinde de usûl-ü

asabiyye ve sıhhatleri muhtel olarak ömür ve hayatın huzûzat-ı hakikiye ve dâimiyesinin neden ibâret olduğunu hissedememektedirler. İşte şu hallerin sebebi kızların sinin tufûliyetlerinde tabîyyete gayr-i muvafık bir surette gördükleri su-i tâlim ve terbiyelerin netîcesi olduğu pek kolay anlaşılır. Bundan mâada tabiyyete gayr-i muvafık surette büyüyen kızlar gerek zihnen ve gerek bedenlen muhtel olduklarından başka ehl-i idâre olmaya kabiliyet ve istîdadları olmadığı şöyle dursun inkıraz-ı millet ve beşere de bir sebep-i vehim olurlar.

(Mabadı var)

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütüzyan

Matbaa-i Ahtar

4.9. Sayı 9

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için Doktor Ütüzyan Efendiye mürâaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır
Nüshası 30 paradır.	Nüshası 30 paradır.

Fi 5 kanun-i evvel ve fi 17 efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 9 fi 29 safer sene 1302
--	--------------------------------------	--

Me'külat

İnsanın neşv ve nümâ-ı bedeniyesine lazım olan ve zat-ı sıhhati üzerine te'sir külli icra eden şey me'külattır. Hâlbuki pek çok kesianın bu babda bi behre oldukları cihetle noksan veya fazla vücûdlarını infak ve tağziye veyâhut evkat gayr-i muayeneden veya hazmı meşgul ve kuvvetsiz olan mat'ûmatı tenâvül velhâsıl bir maâyişe-i muntazama usûlünü âdem-i ittihaz ve

istîmal ile zat-ı sıhhat ve hayatlarını ihlal ve tağyir ve daha pek çok mazarr ve belaya tesâdüf ettikleri maa-t-teessüf görülmektedir.

Kuvve-i zâika ve iştaha cem' hayvânât midelerinin muhafızı ise de zannedersin ki nev'i beşerî mütemâdiyen fena ve muzır şeylerin ekl ve tenâvül üne sevk etmektedir. Lakin bunun sebebi validenin cehalet veya efkâr ve îtikadat-ı batılelerinden naşı az lezzeti hâvi ve fakat mukavvi olan ağziyeyi bertaraf ederken pek lezzetli ve fakat muzır ve ekseriya zat-ı sıhhati muhel olan me'külatı it'âm ederken evlatlarını sinin tufuliyetlerinde su-i âdata alıştırmalarıdır.

Me'külatın kâffesi iki kısma taksim olunur ki birincisi nebatat ve ikincisi lahmiyattır. Nebatat buğday ve erz ve fasulye ve bakla ve nohut ve bir elması ve şeker ve revgan-ı zeyt ve meyve ve sebzevat vesâireden ibârettir. Ve lahmiyat et ve süt ve yumurta ve peynir ve kaymak ve bal ve emsalinden mâduuttur.

İnsanın ecza ve âlât-ı bedeniyesi ne yalnız otlâ yaşayan hayvânât misillü yalnız nebatatla ve ne dahi yalnız etle yaşayan hayvânât misillü yalnız lahmiyatla neşv ve nümâ ve tağziye mahsus olduğundan insan hem nebatat ve hem de lahmiyatla infak-ı vücûd edebilir. Lahmiyat alel-umûm nebatattan daha ziyâde mukavvi ve sehl-el-hazmdırlar. Lakin bazı nebatat dahi vardır ki eğer iyice pişirilseler takriben lahmiyatın derece-i kuvvetini kesb ederler ve belki de ondan ziyâde mukavvi olurlarsa da herhalde lahmiyat kadar hazmı teshil edemezler. İşte buğday ve fasulye ve bakla ve emsali –silinmiş îfâde- sâire hep bu kabiledendir.

Filhakîka ekmeğin icadı cihan için pek büyük bir –silinmiş îfâde- mevcuttur. Zira ekmeğin me'külat-ı sâireden –silinmiş îfâde- hazmı kabil ve ehven olduğundan her sunuf efradı ve bâhusus fukara ve rençberleri memnun ve mesrur kılmaktadır. Ancak insan yalnız ekmeğin karnını doyurması caiz olmayıp ekmekle beraber it'ame-i mukavviyeyi mesela piyaz ve et ve süt ve yumurta ve tereyağı ve misillü bir şey yemelidir. Hâlbuki köylüler ekseriya etten sarf-ı nazarla yalnız ekmek ve daha sâir zahire ve meyvelerle infak-ı vücûd ederlerse de merkumanın şu âdeti alel-umum pek muzır olduktan başka mideleri zayıf olan kesanın dahi sıhhatini ihlal ve tağyir eder. Zira yüz dirhem et yerine akli bir kıyye ekmek yemek zarûrî olduğundan bu halde ef'al hazmiye taassup eder.

Avrupa'da koyun veya sığır etini almaya iktidarı olmayan sunuf-u fukara âhâlisi de ekmek yemek için bir hayli senelerden beri at etini yemeğe başlamışlardır ki mezkûrat-ı insanın vücuduna pek fâideli olduğundan bargir etinin istîmali o tarafta günden güne intişar ve tamim etmektedir.

Bundan yirmi sene mukaddem Paris'te ikamet ettiğim zaman at etini satan yalnız birkaç dükkân var idiye de bugünkü gün şehir-i mezkûrde yüzlerce at kasabı dükkanları mevcuttur.

Bir kimse sinni buluğa eriştikten sonra bir cilt evsata ve sıhhat tamamıyla malik olup ya zihnen veyâhut bedenlen suret-i kîfâye de çalıştıktâ et ve ekmekten başka bir şey yememek üzere orta hasıble günde iki yüz elli dirhemden üç yüz dirheme kadar ekmek ve seksen dirhemden yüz dirheme kadar da et yemesi caizdir. Lakin et ve ekmekten başka şeyler dahi yese veyâhut ihtiyar veyâhut sıhhati muhtell veyâhut zayıf el-cild olsa veyâhut çalışmasa miktarı mezkûrenin dahi bu nispetle tenezzül edeceği derkârdır.

Ancak insanın et ve ekmekten başka me'külat dahi tenâvül ettiğinden yediğı taamin kuvveti nekdâr az olsa veyâhut yine suret-i kîfâye de tağıziye edebilmek için evvel taamdan on kadar ziyâde yemeğe mecburdur.

Binâberin derece-i kuvvetleri nispetinde mat'ûmatı ekl ve tenâvül etmek vacip olduğundan kârîîn-i kirâm hazretinin tenâvül ettikleri kâffe-i it'amenin derece-i kuvvetlerini bilip o nispetle ekl etmeleri için it'âme-i marufe ve mütenevviyi derece-i kuvvetleri sırasıyla bervech-i âtî zikr olunur. Birinci sığır ve ikincisi koyun ve üçüncüsü tavuk etleri ve dördüncüsü süt ve beşincisi yumurta ve altıncısı balık ve yedincisi midye ve sekizincisi istiridye ve dokuzuncusu ıstakoz ve onuncusu ekmek ve on ikincisi mercimek ve on üçüncüsü erz ve on dördüncüsü fasulye ve on beşincisi bakla ve on altıncısı yoğurt ve on yedincisi yer elması ve on sekizincisi tereyağı ve on dokuzuncusu bal ve yirmincisi meyve ve yirmi birincisi sebze ve et. Ancak şurası mâlûm olmalıdır ki ifrat veya tefrit üzere ekl ve tenâvül etmek hususunda adet ve usûl-ü müttehizenin de pek büyük te'siratı vardır. Şöyle ki bazıları üç veya dört kişinin yediğini yerlerse de bu makuleler tefritan ekl edenlerden daha ziyâde nâmâzâç ve zayıf vücûdlı olurlar. Zira insan çok yedikte yediğinin kâffesini de hazmedemediğinden midesinde kalan mat'ûmat vücudu tağıziye ettiğı şöyle dursun ekseriya pek çok mezarrat ve hastalıkları dâidir.

Bundan mâada bir kimse ifrat üzere ve bâhusûs it'âme-i mukavviyyeyi tenâvül ile derece-i kîfâye de çalışmadığı taktirde ve şu hal hususuyla sinin şeyhuhatında vukuu bulduktan nüzül illetine mübtelâ olarak pek büyük müşkilatla kesb-i îfâkat ve hatta bazı defa dahi bu yüzden vefat eder.

Me'külatın derece-i kuvvet ve miktar-ı tenâvül ü üzerine bir fikr-i umûmî hâsıl etmekle bil-iktîfâ usûlü dâiresinde tağıziye-i vücûd etmek mat'ûmat yüzünden hasta ve nâmâzâç olmamak için bazı tenbihat ve kavâid-i sıhhiyeyi bervech-i âtî ita ederiz.

Şöyle ki evvelâ her defa açlık his olunduğunu müteakip cüz'i bir şey ekl ederik iştihayı kat' etmekten ise muntazam surette günde iki veya üç defa taam olunması.

Sâniyen sabahları yataktan çıkıldıkta henüz kahve ve tütün içmeden kuşluk taamını davet etmek pek büyük fâideyi muciptir. Ve eğer tütün içmek itiyadı olunmamış ise bunun fâidesi daha büyüktür. Lakin sabahları ziyâdece yemek fenadır. Sabah ve öğleyin ekmek ve piyaz ve

süt ve yumurta ve yoğurt ve tereyağı ve sade ve bal ve meyve misillü hafif ve akşamları dahi tatil işgalden sonra surette taam etmek alel-umum köylü ve rençberlere pek muvaffıktır.

Salisen mideyi doldurmak için değil âla açlığı def edecek derece de ekl ve tenâvül olunması caizdir. İnsan değil tâam etmediği esnada ala tâamdan biraz vakit sonra doyduğunu his edebilir ve eğer ifrat üzere yemişse de pek ziyâde bihuzur olur ve çok defa dahi yediğini tamamiyle istifrağ eder ki bu yüzden pek çok tamiz açlık ve hastalıklar zuhûra gelir.

Râbian türlü türlü ve herc merc taamlar yemekten ise de ekmekle beraber yalnız bir veya iki türlü taam etmek kafidir. Ancak belada beyan olunan cetvelde münderiç me'külatın derecesi kuvvetleri nispetinde ekl ve tenâvül olunması caizdir. Hazm esnasında yani taamdan yarım veya bir saat sonra meyve ve şeker vesâîreyi ekl etmek ve keزالık gani gani su içmek ef'al-i hazmiyeyi tasib ve ihlal ve daha pek çok mezarrat ve tehaliki dâîdir. Bundan mâada ta'til iştigali müteakip taam etmek ve keزالık tâamı mebakıben? çalışmak veyâhut saatlerle tenevvüm etmek pek muzır ve zat-ı sıhhati muhel ise de eğer itiyad olunmuş ise hafif bir uyku çekmek ef'al-i hazmiyeyi teshil eder.

Hâmisen mevsim-i seyf da ve mevsim-i şita da istîmal olunan mat'ûmattan daha ziyâde hazmı sehl olan it'âme ekl ve tenâvül olunmalıdır. Hatta iştahımız bile yazın ağır ve yağlı taamlardan nefretle meyve ve sebze ve et misillü me'külatın tenâvül üne sevk ve tabiyyet etse ol- hengamda onları teksir etmektedir.

Bununla beraber ham veya çürük meyve yemekten ictinap olunmalıdır. Zira bu nev'i meyveler hazmı tasib ve bâhusûs mevsim-i harda hastalığı davet eder. Mat'ûmata gelince bunlar ne sıcak ve ne de soğuk olmalıdır. Dâima nim sıcaklığı olan it'ame hazmı teshil eder. Izgara üzerinde pişirilen et ve balık suda pişmiş veya ravğanla kâzârtılmış olan et ve it'ame-i sâireden daha ziyâde fâideli ve hazımları kolaydır. Kıyma ve kâzârtılmış et hepsinden ziyâde hazmı tasib ederler. Et suyu ve onunla pişirilen çorba sıhhate nâfi ve her nesinde dahi olurlarsa da olsun herkese ve keزالık hastaganın vücuduna pek fâidelidir. Süt ve yumurta ve bunlarla tertip olunan bilcümle mat'ûmat-ı hazmı teshil ve vücudu tağziye ederler.

Sâdisen hazmı tasib eden mat'ûmattan mühimme-i imkân tevekki edilse caiz olmakla beraber iştaha tahrik ettikte bile onlardan cüz'i bir şey ekl etmek kâfidir. Bilcümle hamur işleri ve bâhusûs revganla pişirilmiş olan hamurlar ve midye ve ıstakoz ve çağanos ve salyangoz ve mantar ve lahana ve sucuk ve pastırma ve tütün balıkları hem hep bu kabildendir.

Şu icmalımızla me'kulat üzerine bir fikr-i umûmî husûle getirildikten sonra onların halat-ı sâiresi hakkında dahi birkaç söz îrad edelim.

Matûmatın hâsiyet ve terkibatının te'sirâtı usûlü ve suret-i tabhı cihetinde tenevvu eder. Mesela sucuk ve pastırma etten murekkeb oldukları cihetle aslen mukavvi iseler de usûl-ü

tertipleri hazmı te'hir ve tasib ettiklerinde hasiyet ve kuvvetleri de keenlemyekün hükmünde kalır.

Hülâsa-i kelim her kim olur ise olsun bir takım rahatsızlık ve nâmâzâçlıktan ve hatta envâi ilel ve emraz güna-günden hali kalmak veya servet ve vâridatını zai ve telef etmemek ester ise taam ettiği her defasında malım muhteremiz esbak (Antvan Fuvail?) hikâyesini (beş numaralı nüshamızın yirminci sahifesine bak) derhatırla olacakla tavır ve hareket etmeye mecburdur.

----- Me'külat

1

Nebatat

İnsan ağziye-i vücudiyesinin kısm-ı azamını nebattan istihsal edebilir. Halbuki bazı hayvânât dahi yalnız etle tagazzi ederse de bunların miktarı kalil olduktan başka günden güne de tenezzül edegelmektedir. Bilâkis nebatata yaşayan hayvânât kesir olduğu gibi onların ömür ve hayatlarının te'min ve takviyesi için tabiat her tarafta nebatatı teksir ve tezyit etmiştir. Hatta dünyanın hin teşekkülünde mevcut olan hayvânâtın başka hiçbir şey bulamadıklarından naşı yalnız nebatatla yaşamamış oldukları da melhuz ve muhakkaktır.

İnsanın yalnız nebatatla yaşayabildiğine ispat şu der ki târik hazmımız nebatatla yaşayan hayvânâtın âlât-ı hazmiesinden nispeten kısa ise de etle yaşayan hayvânâtınkinden pek ziyâde uzun olduğundan asıl tağziyemize pek muvafıktır. Zira insan hem lahmîyat ve hem de nebatatı hazmedebilir. Şimdi mevzu-u bahsimiz olan nebatattan bil-tertip alel-umum istîmal olunan me'külatın başlıcalarından bahs ve beyan edelim.

Nan-ı aziz- hamurdan nan-ı aziz lahm ile birleştikte usûl-ü tağdiye-i vücudumuzun esasını teşkil eder. Nan-ı aziz hinta ve şair ve çavdar ve erz ve mısır buğdayı ve emsali zahire ve tahımların önünden tertip olunur ise de buğday ekmeği hepsinden ziyâde fâideyi muciptir. Zira buğdayın hâvi olduğu öz (gluten) sâir tahımların özünden kesir ve mukavvi olduğundan insanın vücudunu nispeten daha ziyâde tagazzi eder.

Halbuki biranın istîmalini itiyad edenlerin sevdiği buğday ve çavdardan yapılan esmer ekmek lezzetli ise de kuvve-i tagazziye cihetince yalnız buğdaydan yapılan etmek madunundadır. Anifen beyan olunan ve daha sâir zahire ve tahamlardan en ehemmiyetlisi buğday olduğu gibi onun tabhı keyfiyeti dahi şâyan-ı dikkattir. Şöyle ki onun mayaya bil-tebdil derininde hâsıl olan asit karbonik mezkûr mayayı fırında temizler ki işte bu vecihle etmekte pek çok delikler pide olur. Nasıl ki iyice tabh olunmuş etmekten kaba ve pek çok delikli olduğu herkesin mâlûmu olan bir keyfiyettir. Bilâkis eğer un karışık veyâhut maya iyice tabh olunmuş

olsa ekmeğin delikleri ya pek ufak olur veyâhut hiç olmaz işte bu misillü etmekten hazmı pek olur ki bu cihetle esbâb-ı delaili âtiyen beyan olunacaktır.

Ekmekçiler san'atları olduğu sebeple pişkün ekmek tabhının usûlünü pek iyi bilirlerse de menfaat şahsiyeler için ekmeği ekseriya dört veya beş dirhem noksanla çıkarmakta ve fakat dûçar-ı mücazat olmamak maksadıyla devair belediye tarafından ekmek başına taayyün olunan sıkleti muhâfaza etmek için hemen nazar-ı dikkatlerini hamur ekmek çıkarmağa imale etmektedirler ki devair-i belediye memûrunu bu hususta ekseriya ağmaz ayn etmektedirler. Bu zarar ve ziyan Umûmîyenin önünü almak pek kolaydır. Şöyle ki Avrupa'da cârî olduğu vech üzere ekmek başına bir sıklet tâyin ve tane ile sattırmaktan ise bir miktar kâfî üzerine tâyin fiyatla ol vecihle ekmeği tarttırıp sattırmak pek büyük fâideyi müncer olur. Paris'te satılan nan-ı aziz bir nev'inden ibâret ve takriben dörtten on arşın tulünde bulunduğundan herkesin ve hatta en fakirinin bile bir (su) ile (bir su takriben sekiz veya para eder) istediği vakit dilediği kadar evvel uzun ekmekten kestirip satın alındığı meşhud-u ayan iftiharımız olmuştur.

Târiften müstağni olduğu vecih üzere usûl-ü mezkûre burada dahi ittihaz ve icra olunduğu takdirde ekmekçiler ekmek çıkarmaktan dâima zarara uğrayacaklarından hemen sâî ve gayretlerini ekmekten sikletine değil ala pişkin olmak için için güç pişen yuvarlak ekmek yerine uzun ekmekler pişirmeye husr ve tahsis etmeye mecbûr olurlar ki bu vecihle hem ifrad âhâli hamur etmek yemekten kurtulur ve hem de memur bin belediye kurunların ve sokaklarda tesâdüf ettikleri ekmekçilerin ekmeklerini birer birer tırmık* zahmetinden halas olurlar. Bu hususun îfâ ve icrası şehr-i emaneti velilesine aid ve olduğundan biz yine* kendi mevzu-u bahsimizi ele alalım.

Nan-ı azizin suret hazmı- İnsanın ağzından mâadasına ve ondan ta bağırsaklarına kadar mümted olan târik hazmı bir takım ahlat ve seyyalât muhtelifeyi hâvîdir ki bunların vezâîfî mekulat ve meşrubatı bil-tahlil kana tebdil etmekten ibârettir. Ahlat mezkûrenin birincisi ağızdaki tükürük ve ikincisi midenin süt ekşisi (asit laktik) ve üçüncüsü bağırsakların mideyi merbut olduğu cüz'i üzerinde vakiî (pankreas) tâbir olunan etlerin ahlatı ve dördüncüsü bağırsakların hâvi olduğu seyyalât ve beşincisi kara ciğerde husûle gelen suğradan mürekkep olduğundan mat'ûmat ağızdan bağırsaklara gidene değin seyyalât muhtelike-i mezkûreye bil-tasaddüf onlar ile tahallüt ederse de ahlat-ı mezkûre başka başka vazife ve hidmetleri hâiz olduğundan mat'ûmat üzerine icra ettikleri te'sirat dahi muhtelifdir. Mesela et ve süt midenin mayasıyla muhtell ederler ve hamurlar dahi mesela bir elması ve kuru fasulye ve gayr-i hem keزالik tükürük vâsıtasıyla hazm olurlar. Binâenaleyh mideye gittiğinde tükürükle karışıp yoğrulması için ekmeğin iyice çiğnenip yutulması caiz olduğundan alel acele ekmek yemek hazmı tasib ettiği pek muhakkaktır. Bundan başka katı taamlar tenâvül olunması değil ekmeğin

ala sâir mat'ûmatın da suhuletle hazmına bir medar azimdir. Zira mat'ûmat-ı mezkûre iyice çiğnenmedikten sonra yutulması pek kolay değildir. Hastalık veyâhut şeyhûhet sebebiyle dişleri düşen kesian yediklerini hazm edemedikleri cihetiyle mehazir-i mezkûreyi midelerine atıf ve isnad etmekte iseler de bunun sebeb-i hakikisi dişlerinin noksan veya fıkdanıdır. Ancak bu bile bir ha vukuunda semeresi müsbet ve muhakkak olan bir çare mesnu' dişlerin istîmalidir.

Kezalik hamur veya kuru ekmek dahi hazmı tasib eder. Zira evvelkisi ağızda tükürükle yoğrulmayıp hal-i asliyesi mideye gittiğinden hem mideyi bihuzur eder ve hem de vücuda fâide vermez. Ve bayat ekmek ise çiğnenmesi müşkil olduğundan onun dahi tükürükle iyice yoğrulması ve binâenaleyh hazmı mümkün olamaz. Mesela peksimet bu sebepten peksimetin varsa asalet diye demek darbimesel sırasına girmiştir.

Me'külat-ı hamuriye kesir olup bir takım nebatatla meyve ve tahımlardan mesela patates ve yer elması ve tapyoka ve salep ve ararot ve kestane ve emsalinden tehiyye ve istihzar olunur. Badem ve fındık ve ceviz ve emsali meyveler revganı hâvidirler. Ve kezalik çikolat su ile pişirildikte vücutu pek güzel tagazzi ederse de ekserisinin zannettiğine rağmen süt ile pişirildikte hazmı ta'sib eder.

Zehayir hamur sırasında nohut ve fasulye ve bakla ve mercimek ve bezelye kuvvetli iseler de muhat oldukları kabuğun hazmı müşkil ve faydasız olduğundan kabuklarını ayırmak için iyice çiğneyip yutulması lazımdır. Mercimek pek faydalı add olduğundan evâilde onun önü ilaç makamında istîmal olunmuştur. Bu nev'i zahire sunuf-u fukara için et hükmünde olabilirse de onlar ile mideyi doldurmak da caiz değildir.

Bilcümle sebze ve etin hâvi olduğu gıda hiç mesabesindedir. Ancak lahana ve karnabahar ve mantar zikre şâyan iseler de bunlar için pek sağlam mide lazımdır. Sebze ve et mezkûreden taam istihzar etmek bizde dahi itiyad olunmuşsa da onların yalnız salatalarını yemek daha iyidir. Şimdilik bu kadarcıkla bil-iktîfâ ilerde nebatat ve sebze ve et ve hamurdan ve onların hasiyet ve derece-i hazımları ve insanın sıhhati üzerine icra ettikleri te'sirattan peyder pey bahs ve beyan kalınacağını vaat ederiz.

----- Beşaret Zat-ı Sıhhatin Alâmetidir

1

Tabiat kadar muazzam ve zat-ı sıhhat kadar ehemmi ve ahsen olan hiçbir şey yoktur.

(Şelecel?)

Kıdemen-i meşahir hükemâdan bir zat mütâlaat-ı atiyeyi sert ve ityan etmiştir. “Ahlak ve hasail memdûha ile muttasıf olan kimse nere de dahi bulunsa onun vücutu arzın şerefini ve havanın tahâretini bâis olacak derecede hasen-i te'sirat icra eder. Bilâkis ahlak mezmume ve

kerihey mübtelâ olan kimse etraf ve eknafinda bir nev'i mefsedet maddîye neşer eder ki târik mezkûreden iyi birâderim mürver etse duçar heyecan olur zayıf elkalb olan kimse ise fenalık etmeye suhuletle meyil eder. Mütâlaa -i vakıamız şimdilerde belki de garip ve abes görünürse ilerde (zaman-ı hazır) bir hakikat umûmîye sırasında gireceği şek ve şüpheden âzâdedir. (Berlin) etibbâ-i kadimesinden (Haim?) nam zat hastalıkların envaini tefrik ve tenvi' etmekte bir maharet ve meleke-i fevkalâde kesb etmiş olmakla deri hastalıklarını yalnız kuvve-i şamesi vâsıtasıyla fark ve temyiz etmiş ise de acaba kendisiyle tesis münâsebet eden kesianın ahval-i mânevîyyesini de yine evvel azasıyla derin ve fehm edebilmiş midir?"

Kezalik Almanyalı Brad yine bervech-i âtî beyan-ı mütâlaa etmiştir.

"Mübtelâ olduğu ilel ve emrazı sebebiyle bir kimseden nefret ve ikrah ile değil belki onlara istinas etmek te'min ve takviye-i sıhhate bir medâr-ı azim olduğu gibi zat-ı sıhhat dahi beşaret ve intizâm vücûd beşerin menbai hakikisidir. Binâberin insanın heyet-i maddîyesi ahval-i mânevîyyesinin tasviridir. "

Kezalik (Lavater?) "Çehreye dâir nazâriyat" nam eser nefisinde maddî veya mânevî'i güzelin ve kezalik maddî veya manevî çirkinlik miyanelerinde münasebat ve rabıta-ı kuvveye mevcut olduğunu zira tabiat herkese kendi asul-ü muayyenesine mahsûs ve muayyen olan eşkali ita ettiğini ispat ve tasdikle beraber beşaretin seri-ül- mürur olan ezvâk ve huzûzâtı tahrik eden cazibeden değil ala vücudun intâzâm ve mükemmeliyeti halinde hasen-i te'siratını icra eden akıl ve zihninden ibâret olduğunu beyan ve ispat etmiştir. Binâenaleyh cihan mânevî'yye tebessür ve nazarat eden misillü tabiatın dahi bu alim maddîye bir suret-i akılane de hüküm ve nazarat ettiğini ve câmi eclad ve binaya? beşeriyenin neşv ve nümâ müstakiblenin eşkal ve kavâidi muhid olduğunun adele-i kuvveyeye tüccar bile ispat ve teyidi erbâb-ı ilm veçhe terk ve havale ile burada ilm-i hıfzı's-sıhhat nokta-i nazarınca yalnız şurasını beyan ederiz ki insanın zihni vücudunun eşkal ve hey'eti özüne te'siratı hâiz olduğundan kendi kuvvetini hem beşarat ve hem de zat-ı sıhhat üzerinde gösterir.

Tâbi insaniyeden olan his ve hareket vücudun muhtar olmayan etler⁶ ve binâenaleyh hutut çehre üzerine icra te'sir ederler. Mesela tebessüm ve istihza ve de'man ve kahkaha ve

⁶ İnsanın vücudunda bulunan bilcümle etler iki kısma taksim olunmuştur. Birinci kısmı muhtar olan etlerdir. Mesela el ve ayak ve çehre etleri bu kabilden olup yürüdüğümüz ve koştuğumuz ve sıçradığımız ve çalıştığımız esnada hacimleri küçülerek el ve ayak ve aza-ı sâiremiz icra-i hareket ederler. İkinci kısmı ise muhtar olan etlerdir ki ihtiyarımızın hâricinde olarak eli vefat mütemâdiyen icra-i hareket ederler. Ancak bu kısma mensup olan etler diğerlerine nispetle pek kalildir. Bu fasıldan en başlıcası kısım-ı azamı etten mürekkep olan yürek der ki uzv-u mezkûrenin etleri gerek çalıştığımızda ve gerek uykuda bulunduğumuz ihtiyarımız hâricinde olarak mütemâdiyen icra-i hareket ederler. Filhakika suret-i terkip ve halkî muhayyer-ül ukûl olan şu yürekli hareket dâimesi sâikasıyla derki vücudumuzda bulunan tekmil kanların nisfi siyah yani asit karbonik muhtevi olan zehirli kanlar sadrımızda

ekseriya icra olunan harekât asabiyye-i muhtelif çehrelerin yumuşak etleri üzerine icra-i te'sirle bazı alameti hak ve ibka ederler ki alamet-i mezkûre kendilerince takrire kesb-i istidad ve kabiliyet ve binâenaleyh gerek etleri ve gerek deri üzerine suret-i dâime de icra-i te'sir ettiklerinde onlar dahi kendi sıralarınca muhit oldukları aza-ı kuvveye üzerine icra-ı te'sirle onların eşkalini tebdil ve tağyir ederler. İşte ekser kesianın başlarının tasları muhat oldukları onların mütemâdiyen icra-i hareket ettikleri sebebiyle türlü türlü şekillere giriftar olmuşlardır. Mesela hiddet meşrep olan kesianın vücûdlarının etleri hiddetleri sâikasıyla mütemâdiyen icra-i harekette olduklarından onların çehre ve alınları üzerinde potluklar husûle gelip bâkî kalırlar. Kezalik insanın ecza ve aza-i bedeniye-i sâiresi dahi hâlât-ı mezkûreye tabidirler.

İnsan gerek mânen ve gerek maddeten kemal-i huzur ve rahatla imrar-ı eyyam ve bir suret-i serbestane de teneffüs etse sadrı genişlenir ve binaenaliye ecza ve âlât-ı sadriyesi dahi suhuletle neşvünema ve tevessü eder. Bilâkis müddet-i ömürlerini gavail ve ızdırabat ve sefâlet le imrar eden biçareganın vücûd kanları zayıf ve ef'al-i hazmiye ve tenefüsiyeleri muhtel ve gözlerinin nuru muntafi ettikleri pek kolay görülecektir.

Hemen Cenâbıhakbu misillü hâlât-ı esef iştimalden kârîin-i kirâmımızı muhâfaza ve halas etsin. Zira bu makule sefil ve hazin mahlûkatın yaşadıkları müddetçe te'sirat-ı mâneviyye-i mezkûrenin alamat-ı meş'umesi vücûdlarında bâkî kalır. Binâenaleyh insan bir dâire-i hayattır ki her bir şey kendi dahil terkibatında câmi ve tahşid etmiştir.

Bir çehrenin renksizlik ve potlukları şu nazariyatımızla müdelil olduğu tasvir ve mehaziri alamat sâire ile dahi müsbet olur. Mesela sadanın zafiyeti ve el ve ayak titremesi ve zihin tereddüt ve tebdil hevaya heves ve merak ve hastalıklara meyil olmak hep alamat-ı mezkûre sırasında olup tedennî ve inkıraz vücudu dâima sebep olmaktadır.

Filhakîka insanın zihni vücudu tesmim eden bazı gûna zehri muhtevi iste de vücudu envâi ilel ve emraz gûna günden muhâfaza eden ve sıhhate nâfi olan semerat-ı haseneyi dahi hâizdir.

Binâenaliyye beşaret zat-ı sıhhatin alâmeti olduğu bir keyfiyet müsbetedir. Zira ecza ve âlât-ı bedeniyenin vezâifi ile eşkali miyanında bir münasebat tâmmе mevcut olduğundan muayeşe-i mezmumeye meftun ve mecnun bulunan kimsenin zat-ı sıhhat ve beşaret tabîiyyesinin muhtell olacağı ve bilâkis ahlak ve hasail haseneyi hâiz olan kimsenin dahi huzûzat-ı sıhhiye ve hayatiyeden bil- telezzüz beşaret tâmmeyi hâiz olacağı pek âşikâr dır.

mevcur sünger terkibatta iki akciğerlere cereyanla hâvi oldukları asit karbonik orada teneffüs vâsıtasıyla akciğerlere duhul eden hevaya vererek mukabiline oksijen alıp yürken diğer nısfına bil-cereyan tekmi-i vücudu harekete vaz ve bu suretle tagazzi ederler.

Tabiat adâlet ve sabirin? fevkalâdeyi hâiz bir mahkeme-i hafiyedir ki insanın akıl ve basiretinden setr ve ketum olunan ef'al ve harekâtı bile görüp olvechile mücazat ettiği gibi onun hüküm ve kararını da hiçbir şey tebdil ve teğyir edemez hatta tabiatın hüküm ve kararı âli ve müebbed olup te'siratını zürriyetten zürriyete bile icra eder. Elhâsıl esrar evcama kemal-i meyusiyetle lanet eden kimsenin ızdırabatının esbâbını “dedesi koruk yemiş torunun dişleri kamaşmış” darb-ı emsal fehvasınca aba ve ecdadının icra ettikleri ef'al ve harekât müfritelerinde araması lazım gelir.

Halbuki “Kabahatı icrââtına mücazat-ı tertib olunmalıdır” darb-ı emsal gerek hukuk ve gerek adab-ı nokta nazarınca kâriîn-i hakikat olduğu gibi zat-ı sıhhat nokta-i nazarında dahi tabiat maslahattandır.

Binâenaleyh erbâb-ı ilim emrazın nev'i beşer miyanında zürriyetten zerriyete tevarüs ve sirayet eden ilel ve emraz dâimiyeye onların esbâb-ı zuhûrunu bahs olarak neşer etmiş oldukları kâffe-i asar muhib-i insaniyet olan tabiiyyün tarafından bit-tadil ve tashîh insal huzurenin duçar oldukları envâi ilel ve emraz gûna günün mesela zafiyet-i cild ve fakir demek (beraberler kan almak ve yahut sülûk yapıştırmak usûl ve adatını lağv ve imha ettikleri için belki de menfaat şahsiyelerine binâen dûçar heyecan olarak etibbâyı bigayri-i hak takbih ve tezyif etmekte iseler de insal-i huzurenin vücudunda acaba kan var mı yok mu bu hususu aslen tehaddur etmemektedirler.) Esbâb-ı maddîyeden değil belki esbâb-ı mâneviyyeden zuhûra geldiğini ispat ve tasdik ederik muhazir-i mezkûrenin önünü almak için lazım gelen tedâbir ve vesâîtin mahza zatını teşhis etmek maksat ve esası özüne mebni olan ilim ve terbiyeden ibâret olduğunu beyan etmeleri sezâdır.

İdare-i Beytiye

(8 numaralı nüshamızdan mabad)

Bir tıfl nevzad hâiz olduğu hissiyat tabiiyyesi sâikasıyla eyyam tufuliyetinde ale-l-amiye icra-i hareket ederse de neşv ve nümâ-i bedeniyesiyle beraber hissiyat-ı mezkûre tedricen tevsi' ve terakkî ve bâde kuva-i batine zihniyesi dahi teşekkül ettiğinden vücud ve hayatını his ve validesini de teşhis etmeye başlar. Mesela bir tıfl-ı nevzad hissiyatı sâikasıyla validesinin sinisini tahri ettiği gibi kuvve-i hafızasıyla da validesini bil-şahıs ona tebessüm eder.

Ancak etfalın zihinlerinde kelimattan ziyâde efkâr ve tasvirat takarrür ettiğinden bir valide evladının tutî kabîlinden olmaması için onun kuvve-i hafızasını değil kelimatla emla ala efkâr ve tasviratla tevsi etmeye mecburdur. Bundan mâada etfala yedi paşne kadar suret-i şifâhiyede ve vâsıta-i havasla ilim ve terbiye verilmiştir.

Halbuki hâriç-az tedbir olarak bazı küstah maderler evlatlarının emr-i tâlim ve terbiyelerinde tacil birle güya onları bir saat evvel ehil ve erbab etmek üzere bir takım şaar ve hikâyatı (mefhumanı bile anlatmaksızın) az bir ettirmekte iseler de bu suretle onların kuvve-i hafızalarını ihlal ettiğinden başka ekseriya dahi tekmi kuva-i batine ve zihniyelerini teşviş ve tağlîz edegelmekte oldukları maât-teessüf görülmektedir.

Binâenaleyh usûl-ü tâlim ve terbiyenin ısrarı değil zihni kilimat veya mâlûmat cüz'îye kabul ve hıfzına mütehammil kılmak ala efkâr ve tasvirat ve izhaya takrir ve ibka ile beraber zihni bir an evvel tetkîk ve tatbik ve muhakemeye alıştırmaktan ibârettir. Elhâsıl kuva-i mümeyyizeleri tevsi ve terfi olunan etfal kuva-i kamile-i zihniye batınayı kasıb ve hâiz olacaklarından bir valide-i müdebbire ve mmürebbiyenin hedef maksadı kuvve-i mezkûrenin ıslah ve alasına münhasır olmalıdır. Bu bapta tâlimat ve tenbihat-ı mufasssalanın îta ve tavsiyesi maksadımız hâricinde ise de birkaç söz söylemekle iktîfâ ederiz. Şöyle ki valide ekseriya evladıyla bil-mülakea istidad ve kabiliyet ve vüsat-ı zihniyesi nisbetinde îrad esile ile tabii olarak her bir şey hakkında olan merâklarını ikmal ve ikna ettikten sonra etraf ve eknafında tesâdüf ettiği kâffe-i mevad ve vekayî ve alâmat tabiiyeden bir ders nâfi istihracla her bir ders bir teferrüc makamında ve bir şey latife ve tabîiye ile onun kuvve-i mefkuresini teşvik ve ikat etmeğe mecburedir.

Âhâli tedbir ve dirayeti hâize olan bir valide mesâil maddîyeden bile bahsettiği sırada mâlûmat mâneviyye istihracla evladını hak ve hakîkata istinas edebilirsin. Sinin tıfliyyette zulüm ve hased ve izzet-i nefis ve bunlara mümasil birtakım ağraz ve heva-i nefsânîye alâmatı zuhûra gelir ki henüz takvîyet bulmaksızın ve tabi ve ahlak yerini tutmaksızın hissiyat mezmume-i mezkûrenin def' veya ıslahı validenin ikdas vazâifindendir. Valide hilin ve habbi sayesinde evladını adil ve muhlis kılabilirse de onun cüz'î bir kizb ve kusuruna nazar-ı bikayd ile bakması veyâhut afv etmesi caiz olmamakla beraber kendisi dahi ef'al ve harekât ba-becâdan ve lisan nâ-sezâ istîmalinden kemal-i dikkatle tevekkî ve ahtar etmeye mecburdur. Zira bu yolda su-i etvar ve harekât etfal ezhan nazikesi üzerine sui te'sirat icra ettiğinden netayıç vahimeye ve muzırayı müncer olur. Elhâsıl valide-i mürebbiyenin vazife-i hakikisi değil sarf-ı kavlel eflalâ ve dahil dâire-i beytiye de tesâdüf edebileceği ümsüle-i ibret-bahşa ile evlatlarının zihin ve kalbinde hayat ve merhamet ve vazîfe efkâr ve hissiyatını hak ve imla itmekten ibârettir.

Zevcenin iffet ve adabı. Ehli-i adab olan dâimâ meziyet ve fazilette muttasıfa olduğundan hâize olduğu hasâil sâiresinin de kadir ve kıymetini tezyit eder. Zîrâ adab bir muhakeme-i muhikkeyi müdellel olup insanı mükâfat liyâkâta nâil kılar.

Bilâkis adabı hâize olmayıp taassup ve huşunete mübtelâ olan nesa gerek aklen ve gerek kalben fakire ve hakir olur. Servet ve samanı hâiz ve bir mevki mertebe-i aliyye harız olduğu için kendisini medh ve sena etmek yalnız mecnunlara mahsus bir keyfiyet olduğundan elbise-i mezeyyene ve mücevherat ve tezyinat sâîreye malik olduğundan naşı kibir ve gurur ederik adap ve liyakatı hâize olan süs ve saltanatı sevmeyen nisvanı tezyîf ve istihza eden ve kezalik had ve iktidarlara hâriçten tezyinata meftune ve mecnune olarak birtakım beyhude israfat ve telefat icra eden kızlar ve kadınlar dahi meşguliyet ciddiye ve nâfiaya aslen müstaid ve zihin ve kalplerinin dahi ezvak ve huzûzat-ı hakikiyeye nâil ve malik olduklarını meydan-ı aleniyyete vaz ve işa etmektedirler.

Bundan mâada adab ve dirayeti hâize olan nesa bir cemiyette bulundukta herkesin muvacehesinde hasen-i muamele icrasıyla orada cereyan eden elfâz ve mubahaseyi istima ve hasen-i telakkî ve hin hacette söz söylediğinde bile ihtirâzla suret-i halisane de beyan rey eder. Bilâkis -silinmiş îfâde- memlû olan kadın mütemâdiyen ve bir suret-i -silinmiş îfâde- söyler ve her bir şeyin kendisine atıf ve kendi ve kadir -silinmiş îfâde- takmak için sâîrlерinin meziyet ve dirayetini -silinmiş îfâde- ise de yine kendi âdem-i behre ve dirayetini âleme -silinmiş îfâde- ettiği gibi şive-i huşunet ve elfaz ve galizesi sebebiyle düşmanları peyda velhâsıl nefret-i umûmîyeyi celb eder.

Nisvan-ı osmanîyenin bir haslet irsiyesi olan -silinmiş îfâde- emniyetin cazibesi ve kadir ve haysiyet-i beytiyeninde menbaiden ehl-i perde olan nesa teveccüh-ü umûmîye celb ile -silinmiş îfâde- maksadını ailesi halkının arz ve namusunu ve -silinmiş îfâde- cemiyet-i beşeriye efradı miyanında kesb-i îtibar -silinmiş îfâde- husr ve tahsis eder.

(Mabadı var)

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahtar

4.10.Sayı 10

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda zambak sokağında on iki numaralı hanedir. Gazetemizin altı aylığı Dersaâdet için bir mecidiye ve vilayet için bir buçuk mecidiyedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 19 kanun-i evvel ve fi 31 efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 10 fi 14 rebiyülevvel sene 1302
--	-----------------------------------	---

Me'külat

2

Hümmeyat

Bazı mevad mat'ûmata lezzet vermek veyâhut çeşnisini arttırmak için istîmal olunur. Bu kabilden en başlıcası nemektir ki vücudumuzun her tarafında mevcud olan kâffe-i ahlât ve seyyâlât terkibatına dahil olduğundan gıza-i vücûd için pek elzemdir. Hatta insan yediği it'âme ile beraber derece-i kîfâyede tuz yediği halde hastalığa duçar olacağı pek muhakkıktır. Ancak nesh atiyemizde bir bend-i husûsîyle tuzun tertibat ve hassiyetinden bir tefsil bahs ve beyan kılınacağından şimdilik bu kadarcık mâlûmat itasıyla iktîfâ ederiz.

Kezalik it'âmeyi çeşni vermek için şeker istîmali olunursa da onunla tehiyye ve istihzar olunan mat'ûmat ekseriya ekl ve tenâvül olunduğu halde nefret dimağiyeyi tahrik eder. Kezalik limon ve sirke ve domates dimağımıza pek muvaffık olup târik hazm üzerinde yani mide ile bağırsaklarda mevcud olan ahlât ve seyyâlâtın bir suret-i serbestanede ve kesirat üzere cereyan ve cevelânlarını bâis olduğundan bunlar dahi gâzâ-i vücûd için pek elzemdir. Ancak sirke kanın üzerine bir te'sir-i mahsus hâiz ve fakru'd-dem mûcib olduğundan herhalde sirkenin tefrit üzere istîmali caiz olduğu gibi arzu eden nisvanın dahi sütlerinin büzülmemesi için onun istîmalinden mühimme-i imkân sarf-ı nazar etmeleri zarûrîdir.

Beher etten hardal ve sarımsak ve soğan ve biber ve tarçın ve reyğani vesâîre kokuları vâsıtasıyla en evvel burun ve badema üzerine icra-i te'sir ettiklerinden iştaha açılıp midenin

ahlatıyla ağızda ki tükürük başlar tekessür etmeğe. Elhâsıl burun iştihanın açılmasına suret-i kîfâyede yardım eder. Hatta ekseriya yalnız it'âmenin kokusu bile mideyi tahrik ettiğinden “*ağzımın suları akıyor ve tükürüğümü yutkunuyorum.*” diye beynel-avam deveran eden sözler mehhâl değildir. Bununla beraber her hususta olduğu vech üzere baharatın dahi ifrat üzere istîmali çok defa mide veya bağırsakların fesadını mûcib olabilir.

Lahme gelince evvelce bahs ve beyan kılındığı vech üzere hayvânâtın kısım-ı azimi ya kamilen etle veyâhut büsbütün nebatatla tagaddi ettiklerinden tabiat onların dişlerine eşkal muhtelifte ita etmiştir. Hatta hayvânâtın uzlarını tetkîk ve muayene ettiğimiz takdirde nebatatla yaşayan hayvânâtın dişlerinin geniş ve yeknesak üzere yüksek ve bilâkis etle yaşayan hayvânâtın dişlerinin dahi uzun ve keskin oldukları pek suhuletle görülecektir. Mesela at ve ağnam nebatatla yaşadıklarından yediklerini iyice ufatabilmek için dişleri geniş ve yüksektir. Bilâkis aslan ve kaplan etle yaşadıklarından onların dişleri uzun ve keskindir ki kendileri için silâh makamında olduktan başka eti ısırp parçalamakta istidad ve kabiliyetleri vardır.

İnsan ise dişlerinin hâiz oldukları eşkaline binaen hem lahmeyat? ve hem de nebatatla yaşayabilir. Lahmeyat?la yaşayabilir zira dört tane uzun ve keskin dişleri vardır. Nebatatla yaşayabilir zira mezkûr dört adet dişlerin mütebâkîsi olan yirmi sekiz adet dişleri de yeknesak suretten yüksek ve geniştirler ki onlar ile it'âmeyi ufatmağa miktar olur. Halbuki insan et yememeksizin de yaşayabilir mesela gûşe-nişinler yalnız otlâ yaşamaktaysalar da bu misillülârin kanları kuvvetsiz ve kuvvet ve gayret ve hissiyat-ı vücudiyeleri münkadî olur. Şimdi lahmeyat?ın emr-i intihabının neden ibâret olduğundan bahs ve beyan edelim.

Bir hayvanın sinni ile terkiyat-ı bedeniyesi beyyininde bir münâsib tâtme mevcuttur. Mesela dana eti sığır etinden daha gevşek ise de kuvvet cihetinde ikisi de müsavidirler. Ancak dana eti bazen ef'al hazmiyeyi tasib edebilir. Kezalik kuzu ile koyun etleri hakkında dahi aynı hâlât cârîdir.

Hayvânâtın mahal husûlü dahi calib-i dikkattir. Mesela deniz balığı göl balığından daha muteber olduğu gibi bazı muhalat dahi hayvânât müntehibe husûle getirdikleri şöhretini hâizdirler. Mamañih lahmeyat?ın derece-i kuvvetler dahi vücudumuz üzerine icra-i te'sir ederler. Mesela yalnız nebatatla yaşayan hayvânâtın etleri pek lezzetli olduğu gibi ekl ve tenâvül e dahi pek kabiliyetlidirler. Lakin gerek etle ve gerek nebatatla veyâhut yalnız etle yaşayan hayvânâtın etleri müteaffin olduklarından tâtme gayr-i kabildirler. Bundan mâada yalnız nebatatla yaşayan hayvânâtın etlerinin dahi emr-i intihabında şurası şâyan-ı dikkattir ki hayvânât-ı ehliyye veya hâşiyeye etlerinin hazmı da muhtelifdir. Şöyle ki alel-umum kanatlı ve çarkadem? olan hayvânât ve hâşiyenin eti lezzetli ise de aynı cinsinden olan hayvânât-ı ehliyyenin etlerine nispeten hazmı işkal eder.

(Bomtus?)’un beyanına nazaran aetlerinin derece-i hazımları sırasıyla bervech-i âtilahmeleri ekl olunan bazı hayvânatı zikir ve derc ederiz. Bunların birincisi dil balığı ve ikincisi tavuk ve üçüncüsü sülün ve dördüncüsü dana ve beşinci sığır ve altıncısı koyun ve yedincisi keçi.

Sığırın eti derece-i evliyede kuvvetlidir. Tanenin ise binnisbe ondan az kuvvetlidir. Koyun eti hem lezzetli ve hem de kuvvetli ise de iç yağı çok olduğundan bazı kere hazmı işkal ve tasib eder. Bunun için iç yağı iyice ondan ayırmak lazımdır. Adi tavuğun eti hindi tavuğunun etten daha iyi ve ördek eti kazı etinden daha ziyâde hazmı tasib eder. Ancak kazı etinin müşkül elhazmı olması iç yağının çok olduğundandır. Ve tavuk eti yumuşak ve iç bağısı az olduğundan kolayca hazm olunur. Kuşların içinde dahi yabani horoz ve sülün ve bıldırcın ve keklik sehl elzem iselerde bunlar ekseriya sunuf-u ağniyâ sağır ellerinde görülmektedir. Deniz mahsûlâtı dahi mat’ûmatmiyanında büyük bir mevki zabıt etmektedirler. Bunların derece-i hazımları renklerinden anlaşılabilir. Şöyle ki eti beyaz olan balıklar eti kırmızı olanlardan ziyâde hazmı teshil ederler. Balıklar alel-umum pek o kadar kuvvetli değillerse de yumurtalı vakitlerinde semiz olduklarından onlardan hafif taamlar istihzar olunabilir. Kezalik deniz mahsûlâtından olan istiridye hem lezzetli ve hem de kuvvetli olduğundan bazı defa ilaç makamında dahi istîmal olunabilir. Lakin midye o kadar değildir ve bâhusûs pişirildikte pek çok midelerde güç hazm olunur.

Kezalik helezondan salyangoz dahi bu kabildendir ve kezalik ıstakoz eti pek sert olduğundan hazmı pek müşküldür. Mütâlaat-ı anifeden anlaşıldığı vech üzere lahmeyat?ın emri i intihabında kabiliyet hazm ve derece-i kuvvetli fevkalâde dikkat ve itina olunması caiz olmakla beraber hasta veya kılları dökülmüş ve burunları kuru veya köpüklerle muhat veya ef’al-i teneffüsiyeleri muhtel olan hayvânat-ı lahmenin ekl ve tenâvül ünden ictinab olunmalıdır. Kezalik asir el-hareke dili ağzından dışarı düşmüş olan veya ishal eden hayvânatı zebh etmek caiz değildir. Ve eğer lahme üzerinden su akarsa iyi bir alameti meyn değildir. Sıhhati yerinde olan hayvânatın eti fark olundukta yine hal-i istisna rücu eder ve hem de kuru ve kırmızı olur. Binâenaleyh lahmeyat? nan-ı aziz misillü mat’ûmat-ı yevmiyenin ehemmi ve elzemi olduğundan âhâliyi hasta ve fena etler yemekten muhâfaza ve tahlis etmek için her kasap dükkanında zebh olunacak hayvânatı en evvel tedkiki zamanında bir tabip tâyin olunması hususunda meşhur emanet-i celîlesinin dikkat ve himmet aliyyelerini celb ve davet eder.

Meşrubat

Ma-i leziz- Suyun hasâis hükmiye kimyeviyesinde ve suret-i intihab ve tevziinden nesh-i atiyemizde bir bend-i mahsusla bir tefsil bast ve beyan kılınacağından burada yalnız içilmek için istimal olunan suyun insanın sıhhati üzerine hâiz olduğu te'siratından bahs olunacaktır. Suyun levâzimat ve ihtiyâcât zarûriye-i hayatiyemizden birisi idiğü herkesin mâlûmu olmakla gerek kemiyet ve gerek soğukluk veya sıcaklığı ve daha sâir ahval ve hasayisince sıhhat ve hayatımızın üzerine icra ettiğü te'siratının neden ibâret olduğunun bilinmesi pek ehemmm ve elzemdir.

Ma-i leziz cild ve âlât vücudiyemizin ecza-i mütemmesinden ve dem ve seyyâlât sâiremizin anasır mühimmesinden velhâsıl tekmil-i vücudumuzun esas terkibi olduğundan muvazene-i vücudu ihlal etmemek ve binâenaleyh sıhhat ve hayatımızı muhâfaza edebilmek için miktar-ı kîfâyede yani günde takriben yüz elli dirhem su içmek lazımdır. İçtiğimiz suyun bir miktarını teneffüs dahili ve hâricî vâsıtasıyla mütemâdiyen vücudumuzun def ve ihraç ettiğimizden dolayı telafî mafat ve binâenaleyh muvazene-i bedenimizin âdem-i ihlal ve teğayyür için yeniden su içmeye mecbursak da içtiğimiz su ne kadarda çok olsa mide ihtiyâcât-ı vücudiyemize lazım olan miktarı kabul ile bil-iktîfâ bâkî kalan suyu bol ve gâit ve arak vâsıtasıyla vücûdta def ve ihraç eder. Bununla beraber ifrat üzere içilen su muhazirden hali olamaz. Zira evvelâ mide genişlendiğinden ve bâde mâyi ma'dûm bil-tahlil hâiz olduğu te'siratını mideye sevk olunann me'külatın üzerine fâide bahş bir surette icra edemediğinden ef'al hazmiye pek ziyâde tasib eder.

Halbuki ekseriyası taamdan sonra ne kadar çok su içilse ef'al hazmiye dahi olkadar teshîl eder diye zann ve tasavvur etmekte iseler de tababet ve ticârib bunun muğayirini isbat etmektedirler. Şöyle ki ef'al hazmiyeyi teshil etmek ifrat üzere su içmeğe değil ala suret mutedle ve muntazama da icra-i maâyîşe ile tâlim-i vücuda menut ve mütevekkiftir.

Bundan mâada suret-i müfrite de içilen su mideyi yorduğundan nâmâzâçlığa da sebep olur. Zira siyah kanı hâvi olan damarlar mideyi gönderilen suyu deraakab emerek suret-i muhtelif de mesela bol ve ark vâsıtasıyla vücûdta def ve ihraç ederlerse de mezkûr su vücûdta hurucunda kesb-i gılzat? ettiğinden vücudu kuvvetten düşürdüğü gibi insanı çok sancılara da mübtelâ kılar.

Bilâkis mikdar kîfâyede su içilmediği takdirde hararet mütekatı olduktan başka vücûd dahi ziyanını tamir ve tecdit edemediğinden kanın ve seyyelat-ı sâirenin hâvi oldukları su bil-tegallût öyle şedid bir hararet husûle getirir ki hiçbir ızdırabata kıyas olunamaz. Elhâsıl insan kamilen ve katiyen sudan çekilse vefat edeceği pek muhakkaktır.

Ilıcak su sıhhata pek nâfidir. Lakin sıcak veya savuk soğuk suyun te'sirâtı muhtelifdir. Şöyle ki vücudun terli olmadığı halinde soğukluğu mîzan-ü-l-harârenin sağirine müsavi veya daha soğuk su içildiği takdirde mide derakab tazyik olunarak sıcaklığından bir miktarı zail olur ve tekmi-i vücûd dahi beraberce soğur ise de hararet yeniden peyda olup midneyi şiddetle tahrik eder. Bundan mâadâ vücudun terli olmadığında soğuk su en evvel midenin sinirlerini yumuşatır ve bâde hafifçe takviye eder. İşte soğuk suyun hâiz olduğu şu hassiyetlerine binaen buzlu su ekseriya mide fesadı ve ef'al hazmiyesinin tasibine bir deva hükmünde olabilir.

Bilâkis vücudun terli olduğu halinde pek soğuk veya buzlu su içildiği takdirde pek büyük mazarratlar husûle gelebilir. Filhakîka vücudun terli olduğu halinde gayet soğuk su içildiğinde müstesna olarak bazı kere bir hararet bir muvakkat bürûdeti takib ve şu hâlde insan ferahlık hissederse de bunun aksi olarak ekseriya hem mide ve hem de tekmi-i vücûd eşerr. Bundan başka çok gere dahi kan âlât-ı dâhiliyeye doğru cereyan ederik muvazeneyi mâni olur ki bu suretle tabii ve terkibata göre hararet-i dahiliye zuhûra gelir.

Fransa etibbâ-i hâzikasından (Gırar?) nam-ı zat bir eser-i nefsinde vücudun terli olduğu esnada soğuk su içmekten zuhûra gelen ilel ve emrazı yegan yegan tadad ve beyan etmiştir ki bunlar ekseriya usûl-ü asabiyye ve âlât-ı hazmiye ve teneffüsiyeyi iptila etmektedirler.

Usûl-ü asabiyyeden zuhûra gelen hastalıklar bir takım evcâ-i mahsusa ve titreme ve fücet vefayattan ibâret olup bu hususta hammalların nazar-ı dikkatlerini celb ederiz. Zira hamallardan ekserisinin gayet ağır yükler tahtında terlenmiş oldukları halde pek soğuk veya buzlu su içtiklerinden naşî fücet vefat ettikleri pek çok defalar meşhud ayan-ı teesüfümüz olmuştur.

Âlât-ı hazmiyeden zuhûra gelen hastalıklar dahi kıyye ve sancı ve kolorin misillü ishalattan ve âlât-ı teneffüsiyeye arız olanlar dahi kan istifrayı veyan ağrısı ve nefes borularının hararet ve iltihabından ibârettir. Muma ileyh (Gırar?) beyanına nazaran mezkûr hastalıklar evvelâ vücudun hararetinden ve sâniyen midenin boş olmasından ve salisen ifrat üzere meşrubat içmekten ve râbian içilen meşrubatın soğuk olmasından zuhûra gelmektedir. Bu misillü hâlâtta etbai ve ittihaz olunacak kavâid ve tedâbir-i sıhhiye bervech-i âtîbeyan olunur.

Evvelâ soğuk suya her ne olur ise olsun veyâhut hiç olmaz ise biraz şeker karıştırılması. Sâniyen suyu kabil olabildiği derece de ağızda saklayıp bâde azar azar içilmesi. Sâliken meşrubat barde? üzerinden cüz'i olsun me'külattan bir şey mesela ekmek ve peksimet ekl ve tenâvül olunması.

Râbian balo ve velime? cemiyetlerinde veyâhut müsameratta hararet his olunduğu taktirde hafif bir çay veyâhut sâir sıcak bir meşrubat içilmesi.

Hâmisen buzla hazırlanmış olan meşrubat miyanında revhle tertip olunan şerbetlerin muhazırı soda hâvi olan meşrubat ve bâhusûs meyveden yapılan dondurmalarınkinden daha ehvendir.

İlm-i Hıfzı's-sıhhat ve Tûl-Müddet Yaşamak

Gazetemizin üç ve dört ve beş ve altı numaralı nüshalarında fenn-i tababetin ahval-i maziyesinden hülâsa bahs ve beyan kılınmış olmakla kârîîn-i kirâmımızın mezkûr bentlerin malını bilmûtâlâa dünyanın hemen bidayet hilkatinden beri müddet-i ömür dâire-i hayat-ı beşeriyei tatvil ve tevsî maksatla tedâbir ve vesâit muhtelif ve mütenevvi ittihâzına mürâcaat olduğunu suret-i kîfâye de anladıkları bikemandır? Mesela Mısır'da istifrag ve terleme ve Yunan'da kâffe-i ef'al ve harekatta hadd-i mutedili tatvil-i ömre bir çare add olduğu gibi yine memalik-i muhtelif de ihtiyarı gençletmek için onlara şebanın nefislerini teneffüs ettirmek ettirmek ve tamirlerine genç ve sıhhati sağ hayvânatin kanından sevk ve ithal etmek kan aldirmek ve vücudunu yağla ferk etmek ve ayda bir kere amel için şerbet içmek usûlü ittihaz olunmuş ve keزالik insanı envâi ilel ve emraz güna günden muhâfaza etmek için kevakib veseyyarelerin muavinetine mürâcaat ve onların te'siratına karşı tılsım ve hamail velhâsıl bir takım panase? ve ruhlar ve ömür suyu (rakı) ve hayat çayı ve iksiri ve daha sâir şeyler icad olunmuştur. İnsan için ömür ve hayattan daha muraccih ve vafik bir şey olmadığından ehemmiyet fevkalâdeyi hâiz olan bile yer mesile muhib insaniyet olan hükmen ve tabiiyyün ve etibbânın dikkat ve ihtimamlarını calib olacak yerde hayfa ki birtakım cühela ve şarlatanlara bir vâsita-i temettü olmuştur ki bunlar dâima âhâliyenin cehaletinden istifâde etmişlerdi. Ancak bu yolda edilen sâi ve gayret ve tecârib vakıa-i kesire hiçbir faydayı intaç edemedikten başka ekseriya mezarr ve tehaliğin maddîye ve manev'iyeyi zuhûra getirmiş idi. Halbuki şimdilerde fenn-i tababetin terakkî ve tevsî sayesinde en evvel bir insanın taktir-i ömrü olduğu anlaşılmıştır ki ezmîne-i kadimede ve hatta bundan takriben yirmi otuz sene mukaddim bu hususta hiç kimsenin behresi yoktu.

İşte evvel-zamandan bedâ fenn-i teşrih ve ilm-i fisiyolociya sayesinde küre-i arzın her tarafta sakin olan insanlar kâffesinin dahi bir asır yani yüz sene yaşayabildikleri esbâb ve tasdik olunmuştur. İş bu meselenin esrarı olan şu cihet meydana aleniyete çıktığından artık bu babda ne şarlatanlık ve ne mıknaşisiyyet ve ne de tılsım velhâsıl bu misillü hile ve hud'a hiçbirisi hiçbir şeye yaramaz.

Filhakîka asr-ı hazıramız mütemeddin add olunmaya şâyandır. Zira kâffe-i mesâil envâr fûnunun vâsita ve mârifetle hal ve îzah etmek usûl ve mebd-i kabul ve ittihaz olunmuştur. Evâilde bir insanın falan burç veya kevkebin tahtında tevellid ettiği taktirde kuva-ü'l-bünye

olduğuna ve mes'ûdi hal üzere yaşayabildiğine îtikad olunmuşsa da şu îtikad büsbütün muhel kabilindendir. Zira bu misillü efkâr ve îtikadat batıleye tevfiğ-i hareket olunduğu taktirde beyne'l beşer bir fark ihdas etmektedir ki bunun aksi olarak menbai hakikat olan ulûm ve fûnun-u ispat ve tasdikine binaen gerek cilt ve gerek renk ve gerekse aklımca cemiyet-i beşeriye efradı miyanelerinde hiçbir fark mevcut olamaz. Mesela her kim olursa olsun aynı kalbi hâvi ve eğer çocuk ise yirmi yüz defa ve balığ ise yetmiş beş ve ihtiyarsa atmış defa nabz eder. Şimdi insanların kâffesinin dahi yüz sene yaşayabildikleri fenn-i teşrih ve ilm-i fisyolociya ile ispat olduktan sonra niçin herkesin o kadar sene yaşayamadığı suali vârid-i havatır olur.

Tul müddet yaşamak meselesi iki kısma taksim olunur ki birincisi ömrün neden ibâret olduğu ve ikincisi de ömür ve hayat-ı hududiyenin tevsî ve temdid olunabilip olunmadığı yani tasviretle yüz sene yaşamak kabil olduğu meselesidir.

Ömür ve hayattan bahsettiğimiz sırada hâriç-az ukul bir şey söylemeyeceğiz. Maksudımız insanın ömür ve hayatını mübeyyin olan maddenin neden ibâret yani insanın vücudu neden mürekkep olduğunu tefhim ve beyandan ibârettir. Ancak bu ciheti bahis olan fenn-i teşrih ile ilm-i fisyolociya üzerine bir hayli senelerden beri çalışmış olduğumuzdan ulûm ve fûnun-u mezkûrenin nokta-i mühimmesini an-kârîb? kitap şeklinde meydan-ı intişara çıkaracağımızı memul ederiz.

Meselenin diğeri cihetine gelince yani insanın tasviretle yüz sene yaşayabilmesi kabil olacağını da ilm-i hıfzı's-sıhhat tâlim ve tedris eder ki bu husus gazetemizin esas ve maksad-ı asliyesi olduğundan ilm-i mezkûrun hiç değilse mübazi olması mübeyyin el-umum neşr ve tamim etmek vazifesi birkaç aylardan beridir uhde etmişizdir. Bu vesîle ile gerek gazetemizi iştirâ eden ve gerekse gazetemizin günden güne terakkî etmesi için muâvenet ve ikdamatını diriğ etmeyen zevata an-semimül kalb müntedar ve müteşekkî r olduğumuzu alenen beyan ederiz.

Filhakika gerek kuvve-i maliyemizde ve gerek kem-bizâa misillü ehemmi ve ikdas olan bir vazifeyi îfâ için gayr-i kafi ise de cesaretimiz mahza âhâliyi sıhhat ve ilm-i hıfzı's-sıhhat ve ilm-i ef'al-i teneffüsiye ve kalb ve tahr ve kan ve ceretan ve cevelân -silinik- mide ve bağırsak ve karaciğer ve mağz ve ef'al-i hazmiyeyi ve bunların vezâifini baht olan kavâid ve ümsüle-i sıhhiyeye kabil olabildiği derecede alıştırmak maksadından neşet ve tevellüd etmiş olup bundan daha yüksek meseleler daha ziyâde ehl-i daniş olan zevata terk ve havale ederiz. Zira pâdişah insaniyetperver ve şehriyar maârif-küster efendimiz şevketli Sultan Abdülhamid Han sani hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında terakkîyat-ı beşeriye hadim olan kâffe-i vesâit ve tedâbîrin günden güne tezayüt edeceğini bıkmandır. Bunun delâil-i kuvviyesinden olarak gerek dersaâdet ve gerek vilâyatta envâi mekâtîbin tesis ve ikmal ve ıslah olduğu görülmektedir.

İnsan müddet-i ömrünü huzur ve rahat bedenle ve refâhve saâdethal ile imrar itmek için ilm-i hıfzı's-sıhhati tahsile mecburdur. Hatta ilm-i mezkûr her nereye duhul etmiş ise orada herkes tul müddet yaşadıktan başka sıhhat ve hayatını te'min etmiştir. Mesela rutubetin insanın vücudunu çürüttüğünü ve müskiratın mide ve akciğerlerini ve yara ve berelediğini ve binâenaleyh rutubetten sıracı ve sarhoşluktan verem illeti zuhûr ettiği ilm-i hıfzı's-sıhhat tefhim ve beyan eder. Halbuki insan müskiratı def ve imha edemezse bilâkis ilm-i hıfzı's-sıhhat sarhoşluğu itham ve takbih eder. Zira sarhoşluğun insanın sıhhati ihlal ettiği ve müskiratın birtakım ilel ve emrazın sebep-i zuhûru olduğu ticârib-i kesire ve istatistikler vâsıtasıyla suret ve izhada ispat ve tasdik olunmuştur.

Nev'i beşer hıfzı's-sıhhate muvaffik surette dâire-i ilim ve terbiyeyi ithal edildikte meyhaneler biltabi' sed ve bend olunacak ve bu suretle ilel efrenciye misillü birtakım ilel ve emraz mülevvesenin tabii meş'umi olan dahi kendilerince mahv ve nâbedid olacaklardır.

Elhâsıl müskiratın ifrat üzere istîmali insanı pek büyük vartaya ilka ettikten başka servet ve vâridat-ı umûmiyenin dahi telef ve mahvını mûcib olur ki bu cihet atide ki istatistikle musaddıktır. İstatistik mezkûreye binaen her sene müskirattan Fransa da 2,000.000,000 ve İngiltere de 2,500,000,000 ve Belçika'da 400,000,000 ve Felemenk'de 450,000,000 ve Rusya'da 4,000,000,000 kuruş hâsılat vaki olmaktadır. Kezalik müctemi-i Amerika'da ahiren neşr olunan diğer bir istatistiğe nazara memalik mezkûrede on sene zarfında müskirattan 40,000,000,000 kuruş hâsılat vaki olduktan başka bu yüzden 100,000 nüfus hastanelere nakl olunmuş ve 138,000 nüfus hapishane ve fabrikalarda mahpus olmuş ve 10,000 nüfus dahi telef nüfus etmişlerdir. Elhâsıl bilcümle milel mütemeddine de müskirat için her sene takriben 40,000,000,000 kuruş sarf ve istihlâk olunmaktadır.

Uyuşmak için istîmal olunan afyon Çin âhâlisine senede 2,000,000,000 kuruşa mali olmaktadır.

Yine uyuşmak için içilmesi mutad olan ve zehri hâvi nikotinden ibâret bulunan tütün yaprağı her sene Fransa'ya 3,800,000,000 ve İtalya'ya 695,000,000 ve Belçika'ya 150,000,000 velhâsıl bilcümle milel mütemeddineye 15,000,000,000 kuruşa mali olmaktadır ki Avusturya ehl-i istatistiklerden (Von Niyoman İspolardi?) hasebine nazaran mübalağ mezkûre 600,000,000 kıyye fiyatı olup her sene sarf ve istihlâk olunmaktadır. Demek ki cemiyet-i beşeriye efradının kısm-ı müntehibi kendilerini suret-i kalile veya kesirede tesmim etmek için senede 50,000,000,000 kuruş sarf ve istihlâk etmektedir.

Kezalik tâife-i nisvandan bir haylisi bir takım zi-kıymet mücevharat için milyonlarca akçe sarf etmekte iseler de mücevharat mezkûre ehille-i zeyb ve ziynet olan nisvanın kibir ve gururunu bir mahrum kalan kadınlarında hasedini tahrik ve igva etmekten başka bir şeye hizmet

etmez. Kâffe-i müskiratı yani rakı ve şarap ve konyakve afyon ve tütünleri ve keزالık zıkıymet mücevharatı denize attığımızda hiçbir güne sarf ve ziyane duçar olmayacağımız şöyle dursun gerek mânen ve gerek maddeten pek büyük muhassenat ve fevâid görülecektir.

Elhâsıl lağv ve izâlesi insanın ahvalini ala ve terfi eden her bir şey servet hakikiden olmadığı şöyle dursun zat-ı sıhhat ve hayatın düşmanlarıdır.

Kâffe-i nukudu ve engele nâil mükâfat kılınan kâffe-i meşagile münhasır olan evkatı şimdilerde olduğu misillü muzır şeylerin istihsal ve istishabına husr ve tahsisten ise fâideyi mûcib şeylere istimâl olursa idi fakr ve zaruret tenazül ile refâhve saâdet-i hal tezayüd ettiğinden başka sıhhat ve hayat-ı beşeriye dahi taht-ı te'minde bulunacaktır.

(Mabadı var)

(Franklin)

Ve Ulûm ve Fünun ve İlm-i İdare ve İlm-i Hıfzı's-sıhhat

Kısm-ı Evvel

Ulûm ve Fünun

Küre-i arzda elhaletе hazıhi mevcut olan 1200,000,000 nüfus-ü âhâlinin takriben yüz de onu mütemeddin ve mütebâkî yüzde doksanı bedevi veya nim-i müdünü olup âlem-i medeniyeti terfi isad eden ulûm ve fünun ve sanâyi-i mâlûmat ve behreleri olmadığından ömürlerini dâima bir hal-i esef iştilal üzere imrar edegelmektedirler. Mesela sahra ve cebel ve vadilerde hayme-i neşyen olan âhâliyeler cemel ve esterle ve öküz arabalarıyla seyahat ederler. Bilâkis diğer tarafta ulûm ve fünun ve sanâyi rehber ve muavin ittihaz eden âhâli dünyanın her kanığı tarafında dahi bulunsalar vapur ve şimendifer ve telgraf ve daha sâir vesâit-i suhuletbahşa ile icra-i seyahat ve muamele ettiğinden başka iç ve balık yağlarından yapılan mum yerine ispermeçet mumu ve gazı ve ziya-i elektrikiyye işal ve hayvânat ve hâşiyе lahmeleri yabani ağaçların meyveleri yerine gerek bahra ve gerek berra olunan envâi hayvânat nazikenin etlerini ve sebzemevat müntehibe ve rayiha ve lezzetli hâvi olan meyveler ile vücûdlarını infak ve tağazziye ettiklerinden bu misillü âhâli hâiz oldukları ahvalden mahzuz ve memnun olduktan başka günden güne de refâhve saâdethale daha ziyâde nâil ve malik olmaktadır. Bilâkis akvam ve kabail gayr-i mütemeddine nesilden nesle kadar eslaflarının müttehizi olan sui adat ve îtikadat batılelerinde bil-devam gerek kuva-i maddîye ve gerek manev'iyelerini tevsi etmediklerinden gerek mesken ve gerek melbûsat ve mat'ûmatve gerekse sâir her türlü ve meşagil ve muamelatça bir hal pür melal üzere imrar-ı eyyam etmektedirler. Binâenaleyh insan ahval ve tali beşere laik bir surette yaşamak için mahza ulûm ve fünun ve sanâyinın hazain müebbede ve pür fevâidi sayesinde istihsal ve istishab olunmuş ve olunabilen

ve elyevm-i alim medeniyetin hâiz ve muttasıf olduğu ne kadar feridesine ne kadar takarrub etse oldurca refâhve mes'ûd-i hal ile imrar-ı eyyam eder.

Hak taâlâ hazretlerinin nev'i beni beşere bahş ve ihsan ettiği ömür ve hayatın hasen-i muhâfaza ve vikayesinde adem-i kayd ve füturla envâi ızdırapat ve evcai güna günle ve birtakım ilel ve emrazla imrar-ı ömür etmek kuva-i manev'iyeyi hâiz olan bir mahluk natık ve müfekkîr hakkında medâr-ı afüvv olmayan bir cürüm ve cinayet olduğu gibi yine cemiyet-i beşeriye efradından Galata ve sâir her mahallerde bulunan hamallar ve Anadolu ve Karadeniz'den hatab ve sâire nakl eden katırcılar ve bunlara mümasil birtakım süfla ve bi-çareganın ulûm ve fûnun ve sanâiyinin muhassenat ve fevâidinden bi-behre olup usûl-ü hasen maâyişenin şurut-u münteziyesi vech üzere yaşamaktan bilâ mütanai ömür ve hayatlarını birtakım la-yağleb? müşkilat ve ızdırabata fedâ etmeleri cenab-ı halik kainatın yeisi ve bilâkis kuş gibi uçar şimendifer ve vapurlar havaleye mahsus olan arabalar ve havale-i tahmil ve boşaltmak için istîmal olunan âlât ve makinalar ve fabrika ve telgraflar ve milel mütemeddine de müstamil olan daha sâir muhteraat-ı mütenevvi ve müteaddidenin iftihar ve memnuniyetini mûcib olacağı şek ve şüpheden azadedir. İşte refâh ve saâdet-i hal ve bâhusûs rahcan-ı beşerin gayr-i kabil enkar olan delaili yalnız milel mütemeddin de görülmektedir ki bu hususta şüphe etmek zaid olduktan başka hatâi mûcibtir. Binâenaleyh herkes hedef maksadını ulûm ve fûnun ve sanâiyinin iktisab ve tahsiline husr ve tahsis etmeye mecbur ve mükelleftir.

İnsan her ne ahval ve mevâkide dahi bulunsa ıslah ve terfî ahvale sâî ve kadim olduğundan maksad-ı mevzuuna ve sol için terbiye-i kalb ve tenvir ve temdin efkâr etmeye mecburdur. Zira ilim ve mârifeti hâiz olan kesianın cemiyet-i beşeriye miyanında bil-terakkî sâirlerinden daha ziyâde kesb-i haysiyet servet ile kemal-i huzur ve saâdet üzere imrar-ı eyyam etmesi kabildir. Cemiyet-i beşeriye efradının cümlesi dahi gerek fenn-i teşrih ve gerek ilm-i fisyolociyaya nazaran aynı icra ve âlât-ı bedeniyeden mürekkeb ve biaynihi kuva-i hissiye ve batıneye hâiz ise de meyanelerinde mevcut olan fark yalnız ulûm ve fûnun ve sanâyiden behreler olup olmadığından neşet etmiş ve edegelmektedir. Mütâlaat mesrude-i anifeyi ispat ve teyid etmek için küre-i arzda mevcut olan kâffe-i akvam ve mileli hidde-i tetkîk ve teftişten geçirdiğimizde bunlar miyanında en ziyâde îtibar ve serveti hâiz ve refâhve saâdet hale malik olan millet (Franklin)'in kavmi yani Amerika âhâlisi olduğu pek suhuletle görülecektir. Zira hiçbir kavim veya millet-i Amerika âhâlisi kadar ulûm ve fûnun ve sanâiyinin intişar ve tevsinin sâî ve gayret etmemektedir.

İfadat-ı vakıamızın te'sirini daha ziyâde ihsas ettirmek için şu kadarcığını beyan ederiz ki nasıl ki bizde ashâb-ı ilim ve mârifet olanlar parmakla gösterecek derecede kalildir. Bilâkis Amerika'da ilim ve terbiyeden bi behre olanlar pek azdırlar.

Üdeba-i kadime ulûm ve fûnun ve sanâyi nefisenin intişar ve tevessü her bir şeyden müreccah add ettiklerinden mütekaddiminden (De Mukil?) “*En ziyâde sabit olan servet-i zihnînin tevessü ve terakkîsidir*” demiştir.

Kezalik mütekaddiminden (Diyojen) “*Ulûm ve fûnunun gençlerin huşmendisi ve ihtiyarların teselliyeti ve fukaranın serveti ve zenginlerinde tezyinatıdır*” demiştir.

Kezalik kîdemen-i üdeba-i meşhureden (Aristotol?) erbâb-ı ilim ve mârifeti bir hayat olan insana ve cahili de bir laşeye teşbih ile etfal-i evladın valideyninden ticâret ve intikal eden servet vâridattan ziyâde onlardan görmüş oldukları ilim ve terbiyeden dolayı minnettar olmaları caiz ettiğini zira servet ve vâridatın mahv ve na-bedid olabildiğini ve bilâkis ulûm ve fûnunun ise insanın bir şeyhuhat-ı mes’ûdeye muvasâlâtını te’min ettiğini sert ve ityan etmiştir. Tarihte okunduğuna göre mütekaddimin meşhureden (Demokrit?) huzur ve refâh halin yalnız ulûm ve fûnuna menut ve mütevâkkıf olduğuna kanaat tâmmе hâsıl etmiş olduğundan kendisini büsbütün ulûm ve fûnun tahsiline vermiştir. Kezalik (Aristot?) ve (Karatis?) ve (Anaksağur?) bu suretle imrar-ı eyyam etmişlerdir.

Hükemâ ve felasife-i kadime ulûm ve fûnunu fezâilden add ettiklerinden tabiatın tetkiki hükemâ-i mütekaddiminden (İpikur?) için ezvak ve huzûzât fevkalâde makamına geçmiştir. Kezalik mütekaddiminden (Bitağur?) ve (Pokrat?) ve (Rutot?) keşfiyat ve ihtirâat icra etmek maksadıyla dünyanın her bir tarafında seyahat etmişlerdir. (Dimostan?) ekseriya geceleri uyumadığı gibi bir amelenin kendisinden erken işe başladığını gördükte begayet infial eder idi. (Losren?) şehrinin kardinali ömrünün kısm-ı azmini kemal-i sefâlet le menfalarda geçirmiş ise de sabahları şefkatle beraber yataktan çıkarak meşguliyet-i kitabetle iştilal ve bu suretle elli mütecaviz eser-i telif ve tahrir etmiş ve seksen yaşında ve elinde kâlem bulunduğu halde terk-i hayat etmiştir.

Kidâmen-i hükemâdan (Palin?) taam ettikte ve hatta hamamda bulunduğu vakit bile kırâat ve tahrirle iştilal ve ekseriya dahi îrad-ı nutk ederin hâiz olduğu şu muhayyer elukul sebat ve müdavematı sayesinde pek az vakit zarfında ulûm ve fûnun ve sanâyi tabiyyeyi bahs ve ecza-i müteaddideyi habi bir eser-i nefis tertip ve telif ile takriben kırk beş elli yaşında olduğu halde teslim-i ruh etmiştir.

Mûmâileyh genç zat ulûm ve fûnunun tevsi olunmadığı halde ifâta olunan vakit tamiri gayr-i kabil olan büyük bir gayb ve ömür ve hayata dahi bir mecazat olduğunu bilbeyan cehaleti tazir ve tekdir eden bir kanunnamenin niçin ihdas edilmediğinden dolayı teşekkî etmiştir. (Turyom?) şehrinin vaz kanunu (Karundas?) nam-ı zat cehaleti her türlü meş’umatın sebeb-i zuhûr ve tahdisini add ettiğinden etfalın zihninin ale's-seviyye ulûm ve fûnun ve sanâyi nefise ile tevsi olunması lüzumunda ısrar etmiştir. Kezalik mütekaddiminden (Aristot?) etfalın emr-i

tâlim ve terbiyesi vazi kanunun en mühim ve zarûrî vezâifinden bulunduğundan vezâif-i mezkûreden sarf-ı nazar etmek vücud-u beşerî ağırca cerh etmek demektir demiştir.

On dokuzuncu (Jol?) papa hazretleri muhib-i mah cenin ve cidal olduğundan meşhur (Mişel Enej?) kendisinin heykelini tasni ettiği sırada heykelin sol elinde bir kitap yerine bir kılınç vaz etmesini kâlemkâr mûmâileyhrice etmiştir. Maa-haza ulûm ve fûnunun fukara hakkında gümüş ve ağniyâ için altın ve krallar içinde cevahir makamında olduğunu bildefaat beyan ve ityan etmiştir.

İmparatorndan fevkalâde zekavet ve fetâneti hâiz olan (Mark Oral?) ömürlerini büsbütün meşagil esâsiyye ile imrar etmelerini erbâb-ı siyasete pend ve nasihatla beraber yalnız meşagil-i hâricîye ile iştigal etmek mecnunlara mahsus bir keyfiyet olduğunu ve kalp ve zihnin de feramûş olunmaması caiz ettiğini beyan etmiştir.

Hükemâ-i kadimeden (Montesquieu?) bervech-i âtîbazı mütâlaatı serd ve ityan etmiştir. *“Cüz’i bir şey bilmek için çok mâlûmat-ı iktisab etmek caizdir. Ancak envar zekâ nigran ve hayranımızı mûcib ise de cehaleti mahv ve izâle ile nev’i beni beşerî ila ve terfî eden şu atıyye-i ilâhiyyeyi pek az kimseler tabiattan istihsal etmişlerdir. Meşguliyet dâimeye ve sebata dahi fâideden halli değildir. Herkes mucid ve muhteri olamadığından neşi hükemâ-i kadimeden (Gettilyan?) misillü onlara kesil nazarıyla bakmak da caiz değildir.”*

Fransa etibbâsından (Bartes?) mûmâileyhin mesleğine bil-iktîfâ sâîrlerin tecârib-i mektebe ve mütâlâat mesrudeleri ve onları cem ve telif eden kesana asla ehemmiyet vermeyip faydayı mûcib olan zevatın haysiyet ve menfaatlerden derk ve fehm olunmaksızın tametlerini küfran olanlardan ibâret olduğunu beyan etmiştir.

Hükemâ-i kadimden (Tisu?) dahi keزالık şu mesleğe binaen cemiyet-i beşeriye efradına hiçbir nâfiyeti olmayan birtakım kitaplar kuyûdat atika gayr-i kabil hal olan işârat kufiye ile iştigal ettiklerinden neşi ehl-i danişi bigayr hak kemal-i ihtiyarlar ile otlâ yaşayan hindsaillerine/hende yine teşbiye etmiştir.

Kadim tabiyyundan (Laluniğ?) nam-ı kimse hakîkatin pek makbul ve ihsan olduğundan cüz’i bir şeyde onun tahri ve tecessüs olunması muktezîdir demiştir. Elhâsıl hakîkat ve add alet ve beşareti ve âza olan (Felatun?) ve (Palutarak?) ve (Boaue?) ve (Fenlon?) ve (Sokrat?) cahil kalmaktan ise bilâ maksat tahsil ilim ve mârifet etmek pek ziyâde faydayı mûcibtir demişlerdir. (Mabadı var)

Sahib-i İmtiyaz
Doktor Ütücyan
Matbaa-i Ahtar

4.11.Sayı 11

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 26 kanun-i evvel ve fi 7 kanun-i sani efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 11 fi 21 rebiyülevvel sene 1302
--	-----------------------------------	---

İlm-i Hıfzı's-sıhhat ve Tul-Müddet Yaşamak

(1 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

Fenn-i tıbbın terakkîyatı veya husus ilm-i hıfzı's-sıhhatin ecza ve esası bulunan fenn-i teşrih ile ilm-i fisiyolocıyanın mükemmeliyeti sayesinde insanın müddet-i ömrünün ne kadar seneden ibâret olduğu anlaşıldığı gibi ilm-i hıfzı's-sıhhatin takvim ve beyan ettiği tedâbir ve tekayyüdat müessire sayesinde dahi mühimme-i imkân huzur ve rahat bedenle ve bir sıhhat tâmmе dâiresinde imrar-ı ömür edilmeğe başlanılmıştır.

Filhakîka ilm-i hıfzı's-sıhhatin vücudu her bir hastalıklar ve bâhusûs ilel ve emraz-ı sârîye aleyhinde pek ziyâde müessir bir vâsıta olmuştur. Zira evâilde tifos ve veba ve sarı ve sıtma ve kolera ve ilel mahûfe-i sâireden yüzde elli ve fiyat vukuu bulursa da şimdilerde takriben yüzde on veya yirmi ve fiyat vukuu bulmaktadır. Ahiren Avrupa'nın cihet-i gâribesinde zuhûra gelen kolera illet-i mahûfesi bir dâire-i tahâret ve tenzîfât-ı fevkalâde de bulunan Paris ve Londra şehirlerinden ziyâde Tulun ve Marsilya ve İtalya misillü pek o derecede tahâret ve tenzîfâtta bulunmayan memalikte hekimini icra ile ve fiyat-ı müteaddideyi intaç etmiş olduğu şu dediğimizi ispata kâfi ve vâfidir.

Binâberin tûl-müddet yaşamanın vâsita-i feridesi mahza ilm-i hıfzı's-sıhhat olmaya bu cihetin ispat ve tasdik için edille-i lâyuhsiden şâyan-ı dikkat olanlardan bazılarını bervech-i âtîzîkr ve derç edelim.

Bunlardan birincisi telkih-i cedri usûlûdür ki payitahtımız âhâlisine mâlûm olduğu vech üzere (zira hayfâki usûl-ü mezkûre lüzumi derecesinde henüz vilâyatta taammüm ve intişar etmemiştir) çiçek illet-i sârîyesinin sirayetini men' ve binâenaleyh pek çok ve fiyatın önünü almak ve çiçek illetine mübtelâ olanları da harabiyyet-i çehreden muhâfaza ve tehlis etmek için bir vâsita-i kuvveye ve bir çare-i kati' olmuştur.

Filhakîka telkih usûlünün tul-müddet yaşamanın vesâit-i müessiresinden birisi olduğu bid-defeat icra ve tanzim olunan istatistiklerle müsbet olmuştur. Şöyle ki usûl-ü mezkûre henüz intişar ve tamim etmemiş iken çiçek illetine mübtelâ olan 1,000,000 etfalden takriben 25000 berhayat kalıp mütebâkîyesi vefat ederlerdi. Şimdi ise bilâkis telkih-i cedri usûlünün tamim ve intişarı sayesinde 1,000,000 nüfus etfalden ancak 25000 miktarı vefat etmektedir ki bunlar miyanında dahi ekserisinin sebeb-i helakı illet-i mezkûreye mübtelâ olduklarında emr-i müdavatlarına bir iyice dikkat olunmamasından neşet etmektedir.

Binâenaleyh ilm-i hıfzı's-sıhhatin kemal-i huzur ve rahat bedenle imrar-ı eyyam etmek ve cedrin telkihi dahi ileride birer ehl-i ıyal olmaya mahsûs olan birtakım etfâl masumenin ömürlerini ecl-i nâ-mevt ve adn-ı tahlis etmek için bir vâsita ve çare-i müessire oldukları zahir ve müsbit olmakla gerek memurun devlet ve gerek ifrad âhâlinin payitaht ve bâhusûs vilâyatta cedrin emr-i telkihini tamim ve hatta mecburi kılmak için müttehiden ve müteveffa çalışmaları caizdir. Şöyle ki noksan sıkletle nan-ı aziz tabh ve fûruhat eden ekmekçilere memurun belediye tarafından adâlet namına olarak ceza verildiği gibi biz dahi insaniyet namına olarak gerek payitaht ve gerek vilâyat âhâlisinin bu babda resmen tamim ve tahsis olunan etibbâ-i mahsusa marifetle emr-i telkihlerini bilâ icra ileride eş olumayanlar bulunur ise onlara birer ceza tâyin olunması hakkında mercînin nazar-ı dikkatini celb ve davet ederiz. Zira Paris encümen tıbbî kararınca çiçek illetinden masun kalmak için değil müddet-i ömründe bir kere illa her beş veya yedi sene de bir defa eş olmak zarûrîdir. İnsanın tul-müddet yaşamasının mevani ve haymesinden biriside sıtmadır ki çiçek illetinden daha ziyâde insanın müddet-i ömrünü tenezzül ve tenkis eder. Şu dediğimizi kolayca ispat edebilmek için İtalya memalikinde ahval-i maziyesini tahattür etmek kafidir.

Bundan yirmi otuz sene mukaddem İtalya'da her sene sıtmadan birkaç yüz bin vefat vukuu bulduğundan hükümet ve efrad-ı âhâli şu hal per-melâli nazar-ı ehemmiyete alarak insaniyet ve milletperverliğe binaen takriben 50,000,000 kuruş sarf ile bilcümle gülleri ve sâîr miyah rakide membalarını kuruttuklarından evvel vaktinden beri İtalya'da ne sıtma ve ne de

illet-i mezkûreden mütevellid olan emraz ve hastalıkların hiçbirisi zuhûra gelmemektedir. Zira fenn-i tıb ve ilm-i hıfzı's-sıhhatle ispat ve tasdik olunmuş bir keyfiyettir ki sıtma illetine huvf ve hiddet ve ne hararet ve bürudet ve ne de zaruret ve meşekkatten değil ila adem-i tahâret ve tanzîfâtan ve birtakım miyah rakide ve müteaffineden neşet ve tevellüd eder ki miyâh-ı mezkûreden husûle gelen ve yalnız hardebin vâsıtasıyla görülebilen kurtlar teneffüs vâsıtasıyla insanın içerisine girerek kanı tesmim ettiklerinden nâşî mâlûm ve âlemiyen olan envâi sıtma illetleri zuhûra gelmektedirler.

Devletli Ahmed Vefik Paşa hazretlerinin hüdavendigar vilâyat celîlesi vali-i âlîşanı olduğu bundan uç dört sene mukaddem vilâyat-ı mezkûre kurasından bulunan pazar köy civarında kain on beş on altı köylerde zuhûra gelen illet sârîyeyi tetkîk ve tamikle çare-i defini tertib ve icra etmek üzere adliyye-i nezaret celîlesi tarafından memuran evvel tarafa i'zâm kılındığımızda kura-i mezkûrede üç ay kadar hakemini icra eden mezkûr illetin her cinsle sıtmadan başka bir şey olmadığı anlaşıldığından takriben üç ay zarfında bir kıyye-i mütacaviz sülfato sarfıyla biavn-i teâlî kura-i mezkûrenin şu ahval-i per- milâli itila ettiyse de yine illet-i mezkûre büsbütün mündefi olmadı.

Hüdavendigar vilayet-i celîlesinin ihata ettiği takriben üç veya dört yüz kurâ ve kasabat âhâlisi kâffe-i illet mezkûreden mütemâdiyen musdârîb ve helak olmaktadır mübalağa etmiş olmaz. Hatta kesirat üzere hâvi olduğu soğuk ve sıcak mâden ve kükürt suları ve çemenistan cengelistan hayat-ı bahşası ve eser-i itika vesâîresiyle memalik mahrûse-i şâhâne hakkında (Niş) şehri makamına kaim olan Bruse şehri âhâlisi dahi illet-i mezkûreye duçar olarak ekseriya muzdârîb olmaktadır.

Etibbânın tertib ve tavsiyesi üzere veyâhut icra-i tenezzüh ve tefric zamanında Bruse sularına azimet ve ziyaret eden züvvar evvel tarafta ancak nisânın evasıtından mayısın nihâyetine değin aram edebilir. Zira andan sonra sıtma illeti bil-zuhûr vilayet-i mezkûrenin her tarafta ale's-seviye hükmünü icra eder. Eğer ya gelmez isek vilâyat-i şâhânenin kısm-ı azimi dahi mesela Adana ve Samsun ve Trabzon ve daha sâîr vilâyat hep bu kabiledendir. Biz şu fikratı kemal-i hazin ve esefle tastir etmekteysek de ilm-i hayatın istihsal olunabilmesi için nik ve bedi fark ve temyiz yani ahval-i câriyeyi tekml renkleriyle ibraz ve dermiyan etmekte geri duramaz. Mâhâzâ bedi setr ve ketm etmek onu ıslah veya def etmek add olunmadığı gibi kezalik ekserisinin zan ve tefekkür ettiğine rağmen meydan alaniyete vaz etmekte tezyif ve takbih etmek sayılmaz. Zira bed ve şerden ictinab veyâhut ona mukavemet veya galebe etmek için bedden kesb vukuf ve mâlûmat etmek lazım-gelir ki işte şu tavır ve hareket-ı efkâr müteyakkâzâ ve bir mebde ve nazâriyyat-ı müsibeteyi velhâsıl bir fazileti müdellildir. Bilâkis şerden bihayr olmak adeta ahval-i safdilâne ima eder ki onda ne rekabet ve ne de zafer ve

binâenaleyh ne de liyakat mevcuttur. Sıtma illetinden zuhûra gelen mazarr ve belaya cedrin âdem-i telkihinden ahaff değil desek caizdir. Zira illet-i mezkûre her sene bir hayli ve külliyyetli servet ve vâridatın telef ve zayini müeddâ olmaktadır. Hatta bundan makdem vilâyatta aram ve ikamet ittiğim zaman şebanın kâffesinin dahi mevsim seyfte sıtma illetine mübtelâ olup yatakta kaldıklarından bazılarının vefat ettiği ve ekserisinin dahi tarla ve çiftlerinin yüz üstüne kaldığı bil-defeat meşhud uyun-u teessüfümüz olmuştur.

Ehemmiyet fevkalâdeyi hâiz olan şu mesele hakkında daha pek çok diyeceğimiz var ise de nesih atiyemizle sıtma ve onun netayici serlevhasıyla bir bend-i mahsus neşer ve derc edeceğimizden şimdilik bu kadarcık mâlûmat itasıyla iktîfâ ederiz.

Sarhoşluk ve illet-i efrenkiye ve suret ve muamele-i zevciye-i hazıra ve cüdrün adem-i telkihi ve sıtma ve bunlara mümasil envâi esbâb ve mevani müddet hayat-ı beşeriyeyi tenzil ve tenkis ettiklerinden bu yüzden değil yalnız ensal-i hazıra illâ zürriyet? müstakbele dahi dûçar-ı mazarrat olur. Binâberin insanın ömrünü kat ve tenzil eden esbâb ve mevanianın kâffesinden de ileride sıralarıyla bir tafsil-i bast ve beyan kılınacağından şimdilik onların bahsinden sarf-ı nazar kılındı. Ancak şu kadarcığını beyan ederiz ki huzur ve rahat bedenle ve bir sıhhat tâmmе dâiresinde velhâsıl tul-müddet yaşamakta esrar ve hafaya mevcut ise evvel dahi ömür ve hayatının neden ibâret ve vücudumuzun nusuretle ve onu terkîb eden ecza ve âlâtın vezâifinin hangilerinden muaddun olduğunu bilmektir.

Dünyada herkes her ne mevki ve rûtbeyi hâiz olursa olsun muhâfaza-i sıhhat ve hayatı için tedâbir sıhhiye-i ihtiyatiye ittihaz ve icrasına mecburdur. Hatta fenn-i tıb muallimi (Layit?) nam-ı zatın sert ve ityan ittiği vech üzere ilm-i hıfzı's-sıhhat taksimî adidesiyle beraber gerek mânen ve gerek maddeten terakkîyat umûmîye ve hususiye ile bir rabîta-i kuvviyesi vardır.

Tul-müddet yaşamak mesele-i mühimmenin hali hıfzı's-sıhhat-i umûmîye ve hususiyenin yani hıfzı's-sıhhat mülkiyyet ve askeriye ve sanaiyye vesâîrenin kavâid ve tenbihatının tamim ve mevki icraya vaz olunmasına menut ve mütevâkkıftır.

Niceler sinin sabavetten îtibâren sabah ve akşam ve her defa taamdan sonra soğuk su ile ağzı yıkamaktan ibâret olan en adi kavâid-i sıhhiyeye tevfiğ-i hareket etmediklerinden senelerce diş ağrılarıyla musdârib olmaktadırlar. Bugünkü ilm-i hıfzı's-sıhhat ilel-i sârîye nin önünü almak için bile bir vâsıta-i müessere olduğundan onun mebadî ve kavâid evliyesini her tarafa neşr ve tamim etmek ve hatta ahlak ve adata bile şail kılmak ehemmi ve elzemdir. İşte gazetemizi ihdas ve tesisten maksadımız dahi arzu-i umûmî vech üzere huzur ve rahat bedenle ve tul- müddet yaşamamanın menut ve mütevâkkıf olduğu tedâbir ve kavâid sıhhiye-i umûmîye ve hususiyeyi bidâa ve sermayemize göre neşer ve tamimden ibâret olmakla şimdiki halde epeyce büyücek olduğu taht-ı itirafımızda bulunan noksan ve kusurumuzu ıslah ve ikmal ile

heyet-i tahririyemizin daha muvafık ve menfaat-bahş bir surette ebna-i vatana icra-i hidmet ve binâenaleyh maksad mevzû'a-i vusûl etmek için yalnız mesâî ve ikdamat acîzanemiz kîfâyet etmeyip âmmenin muavenet maddîye ve mâneviyyesinin dahi münzam olması muktezîdir.

Hıfzı's-sıhhat Mevsimiye

1

Mevsim-i Şitâ

Dünyanın ağniyâsı tarafından vürudu arzu olunan ve fukara ve muhtel elsihha olanlara da havf ve dehşet veren ve bu sebeple bihakkın leylet-ül eyyâm tevsim olunan mevsim şitâ asıl kanun evvelin ala franga yirmi ikisinde beda-i ile alafranga mart otuz birinde hit'âm bulur. Filhakîka akalım mutedile de mevsim-i şitâ alelumum doksan günü tecavüz ettiğinden bürûdet ibtidaya şemsin berc-i cüdaya duhulu isnalarında his ve şiddetli havalar dahi alelekser eyyâm nevrudan sonra imtidad ederler. Hatta kömürün irisini marta sakla demek beynel-umum darb-ı emsal sırasına geçmiştir. Kanun-i evvel ve kanun-i sani ve şubat ayları en soğuk aylar olup hakikat mevsim-i şitâ-i iklimiyemizi teşkil ederler. Kanun-i sani ayı hepsinden soğuk olup eyyam-ı mezkûrede hubub eden rüzgarlar alelumumda şimal ve şimal-i şarki ve şimal-i garbi rüzgarlarıdır. Cihet-i şimalden vezan eden rüzgarlar esnalarında sular incimad edip ve ekseriyyapın şiddetli kışlarda zuhûra gülen şimal-i şarkı rüzgarları pek şedid ve kurak bir soğuk ve şimal-i garbi rüzgarları dahi kasırğa ve sarsar ve rutubetli soğuklar husûle getirirler. Cenûb rüzgarları bazı kere müstesna olarak zuhûr ile havanın birdenbire tebeddülüne sebep olduklarından mûcib fâide olamadıkları şöyle dursun ekseriyyapın çok hastalıkları tevellüd ederler.

Mevsim erba'a miyanında mevsim-i şitâ hepsinden ziyâde mûcib-i helaktır. Zira bid-defeat tanzim olunan tıbbiye istatistikleriyle isbât ve tasdik olunduğuna nazaran kanun-i evveldin nisân ayına değin şuhur mütebâkîyeden daha ziyâde vefeyat vukuu bulmaktadır. Binâenaleyh senenin terakkîsi sebebiyle kuvve-i hayatiyesi tenezzül eden ihtiyarlar ve keزالik sıbyan ve hastegan bürudet-i şedide ve tavileye dayanamazlar.

Fransa etibbâsından (Advar?) ve (Depre?) naman zevatın isbat ve tasdik ettiklerine nazaran etfal nevzadanın sinin evliyelerinde bil-nispet şâyan kadar hararet husûle götüremediğinden havanın bürûdetine dayanabilmeleri için vücûdlarını ısıtmaya muhtaçtırlar. Keزالik Fransa etibbâsından (Fevasak?) nam zatın tanzim ve icra ettiği istatistiklerden müstedel olduğu vech üzere etfalin mevsim-i şitâda kesirat üzere helak ve telef veya dûçar-ı maraz olmalarının sebebi evlatlarını soğuktan muhâfaza etmek hususunda veledinin cahil veya bikayd olmalarıdır.

Emrâz-ı kadimeye müddet-i medide mübtelâ olarak cilt ve vücûdlarının tevekki zail ve münkariz olan bi-çaregan hastegane gelince bu misillüler fertleri sebebiyle vücûdlarını ısıtmak için lazım olan maddeyi husûle getiremediğinden ağacı besleyen madde-i ahlâtın tatil cevelân ve cereyanı sâikasıyla yaprakları kuruyup düştüğü gibi bürûdetin ibtida-i zuhûrunda bitap ve bi mecal kalırlar.

Ezber müddet imtidad eden mutedil bürûdet kaviyyü'l-bünye ve kanlı vücûdlara pek muvaffıktır. Zira iştihayı açıp ef'al-i hazmiye ve hareket lahmeye ve cildiyei teshil velhâsıl tekmil-i vücûd ve zihnin üzerine bir te'sirat-ı hayat bahşa icra eder. Bilâkis şiddet bürudet vücudu tazyik ettiğinden mûcib-i zaafıdır. Hatta mevsim-i şitâda buzlar pek çok zaman imtidad ettikte ve vefayat pek kesir olur. Zira şiddet bürudet usûl-ü asabiyye üzerine te'sir ile cevelân-demi mâni ve hail olduğundan ef'al-i hazmiyeyi ve keزالik mâ-bih-il-hayatımız olan hararetin husûlünü kat' ve te'hir eder. Keزالik merkez cevelân-demden baid olup elbise ile muhat olduğu cihetle açıkta kalan âzâ en evvel tehlikeye duçar olur. Elhâsıl şiddetle imtidad eden bürudatın su-i te'sirden nâşî cereyan ve cevelân-dem tesaub ve te'hir ettiğinden kangrene illeti zuhûra gelir.

Bundan mâada bürudat-ı şedide insanın kuva-i maddîyesini tedricen kat' ettiği sebebiyle vücûd ziyâdesiyle gevşeyip fevkalâde bir nev'im insanı bil-istila ta mevtini bile mûcib olur.

Mütenasib el-bünye olarak sıhhat tâmme dâiresinde imrar-ı eyyam eden bir kimse elbise ve ağziye ile bürudetten husûla gülen netayîç muzıra ve ve vehimenin önünü alabildiği halde havanın kâffe-i derecat ve tebeddületına dayanmaya muktedirdir. Fransa etibbâ-i kadimesinden (Delil?) nam zat 1738 tarih-i mîlâdîyesinde Sibirya'da kain (Firanğa?) şehrinde insan ve hayvânâtın mîzan-ül hararenin kırk altı buçuk derecesine kadar bürudete dayandıklarını görmüş olduğu beyan etmiştir. Keزالik suvaran meşhureden (Revs?) ve (Kari?) naman-ı zevat kutbîyyine vaki olan seyahatlarında kırk yedi derece bürûdat dayanabilmeleridir.

Bulunduğumuz iklimde pek az def'alar bürudet şedide ve medide zuhûra gelmekte ise de aklım mezkûre en ziyâde şâyan-ı dikkat olan ahvali rutubet fevkalâde ve kesret-baran ve mevâsim ve havanın devran ve teveddûlat gayr-imuntazamasından ibârettir. İşte tehlike dahi iklimimizin ahval-i mahsusasından olduğu vech üzere havanın tebeddülât-ı nâgeh-zuhûrisinden neş'et ve tevellüd hatta bazı kere aynı günde pek çok türlü rüzgarlar ve zannettiğinden mîzan-ül heva dahi pek çok derecatı ibraz ettiği vaki olmuştur.

Hevanın şu tebeddülât-ı nâgeh-zuhûrisinden nâşî âlât-ı teneffüsiye hastalıkları mesela zatülcenb ve nezle-i sadr ve emsali ilel ve emrazın güna-gün zuhûra gelir. Filhakîka bid-defeatt tanzim ve tertip olunan müteaddid istatistiklerden müstedel olduğu vech üzere bu nev'i

hastalıklar şiddetle vefakat suret-i muntazamada icra-i bürudat eden aklimededen daha ziyâde mukim olduğumuz aklimde olduğu misillü bürudatın muhaffif ve fakat suret gayr-i muntazama da icra ettiği aklimde vukuu bulur.

Bununla beraber hava ve mevâsim in tebeddülât gayr-i muntaza ve nâgeh-zuhûrisinden husûle gelen te'sirat ve netayiç derakap his olunmayıp ekseriya vukuu bulduğu vech üzere uzun ve şiddetli bir kış ancak ilkbaharda sıhhat-i umûmîye üzerine te'sirini icra edebilir.

Nemnâk? ve kurak soğuk aynî derecede te'sirli iseler de nemnâk soğuk daha ziyâde muhil sıhhattir. Bununla beraber kurak soğuk dahi rüzgarla karışık olsa lâ-yetehammül olup bu misillü eyyamda pek büyük hastalıklar alamat-ı tenefüsiyye arız olur.

Şiddet-i şitâdan zuhûra gelen hastalıklar mevsim-i mezkûrede vaki olan tebeddülât kesire ve nâgeh-zuhûrisinden neş'et etmekte olup bürudat-ı ibtidâîyye hususuyla cilt ve vücudu zayıf olup soğuğa dayanamayan kesan hakkında nezle ve rai? ve emrâz-ı asabiyye misillü hastalıkları dâidir.

Kurak ve mümted olan bürudat ef'al-i cildiyeyi ihlal ve teğyir ve âlât-ı rai? ziyâdesiyle hararete duçar ettiğinden mütenasib el-bünye olan kesanın bile sıhhatini muhaldir. Rutubeti hâvi olan bürudet ise insah-ı bünneyi ve onun kâffe-i vezâifini ihlal ve tazyik ve binâenaleyh ceryan ve cevelân-dem ve ef'al-i hazmiyyeyi tasib ve tazif ettiğinden fakru'd-dem ve istiska ve sıraca ve verem ve iskorbüt? velhâsıl zafiyet-i bünyeden zuhûra gelen birtakım hastalıkları dâi olur.

Fenn-i tababet an be an terakkî ve tevessü sayesinde alelekser şubanmerdanın? ve mütenâsib el-bünye olan kesanın üzerine hakemini icra eden ilel iltihabiyye-i mezkûreye epeyce bir muvaffakiyetle mukavemet edebilirse de çok defa dahi emrâz-ı mezkûreyi büsbütün def ve izâleye gayr-i muktedir bulunduğunu ve hatta bu bapta icra olunan müdavatın ekseriya semeresiz kaldığı pek çok def'alar kemal-i hüzn ve esefle görmüşüzdür.

Mamafih ilm-i hıfzı's-sıhhat bu kabilden olamaz. Zira fenn-i tıp ile ilm-i hıfzı's-sıhhat miyanelerinde bir fark azim mevcut olmaya fenn-i tıp bir hastayı tedâvi ile sıhhatini iade ve onu teşfiye etmekten ibâret olan vazifesinde belki de ekseriya muvaffık olmazsa da bilâkis ilm-i hıfzı's-sıhhat dâire-i sıhhatte yaşayan bir kimsenin sıhhatini ibka-i muhâfaza ve zafiyet-i bünneyi def ile kuvvet vermek için tedâbir ve tekayyüdat-ı lazime ve hayat-bahşayı tavsiye vazifesiyle mükellef olduğundan tedâbir ve kavâid-i mezkûreye tevfik-i hareket eden kimsenin dâima maksat-ı mevzuya usûl ettiği meşhud uyun-u mesarımız olmuştur.

Binâberin bürudatın te'sirat-ı mazaresini dafi olan tedâbiri ilm-i hıfzı's-sıhhat tefhim ve beyan etmektedir ki tedâbir mezkûre en evvel hararet-i vücudun zevalinin önünü almak için suret-i kîfâyede sıcak tutan ve fakat pek ağır olmayan elbisenin istimalinden ve havanın

kolayca tebeddül ve teceddüd edebileceği ikametgah ve odaların mutedile suret üzere ısıtılmasından ve sâniyen husûl-ü harareti tahrik için etmek mat'ûmat ve tâlim-i vücûda dikkat ve elhâsıl bir muayese-i muntazama ittihazından ibârettir.

Melbûsat-ı havayı ıslah ve îlâ ettiğinden hava ne kadar soğuk olsa olkadar ziyâde kalın elbise iktisa etmek zarûrî ise de üst üste de pek kalın elbise iktisa etmekten tevekki edilmek elzemdir. Ancak adatın bir vazife-i mühimmeyi hâiz olduğu mâlûm âlemiyan olduğundan kaviyyü'l-bünye olan bir çocuğu sinin sabavetinden îtibâren yünlü ve fakat epeyce hafif elbise iksa ettirerek soğuğa alıştırmak fâideden hali olmaz. Bununla beraber evlatlarının vücûtlarını takviye etmek tasavvuruyla mevsim-i şitâda onların bazı âzâ-i bedeniyeleri çıplak bırakan bazı validenin eserine iktîfâ etmek caiz değildir. Zira mevsim-i şitâda vücûdun bir terfi çıplak kaldıkta cereyan-dem muhtel olarak vücûd daha ziyâde kesb-i zaaf eder ki bunun da alameti âzâ-i mezkûre derilerinin maî bir renk kesb ve derece-i hararetin dahi tenezzül etmesidir.

Tekmil-i iyalin halkını ihata ve muhâfazaya mahsus melbûsatın add edilebilen hane ve ikametgahları dahi irâde aram ve ikamet eden kesianın haneden huruçlarında havanın tebeddülât-ı nâgeh-zuhûrisinden dolayı hastalığa duçar olmamaları için mevsim-i şitâda pek çok istimak caiz değildir. Sıcaklık mutedil ve bir kararda olmalıdır. Bundan mâada odaları ısıtmaya mahsus olan mangal ve sobalar odanın havasını ihlal ve ifsad eden gaz menbai olmamalarına fevkalâde dikkat ve itina olunması pek muktezîdir. Zira havanın tahâretine âzâm-ı rûkn hayatımızdan olduğu bir nebzecek bile hatırdan tebid etmek caiz değildir.

Bahsimize gelince mevsim-i şitâda bil-nispe daha mukavvi mat'ûmat ekl ve tenâvül olunması elzem ettiği gibi hava ne kadar soğusa insanın vücûdunu sıcak saklayan hamur ve şeker veya yağla tehiyye-i istihzar olunan it'âmeden olkadar çok büyük iktâzâ eder. İşte bunun için der ki memalik-i şimaliyede sakin olan âhâli pek ziyâde iştiha ve kemal-i mesar ile meşrebeler dolusu pek ağır ve müteveffin yağlar içmeği bilzarur itiyad etmişlerdir. Mamafih kutuplardan hatt-ı istivaya gidildikçe ekl ve tenâvül edilecek mat'ûmatın miktarı dahi tedricen tenzil olunur.

Kezalik mevsim-i şitâdan müskirat-ı istîmalden ictinab ve tevekki olunması pek elzemdir. Kadim erbab ilm-i kimyası müskiratı insanın vücûdunu kızdıran meşrubat makamında add etmişlerse de bunlar pek büyük hita etmişlerdir. Zira meşrubat mezkûre insanın vücûdunu ısıtacak yerde pek ziyâde msoğutup kuvvet verecek yerde vücûdu tesmim ederler. Mütâlaat vakıamızın sıhhat ve hakikatini asrımızın en meşhur ve hâzık kimyagerleri ve ilm-i fisiyolojiya erbabı olan İngilizli (Reyesatisin?) ve Fransızlı (Düjardanbomtes?) ve (Odisre?) naman zevat biddefeât isbat ve tasdik etmişlerdir. İşte olzamandan îtibâren keşfiyat için kutbu şimaliye seyahat eden seyyahın baharatla mahlut olan müskirat yerine çay ve kahve istîmal

etmeye başlamışlardır ki bunlar bürudatın te'sirinden uyuşmuş olan usûl-ü asabiyyeyi ikaz ve tahrik ederler.

Elhâsıl mevsim-i şitâda bürudatın tesîrini def ve âzâla için hususiyle tâlim-i vücudu icra etmek pek zarûrîdir. Zira hareket-i vücudiye-i dâimiye cevelân-dem ve ef'al tenfisiyeyi teshil ve tecdit ettiğinden vücûd dâima sıcak kaldıktan başka derece-i hararet gittikçe tekessür ve tezayüt eder. Bilâkis oturmakla vaktini geçiren kimsenin ceryan dem ve ef'al-i teneffüsiyesi tesaub ettiğinden vücudu dâima soğuk kaldıktan mâada pek çok hastalıklara da dûçar olur.

Binâenaleyh batâet-i mânen büyük bir ayb-ı mezmum olduğu gibi kavâid ve tenbihat sıhhiyeye dahi pek mugayyedir.

(Franklin)

Ve Ulûm ve Fünun ve İlm-i İdare ve İlm-i Hıfzı's-sıhhat

(10 numaralı nüshamızdan mabad)

İlm-i kimya ve keزالik bilcümle mevcudat tabiyyenin taksimiyat selâsesi tabiyatın tetkîk ve tâmikiyle keşf ve ihdas olunmuştur.

Kâffe-i ulûm ve fûnun ve herbir tefekkûrat birer maksat ve ihtiyâcâta mübteni olduğundan her halûkârda insana bir san'at elzem ve dâima nâfidir. Tarih ve riyazat ve sanâyi nefise ve ulûm ve hükmîye ve emsali ulûm ve fûnunun kâffesini dahi insanın akıl ve zihnine birer murzia hükmünde olduğu gibi bir müşkil hel ve zamanda dahi tesliyet bahşederler. Hükemâ ve filozof-u kadimeden (Arşimed) ve (Kılar?) ve (Linne?) ve (Dekaret?) ve (Nivton) ve (Amper?) ve (Arağu?) ve (Duhumbuld?) naman zevatın ve daha sâir pek çoklarının ulûm ve fûnun ve sanâyi pek büyük şevk ve arzuları var idi. Hükemâ-i kadimeden (Kışarsen?) nam-ı zatın atanına rücu ve avdetinde kendisini büsbütün meşguliyet-i tarihiyeye verdiğinden ekseriya odasından dışarı çıkmaksızın ve hatta taam ve tenevvüm etmeksizin mütemâdiyen çalışmıştır.

Keزالik mütekaddimin meşhureden (Luri?) nam-ı zatın nakl ve hikayesine nazaran riyaziyyûn kadimeden (Diet?) nam-ı zatın (Rişliu?) kardinalinin îrad ettiği bir şey ile hal için üç gün bilâ-fâsıla mütemâdiyen çalışmıştır.

Mâlûm olduğu vech üzere her valideynin kendi evlatlarına hasen-i teveccüh ve muhabbetleri olduğu gibi bir müellif dahi meydana getirmek üzere tenzim ve tahririne senelerce çalıştığı esere fevkalâde dikkat ve teveccühü olduğundan mütekaddimin meşhureden (Kester?) nam-ı zat telifgardesi olan (Suides?) nam-ı eser nefisini tenzim ve telif ettiği esnada gecenin birisinde sâîkadan muhterik olmasından korkarak deregab yatağından sıçrayıp müsveddâtını yanına alarak beraberce yatmıştır.

Kezalik müverrihin-i kadimeden (Bovanokorti?) nam zat bir hayli seneler memuriyet seferiye icrasından sonra Lehistan’a ba-âzime köşe-i inzivaya çekilerek orada mütemâdiyen telif-i asarla meşgul olduğu esnada gecenin birisinde hârîk vukuyla teknil-i asar ve müsevvidatı ve onları muhtevi olan kütüphanesi muhterik olduğundan illam ve ikdarından kendisi dahi ferdası günü terk-i hayat etmiştir. Ve kezalik kıldeman-ı ehl-i danişten (Ruduki?) birçok seneler çalıştıktan sonra (İsveç) memaliğinin keşf ve asar-ı atikasını muhtevi olan eser-i mühim ve nefisini meydan intişara çıkarmak üzere iken eser-i mezkûr 1702 tarih-i mîlâdîsinde zuhûr eden (Orsal?) şehir-i hârî ki esnasında zayi ve telef olduğundan kendisi dahi ah ve figanla terk-i câme-i hayat etmiştir.

Kudemâ-i san’atkar-ı meşhureden (Ferine?) nam zat eserinin en mühim ve nefîsi hangisi olduğunu anlamak desisesiyle “(Paraksitil?) Kütüphaneniz muhterik olmuştur!” dediğinde mûmâileyh (Paraksitil?) “Eğer (Satır?) ve (Kopidun?) nam eserim muhterik olmuşlar ise halim yamandır” diye nida etmiştir.

Kadim müverrihin meşhureden (Senağ?) ve (Tasit?) nam zevatın nakl ve hikâye ettiklerine nazaran İtalya kralından (Tiber?) ile heyet-i iyanî (Labeynusu?) ve (Kasiyus Severus?) ve (Karamotyus Kordosu?) naman zevatın eserinin yakılmasına hükmettiklerinden merkuman telef-i nefis etmişlerdir. Cinore’nin? efkâr-ı batıleyi hâiz olan hükkâm-ı kadimesi ehl-i daniş kadimeden (Sirut?)’un teknil-i eserini müttekâdimin meşhureden (Kalveni?)’nin katl ve telef için istihzar olunan makteleye ilka ettirmişlerse de merkum (Sirut?) mesai fevkalâde sarfıyla bil-tesâdüf eser-i nefisesinden olup cereyan ve cevelân-dem maddesi hakkında mâlûmat-ı sârîhe ve vazıhayı muhtevi olan bir eserini kurtarabilmiş olmakla eser-i mezkûr birkaç muhterik olduğu halde elyevm memalik mezkûrenin kütüphane-i milliyesinde mevcut ve mahfuzdur.

Ulûm ve fûnun huzûzatını his ve kezalik hükemâ ve felâsifenin asar ve te’lifatını bid-defeat kırâatle telezzüz ve külübünü tefriç etmek yalnız ulûm ve fûnuna salık olanlara mahsus olmakla. Tevârihi ve ezmine-i kadime-i hükemâ ve felasifesinin asar ve te’lifatını kırâat ve mütâlâa ile onların tetkikat ve tecârib-i müktesebeleri sayesinde efkârımızı tenvir ettiğimiz gibi onların ihtirâat ve ef’al ve harekât-ı basiraneleri sayesinde zihin ve kalbimizi tevsî ve itila etmektedir.

Filhakîka bazı kere ömrün kısa olmasından teşekkî olunmakta ise de Tevârih-i kırâat ettiğimiz taktirde evâilde vukuu bulan bir takım ihtilal ve mekâtileler meşhud iyanımız olmaksızın asırlarca yaşamış olmalıyız? Ve bundan mâada bir seyahat tavîle makamında olan Tevârih-i kadimeden ensa-i hazırayı hıyanetten tahlis eden zevat-ı meşhure ve nümune-i fezâili

hüsn-ü ibret olmak üzere bil-ibraz bizi hırs şan ve şerefe sevk ve teşvik eden bir takım vaz' kanunlar ve hükemâ ve daha sâir ehl-i daniş olan zevat görülmekte değil midir?

Hükemâ-i kadimeden (Çiçerun?)'un serd ve ityan ettiği vecih üzere tabiatın tetkik ve tamikî huzûzat-ı hayatiyeden olduktan başka ahval-i meş'ume esnasında dahi teslit-bahştır.

Mûmâileyh (Çiçerun?) telifkârdesi olan (Akademin?) nam eser-i nefisinde nakl ve hikaye ettiğine nazaran (Tulya?) nam kızının vefat etmesinden dolayı dûçar olduğu ellam ve ekdarı meşguliyet-i siyâsiyyesinden keff yedle yalnız ulûm-u hükûmiye ile iştigal ile defedebildiğinden emr-i tâlim ve terbiyeye hidmet eden kâffe- meşagilden daha ziyâde nâfi ve ferah-bahş bir teferruç bulamadığını ve bir menfâ veya bir zindanda bile insanın ulûm ve fûnunla meşgul olarak pek ziyâde huzur ve rahatlıkla imrar-ı ömür edebildiğini kendi ve hemşehirlilerine alenen beyan etmiştir.

Elhâsıl ulûm ve fûnun ve sanâyi fezâil mâneviyyeden sonra dünyanın en büyük serveti add olunsalar sezâdır. İşte şu mütâlaata binaen kadim hukemâ-i meşhureden (Bakun?) nam zatın bihakkın serd ve ityan ettiği vecih üzer ulûm ve fûnun yüz üstüne bırakıldığı takdirde fahişelerin ekserisini nihâyet manastırları bile istila edeceklerdir. Bilâkis ulûm ve kanunla meşgul olan kimse huzûzat-ı sıhhiyyeye nâil olur. Bundan mâada meşguliyet-i mâneviyye insanın zihin ve vücudunu ihlal ve tagayyür ile pençe-i esaretine ilka ettiği kesarı helak eden bir takım emraz ve heva-i nefsânîyeden daha noksan na bi-hengam eclî mûcib olur.

Hükemâ-i kadimeden (Felatun) “Mutlu evvel âhâliye ki ehl ve muhib ilim ve mârifet olan bir hükümdarın zîr-idâresindedir” demiştir binâenaleyh biz dahi pâdişah-i insanîyet-perver ve şehriyar maârifkistar efendimiz şevketli Sultan Abdülhamid Han sani hazretlerinin zaman-ı saltanat-ı seniyyelerinde ulûm ve maârifin an be an tezayüd ve intişarı için kâffe-i vesâit ve tedâbir müessere mebzul ve râyegân buyurulduğundan dolayı şükranîyet ve ubûdiyetten aciz olduğumuz sebebiyle tevafür ömür ve iclal şâhâneleri dâî vacip el-edasını bir daha yâd ve tezkâr ederiz.

(Mabadı var)

İdare-i Beytiyye

(9 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

Teyakkuz.- Vekayi meş'ume ve mühlikenin önünü almaya muvaffık olmak için zükürün efkâr ve basiret-i müteyakkuza ile muttasıf olmaları muktezî ettiği gibi tâife-i nisvanın dahi müteyakkız olmaları lazımdır. Dahil dâire-i beytiyede ekseriya zaruret ve ızdırapat ve envâi hastalıklar zuhûra gelir ki ehl-i beyt olan nisâ teyakkuz ve basireti hâize değilse bu bapta çare saz olamadıktan başka kendisi dahi duçar-ı heyecan ve halecan olarak şaşıra kalır. İşte bu

mesellü cesaretsiz kadınlar bir müşekkel hal ve zaman vukuunda gâilesi halkına mezahir ve muavin olacak yerde herkesin merhamet ve usancını tahrik ederler. Binâenaleyh etfal inâsın müddet-i ömürlerinde esef ve yeisi mûcib olan vukuat ve himme-i zuhûra geldiğini bilerek onlara kemal-i cesaretle mukavemete istinasa mecburdurlar.

Gerek mânen ve gerek maddeten cesareti hâize olmayan kadınlar mesela bir örümcek veya bir damla kan gördüklerinde duçar havf ve halecân olduklarından nâşî dâima şâyan istihza olduktan başka vukuat ve hummaya tesâdüf ettiklerinde ittihâz edecekleri etvar ve harekât acaba ne derece şâyan-ı teessüf olacaktır?

Bu misillü korkak ve cesaretsiz kadınlar huy ve tabâatlarını ıslah edebilmek için vukuat müteessifeye tesâdüflerinde âdem-i kayd ve füturla aheste aheste tavır ve hareket ederek çare-i def'ini tefekkür ve icra ile vukuat nâgeh-zuhûriye kemal-i cesaretle mukavemet etmeleri elzem ve ehemmidir. Hususıyla böyle bir meşgul hal ve zamanda umur-u beytiyyenin cereyan-ı münteziimi tebeddül ve tagayyür ettiği taktirde ehl-i beyt olan nisâ basiret müteyakkîzane ile lazım ve lâıykı ve vech üzere tavır ve hareket etmekte mecbur ve mükellefedirler.

Bil-farz tesâdüfle bir misafir vürud veyâhut hanenin hizmetkarı mufârakat etse telaşe duçar olmak fayda vermez. İyisi böyle bir hal vukuunda suret-i serbestane ve müteyakkîzane de tavır ve hareketle vürud eden misafiri hüsn-ü kabul ve istikbal için muktezasını tertib ve icra ve umur-u beytiyeyi yüz üstüne bırakmamak için istifâ eden hizmetkar yerine ücret yevmiye ile muvakkıt bir hizmetkar ve şu meşgul hal ve zamanı def ettikten sonra suret-i dâimî de bir hizmetkâr tutmaktır. İşte tedâbir ve tertibat mezkûre icra olunduğu taktirde umur-u beytiye asla dâire-i nâzâm ve intâzâmından huruç etmeyip bir takım zam ve teşekkîyata asla muhil verilmez.

Ehl-i beyt olan nisâ eğer bed-mâzâc ve sabırsız değilse ve eğer vukuat-ı vehime misillü cüz'i ahvale tesâdüfünde asla duçar-ı heyecan ve halecan olmayarak umur-u beytiyyenin kâffesine de bu suretle nezaret etse iş bu teyakkuz ve basiret kendisine bir adet olduktan başka ailenin tekemmül halkının da refâhve saâdetini mûcib olur.

Elhâsıl bu misillü müteyakkuza ve ehl-i basiret olan bir nisâ dâima ferâğ-ı bâl ile imrar-ı eyyam ile vukû'ât-ı nâgeh-zuhûrinin ızdırabatından veyâhut me'mulin hâricinde olarak zuhûra gelen kâffe-i müşkilatın önünü almaya veyâhut ona mukavemete muktedire olur.

Sahib-i imtiyaz

Doktor Ütüçyan

Matbaa-i Ahtar

4.12. Sayı 12

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Gazetemizin darsaâdet için bir seneliği iki ve altı aylığı bir mecdiye ve vilayet için bir seneliği üç ve altı aylığı bir buçuk mecdiye'dir.	
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 2 kanun-i sani ve fi 14 kanun-i sani efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 12 fi 28 rebiyülevvel sene 1302
---	-----------------------------------	---

Beşaret Zat-ı Sıhhati Müdelleldir

1

Tabîyyun-u hâzikadan (Lavetr?) nam zevat “kalbini ala ve terfi etmedikçe insanı güzelletmeye çalışmayan” ve keزالik ve yana dar el-tababeti mualliminden (Barundi Fahtersalin?) nam tabib hâzık “insanın kalbini ıslah ve terfi etmeye muktedir değil ise keزالik emr-i muhâfaza-i sıhhatine uğraşmak” demişlerdir.

Filhakîka mâlûm-u âlemiyan olduğu vecih üzere hissiyat-ı batınemiz çehremiz üzerine aksetmekte olduğundan çehremiz bihakkın mirat kalb tevsim olunmuştur. Likamız vücudumuzu tahrik ve agva eden harekât-ı batineyi bîtamame aks-i endâz olduğu sebebiyle ar ve hicab ve huvf ve dehşet ve tahkir ve merhamet ve hiddet ve hazin ve sürur alameti mehlûmüz ve hatta ihtiyarımızın hâricinde olarak çehremiz üzerinde tasvir ve nakş olunur. Bununla beraber hissiyat-ı mezkûr bu kadarcık netîce husûlüyle iktîfâ etmeyip vücudumuz üzerine daha vahim ve muzır bir surette icra-ı te'siratla azam-ı erkan hayatımız olan dimağ ve rai? kalp ve karaciğer vesâire aza-i mühimmimizi ve onların vezâifini ihlal ve tagayyir ettiğinden başka bazı kere dahi onların tatil ve inkidaanı yani helaki mûcib olurlar.

Biddefeat tecrübe ile anlaştığı vecih üzere kâffe-i hissiyat ve infîlât-ı şedide ve nâkehâne ef'al teneffüsiye ve hazmiyeyi ve vezâif dimağya ihlal ederler. Şöyle ki bir havf ve dehşet-i nâkehânenin damarlarımızda mevcut olan kanların cevelân ve ceryanı tatîl ettiği gibi mamûlün

hâricinde olan sürur ve saâdetdahi nabzan kalbi teşdid yani yüreğimizde bir çarpıntı husûle getirir. Apansızın iyi veya fena bir haber aldığıımız esnada ef'al-i hazmiyemiz muhtel ve hususıyla mideye bir bihuzurluk hâsıl ancak şu muhazir ekseriya zaaf-ül-mâzâç ve usûl-ü asabiyye ve bünyeleri sehl-el-hârîk olan kesianın vücûdlarına arz olur.

Pek çoklarının mesruriyet-i fevkalâdeden münkadı el-nefs oldukları ve hatta vefat ettikleri biddefeat meşhud ayn-ı teessüfümüz olmuştur. Hiddet ve gazab dahi ayn-i netayic mazarret ve vehimeye münce olup hiddette bulunan bir kimsenin çehresinde alamet-i hiddet pek kolay müşahide olunabilir. Şöyle ki hışım ve hiddet arasında kanlar cereyan münteziminden bilhüruc her bir tarafa hücum ettiğinden dolayı damarlar sık sık ve suret gayr-i müntezimede ettikleri gibi gözler ateşfeşan bir halde giriftar olup zannedersek dışarı fırlamak üzeredirler. Bundan mâada çehremiz kırmızı bir renk kesb eder gayet har ve ağız köpüklü ve sedâ tanîn-endaz olur.

Diğer taraftan hiddet sâikasıyla kanlar gırtlığının? siyah kanı hâvi olan (Joküler?) nam-ı damarlara bil-hücum derinin altından feyzan ve neban ettiklerinden dolayı dimağ şu tahrikat ve harekât-ı şedideye tahammül edemediğinden vezâif-i nazikesi muhtel olarak kuva-i zihniyeyi teşvik ve ihlal eder.

Mâhâzâ hiddet bazı kerede hâlât-ı mezkûrenin büsbütün mugayyiri olarak muhazir husûle getirir. Mesela çehre sararır ve dudaklar tırer ve sadaa kesb-i zaaf ve damarlar hafif ve fakat süratle nabız eder ve ef'al-i teneffüsiye dahi pek ziyâde tasib ettiğinden zeban kekeler. Bu misillü muhazir ve uygunsuzluklar? ekseriya zaaf el-bünye ve mâhülyâlî kesana arz olur. Tarihte okunduğuna göre etibbâ-i kadimeden (Talyein?) nam zat hükemâ-i kadimeden (Rubespier?)'e hitaben (Dantun?)'un tasvirisini helak ediyor demiştir. Filhakıka mûmâileyh (Rubespier?) ekseriya pek çoğunu mahkûm kıldığı ayn-i mahkumede kendisi merkurum (Dantun?) tarafından mahkûm oldukta hasmının şu küstahlığından oldurca hiddet ve gazaba gelmiştir ki nutku münkadı ve kendisi dahi helak olmuştur.

İşte bu derece hışım ve hüddet-i insanın vücudunu serapa harekât-ı şedideye duçar ettiğinden ceryan ve cevelân demek intâzâmı zail olur. Şöyle ki demek unf ve şiddet esnasında zuhûra gelen yörük çarpıntısına mukavemet edemediğinden rai? ve kalbinin siyah kanı muhtevi damarların membaı olan yörük damarına rücu ve hücumla feyezân ve neban? ettiklerinden cerai? kadime patlar ve damarlar çatlar ve hatta sara nüzul illetleri zuhûra gelir. Hiddetin netayic mazarret ve vehimesinden birisi de insanın vücudunda bulunan ihlat ve seyyâlâtın fesat nâgehânisidir. Şöyle ki dem ve mağz ve leben kesb-i fesad ile tekmi-i vücûd üzerine sui te'sir ederler.

Tabiyyunun tasdiken beyanına nazaran yılanların zehri yalnız hışım ve gazapları esnasında ısırıkları halde icra-i te'sir eder. Kezalik Almanya etibbâsı hâzıkesinde (Fehtersalin?)'in tecârib edideye binaen beyanına nazaran kuduzlanmış kelbin zehri dahi bu kabildendir. Mûmâileyh tabibin berâ-i ispat bazı bunun misillerini nakl ve hikâye etmiştir ki ez cümle hiddetlenmiş bir ispatın ısırılmış olan bir genç zat tıbk kuduzlanmış kelbten ısırılmış misillü yedi gün mütemâdiyen musdârib olduktan sonra müteessiran vefat etmiştir.

Tabiyyun hâzikedan (Tisu?) nam zevatın nakl ve hikayesine nazaran sevda-men bir çocuk birkaç saat evvel hiddetlenmiş olan murzianın sütünü emdiğinden harekât-ı vücudiye-i şedideye dûçar olmuştur. Kezalik etibbâ-i hâzikedan (Boirhav?) nam zevatın beyanına göre çocuğun berisi hiddetini müteakıb bir murzianın sütünü emdiğinden sara illetine mübtelâ olarak eli nihâyete elumur illet-i meş'ume-i mezkûre ile muzdârib olmuştur.

Bundan mâada kâffe-i hissiyat şedide ameliyat cerahiyata ve cerahiyatın emr-i müdavatı üzerine de te'sirat-ı mazarret ve vehimeyi hâizdir.

Mesela bir uzvun ameliyat takti'yesi hiddet ve ahz-ı sâr ve meyusiyete dûçar olan bir hasta ve kezalik muharabe ve mukateleye şiddet-i şevk ve gayretle memlu bulunan asker hakkında dahi netayic vehimeye ve mazarrete münce olur. Hatta hasta gerek zihnen ve gerek kalben bir hal sükûnet ve istirahatta bulunmazsa hastalığa pek ziyâde müşkilatla tedâvi ve teşfiye olunur.

İnfîlât hazine çehrenin güzelliğini def ve imha ettiğinden başka zat-ı sıhhati ihlal ve tagayyürle ta insanın mertini bile mûcibtirler. Mesela hufv ve ilam ve haset ve pişmaniyet kuru kemik haline vaz edercesine tedricen insanı pek ziyâde zayıflandırdıktan sonra nihâyet helak ve telefını müeddi olurlar. Elhâsıl hufv bir insanın dûçar olduğu maraz ve illetini tevhim ettiği gibi ilel ve emraz sâireyi de dâidir. Bir hastanın vesvese ve rahatsızlığı ekseriya kes-i afiyet ve îfâkat etmemesinden birinci sebebi olduğu gibi ferh ve ümit dahi kesb-i îfâkat etmeye büyük bir çaredir. Mütâlaat mesrude-i ânifemiz hususuyla yara ve bereler hakkında bîkârca tecârible biddefeat ispat ve tasdik olunmuştur. Mâhâzâ en ziyâde calib-i dikkat olan nokta şurasıdır ki hufv-u hidd zatında birtakım ilel ve emrazın zuhûrunu dâidir. Bu cihetle sıhhat ve hakîkati asar-ı tabiyye-i müteaddidede suret-i sarihe ve vazihede mestur ve muharriz bulunmaktadır.

Etibbâ-i hâzike-i kadimeden mârru'z-zikr (Boirhav?) nam zatın şâkirdanında birisinin nakl ve hikayesine nazaran merkum fenn-i tababeti tahsil ettiği sırada mualliminin nakş ve tasvir ettiği ilel ve emraz alametini mesela mevsim-i şitada sıtma ve hararet ve mevsim-i seyfade dahi emrâz-ı asabiyyeyi hasen ile bundan dolayı ekseriya hufv ve vesveseye dûçar olduğundan takriben birisine devam ederseniz hemen fenn-i tababeti tahsilden feragat etmiştir. Bu misillü vukuat memalik-i muhtelif mekâtib-i tibbiyesinde her gün vuku bulmaktadır. Şöyle ki bir

hayli şâkirdan ilm-i emrazın tedris olunduğu sınıfâ bilterfî tefhim ettikleri her bir illet ve marazın alametini kendi vücûdlarında dahi hasen ettiklerinden fevkalâde muzdârib olmakta ve bu yüzden ekseriyası fenn-i tababeti muhassilden feraget ve bazıları dahi şu hâlde rağmen yine devam etmekte iseler de müddet-i ömürlerini envâi ekdar ve ızdırabat güna günle imrar ettikten başka nihâyet yalnız bir huvf ve vesvese sâikasıyla sülal illetine dûçar olarak vefat ederler. Darb-ı misal sırasında geçmiş olan “Sathı bilmek hiç bilmemekten daha fenadır.” Fıkrası hususuyla fenn-i tıb şâkirdanı hakkında pek doğru ve mukakkaktır.

Filhakîka huvf ve dehşetin te’siri oldurca şedid ve tehlikelidir ki tecârib fevkalâdeyi hâiz olan etibbâ-i hâzike bile tehalik mezkûreden pek ziyâde müşkilatla meun kalabilirler. Zira etibbâ-i hastalığa dûçar olduklarında tabip olmayanlardan daha ziyâde bihuzur ve rahatsız olurlar. Hatta mübtelâ oldukları emraz ve hastalıkların netayicini mütemâdiyen hatır ve hayal ettiklerinden hastalıklarının tevahhumunu bile müeddi olurlar.

İşte bu sebepten dolayı tabip olan bir hastanın emr-i müdavatı tabip olmayan hastaninkinden daha ziyâde müşkilatı dâîdir.

Şuracıkta beyan ve tekrar ederiz ki hufun netayi-i muzırası hususuyla ilel-i sariye esnasında zuhûra gelir. Filhakîka ilel-i sariye ve mahûfeye ekseriya kurban gidenler korkak ve vesveseli adamlar olduğu pek çok def’alar görülmüştür. Binâberin huvf ve dehşetin ilel-i sariyeye bir muavin oldukları ve bilâkis cesaret ve kuvvet kalbinin müdavat-ı fâika ve tedâbir ihtiyatiyye-i müessire makamında oldukları bir nebzecek bile hatırdan tebid etmek caiz değildir.

Bir hayli korkak ve vesveseli adamlar vücûdlarına pek ziyâde dikkat etmelerine rağmen yine ekseriyası vefat etmektedirler. Bilâkis diğer tarafta kolera ve emsalli ilel-i sariye zuhûrunda revz ve şeb mesâî ve ikdamat fevkalâde sarfıyla icra-i san’at eden etibbâ ve hastanelerde kemal-i sebat ve fedâkarı vücûdla çalışan cerrah vesâîreden yüzde doksan ve doksan beş bu misillü ecelden masun kalırlar ki sebebi mahza onların cesaret kulübü ve niyyat-ı kuvviyeleridir.

Bundan mâada ahvef ve dehşet kuduzluk illetini de zuhûra getirir. Tecârib-i adide ile biddefeat ispat olunduğuna göre kuvve-i mütehayyile değil yalnız illet müdhişe-i mezkûrenin kesb-i vehamet etmesine ila onun zuhûruna da sebep olur. Âsar-ı tabiyyede okunduğu vecih üzere yalnız kuduzlanmış olan kesianın hikâyat dehşet-engizini istima veya kırâat le pek çokları kuduzluk illetine mübtelâ olmuşlardır.

Ez cümle İngiltere’de tab’ ve neşr olunan (Britanya) nam tıp gazetesinde okunduğuna göre hizmetkarından birisi kelbin ısırmısından kuduzlanmış olan bir kimsenin vefat dehşet-engizini muhtevi olan hikâyeyi bil-kurrâi kendisi dahi kuduzlanmış ise de ittihaz olunan tedâbir

müessiresinde pek büyük müşkilatla illet-i mahûfe-i mezkûreden tahliskar beyan edebilmıştır. Elhâsıl insanın kuvve-i mütehayyilesi pek çok tasviratla memlu ve hususuyla tâife-i nisvanın usûl-ü asabiyyeleri pek nazik olduğundan yalnız huvftan envâi milel ve emraz güna gün zuhûra gelir.

Almanya etibbâ-i hâzikesindenden mârru'z-zıkr (Fahtersalin?) nam zevatın sert ve ityan ettiği vecih üzere pek çok süfla ve bi-çaregan sinin şebabetlerinde icra ettikleri muâşeret mezmume ve ef'al ve harekât mefrutanın netayic-i mazarret ve vehimesini mütemâdiyen hayalhanelerinde tasvir ettikleri sebebiyle kulübünde husûle gelen huvf ve dehşet onları birtakım ilel ve emraza mübtelâ kaldıktan başka helaklarını dahi mûcib olur.

İngiltere etibbâ-i hâzikesinden (Viekaud?) nam zevatın “sülal maveviyye” tesmiye ettiği hastalık huvf ve dehşetten ve ondan tevellüd eden ilel ve emrazdan ibârettir.

Hükemâ-i meşhureden (Epiktat?) nam zevatın sert ve ityan ettiği vecih üzere insana evcaa ve hastalık ve ne de ölümden değil ila huvftan korkulur. Zira ahvef-i sıhhat beşeriyenin adüvvi ekberîdir.

Filhakîka insanlar zafiyet bünyeden dâima teşekkü etmekte iseler de zafiyet kalbiyye-i mânev'îyyeye mukavemet etmelidirler. Zira şecceat ve cesaret mânev'îyye zat-ı sıhhat ve binâenaleyh beşareti dâîdir.

Elhâsıl huvf kuvve-i mütehayyilesi zayıf olanları envâi ızdırabat-ı asabiyye dûçar ettikten başka ilel-i sariye misillü sâirelerine de sirayet eder. Hatta bir mahalde tecemmü eden birkaç kesianın birisinin esnediğini müteakib diğerleri dahi esnediklerinden birisinin istendiği vakit “ay tembelliğini buna verme” demek darb-ı emsal sırasında geçmiştir.

Zikri sebkât eden tabib-i hâzık (Boirhav?) nam zevat (Haarlem?) şehrinin hastanesinde hastanın mübtelâ olduğu epeyce kesb-i vehamet etmiş olan illet-i sariyeyi tedâvi ettiği sırada ateşte kâzârtılmış olduğu bir demir parçasıyla mezkûr hastanede mevcut olan hastagandan herhangi düçar-ı heyecan ve halecan olursa onu ihrak edeceği tehditâtında bulunarak herkesin cesaret vermesidir.

Kezâlik gazetemizin nesh-i sâlifesinde münderiç-i tarih fenn-i tıb serlevhalı bendimizde muharrir olan meşhur (Mesmur?) nam zevatın mucâzâtı dahi bu kabilden bulunmuştur.

Hüzün dahi huvftan daha ziyâde zat-ı sıhhat ve beşareti muhel olduğu gibi bir beliyeye-i müthişe-i mahûfe misillü insanın vücudunun hal ve inkırazını müeddi olduğundan bunun dahi çaresi hıfzı's-sıhhat maddiye ve mânevîyyenin kavâidi tenbihatına kemal-i dikkatle tevfiğ-i hareket etmektir.

Filhakîka hazin bir adam çehresinin alamat-ı hoş-manzarası ve nazar ve tebessüm latifi mündefi olmasıyla değil yalnız çirkin elâlem ve ekdarı sebebiyle suret-i serbestanede teneffüs

edemediğinden dolayı cevelân ve cereyan-dem intâzâm hayat-bahşasını gayb ile ef'al-i hazmiye muhtel ve iştiha münkadı olduğundan ve bu yüzden derece-i kîfâyede tenevvüm edilmediğinden envâi ilel ve emraz güna gün ve hatta sülal illeti zuhûra gelir. İşte gazetemizin yedinci nüshasında münderiç “sülal ve onun esbâb-ı zuhûru” serlevhalı bendimizde dahi beyan olunduğu vecih üzere verem illetinin esbâb-ı vehimesinden birisi de hüzün haldir.

Şuracıkta birkaç sözde asrımızın en meşhur ve hâzık etibbâsı olup cemiyet-i beşeriye efradının gerek mânen ve gerek maddeten huzur ve rahatla imrar-ı eyyam etmeleri için revz ve şeb mesâî ve ikdamat fevkalâde sarf eden (Koğh?) ve (Pastor?) nam zevata hitaben nev'i beşerin günden güne tedennî ve inkırazını mûcib olan verem ve sıraca ve sara ve incitme beni ve cinnet ve daha sâîr zürriyetten zürriyete tevarüs ve intikal eden ilel ve emrâz-ı mahûfe ve sariyenin hususuyla zamanımızda asıl kurtlardan daha ziyâde te'sirat mazarret ve vehimiyesini icra eden îtibarı kurtları def ve izâle edecek derecede fenn-i tababetin terakkî edip etmediğini acîzan sual ederiz. Zira hakiki kurtlar ilel ve emraz mezkûrenin netayicinden ve bilâkis îtibarı ve mânev'i kurtlar esbâb-ı zuhûrundan olduklarından en evvel îtibarı kurtların vücudunu muhavvi ve nâbedid kılmak ehemmi ve caizdir.

Şu dediğimizi bir misal ile ispat edelim.

Gerek payitaht ve gerek vilâyatta biddefeat meşhud uyun-u teessüfümüz olduğu vecih üzere bir hayli genç zatlar sülal illetine mübtelâ olmayan eba ve valideynden tevellüd etmemiş iken müzaviceden birkaç sene sonra verem illetine dûçar olmaktaysalar bunun sebebi nedir? (Mabadı var)

Meşrubat

Kahve

Eski zamanlarda kahve ağacı (Bon?) tesmiye olunmuştur ki kadim mösyöler ve Yunanlıların beyanına nazaran en evvel yalnız Yemen ve Habeş'te mevcut olup muahharan Hindistan'a ve sonra Avrupa'ya bâde Amerika-i cunubiye nakl olunmuştur.

Kahve ağacı sekiz veya dokuz arşın irtîfânda olup senede iki defa alarak otuz veya kırk seneye değin mahsul husûle getirebilir.

Kahve çayı ve tütün misillü ahlak ve adatımızca bir nev'i ihtilal ikave hatta bazı malik siyaset ve umur politikıyesi üzerine bile te'siratını icra etmiştir. İş bu mahsul husûle geldiği memalik için bir vâridat sebata ve ashâb-ı arazı ve tecare dahi bir tecaret dâima membaı olup Afrika zencilerinin esareti kahvenin Avrupa âhâlisinin mâlûmu olduktan sonra zuhûr ve tahaddüs etmiştir. Zira kahve ağacının emr-i haresetini yalnız mıntıka-i harenin hararetine tehammül edebilen zürra-i menut ve mütevâkkıf olduğundan ve Avrupa âhâlisi ise nezaket ve

zayıat vücûdları sebebiyle hararet şedideye asla dayanamadıklarından Afrika zencilerinin kısm-ı aziminin esir makamında Amerika'ya nakl olunmalarına kahve ticâreti sebep olmuştur.

Kahve içmek adeti memalik şerkiye âhâlisinde pek eskidir. Hatta Paris kütüphanesi-i milliyesinde mevcut ve mahfuz olan bazı muharrerat ve kuyûdat-ı atikeden anlaşıldığına göre 875 tarih-i mîlâdîsinde memalik İbraniye'de kahve içilmiştir. Diğer taraftan mevârihin kadimeden (Jorjyus Yaskiyus?) nam zatın beyanına göre kahvenin istîmalî daha eski zamanlarda vuku bulmuştur. Şöyle ki mûmâileyhin nakl ve hikayesine nazaran mütekaddimin meşhureden (Abikail?) nam zatın hükkâm -ı kadimeden (Davud?) hazretlerine tertip ve ita ettiği meşrubat teskiniye kahven ibâret bulunmuştur. Ezmine-i baidede kahvenin kebab olmuş bir tuhmdan tehiyye ve istihzar olunan meşrubattan ibâret olduğundan Tevrat'ta lisan mûsevî üzere mestür ve muharrir olan kelime (Latin) lisanın (dostum?) kelimesine temas edip kavrulmuş tohum manasında istîmal olunmuştur. Hatta şimdilerde bile Avrupa'nın bazı memalik cenubiyesinde nohudu kavurarak kahve misillü pişirip içmek itiyad olunmuştur ki âhâli-i museviye-i kadimeden istîmal ettikleri mervi olan kahvenin dahi bundan ibâret olduğu ihtimalden baid değildir. Kahve midede bir hararet mutedile husûle getirdiğinden ef'al-i hazmiye tesehhül demâ suret-i serbestane de cereyan ve cevelân ettiğinden insan kahve içtikten birkaç dakika sonra fûruh ve gayret hissettiği gibi kuvve-i hafızası dahi hâriç-âzâde kuvvetli olur. Bundan mâada müskiratın buhar zâidini dafi olduğundan sarhoşluk aleyhinde dahi bir ilaç makamında istîmal olunabilir ve taamdan sonra içilen kahve pek büyük fâideyi mûcibtir.

Filhakîka alışanlar için değilse de bazı kere ve bâ-husus hafif bir taamdan sonra içilen kahve altı veya sekiz saat kadar nevmi hail ve dafi olur.

Kahvenin şu hassiyeti en evvel bir çoban keşfetmiş ise de bazı akval ve rivayete nazaran Arabistan'da erbâb-ı inzivadan birisi kahve ağacının tuhm veya yapraklarını ekl be tenâvül eden keçilerin fevkalâde sıçradıklarını bilmüşahide kırâat veya dua ettikleri esnada tenevvüm etmeleri için şâkirdanına kahve içirmek efkârına zahib olmuştur.

Şimdilerde pek mâlûm olduğu vecih üzere kahve nevmi dafi ise de sâir uykusuzluklar misillü vücudu yormayıp pek ziyâde ferahbahş ve huzûzatın mahsusaya dâîdir. Hatta afyon ile uyuşanlar kahve ile hal-i sebatan teyakkuz eder. Kahvenin en ala hassiyeti usûl-ü asabiyye ve dimağ üzerine hâiz olduğu te'sirattan ibâret olduğundan bazıları kahveyi meşrubat-ı zihniye ve diğerleri dahi gâzâ-i dimağa tesmiye etmişlerdir.

Kahve meşguliyet-i zihniye ile iştilal edenlerin kâffesinden pek faydalıdır. Zira zihni toplayıp mütâlaa yı serbest kılar. Kahvenin sarhoşluk alayhinde bir deva hükmünde olmasının

sebebi şudur ki müskiratın su-i te'siratıyla muhtel olan hissiyat-ı asilane-i dimaîyye? kahvenin hasen-i te'sirattan teyakkuz eder.

Filhakîka kahve çayı misillü meşrubat-ı lezize ve müntehibeden olup ahlakımızı ila ve terfî ve bilâkis müskirat-ı insanı bedhuy ve nifâkçı kılar.

Fransa kralı on üçüncü (Lui)nin zaman-ı hükümetinden îtibâren bir hayli üdeba ve hükemâ ve şura-i meşhurenin zuhûru ve ulûm ve fûnunun ahval-i maziyesine bin-nisbelerde ekserisi dahi bihakk kahvenin hasen-i te'siratına atıf ve isnad etmektedirler.

Fransa'da ilk defa olarak 1744 tarih-i mîlâdîsinde kral müşârûnileyh kahve içmiştir. Hükemâ ve filozof kadimede-i meşhureden (Humur?) ve (Felatun) ve (Virjil?) ve (Tisu?) ve (Horas?) ve (Rusu?) ve (Volter) ve daha sâir pek çokları kahve içmişlerdir.

Hükemâ-i kadimeden lisan-ı belagat ve fasâhatı hâiz olan (Mirabu?) kahveyi meşrubat-ı zihniye tesmiye ettiğinden minber hitabete çıktıktan evvel ifrat üzere kahve içti. Fransa imparatoru birinci (Napolyon) dūçar olduğu hastalığı esnasında kendi tabibine “kahveyi çokça içtiğim halde sancı ve rahatsızlık hissedersen de onlar pek hoşuma gelmektedir” demiştir.

Ezmine-i baidede bazıları kahveyi semiy muhtevi ve binâenaleyh zat-ı sıhhati muhaldir diye zannetmişlerse de hükemâ-i kadimeden (Fontenel?) nam zat kendi tabibine “kahvenin zehri muhtevi de olsa icra ettiği te'sirinin hiç mesabesinde olduğunu itiraf etmek caizdir. Zira seksen seneden beri kendi birkaç meşrebe dolayısı kahve içmekteyse de sıhhatim henüz muhtel olmamıştır” demiştir.

Kahve açlığı def etmek hasebiyle de hâizdir. Ekseriyasına bil-tecârîbe mâlûm olduğu vecih üzere taamdan evvel içilen kahve iştihayı kat eder. Yalnız kahve şurubuyla yedi gün yaşamayı bil-tücrûbe muvaffık olanlar pek çok def'alar görülmüştür. Memalik hare âhâlisinine gelince bunların dahi hararet ve meşguliyyete tahammül edebilmeleri için kahvenin pek büyük faydası vardır.

Çocuklara kahve içirmek pek muzırdır. Zira onların hâiz oldukları kuvve-i hasse-i asabiyyeleri kahve sâikasıyla tezayüd ve tekessür eder. Bununla beraber akıl ve zihinleri gibi teyakkuz eden ve kezalet sersam ve bihoş olan etfale hin hacette kahve içirmek ile bilir.

Tâife-i nisvanın dahi çokluk kahve istîmal etmeleri caiz değildir. Zira kadınlar zükûr misillü meşagil zihniye ile mşgul olduklarından hareket-i dimağiyeye pek o kadar muhtaç değildir. Binaanaleyh kahve etfalden evvel ihtiyarlara ve nisvandandan evvel zükûre elzem ve faydalıdır.

Mâhâzâ iş bu meşrubat faydayı mûcib olmasıyla beraber mazereti dahi dâî olup mazeret-i mezkûre gerçi pek hafif ve cüz'i ise de meskût anhu bırakmakta caiz değildir. Şöyle ki usûl-ü asabiyyelerini pek sehl-i el-tahrik olanlara (tâife-i nisvanın alel-umum bu

kabildendirler) yörük çarpıntısı verdiğiinden bu misillü kahveyi tefrit üzere istîmal etmeye mecburdurlar. Bundan mâada kahve istîmalini itiyad eden kimse birdenbire feragat etse veyâhut mutadi olan vakitlerde kahve içmezse başı ağır ve zihni tereddüd teşevvüş üzere olduğundan bir kere kahve istîmal itiyad edildiğinde artık eli nihâyete el-umum devam edilse caizdir.

Kadim ehille-i kâleminden (Madam Disuyenye?) “Kahve yine şakın ediyor” demekten maksadı kahve içmediği hade hissettiği bihuzur ve rahatsızlığı anlatmaktan ibârettir.

Kahveye meftun ve mecnun olanlara mâlûm olduğu vecih üzere sabahları yataktan çıktıklarında giriftar oldukları hüzn ve sersemlikleri kahve ile mündefi olur. Hatta pek çokları meşguliyet müstâceleleri arasında bile bir kahve içmek hecs ve hatrı hâizdirler. Halbuki bazıları ifrat üzere kahve istîmalini ukr ve mâyi tenasülûyle kat’ zail zan ve hatta tarihte okunduğuna göre İran devleti şah-ı haramlarından birisi akir kılmak maksadıyla alet tanesülünü kat’ etmek için sera-i halkının birisi yere yatırdıklarını gördükte bir muaheze-i ciddiye şedide ile mezkûr hayvana kahve içirilmesini onlara emr-u telbiye etmiş ise de kahveye atıf olunan şu mahazirin muhal ve batîle olduğu pek zahirdir.

En ala cins kahve Yemen kahvesi olup Avrupa’dan bil-vürud vilayet mezkûrede kain (Moka) şehrinin ismine mensup olan Moka kahvesinin taneleri ufak ve yuvarlak ve sarı renginde olur ve kabuğunda tek bir tane bulunur. Beyrut ve Yafa tüccarları Yemen’den vürud eden kahve çuvallarını bil-fek? cevâhir taharrî edercesine en ala cinsten olan sarı kahveyi yeşilden tefrik ederler. Yemen kahvesi az olduğundan yalnız hita-i Mısıriye’de ve bir de memalik mahrûse-i şâhâne istîmal olunmaktadır.

Avrupa’dan gelen ve yine Moka kahvesi tesmiye olunan kahveye gelince bu dahi Afrika’nın cihet-i şarkiyesinde nebat ve husül ile keزالık ufak ve yuvarlak taneli ve fakat rengi daha ziyâde sarı olur. Keزالık Hindistan’dan ve Japon’dan vürud eden kahveler dahi mezkûr kajve ile müsavi gelebilir.

Bu cins kahveleri çok kavurmak lazımgelir.

İkinci cins kahve (Martinik) ceziresinin ismine münasib olan Fransa’dan gelen (Martinik) kahvesi olup taneleri büyük ve yeşil rengindedir. Mezkûr kahve lezzetli olduğundan alelaide istîmal olunmaktadır. Lakin Amerika’nın (Antilles) adalarından gelen kahveler mesela (Heyeti?) kahvesi pek aşağı cinsdendir.

Binâenaleyh Yemen kahvesi râyihalı ve Martinika kahvesi daha lezzetli olduklarından onlardan ayrıca kavurduktan sonra miktar müsavi üzere yek-diğerine karıştırıp istîmal etmelerini kahve sevenlere tavsiye ederiz.

Kahveye alel-umum mesela arpa ve mısır buğday ve çavdar ve hindiba karıştırılmakta ise de mahsûlât-ı mezkûre kahvenin hassiyetini hâiz olmadığından onun lezzetini bozmaktan başka hiçbir şeye yaramaz.

Kahvenin fiyatı ğali olduğundan Avrupa'da kahveye birtakım hileler karıştırmakta ve hatta toprak bile katmakta iseler de bereket versin ki hil ve desais mezkûrenin çoğusu burada mâlûm değildir.

(Mabadı var)

----- Fâik Paşa

Ve (Della Suda) Eczahanesi

Gerek memalik Osmanîye'de ve gerek umum Avrupa'da pek mâlûm ve maârif olan meşhur (Della Suda) eczahanesinin iş bu nüshamızda münderiç olan ilannameleri bir fırsat ganîmet add ile eczahane-i mezkûr hakkında birkaç söz söylemek isteriz. Eczahane-i mezkûr değil yalnız orada fûrûht olunan bilcümle edviye ve maa-l-ilcâatın taravet ve nefasetinde ve her nev'i hile ve sahtekarlıktan ârî olmasında ila 1850 tarih-i mîlâdîsinde 35 sene makdem-i müessis bulunmasından dolayı fevkalâde calib-i dikkat ve ehemmiyettir.

Filhakîka mezkûr (Della suda) eczahanesi elyevm-i şehrimizde mevcut müessis olan eczahanelerin en meşhuru olduğundan başka Devlet-i Osmanîye'nin tevârih-i ispenci-yârîyesinde dahi bir mevki mühim zabt ve ihraz etmiştir. Zira eczahane-i mezkûr elyevm sahibi bulunan saâdetli (Della suda Françisko) paşa hazretlerinin peder-i aliyyeleri merhum Fâik paşa hazretleri tarafından biltesis merhum müşârûnileyh cennetmekan Firdevs-i aşıyan Sultan Mecid Han hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında vukua gelen muharebat muhtelif esnasında asakir-i Osmanîye'ye lazım olan bilcümle edviyye ve muaşecati vaktinde tedârik ve Devlet-i Aliyye-i Osmanîyye'ye daha sâîr hadematta bulunduktan sonra mekteb-i tıbbiye-i şâhâne meclisine âzâ-i nasib ve tâyin olunmuş ve hedamat-ı kesire meşkuresine mükâfata paşalık ve rütbesine nâil ve mazhar olmuştur ki tebea-i hristiyanîyye-i şâhânede ilk defa olarak emsali vuku bulmuştur. Merhum müşârûn-ileyhin şu muhte'sir tercüme-i ahvalini zikirve derç ettikten sonra maksadımız olduğu vecih üzere birkaç sözde eczahane-i mezkûr hakkında îrad edelim.

Mezkûr (Della suda) eczahanesi gerek Devlet-i Osmanîye'nin ve gerek umum Avrupa'nın tevcihini bihakk celb etmiştir. Bunun birincisi isbatı Paris'in en meşhur eczahanelerinden ve sülfatı keşf ve ihtirâa eden (Palletiyye?) fabrikasında imal olunan sülfatının doğrudan doğruya mezkûr (Della suda) eczahanesine vürud etmiştir ki sülfatoların en nefis ve müessiri budur. Bundan başka eczahane-i mezkûr sahibi saâdetli (Francisko?) paşa

hazretleri yirmi beş seneden beri ve mekteb-i tıbbiye-i şâhânenin eczacılık muallimi olduğundan mekteb-i mezkûrdan şimdiye kadar bi-şahadetname hüruc eden etibbânın velhâsıl memalik-i Osmanîye’de ispenciyarlık ile meşgul olan bilcümle eczacıların muallimidir. Binâberin yirmi beş otuz seneden beri ve kemal-i sadakatle icra vazife eden mevsim (Ciyonavil Yiprandi?) elyevm taht-ı müdiriyetinde bulunan (Della suda) eczahanesi bihakk şaban-ı medh ve sitayiştir.

Beyana hacet olmadığı vecih üzere mezkûr eczahane-i darsâdette Beyoğlu’nda Doğru Yol’da 169 numaralı mağazada kain olup Avrupa’dan gelen her türlü çelik şurupları ve mâden suları ve haplar ve edviye ve maa-l-ilcâat sâire ve en ila ve teneffüs cinsi olan (Pallatiyye?) sülfatosu ve âlât-ı tıbbiye ve cerrahiye orada mevcut olduğu gibi gerek ehveniyet fiyattan ve gerek taravet ve nefasetten ve gerekse reçetelerin süratle istihzar olunmasından dolayı eczahane-i mezkûre mürâcaat eden kâffe-i zevatın memnun ve müteşekkîr olacakları şek ve şüpheden azadedir.

(Della suda) eczahanesinde mevcut olan kâffe-i edviye ve maa-l-ilcâatın nefis ve hileden ârî olmalarının na-kabul inkâr olan bir ispatı da saray-ı hümâyuna lazım olan bilcümle edviyenin eczahane-i mezkûrdan tedârik olunmuştur.

Bu vesîle ile darsâdette kain olan meşhur (Caneni?) ve (Kasabyan?) ve (Elakiyan?) ve (Köçkiyan?) ve daha sâir eczahanelerden ve memalik-i Osmanîye’nin ahval-i ispenciyârî yesinden ve udviyye ve maa-l-ilcâattan ve eczacılardan sıralarıyla bahs ve beyan kılınacaktır.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam mâden suları “mide ve bağırsak hastalıkları” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazadan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nizam ve intizamında ceryanını te’min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

(RESİM: İlan I)

Kalyon ve çelik ve gazı hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru'z-zıkr “Poug” mâden suları terkibat-I mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları beraatına da takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tuzu muhtevi oldukları gibi onu terkip eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonattı şöyle

karbonattı manyezi tozlarından ibâret olduğundan Fransa'nın sâîr “mûcib-i zaaf olan” uşnan ve kalye tozlarını hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te'siratla onların fazıla-i hamzi def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilk semereden bit-tabî “vücûd ve bünye kesb-i kuvvet” ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru'd-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden suları ile kemalen mündefi olurlar.

İş bu mâden suları asıl memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır. (Ciyovani) kampanyası ecentası ve Beyoğlu'nda Doğru Yol'da (Della suda) eczahanesinde şişesi dört kuruş fiyatla fûruht olunur.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

(RESİM: İlan I)

Pek çok kesian sıhhata pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır tâamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “(Meyine?)’nin halis balık yağı hülâsası” asıl esmer balık yağı ne şeyden tertip olunur ise ondan mürekkebi ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassaları hâvi ise de anın mahâzirinden hiç birisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden ve vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “meyine şekerlemelerini veya (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “dâne-i meyye?”’yi suhuletle ehz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru'd-dem kemik hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keza çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müesserdirlere. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hin-i ehz ve istîmalinden pek büyük fayda görüleceği derkârdır. Umum-u depozitosu (J. Elyiprandi) mağazasıdır. Beyoğlu'nda Doğru Yol'da 169 numaralı (Della Suda) eczahanesinde fûruht olunur.

(Vern?) Katranı

1883 tarih-i milâdîsinde Amsterdam şehrinin serki umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kemalen suda münhaldır.” Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzetli bulunmakta iken “asıl hülâsa” olarak istihzar olunan

iş bu katran hasais şifâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’sîrini hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklarda tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazarratı dâî değildir.

İş bu katran pek müesser olduktan başka sâir mazarrat katranlardan da fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derununda olarak bir buçuk franga fûruhat olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki buçuk franktır.

Depozito-i umûmîsi (J. Elprandi?) mağazası olup Beyoğlu’nda Doğru Yol’da 169 numaralı (Della Suda) eczahanesinde fûruhat olunur.

Sahib-i İmtiyaz
Doktor Ütüçyan
Matbaa-i Ahtar

4.13. Sayı 13

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlunda tarla başında zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütüçyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te’hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 9 kanun-i sani ve fi 21 kanun-i sani efrenci sene 1884	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 13 fi 5 rebiyülevvel sene 1302
---	-----------------------------------	--

Teşekkürât

Yozgat sancağı posta ve telgraf memurinden Görgeçyan fetütlü Mihrân Efendi şehir-i mezkûrda kain olan bozuk karyesi Ermeni mektebine üç ve keza Amasya sancağı muteberan âhâlisinden Çakeryan hamiyetli Mıgırdığıç Efendi sancak mezkûr Ermeni mektebine bir nüsha “*sıhhat*” gazetesini ihda etmiş olduklarından efendi mûmâileyhime alenen teşekküratımızı arz ve izharla sâir zevat maârif-mendanın dahi efendi mûmâileyhimin eser-i maârif ve terakkîperverilerine iktifâ edecekleri memul kavimizdir.

Meşrubat

Arpa Suyu yahut Bira

İş bu meşrubatın tehiyye ve istihzar olunduğu nebatın arazi-i Osmanîye’de kesirat üzere husûle geldiğine rağmen biranın burada dahi istihzarı bereket versin ki tamim ve intişar etmemiştir. Bira külliyetle Almanya memalikinde yapıldığından orada herkes ifrat üzere istîmal etmektedir. Hatta Almanyalı bir kimse yirmi seneden beri bira istîmalıyla bu sene vasıl olduğu yüz bininci bardak birayı zî-niyetle şürb etmek istediğinden kâffe-i mensub at ve ihbasına bir mükemmel ziyafet küşide etmiştir.

Bira ezmîne-i kadimede dahi mevcut idi hatta eski Mısırlılar ve hazret-i Musî’nin? zamanında bira istîmal olunmuş ve (saki) ve (Post?) ve (Oysut?) ve daha pek çok isimler verilmiştir.

Bira alelade arpa ve (Hoblon?) tesmiye olunan niyetten tehiyye ve istihzar olunursa da bazı kere arpanın yerine buğday ve yulaf ve çavdar istîmal olunmaktadır ki bunlar yapılan bira pek edna cinstendir. (Bovyera?) ve (Vertinpurğ?) şehirleri fabrikalarında yapılan bira en ala cinsidir. İngiltere’nin dahi bir nev’i biraları vardır ki pek çok işportayı muhtevi olduğundan alelade istîmal olunan biralardan daha te’sirli ve ismi de (Porter?)dir.

İşte bu meşrubat âlât-ı bevlîye üzerine te’sirat-ı mahsusayı hâiz olduğundan idrarı tekessür şöyle ki ilk defa olarak bira istîmal eden kimse ceryan bekle mübtelâ olursa da belâd ve ateşfi? eder.

Bittecrübe anlaşıldığı vecih üzere bira göz ağrısına mübtelâ olanlar için pek büyük mazzareti dâîdir. Bira insanı mest edebilir hatta dâima ve ifrat üzere bira içenler afyon ahiz ve istîmal edenlerin ahval ve eşkalini kesb ederler. Zira biranın te’siri şarabınkinden daha ziyâde imtidat eder. Binâberin bira ve hususiyle İngiliz birası muhel sıhhattirler. Bundan mâada bira bazı kere idrarı mâni ve hail ve batın sancısını müeddâ ise de bir kadeh rakı mezkûr ancak aleyhinde ekseriya pek müessir bir devadır.

Müskirat insanın vücudunu zayıflatmakta iken bira bilâkis insanı şişmanlatır. Şu kadarki şişmanlık tabiatın hâricinde bulunmaktadır. Zira iç yağı vücudun her tarafına ale-seviyye inkısam ve tevezzu edecek bir de yalnız bağırsaklar üzerine tecmi ve tekun ettiğinden bu misillü şişmanların karnı fevkalâde şişkin olur. Almanyalıları bu ciheti bildiklerinden “*bira iç yağı hâsıl etmez*” derler. Kezalik Hollandalıların alel-ekser şişman karınlı olmalarının sebebi çok bira içmeleridir. Elhâsıl bira sıhhata nâfi değildir. Zîrâ meşrubat sâire misillü biraya dahi pek çok hileler karıştırılmaktadır. (Hevbelun?) den başka nebatla ve kezalik yer elması ve çavdardan yapılan biraların kâffesi dahi muhel sıhhattirler.

Bununla beraber dimağın üzerine icra ettiği te’sirinden dolayı biranın kutlu olduğuna itimâd hâsıl ettirmek efkârıyla bazı kere biraya ispirto ve kezalik afyon veya balık eti karıştırıldığından bu nev’i biralar nevmî daî ve külliye muhel sıhhattirler.

Binâenaleyh bira içmekten maksat eğer taamı hazmetmek ise bunun yerine hazmı kabil olan it’âme-i mukavviye ekl ve tenâvül üyle üzerinden tabiatın bereket üzer bahş ve ihsan ettiğini şehrimizin çamlıca ve kayış ve âlem dağları ve sarı yar ve kanlı kavak ve göz tepe ve kara kulak ve daha sâir hayat-bahş suları içmeği tavsiye ederiz.

Eğer Paris ve Londra ve Viyana şehirlerinin âhâlileri su içmeği çokluk ibtida etmişlerse sebebi bizde mevcut olan ferah-bahş ve sıhhata nâfi suların emsali onlarda nabüd ve onların içtikleri suların birtakım pislik ve muradlıklarla mesmum bulunan nehir sularından ibâret bulunmuştur. Derhâtur ettiğim vecih üzere Paris şehrinde ikamet ettiğim zaman her sabah nehirlerden birtakım insan ve hayvânât laşeleri çıkarılmakta idi. İşte Paris şehrinde istîmal olunan sular değil yalnız bu sebeplerle el-usret hazmı mûcib olan kireç ve birtakım ecsam-ı mâdeniyye-i mazarreye hâvi olduklarından zat-ı sıhhati muheldirler.

Elhâsıl Avrupa’dan gelen ve gazeteler vâsıtasıyla fevkalâde medh ve tavsiye olunan ve büyük büyük ünvanlar tahtında ve müzeyyin şişeler derununda bulunan birtakım bira ve şarap ve şampanya ve konyakların kâffesi değil mideyi takviye ala âhâlinin servet ve vâridatını iktibas etmek için ihtirâs olunmuş olduklarından bu hususta ala aldanmamalıdır.

Arpa suyuna dâir bu kadarcık mâlûmat itasıyla bala iktifâ birkaç sözde konyak⁷ hakkında îrad edelim.

Hazmı teshil eder ve sıhhate pek nâfidir zannıyla konyak istîmali şimdilerde memalik-i Osmanîye’de pek ziyâde intişar ve teammüm etmiş ise de şimdiki konyakların kâffesi dahi

⁷ Konyağın terkiyat ve nev’i ve hassiyetinden ileride bir tefsil-i bast ve beyan kılınacağından buracıkta onların bahsinden sarf-ı nazar kılındı.

ale's-seviyye muzır ve muhil sıhhattirler. Zira evâilde konyak istihzar için bağlar mevcut olması sebeple olzaman ala cins ve sıhhate nâfi konyaklar yapılmakta iken bir hayli seneden beri meşrubat-ı mezkûreyi hâsıl eden bağlar kor yediğinden şimdi halis konyak bulması pek müşkül ve belki de gayr-i kabildir.

Derhâtır ettiğim vecih üzere bundan takriben birkaç mah makdem şehrimizde şişesi beş kuruş fiyâtla binlerce şişe konyak satılmıştır ki bunların muhteviyatı on veya yirmi paralık isporta ile tilvin ve fakat mideyi ihrak ve duçar-ı hararet eden bir tamla ravhdan ibâret olup şişesiyle beraber takriben kırk veya atmış para diğer gün beş kuruşa fûruht olunmuştur.

Elhâsıl zekeri sebkât ettiği vecih üzere Avrupa'dan birtakım esami-i meşhur ile müzeyyen bira ve şarap ve şampanya ve konyaklar hem muhil sıhhat ve hem de telefât ve israfâtı dâî olduklarından onların istimâlinde rücuu ve feragât etmek elzem ve zarûrîdir. Bundan başka Paris ve Londra ve Viyana şehirleri âhâlileri misillü nedret suya asla duçar olmayıp gerek bevli? teksir ve gerek hazmı teshil eden ve gerekirse umul ve inkiyazı mûcib olan her türlü ila ve hayat-bahş sulara malik bulunduğumuzdan onlar kadar müskirat istîmalinde taht-ı mecburiyette değiliz.

Kahve

(12 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

Kahvenin sarf ve istihla ki günden güne her tarafta tezayüt etmektedir. Ahiren Fransa'nın ahval ticâriyesine dâir neşr olunan istatistiklerden anlaşıldığı vecih üzere Fransa da bir sene zarfında takriben 70,000,000 kıyye miktarı kahve ticâreti vuku bulup bundan 550,000,000 kuruş miktarı vâridat hâsıl olmuş ise de mekadîr-i mezkûreden 47,000,000 keyli gram kahve yalnız Fransa memaliğinde sarf ve istihlâk olunmuştur. Bundan başka memalik-i şarkiyyede ve Amerika'da sarf olunan kahvenin miktarı da pek kıymetlidir.

Her bir adet hadisin bidayet zuhûrunda müşkilata tesâdüften hali kalmadığı gibi kahve dahi pek çok vekayi ve müşkilata tesâdüf etmiştir. Şöyle ki 917 tarih-i arabisinde Mekke-i Mükerrreme mutasarrıfı Kahr bin nam zat olzaman bazı mahallerde içilen kahveyi şarap zannıyla külliyyen men' etmek üzere zevat-ı kanun-i şanesan ile memurin adliyeden mürekkep bir meclis-i kebir teşkiliyle kahve içmek için mezuniyet verilmesi caiz olup olmadığı meselesini taht-ı mezkûre oldukta heyet-i meclis reylerini istimai' etmek üzere bazı etibbâyı celb etmek ise de etibbâ-i mûmâileyhim kahvenin katiyyen muhil-i sıhhat olduğunu beyan ettiklerinde meclis-i mezkûr âzâsından bir hakim Bingazi'li bir tabib-i hâzık kahvenin mideyi pek faydalı olduğunu telifkardasında ispat ve tasdik ettiğini dermiyanla etibbâ-i mûmâileyhimin akvalini cerh ve tekzib etmiştir. Bunun üzerine aza-i meclisten diğer bir hâkim kendi ve tecârib mahsusa-i şahsiyesine binaen kahvenin şarap misillü insanı mest kıldığını ısrar

ittiginde heyet-i meclis böyle bir tavır ve hareket mezmume de bulunması muğayir kanun ve nâzâm olduğundan hâkim mûmâileyhin ayaklarına seksen değnek darb etmişlerdir. Bâde heyet-i meclis ile etibbâ bir karar itasıyla kahve içmeği ve hatta ahz ve itasını bile külliye men' etmiş olduklarından bunun üzerine İslam'dan birisinin kahve içtiği ahbar olunduğunda umuma ibret olmak için bir ay mücâzat merkum bir mürkeb üzerine bil-erkâb tarzilen enzar-ı ammeye vaz olunmuştur.

1580 tarih-i mîlâdiyesinde dahi hıttâ-i Mısriye'de hâkimin birisi kahvenin muhil-i sıhhat olduğunu bilâ-ityan kahve içmeği men' için sarf-ı mesâî ve iktamatta bulunmuşsa da mûmâileyhin rûfeka sî efkâr-ı vukusunda mahal kabilinden olduğundan merkumu istihza ve tayib etmişlerdir. Bununla beraber ulemadan birisi âhâliyi câmiye bilcelb hakiki bir Müslümanın kahve içmesi caiz olmadığını pend ve nasihat ettiğinde âhâli câmiden huruçlarında bilcümle kahve kahvehaneler üzerine bil-hücum orada mevcut olan kâffe-i âlât ve adavatı tahrip ve müşterileri de tahkir etmişlerdir.

İstanbul'da kahve istîmali 1517 tarih-i mîlâdisinde Sulta Süleyman hazretlerinin hıttâ-i mısriyeye zabt ve teshir ile ol-taraftan İstanbul'a kahve götürdüğü zamandan bedâî etmiştir. Abdülkadir hazretlerinin beyanına nazaran Habeşistan'da pek eski zamanlar kahve içilmiş olup oradan en evvel bir molla Mısır'a kahve nakl etmiştir. Müverrihin kadimeden (Rinal?) nam zat telifkardası olan Hindistan tarihi nam eserinde beyan ettiği vecih üzere kahve ağacı en evvel Habeşistan aliyyede bulunup on dördüncü asrın o ahirinde oradan Arabistan'a nakl olunmuştur. Mûmâileyh Abdülkadir hazretlerinin ilave nakl ve hikayesine nazaran olzaman Arabistan'da kain (Adn) şehrinde mukayyim olan Kemaleddin Mehmed nam şeyh 1500 tarih-i mîlâdisinde memalik-i İrani'yeye seyahati esnasında kahve ağacına tesâdüfle rûfekatinde bulunan şâkirdan-ı devrişânına ahşam üzere kahve içirdiğinden devrişan merkuman pek çok dualar etmişlerdir. Ve hicretin dokuzuncu senesi zarfında Mekke-i Mükerrreme şeyhleri ve şehir-i mezkûr âhâlisi miyanında kahve istîmali intişar ve teamüm etmiştir.

İş bu meşrubat mütekaddiminin meçhulu idiyse de yine olman kahvehaneler mevcut olup pek çokları birer sıcak meşrubat içmek üzere kahvehanelere mürâcaat ederler idi. Dersââdette kahvehanelerin küşadı 1553 tarih-i mîlâdiyesinde vuku bulup en evvel Halepli hâkim ve Şamlı şems naman kimseler kahvehaneler ihdas etmişlerdir.

Sultan Murad salis ve Sultan Mehmed rabi hazretinin zaman-ı saltanatlarında âhâlinin mülakat siyâsiyyeye girişmemeleri için bi-irâde-i şâhâne kahvehaneler sedd ve bend olunmuştur.

1685 sene-i mîlâdiyesinde Viyana'da en evvel (Kolsucen?) nam kimse kahvehane küşad etmiş ve Berlin'de dahi ilk defa 1729 tarihinde kahvehane tesis olunmuştur. Ve

Fransa'da 1673 tarih-i mîlâdîsinde Ermeni milletinden (Paskal?) nam kimse (Senjerman?) panayırında kahvecilik san'atını icra ettikten sonra Londra'ya bilâzize orada dahi kahvecilik san'atıyla meşgul olmuştur. Bunun üzerine Fransızlı (Parukut?) nam kimse merkum Paskal'ın? eserine biliktîfâ Paris'te bir kahvehane ihdas ve tesis etmiştir ki şimdiye kadar mevcut olup bir hayli meşahir hükemâ ve filosof mezkûr kahvehanede kesb-i şöhret etmişlerdir. Hatta (Volter?) dahi oraya gidermiş.

Çay

Çay Çin memaliğinde husûle gelen bir ağacın bacaklarından ibâret olup en evvel Japon ve bâde Brezilya'ya nakl olunmuştur. Çayın yeşil ve siyah renklisi aynı yaprak ise de yeşil çay kurduğunda siyah renk alır. Çinliler yeşil çayı diğerinden ziyâde tercih ederler.

Çay ceryan ve cevelân dimayı teshil ve takviye ve böyle tekessür ve biraz da târik ettiğinden usret hazmı aleyhinde alelade bir deva makamında istîmal olunur.

Çay dahi kahve misillü usûl-ü asabiyye üzerine pek büyük te'sirâtı hâiz olduğundan bir bardak çay içtikten sonra kuvve-i hafıza gayet keskin ve efkâr dahi cedid ve parlak olur. Ancak kahveden daha ziyâde numi defa etmek hassiyeti hâiz ise de meşrubat-ı mezkûrenin istîmaline menus olanlar ekseriya uykusuzluk bi-huzurluğunu hissetmişler.

İş bu meşrubat sin bûluğa eriştikten sonra vücuda fayda verdiğinden gerek erkek ve gerek kız çocuklara çay içirmek asla caiz değildir. Bununla beraber hâiz olduğu hassiyet inkıbazı sebebiyle ihtiyarlar için pek faydalıdır.

Ancak çay usûl-ü asabiyyeleri nazik olanlara baş ağrısı verdiği gibi onun ifrat üzere istîmali ekseriya mide ağrısı ve harekât-ı asabiyye ve uykusuzluğu dâî olduğu İngilizlerin pek mâlûmudur.

Çay istihzar olunduğunu müteakib içilmelidir. Zira çay uzun müddet suda kaldığı takdirde mezkûr su acı bir lezzet kesb eder.

Elhâsıl ağız tadıyla çay içmek isteyen kimse İranilerle tesis münasebatla onlardan mâlûmat almalıdır. Zira İraniler çayın ala ve nefis cinsini tanıdıktan başka usûlüyle pişirmenin yolunu da bilirler.

Avrupa'dan vürud eden emtia misillü çayların kâffesi dahi ales-seviye hilelidir. Hatta yeşil çayı siyaha boyamaktadırlar.

Bînâenaleyh siyah çayın en ala ve nefis cinsi yapraklarının uçları gümüş gibi parlak olan çaydır.

(Franklin)

Ve Ulûm ve Fünun ve İlm-i İdare ve İlm-i Hıfzı's-sıhhat

(11 numaralı nüshamızdan mabad)

(Baron de Şelermenig?) 1880 tarih-i milâdisinde Avusturya ve Macaristan hükumeti baş vekaletine nasb ve tâyin olduğunda “*iktidar alum ve fûnunda merkuzdur*” serlevhası tahtında bir nutuk belîğ iratla demiştir ki ulûm ve fûnun insanın kuva-i mâneviyyesini terfî ve tevessü itmesinden dolayı din ve mezhebe muğayir oldukları asla zinhar hatırdan bile geçirmek caiz olmayıp her bir ihtirâat ve muvaffakiyet fennîye azimet ve iktidar hârî kulade elhiyyeyi taktir ve tasdiğe büyük bir vesîledir. Zira ulûm ve fûnun mânen ve sâîlerle hakîkati mübeyyin olduklarından efkâr ve îtikadat batileyi tedricen def ve imha etmektedirler.

Kısm-ı Sani

Franklin'in Ömrü

Mütâlaat mutahassıra-i anifeden anlaşıldığı vecih üzere ulûm ve fûnunla kalıp ve izhanını tevsi ve ala etmeyenlerin huzur ve refâhhal ile ve sıhhat tâmmе dâiresinde yaşamaları pek müşkül belki de gayr-i kabildir.

Fransa üdeba-i meşhuresinden (Lafonten?) nam zatın sert ve ityan ettiği vecih üzere hakiki bir dost her bir şeyden müreccihtir. Zira usûl-ü muâşeret ve mümaşetemizin târik-i hissineye girmesi ve belki de kemal-i huzur ve refâh-ı hal ile yaşamamız hakiki bir dostun keffe-i ef'al ve hareketimizi suret-i halisane de müaheze ile teşebbüsât hasene icrasına teşvik ve bilâkis niyyat mazarretten rücuu ve feragat ettirmesine menut ve mütevâkkıf olduğu şek ve şüpheden ârîdir. Filhakîka tasvir ettiğimiz misillü bir dost tedricen nadir ve girân-bâr ise o yolda bir dost etinmekte pek müşkül olduğu sebebiyle bizim bu nev'i dostlardan addettiğimiz Amerikalı Franklin'in eserine iktifâ edilmek üzere onun mûcib-i ibret ve intibah olan tercüme-i ahvalini karîin-i kirâmımız hazeratının enzar ve mütâlaatına arz ederiz.

Ebna-i vatanı olan Amerika âhâlisi miyanında ve belki de dünyada mevcut olan kâffe-i milel ve akvam beyyininde namı ilelebed bâkî kalan mûmâileyhin Franklin pek edna ve fukara sınıfından olan bir iyaldan tevellüd etmiş ise de muttasıf olduğu cesaret ve fazîlet ve basiret ve idâre ve imsakı sayesinde pek büyük şan ve şöhrat kesb ettiği gibi umum-u cemiyet-i beşeriye efradına da gerek mânen ve gerek maddeten bir hayr ve sevapta bulunmuştur.

Filhakîka sunuf-u fukaradan olan bir kimsenin şöhrat-yâb alim olması huzûzât-ı fevkalâdeyi mûcib olmakla mesalik muttehizeleri her vecihle birer ders intibah hükmünde olan mûmâileyhin Franklin misillü daha birçok zevat-ı kerram hazeratının teracim ahvalları ileride yegan yegan kârîin-i kirâmımız inzarına arz edeceğiz.

Şimdi maksad-ı hayati mahza zürriyet-i müstakbeleyle bir numune-i ibret olmak ve onlara gerek mânen ve gerek maddeten muavenet etmekten ibâret olan Franklin'in tercüme-i ahvalini beş nazar-ı tetkîk ve mütâlâa dan geçirelim.

Mûmâileyhin fakr-u zaruret halde tevellüd etmişse de muttasıf olduğu sebat ve gayreti sayesinde nev'i beşer miyanında pek büyük bir mevki-i ahzar etmiş olduğundan kendisine gıpta ve haset eden zevata âtî üzere pend ve nasihat etmiştir.

“Baht ve tâlim dahi bana yardım itmiş ise ne suretle terakkî ettiğimi ve âleme gıpta-i bahş olduğumu tetkîk ve mütâlâa edenlere pek büyük fayda-i mûcib olduğum gibi benim gibi tıbbi ahvalde bulunanlara dahi epeyce nâfi bir ders olabilirim.”

Filhakîka ahval ve vukuat tenevvu ve tehâlif ederlerse de insan her ne hal ve mevkide dahi bulunsa mûmâileyhin Franklin'in eserine iktifâ ettiğinde pek büyük muhassenat ve faydaya nâil ve mazhar olacağı bikmandır.

Üdeba-i kadime-i meşhureden (Meyniye?) nam zatın beyanına nazaran mûmâileyhin Franklin ashâb-ı zekavetten olmakla beraber fazliyet ve istikamet râst-küyü ile dahi muttasıf ve meşhur bir zat idi.

Binâenaleyh mûmâileyhin Franklin tercüme-i halini tetkîk ve mütâlâa edenlere iffet ve basiret ve fedâkarlık ittihazını tenbiye ve tavsiye ile cenâbıhakkınnev'i beşere bahş ve ihsan ettiği akıl ve zihinlerini mahza su-i niyet ve tasvirattan tıbben add ve hissiyat haseneyi de insani fakr-u sefâlet e dûçar eden birtakım ağraz ve heva-i nefsanîyeden ictinaya hasr ve tahsis etmek caiz olduğunu ilavete serd ve ityan etmiştir.

Elhâsıl gayreb? ve idâre ve hayr ve sevap ve maâyîşe-i muntazama ittihazi ve emsaline teveccüh umûmîyi celb etmek hep insanın kemal-i huzur ve refâh-ı hal ile ve sıhhat tâmmе dâiresinde imrar-ı ömür etmesini mûcibtirler.

Mûmâileyh Franklin on yedinci asırda Amerika'da kain (Boston) şehrinde mukayyim olan fakir ve fakat gayet gayretli bir iyalın on beşinci evladı olup iyal mezkûr halkının taayyüş ve nafakası yalnız pederlerinin meşguliyet yevmiyesine menut ve mütevâkkıf idi. Mûmâileyh hâiz olduğu istidad ve kabiliyetine rağmen takriben bir sene kadar bir âlem hesab âlemi yanında taallüm ve tederrüs ederik on yaşında olduğu halde fitil kesmek veya mum imal etmek üzere mumculuk san'atıyla meşgul olan pederinin dükkanına müdavemetle hâiz olduğu dikkat ve zekâvet fevkalâdesi sayesinde pek ziyâde istifâde etmiştir.

Mûmâileyh Franklin ahval sabaveti hakkında hikâye-i atiyeyi nakl ve beyan etmiştir. *“Beş altı yaşında olduğum zaman panayır günlerinde giysen akçe ile malamal olduğundan derakab oyuncakçı dükkanına koşarak akçelerimi oyuncaklara sarf ederdim. Günün birisinde dahi yine oyuncak iştira etmek efkârıyla yola çıkmış iken yolda tesâdüf ettiğim bir çocuğun*

elinde gördüğüm düdüük pek hoşuma gittiğinden giysemde mevcut olan teknil akçemi o çocuğa verip düdüğü iştira ettim ve haneme gederik yukarı aşağı koşuşup düdüğü çaldığımdan validemden pek ziyâde istihza ve takdir olundum. Bunun üzerine lüzumsuz bir şey iştira etmek niyetinde olduğum sırada kendimce” düdüük için lüzumundan ziyâde akçe vermeyelim” diyerek akçemi idâre ile şu mebdeyi her dâima hatır ve hayalimden tavır ve te’bid etmediğimden az vakit zarfında ashâb-ı servetten oldum.

Halbuki mumculuk san’atı mûmâileyhpek muteber göründüyse de kendi istidadına muvafık olan bir san’at arkasından düşüp nihâyet kimi tâife lağna dahil olmak istediye de diğer evlatlarından berisi kimi tâifesi olduğundan mûmâileyh Franklin’in dahi böyle bir tehlikeli san’ata girmesine pederi mümanaat etti. Bunun üzerine istidâdını anlamak üzere mûmâileyhFranklen âlî iltivalı kandıracağı ve camcı ve biraz vakitte (Boston) şehrinde bıçakçılık san’atıyla meşgul olan ve şöhet fevkalâde kesb eden taiyyesinin yanına konulmuştur. Bununla beraber mûmâileyhin pederi bir taraftan tefehhüm edeceği san’atına mukabil istadinin talep ettiği icraati ve diğer taraftan dahi Franklin’in ilm-i ruhaniye ve Tevârih-i mukaddesiye tahsile fevkalâde şevk ve arzusu olduğunu görerek nihâyet ati bir matbaacı muayetine koymuştur. MûmâileyhFranklin bu suretle pek çok san’atlara duhul ve huruçla muttasıf olduğu fetanet ve zekavet fevkalâdesi sayesinde müteaddid san’atlar tahsil ettiğinden tekemmül ihtiyâcât ve levazemat şahsiyesini kendi eliyle husûle getirmiştir.

Mâhâzâ matbaacılığa fevkalâde istidadi olduğundan kaç hafta zarfında mahir bir san’atkâr olmuştur.

Mûmâileyh Franklin her bir hususta mümsek ve ehl-i idâre olup yalnız hububat ve meyve suyu ile yaşadığından velhâsıl her vecihle târik-i idâreyi ittihaz ve icra etmesi sebebiyle hükemâ-i kadime-i meşhureden (Adrisin?) ve (Luke?) ve (Sokrat?) nam zevatın eserini iştira etmiştir ki eser-i mezkûreden ne büyük muhassenat ve fâide istihsal olunabileceği iyan ve âşikâr dır. Bâde mûmâileyh(Baston) şehrinde mufârakatla (NivYork) şehrine bil-azime şehir-i mezkûrda kain olan bazı büyük matbaalara duhul ile olunduğundan daha ziyâde huzur ve rahatla taayyüş ettikten sonra (Filedelfiya) şehrine müteveccihen hareketle orada biraz müddet zaruret ve meşakkatle imrar-ı eyyam etmişse de çok vakit geçmeksizin yine iktisab servet ve vâridat etmiştir. Bundan sonra mûmâileyhFranklin Amerika’dan dahi mufârakatla Londra’ya müteveccihen hareket etmiş olup seyahat vukuasında mürur ettiği her bir şehrin ahlak ve adatından kesb-i vukuf ve mâlûmatla hem kendi şahsına ve hem de vatanına fayda bahş olmuştur.

Mûmâileyh Franklin Londra’nın iki meşhur matbaalarında müretteplik san’atıyla meşgul olduğu esnada sebat ve gayret ve idâresi sayesinde bütün rûfeka sına hasen-i ibret

olmuştur. Şöyle ki kendisi belki de yalnız su ile yaşayıp dâima mevcut akçesi olduğunu beyanla rüfeka sından rakı ve şarap istimaliyle burh tahtına girenleri tazir ve istihza ederin hikâye-i atiyeyi nakl etmiştir.

“Rüfeka ve ahibbama bu suretle hasen-i ibret olarak onları dâima istihza ve tazir etmem beni onların üzerine müteneffiz kılmıştır. Meşguliyetimde hâiz olduğum dikkat ve müdekkikliğim üstadımın pek ziyâde matlup ve arzusu olduğundan hiçbir vakit boş kalmaz idim ve her gün gayretle çalıştığım ve mes’ûdatı pek çabuk tertip ettiğimden en ziyâde müstâcel olan işler bana teslim olunur idi.”

İşte olzamandan îtibâren mûmâileyh Fanklin gerek kendi ve gerek rüfeka sının özür ve kûsurlarını suret-i dostane ve halisane de muaheze ve tayiple onlardan dâima birer ders intibah istihraç ve istifâde ile tab ve ahlakını günden güne ila ve terfî etmiştir.

Mûmâileyh Franklin yirmi bir yaşına kademnihâde olduğu 1726 tarih-i mîlâdîsinde yine (Filedelfiya) şehrine avdetle orada biraz vakit buğday ve un ahz ve itasıyla meşgul olduktan sonra yine bir matbaayı girerek matbaa-i mezkûreyi ıslah ve tevsi etmiş ve sonra dahi kendi şahsına mahsus bir metabe küşadıyla müteaddid gazete ve salnameler tabi ve neşr ve bunda ibna-i vatanına hadim olan birtakım mâlûmat ve darb-ı emsale derç ve tahrir etmiş olduğundan mütekaddimin meşhureden (Meyniye?) nam zat mûmâileyhi ibna-i vatanının en büyük mürebbilerden addetmiştir.

Mûmâileyh (Franklin) zevcesi hakkında bervech-i âtî nakl ve hikayette bulunmuştur. *“Zevcem benim için nezaket ve sadakat fevkalâdeyi hâiz olan bir refik makamında olup iş ve gücümde mütemâdiyen bana muavenet etmiştir. İkimizin de maksadı bir noktada müctemi ve müttehid olup mesâî ve ikdamatımız mahza yek-diğerimizi mes’ud ve bahtiyar kılmaya münhasır bulunmuştur.”*

Filhakîka nakl ve hikâyeye nazaran mûmâileyhâ (Madam Franklin) iffet ve gayret ve idâre ile muttasîfâ olmakla arzu ve niyetini zevcinin ittihaz edeceği karar ve tedâbirine tevfiğ ettiğinden aile mûmâileyhâ halkı elli sene mütemâdiyen kemal-i huzur ve refâh-ı hal ile imrar-ı eyyam etmişlerdir.

Mûmâileyhâ (Madam Franklin) zevcinin mağazasında kitap ve defterleri dikip durduktan sonra onları rabıtalı bir surette mahallerine devşirir ve hurdacıdan parça vere vesâire işтира ile hizmetkarlar yine kâğıt imal ettir ve umur ve husûsat beytiyeyi dâire-i nâzâm ve intâzâmında icra eder idi.

İşte bu suretle nâzâm ve intâzâmın hüküm ettiği bir ıyâlin ne derece huzur ve refâhhalde imrar-ı eyyam ettiği ayan ve âşikâr olmakla aile-i mezkûrenin etvar ve harekâtı ibret-i bahş âlemiyandır.

Günün birisinde mûmâileyhâ(Madam Franklin) takriben dört yüz elli kuruş kıymetinde olarak gümüş bir kaşıkla beraber fağfurî bir kadehle zevcine çay verdikte takdir ve tâzir göreceği zann ve tefekkür ile böyle bir vukuata mahal vermemek için konuşuları gibi kendilerinin dahi fağfuru? kadehle çay içmeğe lâıyk olduklarını beyan ve dermiyan etmiş olduğundan iş bu vukua ondan sonra mûmâileyhFranklin'in hanesine eşyayı zi-kıymet duhulüne sebep olmuştur.

Mûmâileyh Franklin'in bir ufak hikayesini? dahi bervech-i âtî zükûr ve derç ederiz. Şöyle ki mûmâileyh Paris'in (Pasi?) nam karyesinde köşe-i inzivaya çıkılmış iken atideki mealde bir mektup ahzetmiştir.

Efendi. Elyevm bir zebân-ı tesliyyet-bahş ve bir dost fedâkariya muhtaç bulunmakta olduğumdan hepsinden evvel zât-ı âlîyelerine mürâcaatı tercih etmişimdir. Ahval meş'ume ve zaiyat azime âcizlerini ve iyalimi harap ve per-perişan etmiş olup 5000 kuruş miktarı bir meblağ ile işlerimi tesviye ile acizleri misillü ehl-i arz bir kimsenin şu hal-i sefâle ve per-perişan tahlis gariban edebileceği ümidindeyim. Binâenaleyh meblağımız bevrî acizlerine ikraz etmelerini bil-istirham inşallah-u taâlâ gayret ve mesâî acîzanem sayesinde meblağımız bevrî an-kârib te'diye ve ifâ ederim.

Buna cevaben mûmâileyhFranklin mektup atiyi tahrir ve irsal etmiştir.

Efendi. İstikraz etmek istediğiniz meblağı zât-ı âlîyelerine itadan aciz olduğumu zira bu bile fakir bir adam için meblağımız bevr pek külliyetli ettiğini teessüf azimmeyle beyanla beraber işlerinizin sırasına girdiği taktirde tediye tesviye etmek adınıza istinada meblağımız bevrî başkalarından tedârikle zât-ı âlîyelerine ita ve teslim edecekse de her mukrizin hakkı olduğu vecih üzere bendeniz dahi usûl-ü tesviyeniz hususunda bervech-i âtî bazı şereati teklif ederim.

Şöyle ki meblağ ânîfi tediye iktidarınız olduğu taktirde senin gibi ehl-i arz ve namus olan ve ayn-i ahval meş'ume ve musibette bulunan bir kimseyi bulup size teklif ettiğim ayn-i şerâitle ona teslim etmenizi şöyle ki meblağımız bevr-i muhtacın ve bî-çaregane asırlarca bir ana makamında kalmasını talep ve teklif ederim. Filhakîka meblağımız mezbur bu suretle iki seneye değin beynel biçaregan duran ve ceryan etmiştir.

(Mabadı var)

Tashih

Geçen nüshamızın iş bu son sahîfesinde münderic olan “Fâik Paşa ve (Della suda) eczahanesi” serlevhalı bendemizde merhum müşârünileyhFâik Paşa'nın mahdumu saâdetli

Zaroz Paşa hazretleri yazılacak yerde sehven merhum müşarünileyhin namına olarak Françisko Paşa yazılmış olduğundan tashih keyfiyete ibtidar olundu.

Kezalik bend mezkûrda Dersaâdet ve bunun oğlunda kain meşhur eczahanelerin istîmalerini zükûr ve taaddüd ettiğimiz sırada pek oğlunda doğru yolda vaki meşhur (Kanzuk) eczahanesi sehven unutulmuş olduğundan ikmal-i keyfiyete ibtidar kılındı.

İhtar

Selanik'ten 17 kanun sani sene 300 tarihiyle müverrah ve “*muhib-i maârif*” imzasını hâvi olan bir mektupla melfuf bulunan es'ile ve ecvibeyi muhtevi bir makale-i tıbbiye ve asıl uyun iftiharımız olduğundan makale-i mezkûranın mütebâkisinin tarafımâzâ irsal olunduğu takdirde neşrine mübâşeret olunacağı beyan olunur.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam mâden suları “*mide ve bağırsak hastalıkları*” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazadan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te'min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

Kalye ve çelik ve gazı hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru'z-zikr “Poug” mâden suları terkiyat-ı mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litrede takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkib eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonattı. Şöyle ki karbonattı manyezi tozlardan ibâret olduğundan Fransa'nın sâir “*mûcib-i zaaf olan*” uşnan tozları hâvi mâden sularından bâlu civa müreccehtir.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te'siratla onların fazla hazmı dafi ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilkin semereden bit-tabî “*vüüd ve beniyye kesb-i kuvvet*” ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru'd-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden sularıyla kamilen mündafi olurlar.

İş bu mâden suları asıl memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesan sıhhate pek ziyâde nâfi olan balık bağıının ağır tâamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “(Meyine?) nin halis balık yağı hülâsası” asıl esmer balık yağı ne şeyden tertib olunur ise ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de onun muhazırından hiç birisi de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden ve vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “Meyine” şekerlemelerini veya (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “dâne-i meyye?”yi suhuletle ehz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem kemik hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müesserdirlere. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hin-i ehz ve istîmalinden pek büyük fayda görüleceği derkârdır.

(Vern?) Katranı

1883 tarih-i milâdîsinde Amsterdam şehrinin serki umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kemalen suda münhaldir.” Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzetli bulunmakta iken “asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şifâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’sîrini hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklarda tehlikeyi mûcib bir afüvvenet* husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazarratı dâî değildir.

İş bu katran pek müesser olduktan başka sâîr mazarr katranlardan da fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derununda olarak bir buçuk franga fûruhat olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki buçuk franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîsi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruhat olunur.

Sahib-i İmtiyaz
Doktor Ütüçyan
Matbaa-i Ahtar

4.14. Sayı 14

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlunda tarla başında zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 16 kanun-i sani ve fi 28 kanun-i sani efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 14 fi 12 rebiyülevvel sene 1302
--	-----------------------------------	---

Süt

(Boşarde?) ve İlm-i Hıfzu's-sıhhat

Sütün et'ime-i mâyi'adan olduğu herkese mâlûm olmakla beraber sâîr bilcümle et'ime-i mâyi'a ve sulhiyyenin terkibatına dahil olduğundan kâffe-i mat'ûmatın en mühim ve en ziyâde sıhhata muvafık olanıdır.

Nash sâlifemizde dahi beyan kılındığı vecih üzere insan hâiz olduğu terkibat-ı vücudiye mahsusası sayesinde her türlü et'imeyi ekl ve tenâvül ile tağdiye-i vücûd edebildiğinden şöyle ki hayvânât ya yalnız atla veyâhut yalnız nebatla yaşamaktalar iken insan gerek hububat ve nebatat ve gerekirse lahmeyat?la yaşadığından kâffe-i hayvânâtın en mükemmelidir.

Halbuki insan her türlü me'külatla dahi yaşayabilirse de her yediği tâmmedan ayn-i gâzâ ve kuvveti bulamaz. Mat'ûmatın kâffesinin dahi gerek terkibat ve hasâisi ve gerek derece-i hazm ve usûl-ü tabhları hıfzu's-sıhhanın en mühim mesâilinden olup onların kâffesinden de yegan yegan ve bir tafsîl-i bast ve beyan etmek ehemm ve elzem ise de süt kâffe-i mat'ûmatın esâsı terkip ve mevlidi olduğundan şuracıkta en evvel ondan bahs ve beyan edeceğiz.

Bahsimize şuradan evvel insanın niçin kendi birkaç kere tâmmeye ittiği hakkında birkaç söz îrad edelim. Mâlûm-u âlemiyân olduğu vecih üzere tâmmeye etmekten maksat doymaktan ibâret ise de ne suretle doymak caiz ettiğini bilmek en mühim meseledendir.

İşte kâriîn-i kirâmımız hazeratına bil-iftihar arz ve beyan ederiz ki maksadımız müttehize olan iş bu misillü acîzanemizde kemal-i sebatla alelade hıfzu's-sıhhatte ve onun ecza ve esasi olan fenn-i teşrih ile ilm-i fisyolociyada bî-tevfike teali suret-i kîfâyede terakkî edilerek insan kemik ve et ve deri ve sinir ve damarlardan mürekkep ve başında bir dimağ ve sadrında iki akciğer ve onların miyanında bir kalp ve batnında miâ ve karaciğer ve dalak ve iki böbrek mevcuttur ve siyah ve kırmızı kanlar pek ince ve nazik damarlar var ve derininde olarak vücudun her tarafında duran ve ceryan ederler velhâsıl insanın vücudu kava-i hamse-i zahire yani kuvve-i basire (göz) ve kuvve-i samia (kulak) ve kuvve-i şamme (burun) ve kuvve-i zaika (damak) ve kuvve-i lamiseyi (cilt) hâiz olup insan el ile çalışır ve ayak ile yürür ve dil ile tekellüm eder demekten insanın terkibat benesi? anlaşıldığı kolayca meydan vuzuha çıkacaktır. Zira halet ve husûsat-ı mezkûrenin kâffesi dahi insanın terkibat-ı teşrihiyesinden ibârettir. Bununla beraber sıhhat tâmmeye dâiresinde yaşamak yani hıfz-ı el-sıhhiyyeyi tahsile muktedir olabilmek için yalnız insanın terkibat-ı teşrihiyye-i vücudiyesini anlamak kîfâyet etmeyip terkibat-ı kimyeviye-i bedeniyesinden dahi mühimme-i imkân kesb-i vukuf ve mâlûmat etmek elzem ve zarûrîdir.

Binâberin insanın ecza ve âzâ-i bedenisi aksâm azimesiyle su ve envâi kireç ve soda ve potas ve kibrit ve kükürt emlahından ve bağ ve şeker ve yumurta beyazı mayasından (Albümin) ve daha sâir mayat ve ihlat ve siyaletten mürekkep olduğunu bilmek caiz olup husûsat-ı mezkûreyi de fenn-i teşrih kimyevi tefhim ve beyan eder.

Bundan mâdaa insan gerek çalışsa ve gerek istirahat veya tenevvüm etse her yirmi dört saatte vücudunu terkip eden ecsam ve seyyâlât muhtelifeden bir mikdarını vücûdundan def ve ihraç eder.

Binâenaleyh dâire-i sıhhatte imrar-ı eyyam etmek isteyen kimsenin (herkes dahi huzur ve rahat bedenle yaşamak ister ise de hayfa ki pek azları sıhhatlerini muhâfaza etmek usûll ve tedâbirini bilirler. İnsanın günde birkaç kere tâmmeye etmesi bir tefric veya adete mebni değil illa el-câat ve ihtiyâcât tabiyeden olduğundan niçin ve ne suretle ve ne zaman ve günde kaç defa tâmmeye etmek caiz olduğu cüda dikkat ve ehemmiyet fevkalâdeye alması farzdır.

Filhakîka insan gerek sebavet ve gerek tifuilet ve gerek şebabet ve gerek kühûlet ve gerekirse şeyhûlet halinde bulunsa veya tâife-i inas veya zükürdan olsa tagazziye ve neşv ve nümâ-ı vücudu için tâmmeye mecbur ise de her sinin kendisine mahsus tâmmı vardır. Şöyle ki bir tıfıl nevzad-ı tâmmeye başladığını dişlerinin hâsıl olacağı zamana değin yalnız süt ile

beslendiği gibi mütenasib el-bünye olup dâima çalışmakta olan şebanın dahi her türlü it'âmeyi ekl ve tenâvül etmeleri caizdir. Mat'ûmat üzerine şu nazâriyet muhtasaramızı serd ve ityan sırasında şurasını dahi beyan ederiz ki her sene mahsus olan tâmmen ekl ve tenâvül olunması onların envâi kümeyletlerini tebdil ve tagayyir ve zam ve tenezzül edilse caiz olduğu gibi ekâlîm hakkında dahi ayn-i ahval cârîdir. Şöyle ki ekâlîm harede ekl ve tenâvül edilen ve sıhhate nâfi olan mat'ûmat ekâlîm burada da muhel sıhhattirler. Ve bilâkis memalik burda da istîmal olunan mekulat memalik harre âhâlisi için muzır sıhhattirler. İşte bu hususa binaen her mevsimde mat'ûmatın gerek mikdar ve gerek envâince tehalûf ve tebeddül etmesi caiz edeği katiyyen ve tasdik olunmuştur.

Binâenaleyh balada beyan olunduğu vecih üzere tâmmen etmekten maksad değil batınımızı emla ala vücudumuzu tağziye etmekten ibâret olduğundan emr-i tağziyenin sûretle icra olunması caiz ettiğinin her bir şeyden evvel bilinmesi ehemmm ve elzemdir.

İşte bu husus meselenin en mühim noktasından ibâret ve binâenaleyh mat'ûmat hakkında umum-u cemiyet-i beşeriye efradının en evvel bileceği şeylerdendir. Zira bir ferdin dâire-i sıhhatte yaşayıp yaşamaması mahza nafaka-i yevmiyesinde menut ve mütevâkkıf olduğu gibi bilcümle milel ve akvamın velhâsıl umum-u cemiyet-i beşeriyenin derece-i terakkîyat veya inkırazı onların ekl ve tenâvül ünü itiyad ettikleri mat'ûmatın kümeylet ve envaine menut ve mütevâkkıf olduğu na-kabil inkâr mevadındır. Hatta meşâhîr-ihukemâdan birisinin bilmütâlaa sert ve ityan ettiği *“tâmmenî târîf ile ne ahvalde olduğuna hüküm edeyim”* fıkrası pek sahih ve muhakkaktır.

Sıhhat umûmîyeye dâir biddefeat tanzim ve neşr olunan istatistiklerle isbat ve tasdik olunduğu vecih üzere en ziyâde süt ve yumurta sarf ve istihlâk eden âhâli nâil servet ve terakkî olduktan başka kaviyyü'l-bünye ve şevk ve gayret fevkalâdeyi hâiz velhâsıl tul-müddet huzur ve rahat bedenle imrar-ı eyyam ettikleri gibi kolera ve humma-i tifoidi? ve bunlara mümasil illel-i sariye zuhûrunda da sâîrlerinden daha az duçar tehlike ve mazarret olurlar.

Binâberin bilcümle milel ve akvamın velhâsıl umum-u cemiyet-i beşeriye efradının kâffe-i esbap terakkîyat veya inkırazı mahza onların istîmalini itiyad ettikleri mat'ûmatın envâi ve kümeyletine menut ve vâbeste olduğu gibi mevalid-i servet ve vâridatın tekessür ve tezayüdünü ve sıhhat ve tul-ömrü te'min ve takviye etmek için de mat'ûmatın pek büyük te'siri olduğundan beyne'l-avâm doymak ve fence tagazzîye-i vücud etmek demekten ekseriyasının tefhim ve icra ettiğine rağmen değil mide ve miâyı imla el-bedenimizde mevcut olan envâi ecsam ve anasır-ı mâdeniye ve hayvaniye ve nebatiyeden ve emlah ve ahlat ve siyalât-ı muhtelifeden yirmi dört saat zarfında vücudumuzdan def veyukarıda ihraç ettiğimiz miktarında telakkî mâfat etmek anlamak icab eder.

İşte ekl ve tenâvül ettiğimiz kâffe-i mat'ûmatın envâi ve mekadirine fevkalâde dikkat ve itina etmek ve tâbir ahirle yediğimiz neden ibâret ve mürekkep ve ne mikdar tâtme etmek caiz ettiğini ve ne suretle hazm olanabildiğini anlamak elzem ve zarûr olduğundan şuracıkta en evvel et'ime-i mukavviyenin hangilerden ibâret ettiği suali vârid hatır olur. Mütâlaat anifeden müstedel olacağı vecih üzere insanın vücudunu terkip eden ecsam ve anasır-ı mâdeniye ve nebatiye ve hayvaniyeden yani ihlat ve siyalet ve imlah muhtelifeden ve yağ ve şeker ve yumurta beyazı mayasından (Albümin) kalil veya kesir bir miktar muhtevi olan et'ime mukavvidir.

Binâenaleyh kesret üzere ve en ziyâde ecsam anifeden muhtevi olan et'ime en ziyâde kuvvetlisidir. Mesela süt yumurta kâffe-i nebatat ve hamir veya ve şekerden velhâsıl kâffe-i et'imedenden daha ziyâde mukavvi iseler sebebi onların insanın vücudunu terkip eden ecsam ve anasırdan et'ime-i sâireden daha ziyâde muhtevi olmalıdır.

Süte gelince balada beyan olunduğu vecih üzere onun kâffe-i mat'ûmatın esas terkip ve mevlidi olduğu pek sahih ve müsbettir. Zira süt vücud-u insanı terkip eden ecsam ve anasırdan kesret üzere muhtevi olduğundan kâffe-i mat'ûmatın sâireden daha ziyâde hazmı kabil ve mukavvidir. Tahlilat kimyeviye ile anlaşılmıştır sütte su ve imlah muhtelif ve şeker ve yağ ve yumurta beyazı mayası velhâsıl gerek etfalın neşv ve nümâ bedeniyesinde ve gerekirse sin-i kemalde bulunanların sıhhat ve kuvvet vücudiyelerinin muhâfazasına bir medâr-ı azim olacak kâffe-i ecsam ve anasır mevcuttur.

İnsan her ne halde ve nerede dahi bulunsa duçar-ı zaaf ve maraz olmaksızın doğduğu günden ömrünün nihâyetine değin yalnız süt ile yaşayabilir. İşte meselenin en mühim noktası budur. Zira insan süttten başka her ne dahi yese ve yediği et'ime derece mukavvi olsa yine vücudunu suret-i kîfâyede tağziye ve takviye edemez.

Mesela insan yalnız et ve yumurta (ki süttten sonra ikinci ve üçüncü derecede olan et'ime-i mukavviyeden mâdutturlar) ile vücudunu infak ve iâşe etse kesb-i zaaf edeceğinden başka belki de bazı hastalıklara mübtelâ olur. Ve daha fenası olarak uzun müddet yalnız hububat ve nebatat ve hamir ve ravğaniyatla tehiyye ve istihzaz olunan mat'ûmatı ekl ve tenâvül etse daha çabuk zayıflanıp dûçar-ı maraz olacağı pek muhakkaktır.

Binâenaleyh kâffe-i et'ime insanın vücudunu terkip eden ecsam ve anasırdan ne miktar muhtevi olsalar oldurca mukavvi olduklarından en az kuvveti olan tâtmedan başlayarak en çok kuvvetli olan bazı et'imeyi bervech-i âtî zükûr ve derç ederiz.

Şöyle ki birincisi her nev'i ravğaniyat ve ikincisi hamur ve şeker ve bal ve üçüncüsü nebatat ve hububat ve dördüncüsü lahmeyat? ki et ve yumurta ve balıktan ibârettir. Bunlardan daha ziyâde kuvvetlisi süttür. Bir tıfil nevzadın doğduğu günden îtibâren dişlerin hâsıl olduğu

zamana değin yalnız süt ile yaşaması bu hususi pek mükemmel surette isbat ve tasdike kafi mevattan olduğundan tıfl-ı mezkûrun aklı iki sene validesinin alban-ı hayat-bahşasını tâmmeye etmek bahtına nâil olması teyemmün azimeden olduğu gibi mutlu evvel validelere ki umum-u ifrad-ı beşeriyenin esas hasen-i ahlak ve adabı olan iyalı teşkil eden eyyam zevcînin muhabbet ve tevcihatının revabıt mukaddesesinden ibâret olan evvel nazik evlatlarını hamil oldukları sütle tağziye ve infak etmeğe mazhar ve muvaffık olurlar. Zira bu husus validelerin en büyük şan ve şöhratlarını ve onların zükûr cemillerini müebbed kalmaya kâfi ve vafidir.

Meşâhîr-i hükemâdan birisinin sert ve ityan ettiği vecih üzere filhakika tâife-i nisvan ne telgraf ve vapur ve ne dahi ziya elektriğe misillü ihtirâat ve teşebbüsât-ı azimede bulunmamışlar ise de kâffe-i ihtirâat ve teşebbüsât-ı azimeden daha fâik ve mükemmeli add olunan bir vazife-i nazike ve mühimmeyi icra yani bidayet hilkatten beri umum-u cemiyet-i beşeriye ifradını mütemâdiyen sineleri üzerinde meydan insaniyete husûle getirmektedirler. İşte filozof mûmâileyhin anifen beyan ve mütâlâa ettiği fukara dahi bir validenin kendi evladını kendi lebeniyye infak ve tagazziye etmesini tefhimden ibârettir.

İmdi burada hıfzu's-sıhhate dâir pek mühim bir mesele vârid hatır olur ki keyfiyet irzaadan ibâret olup ilerde bir bend mahsusla bir tafsil ondan bahs ve beyan kılınacağı ve add olunur.

Bahsimize gelince balada beyan olunduğu vecih üzere sütün gerek terkiyat ve hassiyet ve gerek hazmı cihetince sâir bilcümle mat'ûmatın en kuvvetlisi ve sıhhate pek muvafık olduğu nazar-ı dikkatten dur ve tebid itmek caiz değilse de mûcib teessüf olan nokta şurasıdır ki hususiyle bizde adet olduğu vecih üzere dişleri husûle geldiğini müteakib etfâle süt it'âm etmekten sarf-ı nazar ve belki de bazı kere külliyyen feragat olunmaktadır ki bu adet pek çarpık veya yanlıştır.

Zira insan her ne sende ve bünye de ve her ne halde dahi bulunsa velhâsıl gerek tâife-i inas ve zükurdan olsa mide ve miâyı imla değil ila tağziye-i vücudu etmek üzere et'ime-i mukavva ekl ve tenâvül üne mecburdur. Halbuki bazılarının zann ve tasavvur ettiklerine rağmen emr-i tağziye ciheti değil ağniyeye mahsus ila hasen-i terbiye ve hıfzu's-sıhhate dâir bir keyfiyettir. Zira azade-i târif olduğu vecih üzere gerek sunuf-u ağniyâ ve gerek fukaradan olan valideyn kendi evlatlarına birer gâzâ itasına mecbur olduklarından gâzâ-i mezkûr makamında bir parça nan-ı azizle bir miktarda peynir ve zeytin ve tahin helvası ve birtakım reçel ve pekmez ve bulama ve meyve vermek itiyad olunmuştur ki bunların bir miktarı aklı on para kıymetinde olacağı derkâr ve süt ve yumurta ile nispetle hâvi oldukları gâzâ hiç mesâbesindedir. Şöyle ki bir yumurta veyâhut on paralık sütün kuvvetini bulmak için et'ime-i mezkûreden birer ve eğer gadâ meyveden ibâretse dört veya beş kıyye miktarı ekl ve tenâvül

etmek lazım gelir ki bu dahi dâire-i imkândan bâiddir. Demek ki bir çocuk sabahları süt ve yumurtadan başka her ne gıda tâtme etse vücudunu noksan surette infak ve bilâkis bir yumurta veya on paralık süt tâtme etse gerek fiyâtca ehveniyet görülür ve hem de vücûd binnisbe daha ziyâde kesb-i kuvvet eder.

Binâenaleyh et'ime-i mezkûreden gerek tefrit ve gerek ifrat üzere yensin her halde zat-ı sıhhatin muhtel olacağı pek muhakkak ettiği gibi ekser validenin müttehazı olduğu işbu adet muzıra gerek fenn-i idâre ve gerekse hıfzu's-sıhha nokta-i nazarınca netayic muzıra vehimeye müncer olmaktadır.

Elhâsıl insan batınını emla değil ala tazîye ve takviye-i vücûd için ekl ve tenâvül e mecbur ve mat'ûmat meselesi gerek hıfzu's-sıhha ve gerek fenn-i idâre nokta-i nazarlarınca cûda-i şâyan dikkat ve ehemmiyet olduğunu ispat ve tasdik için bundan on dört sene mukaddem Paris şehrinde ikamet ittiğim zaman hıfzu's-sıhha muallimimiz olup elyevm şehri-i mezkûr mekteb-i tıbbiyesi ilm-i mezkûr mâlûmu bulunan (Boşarde?) nam zaatın bu bapta nakl ve hikaye ettiği vukuat gerek tarih ve gerek fenn-i idâre ve gerekse hıfzu's-sıhha nokta-i nazarlarınca fevâid ve muhassenat azimeyi celb olduğundan hikaye-i mezkûreyi atiyen karîn-i kerâmımız huzurâtı inzarına arz ve takdim ederiz. Fransa hükûmeti ilk defa demir yol hududu inşa ve tesisine bil-teşebbüs birkaç aylar çalışıldıktan sonra mezkûr demiryolu iadresi bu babta ettihaz etmiş olduğu tedâbir ve hisabatının yanlış ve külliyyetli zarure dûçar olduğunu anladıkta şöyle ki Fransa'dan evvel İngiltere'de demir yol hututu inşa ve tesisine teşebbüs olunduğundan illa mezkûrede mesela yüz nefer amele bin arşın miktarı demir yolunu iki ay zarfında beş bin lira ile inşa ve husûla getirmekte iken Fransa'da ayn-ı mikdar amele ile mikdar-ı mezkûr demir yol hututu üç ay zarfında yedi bin beş yüz lira ile inşa ve tesis olduğunu bilmüşahede bu derece bir fark azimin neden neşet ettiğini anlamak üzere mezkûr demir yol idâresi Fransa encümen-i tıbbına mürâcaat ettiğinde mesele-i mebhûs anha encümen mezkûr tarafından beş nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınarak âzâdan yirmi dört neferden mürekkep etibbâ ile zevat danışmanından bir komisyon mahsus teşkiliyle meselenin bir iyice tetkîk ve tâmik için İngiltere'ye sevk ve irsal kılınmış olup komisyon mezkûr İngiltere'ye müvaseletle irâde-i ariz amik tahkikat ve tetkîkat icrasına bil-mübâşere İngiltere amelelerinin ne yolda çalıştıklarını ve onların müttehizi olan usûl-ü maâyişlerini bir iyice teftiş ve tetkîk ederik Fransa'ya amele-i mahalliyyenin dahi suret-i maâyişe tâtme ettikleri kâffe-i me'külat ve mat'ûmatı tetkîk ve teftiş iki taraftan hâsıl ettikleri netayici yek-diğerine kıyas ve nispetle mezkûr azim farkın mahza iki millet amelelerinin ittihaz etmiş oldukları usûl-ü maâyişten neşet ve tevellüd ettiği meydan vuzuha çıkmıştır.

Şöyle ki gerek Fransa ve gerek İngiltere'nin demir yolu ameleleri ayn-i derecede çalışkan ve günde otuz saat mütemâdiyen çalışmakta olduklarına rağmen İngiliz ameleleri sağır külbastısı yediklerinden lâyük vecih üzere çalışıp meydana iş husûle götürmekte ve bilâkis Fransız ameleleri gündüz şarap ile ekmek ve akşam dahi ekmekle ekmek çorbası tâtme etmişlerdir ki et'ime-i mezkûre külbastı? derecesinde mukavvi olmaktan başka hem hazımları müşekkel ve hem de lahmeyatla? nespitle hâvi oldukları gâzâ hiç mesabesindedir.

Elhâsıl İngiliz amelelerinin yedikleri lahmeyatla? vücudu kuvvetlenip sabahtan akşama kadar çalışmalarından dolayı vücûdlarından def ve ihraç ettikleri ecesam ve anasırı telafi mâfat edebilmiş ve bilâkis Fransa amelelerinin tâtme ittikleri ekmekle ekmek çorbası insanın vücudunu takviye edemediği şöyle dursun çalışmak sâikasıyla vücûdta def ve ihraç olunan ihlat ve sayaleti tamir ve tecdit edemediğinden kan ve şekerler kesb-i zaafıla tekemmül vücud-u dikkatten düştüğünden çalışmaları dahi evvel nispette bulunmuştur. Şöyle ki İngiliz ameleleri bir kazma örüp bir kıyye toprak miktar mahalli hafr etmekte iken Fransız ameleleri iki saniyede bir kazma örüp? yarmık toprak miktarı mahalli hafr etmişlerdir ki bunun sebebi İngiliz amelelerinin yedikleri külbastı sayesinde pazularının kuvvetli ve bilâkis Fransız amelelerinin mukavvi olmayan mat'ûmatı tâtme etmelerinden zayıf ve kuvvetsiz kalmaları olmuştur. Tetkikat ve tahkikat mezkûreye binaen komisyon mezkûr bu babta tanzim etmiş olduğu mazbatasını Fransa encümen-i tıbbına takdim etmiş olup hülâsa-i mâlî bervech-i âfî zikir ve derç olunur.

Evvelâ gerek İngiliz ve gerek Fransız ameleleri günde otuz saat mütemâdiyen çalışmışlardır.

Sâniyen bin arşın miktarı demir yolu hududunu inşa etmek için gerek Fransa ve gerek İngiltere'de yüz nefer ameale tâyin ve tahsis olunmuştur.

Selâsen İngiltere'de yüz nefer ameale bin arşın mikdarı tahrir yol hattını iki ay zarfında ve bilâkis Fransa'nın yüz nefer amelesi mikdar mezkûr demir yol hattını üç ay zarfında inşa etmişlerdir.

Râbian İngiltere'nin yüz nefer amelesinden bir ay zarfında nefer beyan on neferi ve bilâkis Fransa amelesinden bir ay zarfında yirmi beş neferi hasta olmuşlardır.

Hâmisen bin arşın mikdârı demir yol hattı Fransa'ya yedi bin beş yüz liraya mali olmakta iken İngiltere'ye beş bin liraya balığ olmuştur.

Binaenaleyh devletin müşârün-aleyh imanının demir yol hututu mesârifince müşahede olunan şu fark-ı azim iki millet amelelerinin müttehizleri olduğu suret-i muayyesheden neşet ve tevellüd ettiği bi-gümandır. Şöyle ki İngiliz ameleleri mat'ûmat-ı lahmeye ile infâk-ı vücûd ettiklerinden dâima kuvvet ve gayreti hâiz ve fakru'd-dem zuhûra gelen ve daha sâir

hastalıklardan halli ve bilâkis Fransız ameleleri vücudun zaafını mûcib olan et'ime yediklerinden vücûdları zayıflanıp birtakım hastalıklara mübtelâ olmuşlardır.

Gazetemizin beşinci nüshasında “*Antuan fevâil ve İmsak*” serlevhası tahtında neşr ve derç ettiğimiz mâlûm muhteremiz esbak-ı müteveffâ-i mûmâileyhin ef'al-i hazmiyeye dâir naklettiği hikaye hıfzu's-sıhha nokta-i nazarınca her herhalde bir ders intibah olduğu gibi yine mâlûm muhteremiz esbak ve elyevm Paris mekteb-i tıbbiyesi hıfzu's-sıhha mâlûmu bulunan mûmâileyh (Boşarde?) nam zatın sâlif-ü-zikr hikayesi nafaka-i yevmiye ef'al-i hazmiye üzerine hâiz olduğu te'siratına dâir hıfzu's-sıhhanın en mühim ve nâfi bir dersi olduktan başka fenn-i idâreye dahi izhâr-ı cihet taalluk vardır.

Zira gazetemizin nesh-i sâlifesinde dahi muhtasaran zikir ve beyan olunduğu vecih üzere fenn-i idâre ile hıfzu's-sıhha yek-diğerine menut ve merbut oldukları gibi kâffe-i milel ve akvamın velhâsıl umum-u cemiyet-i beşeriye ifradının hasen-i ahlak ve adabı ve huzur ve refâhiyat ahvalının velhâsıl kâffe-i terkiyat beşeriyenin esasıdır.

Filhakâka balada beyan olunduğu vecih üzere İngiltere ve Fransa demir yol hududunun mesârif-i inşasınca görülen şu fark-ı azim Fransa encümen-i tıbbî tarafından teşkil olunan komisyon mahsus-u mezkûr tetkikat ve tecessümat amike ve tavilesi sayesinde keşif olunması üzerine encümen-i mezkûr tâlimatı mucebince Fransız demir yol idâresi Fransız amelelerini İngiliz ameleleri misillü iâşe ve infâk yani ekmek ve ekmek çorbasıyerine mat'ûmat-ı lahmeye it'am ve bu surette bir ay mütemâdiyen devam ederik Fransız ameleleri dahi İngilizler gibi çalışmakla evvelce görülen zarûriyetle tamir ve tecdid olunmuştur.

Binâenaleyh mat'ûmat gerek zat-ı sıhhat ve gerek servet ve vâridat üzerine te'sirat-ı azimeyi hâiz olmakla dikkat ve ehemmiyet fevkalâdeyi bihakk caliptirler. Mâlûm muhteremiz mûmâileyh (Boşardanın?) iş bu hikayesi mûcib-i merak olan vukuattan olduktan başka gerek fenn-i idâre ve gerek hıfzu's-sıhha nokta-i nazarlarınca dikkat ve ehemmiyet fevkalâdeyi calip olduğundan ondan sarf-ı nazar etmek caiz olduğu zahirdir.

Bahsimize gelince tekrara beyan ederiz ki süt kâffe-i mat'ûmatın en mükemmel ve hazmı kabil olanıdır. Sütten sonra yumurta ikinci ve lahmeyat? dahi üçüncü derece mat'ûmattan mâdud olup ileride onlardan dahi bir tafsil bahs ve beyan kılınacaktır. İnsan yalnız süt tâmmeyla hiçbir hastalığa mübtelâ olmaksızın tul-müddet yaşayabilir iken terkiyat kimyeviyesi sayesinde mat'ûmat mükkemmele ve mukavviyeden add olunabilen et ve yumurta tâmmeyla bazı hastalığa mübtelâ olacağı ihtimalden bâid değildir. Elhâsıl sütün kâffe-i mat'ûmatın en mükemmel ve mukavviyesi olmasının sebebi emlah mâdeniye ve kükürt ve kibritle ve yumurta beyazı mâyişi (Albümin) ve yağ ve şeker ve su elhâsıl insanın bünye ve vücudunu terkiyat eden kâffe-i ecdam ve anasırı hâvi olmasıdır.

Binâenaleyh sütün terkiyat ve hassiyeti ve insanın vücudu üzerine hâiz olduğu te'sirâtı hakkında şu nazâriyet ve mütâlaa -i muhtasaramızla kanaat-i kâffeye hâsıl ettiği şek ve şebadan azadedir.

Ancak meselenin diğer kısmı memalik-i Osmanîye'de mukim olan âhâlinin tâmmey için miktarı kâfi sütün mevcut olup olduğunu tetkik ve tecessüsten ibâret olmakla vilâyat ve kurâ âhâlinin bu hususta hiçbir gaileleri olmadığı zira gerek vilâyat ve gerek feride-i kesret üzere süt bulduğunda başka her bir hile ve sahtekarlıktan da halli olduğu derkârdır. Hatta bundan mukaddem takriben yedi sene vilâyat ve karada? aram ikamet ittiğimiz hasebiyle en fukara iyalda bile akli bir iki reis keçi veya koyun mevcut olduğu biddefeat meşhud uyun iftiharımız olmuştur.

Halbuki nazar-ı dikkatimizi şehrimiz ve civarı âhâlisine bil-âmale cüdâ beyan ve itiraf ederiz ki fevkalâde sıhhate muvafık olan sütün istimali şehrimiz âhâlisi meyanında intişar ve tamim ettiği şöyle dursun lüzumu derecesinde süt bulunduğu gibi mevcut olan sütler dahi hile ve sahtekarlıktan ârî değildirler. Bundan başka su ve salep ve nişasta ve pirinç unu ve daha sâir hileler karıştırıldığına rağmen sütün fiyatı yine gâlî olduğundan bu hususta şehir-i emanet celîlesinin nazar-ı dikkat aleyhlerini acizane celb ve davet ederiz. Hemen Cenâbıhak dünyalar durdukça serir-ârâ şan ve şevket buyursun pâdişah-ı insaniyetperver ve şehriyar adâlet-kesret efendimiz şevketli sultan Abdülhamid Han sani hazretlerinin zaman-ı saltanat-ı şâhânelerinde gerek maârifin terakkîsi ve gerek sıhhat-i umûmîyesinin te'min ve vikayesi için kâffe-i mesâî ve tedâbir müessire mebzul ve bî-diriğ buyurulduğundan bu hususta dahi âhâlinin gailelerinin mündefi olacağı azade tasrihtir. Eğer her sabah ale's-seviye süt tâmmey beynel-âhâli itiyad olunmamışsa sebebi değil sütün sıhhata muvafık mat'ûmattan olduğu ekserîsinin meçh ettiği illa pek çok mahalda fûruht olunan sütlerin hileden halli olmamasıdır.

İşte noksanın ikmal olunması zımmında ebna-i vatana bir hizmet müfte'hire olmak ve hususiyle sıhhat umûmîyenin istihsalı ve servet ve vâridatlarını dahi daha emin bir surette istimal edebilir için gerek şehrimizde ve gerek bilâd selâsede bir süt kampanyası teşkil ve tesis etmelerini gazete-i âcîzanemiz vâsıtasıyla sermayedaran vatana arz ve teklif ederiz.

Bu vesîle ile memalik-i Osmanîye'de ilk defa olarak izzetli Mehmed Nuri beyefendi hazretlerinin taht-ı idâresinde “*Osmanlı süt kampanyası*” namı ile Beyoğlu'nda doğru yolda 156 numaralı mağazada ahiren süt şirketi ihdas ve tesis olunduğunu biliftihar ilan ederiz. Binâenaleyh mezkûr kampanya ecnebi sermayedarının muavetine muhtaç olmaksızın böyle bir azim-i teşebbüsün icrasına bil-mübâşere istenildiği istenildiği miktar ve vakitte safi ve halis süt tedârik ve ita ettiğinden ve şirket mezkûra mahsulü olan sütün kâffe-i hile ve sahtekarlıktan

halli olması saray-i hümayun kimyager dost muhtıramız izzetli doktor (Bonkufeski?) bunun tah-ı kîfâletinde bulunması hasebiyle vecihle şaban-ı medh ve sitayıştır.

Elhâsıl Beyoğlu ve civârî âhâlinin kampanya-i mezkûr müdürü izzetli Mehmet Nuri beyefendi hazretlerinin sayesinde hileli sütler tammedan hûlas ve ârî olacakları ve şirket mezkûrenin eser-i hayrisine bil-iktîfâ-yazımı- şehrimiz civarında bu misillü daha birçok kampanyaların tesis edeceği mamûl koymazdır.

(Franklin)

(13 numaralı nüshamızdan mabad)

Mûmâileyh Franklin iktisab servet ettikçe ikamet ettiği kâffe-i mahâlatta müteaddid kütüphane ve mükatib ve kırâat haneler tesis ve küşatla maârif-i umûmîye yolunda an-samim elkalb sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunmuştur.

Elhâsıl mûmâileyh bir hayli zamanlar taayyüş ve nafaka-i yevmiyesini bile tedârikten aciz olmak derecesinde fakr-u zarurette imrar-ı eyyam etmiş ise de gittikçe terakkî ile kesb-i şöhrat ettiğinden (Filedelfiya) şehrinin muhakeme-i temyizine âzâ ve bâde ira-i umûmîye ile (Pansilvan? eyaletine reis-i nasb ve intihab olunmuştur.

Mûmâileyhin vefat pür-keder haberi Fransa'ya vasıl oldukta meşâhîr-ihukemâ-i kadimeden lisan-ı belagat ve fesâhatı hâiz olan (Mirabu?) nam zat meclis-i mebusana bilâzime bu bapta bervech-i âtî îrad-ı nutk itmiştir.

Efendiler. Amerika'yı esâretten tahlis ve umum-u Avrupa'yı dahi tenvir ve temdin eden Franklin bu defa irtihal dar-beka ile cenâbıhakkıncenahına rücu etmiş olduğundan mûmâileyh (Benjamin Franklin)'in vefatı âlem-i matemî olmak üzere iş bu meclisin üç gün tatil etmesini teklif ve talep ederim.

Mûmâileyh(Mirabu?) nam zatın iş bu teklifi ârâ-i umûmîye ile meclis-i mezkûr tarafından kabul ve tasvip olunmuştur. MûmâileyhFranklin 1706 sene-i mîlâdîsi kanun-i sanisi on yedisinde tevellüd ile 1759 sene-i şehri nisânın on yedisinde yani seksen dört yaşında olduğu halde terk-i cem etmiştir.

Amerika'da Ehemmiyet Sıhhat-i Umûmîye

Ahiren Amerika'da bâis istiğrab olan bir vaka zuhûr gelmiştir. Şöyle ki (Nivyork) şehrinde ikamet eden (Kalara Bradi?) namında bir kadın gece tiyatrodan bilâde sokağın berisinden mürver ettiği esnada sol ayağı bir deliğe girip kırıldığından ve eli dahi zedelendiğinden şehir-i mezkûr mahkemesine bir istida takdimiyle diyet alarak idâre-i belediye-i mahalliye tarafında kendisine takriben 300000 kuruş miktarı bir meblağ tazmin ve

îfâ olunmasını talep etmiş olmakla mahkeme-i mezkûre tarafından kadın mezburenin ayağının tasviratla mezkûr deliğe girdiği tahkik ve muayene ile idâre-i mezkûr tarafından kadın mezbureye 200000 kuruş miktarı bir meblağ tezmin olunmasına hüküm edilmiştir. .

Başımızda Ne Kadar Saç Vardır?

İngiltere etibbâ-i hâzıkasından (Vilson?) nam zat bir hastanın mübtelâ olduğu emrâz-ı cildiye reis-i tedâvi ettiği sırada insanın başında ne kadar saç mevcut olduğunu fence keşf etmiştir. Şöyle ki başımızın sabh-ı cilti 120 kat' tabakadan ve her bir tabaka üzerinde 1066 adet saç ki cem'an başımızın tek mil saçları takriben 127920 adetten ibâret bulunmaktadır.

Artık Ayaklar Soğumaz

Al-el-umum ekseriyasının ve hususuyla tâife-i nisvanın ve kuvve-i asabiyeleri nazik olan kesianın ayaklarının geceleri teberrüd ettiğini ve bu sebeple saatlerce uykusuz kaldıklarından neşi teşekkî ettikleri biddefeat mesmumuz olmakla iş bu mahazire bir çare-i müessire olmak üzere etibbâ-i hâzikeden (Renker?) nam zatın tembih ve tavsiye ettiği vecih üzere ayakları soğuyan kesian akşamları yatağa girmeden evvel ayaklarını kaç dakika soğuk suya koyup ısınana ve kırmızı bir renk kesb edinceye değin tekemmül kuvvetle fark ettikten sonra bir iyice kurutup kalın büyük çoraplarda hıfz olunmalıdır.

İhtar

Gazetemizde ilan olunmak üzere hâriçten gönderilen rasail mevkute ve eser-i sâireden ikişer nüsha tarafımıza itaa etmelerini ashâb-ı te'lifatla ihtar olunur.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan "Poug" nam mâden suları "*mide ve bağırsak hastalıkları*" aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazım ve gazadan ibâret bulunan midenin vezâifi mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te'min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

Kalyon ve çelik ve gazı hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan "Poug" mâden suları terkibat mahsusesi sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasında geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litrede takriben bir buçuk dirhem mütecaviz tuzu muhtevi oldukları gibi onu terkip eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonat şöyle karbonattı

tozlarından ibâret olduğundan Fransa'nın sâîr "*mûcib-i zaaf olan*" uşnan tozlarını hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr "Poug" mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te'siratla onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve teshil eder.

Şu ilkin semereden bit-tabî "*vücûd ve bünye kesb-i kuvvet*" ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru'd-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle "Poug" mâden suları ile kamilen mündefî olurlar.

İş bu mâden suları asl-ı memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesân sıhhate pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır tâmmeden dolayı gerek kendileri ve gerek avladıkları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından "*(Meyine?) nın halis balık yağı hülâsası*" asıl esmer balık yağı ne şeyden tertip olunursa ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûra balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de onun mahazirinden hiçbirisini de dâî değildir. Filhakîka mezkûr hülâsa midneyi aslen bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden ve vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile "Meyine" şekerlerini veya (*hap olan şekerlemeden ibâret olunan*) "dâne-i meyye"yi suhuletle ehz istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru'd-dem ve kemik hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştihasızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müessirdirler. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hin-i ehz ve istîmalinde pek büyük fâide görüleceği derkârdır.

(Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsterdam şehrinin sirki umûmîsinde madalyaya nâil olmuştur.

"İş bu katran kuvveyi ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda münhaldır" Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha lezzeti bulunmakta iken "*asıl hülâsa*" olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil "*Vern? katranı*" evvel kapsülün te'siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklarda tehlikeli muadil "*Vern? katranı*" hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduktan başka sâîr muzır katranlardan da fiyatça daha ehvendir. "*Vern? katranı*" şişe derununda olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi lira katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu'nda Doğru Yol'da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda? eczahanesinde fûruht olunur.

Sahib-i İmtiyaz
Doktor Ütücyan
Matbaa-i Ahtar

4.15. Sayı 15

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hîr veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Gazetemizin Dersâadet için bir seneliği iki ve altı aylığı bir mecdiye ve vilayet için bir seneliği üç ve altı aylığı bir buçuk mecdiyedir.	
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 23 kanun-i sani ve fi 4 şibat-ı efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 15 fi 19 rebiyül-ahir sene 1302
---	--------------------------------------	--

Tahâret-i Vücudiye ve Tımar Cilt

Tahâret-i vücudiye ve tımar cild sıhhat ve hayat-ı insâniyenin şerâit muktezî ve zarûrisinden ettiği ammeye mâlûmdur.

Emr-i tahâret-i vücudiye başlıca ve dâima dâire-i hareket derûnunda bulundurmak üzere sin-i sabavetten itibâren cild-i ve vücudu tathir ve tımar etmekten ibâret ve sath-ı cildimiz üzerinde husûl ve tekevvün ile gerek zat-ı sıhhati ihlal ve tağyir ve gerekse cild-i vücudu telvis eden kâffe-i mevadı def ve izâle için bir vâsıta-i müessire olmakla ve çünkü cildimiz hararet ve bürûdet ve rutubetin te'siratı aleyhinde büyük bir set ve hâit olduğundan uzuv mühim mezkûr mütemâdiyen icra-i harekette bulunmadıkça ne dâire-i sıhhatte ve ne de tul- ömür

yaşamak asla kabil olamaz. Ve işte şimdilerde bu hususta bîkayd ve bîfütûr bulunduğundan birtakım ilel ve emraz cildiye gittikçe tekessür ve tadid etmektedir.

Cildimiz vücudumuzun kalburu makamında şöyle ki ahlat-ı vücudumuzun kısm-ı küllisi buhar haline bil-tebeddül cildimizin deliklerinden hurucla bir hava olduğundan devran ve cevelân-demadan husûle gelen ve hareket-ı vücudiyeden dolayı tilâvet ve tagallüb eden fazla ahlat ve seyyâlâtın vücudumuzu tathir ve tahlis eden tebahhurât-ı mezkûra nâzâm ve intizâmı dâiresinde ceryan ettiği takdirde ahlat ve seyyâlât-ı vücudiyemiz kesb-i fesad eder ve daha fenası olarak emraz ve evcaâ vehime-i cildiye zuhûra gelir.

Bundan mâada cildimiz kuva-i vücudumuzun en vasi olan kuvve-i lâmesenin vâsıtası olup kâffe-i mevad ve ecsam ve hususiyle hava ile münasebat ve revabıt-ı vücudiyeizi tenvi' ve teksîr velhâsıl kuva-i sâîremizden binnisbe daha ziyâde hissiyat-ı hayatiyemizi ihsas ve taayyün ettikten nâmâzâçlık veya hastalığa olan cüz'i bir temâyülâtımız bile ekseriya cildin neşet ve tevellüd etmektedir.

Binâberin insac-ı cildiyesi muhtel ve hasta olan kimse pek narin ve nazik vücûdlu olduğundan havanın cüz'i bir tebdili veyâhut cüz'i bir şiddeti bile onun ecza ve âlât dahiliyesi üzerine pek vahim surette icra-i te'sir ile evvel kimseyi adeta mâzânü'l-heva âhâline vaz eder. İşte ensac-ı cildi muhtel ve hasta olan kimse dâima mâil nevazil olduktan başka cüz'i bir harekette bile bulunduğu vücudu terleyip soğur ki bundan birtakım evcaâ ve hastalıklar zuhûra gelir.

Bundan başka cildimiz kuva ve harekât-ı vücudiye beynindeki muvazeneyi ibka ve takrire büyük bir vâsita olduğundan ensac-ı cildiyesi ne derece dâire-i sıhhat ve şafakta bulunsa oldurca insan gılzat ve fesad ahlattan ve bir takım emrâz-ı reine ve sadriyyeden ve emme'a ve sâîr âlât-ı batıniye hastalıklardan masun ve keزالık mide ve safra ve balgam sıtmalarına ve mâhülyâ ve nüzul ve verem ve basura daha az temâyülâtı olur.

Keزالık cildimiz neşv ve nümâ ve takviyet vücudiyemizin menâbi-i asliyesinden olduğundan şöyle ki zat-ı sıhhate nâfi ve muvaffık olan ecsam ve mevadın zerrelere heva-i vâsıtasıyla derimizin deliklerinden dahil vücudumuza duhul ettikten bir insanın cildi sıhhat ve revnakda bulunmadıkça vücudu dahi neşv ve nümâdan katiyyen ârî ve işte bu suretle tul-ömrün şerâit-i zarûriyesinden birisi muhavvi ve nâbedid olur. Binâberin muradlık gerek mânen ve gerek maddeten insanın teddeni ve inkırazını mevcuttur.

Elhâsıl cild-i tabiatın hastalıklar üzerine icra ettiği te'sirat-ı şîfâ-bahşasına bir vâsita olduktan şöyle ki vücudiyenin derisi dâire-i sıhhat ve revnakda bulunan kimsenin hastalığa duçar olduğu taktirde suhuletle ve kamilen ve hatta tababetin muavenetine muhtaç olmaksızın kesb-i afiyet ve îfâkat edeceği pek muhakkaktır.

Hakayık mesrude-i anifeden müstedel olacağı vecih üzere azamî mühimme-i vücudiyemizden mâdud olan cildimizin dâire-i sıhhatte bulunması tul-ömür yaşamaya bir medâr-ı azim ettiğine rağmen uzuv mühim mezkûrun emr-i tımarına hafâki şimdilerde ve hususiyle vilâyat şâhâne âhâlisi bikayd bulunarak senin sabavetten îtibâren ensac-ı cildiyei dûçar-ı zaaf ve deliklerini ihlal ve tahrib edegelmektedirler.

Hatta pek çokları belki de müddet-i ömürlerinde bir veya iki defa istihmam ettiklerinden her gün husûle ve tekevvün eden kir ve pislik ve terden nâşi ciltlerinin delikleri kapanmış ve revnakde zail olmuştur.

Binâenaleyh gerek tüy ile memlû yataklar velhâsıl çok sıcak saklayan elbiseler ve odaların pis havaları ve dâima oturmakla vakit geçirmek hep insanın cild-i vücudunu zaaf ve maraza dûçar ederler.

Ancak şuracıkta bir mübâenet-i hal vârid hatır olur ki onun derç-i zikirden sarf-ı nazar edemeyiz. Mâlûm olduğu vecih üzere hayvânât âhâli tımar olunmadıkça dâire-i sıhhatte yaşamaları kabul olamaz. Her bir seis atının tımarını bir nebzecik bile hatırdan çıkarmamakta ve hayvanın cüzî bir hastalığa bile dûçar olduğu halde tımarına berice bakıldığından şüphe etmekte iken kendi veyâhut evladının tahâret vücudiye ve tımar ciltlerini asla hatır ve hayalinden geçirmediği şöyle dursun belki de sihirbaz ve falcılara ve bu misillü bir takım abesiyata mûraacatı tercih etmesi ve binae aliye hayvânâtın vücûdları hakkında bu derece suret-i basirane ve müteyakkızına da icra-i hareket ettiğimiz halde niçin nefis-i vücudumuz hakkında bunun aksi halinde hareket ettiğimiz mûcib-i teessüf halettendir.

Bu babta şâyan-ı imtisal olan bazı kavâid ve tembihat-ı adiyeyi ber-vech-i âtî zikir ve derc ile sin-i sabavetten îtibâren tembihat-ı mezkûreye tevfiğ-i hareket olduğu takdirde tul-ömürün en başlıca esasından birisinin vaz olunacağını te'min-i beyan ederim. Şöyle ki

Evvelâ vücudumuzdan def ve ihraç ettiğimiz muzır sıhhat olan kâffe-i mevadî derakib vücudumuz üzerinden tebid edilmesi ve bunun için ekseriya ve hatta kabili ve erayise her gün mamûl yataklar üzerine yatmayı tercih ve hususuyla yatak odalarının havalarının tebdil ve tecdid olunması.

Salisen her gün vücudu soğuk su ile yıkayıp cildin bir iyice ferh olunması.

Salisen aklı haftada bir defa istihmam ile yirmi ve yirmi beş dirhem miktarı sabun istîmal olunması.

Şuracıkta deniz hamamları hakkında birkaç söz îrad etmeği münasib add ederiz. Deniz suları hâiz oldukları hassiyet mukavviyeleri sayesinde cildimizin ibka-i sıhhatine bir çare-i azime şöyle ki uzuv mezkûrun deliklerini bil-küşad gerek cilt ve gerek usûl-ü asabiyyeyi daha

ziyâde bir revnak ve kuvvet verdikten ve nesl-i hazırın vücuduna pek yaradığından tul-ömrün vesâit müessiresinden add olunsa sezâdır.

Deniz istihmamı pek büyük muhasenat ve fevâidi mevcuttur. Ez cümle bazı bazı hastalıklar aleyhinde te'sirat-ı azime ve hayat-bahşayı hâiz olduktan başka zat-ı sıhhati te'min ve takviye içinde vesâit ve tedâbir-i müessiredendir. Hatta sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kesen bile deniz istihmamına mürâaatla ip-ince fâide görebilirler ki istihmamat-ı sâire hassiyet mezkûreyi hâiz değildir.

İş bu istihmamak hâiz olduğu te'siri tâlim-i vücudun te'siri müsabesindedir ki teşfiyesi meşgul ve gayr-i kabil olan birçok hastalıkların teşeffine bir medâr-ı azim olduğu gibi muhâfaza-i sıhhatler için iş bu tâlim-i vücûd dâire-i sıhhatte yaşayan kesena bile tenbih ve tavsiye olunmaktadır.

Bundan mâada denizin manzara-i cismiye ve vasisi denize menus olmayan kesanın usûl-ü asabiyye ve kuva-i zihniyelerini kamilen tadil ve ala ettiğinden şu çare-i mânev'i deniz istihmamının muhasenat ve fevâid maddîyesine munzam oldukta pek büyük fâideler görüleceği derkârdır. Mesela bir illet-i mâlihulyâyâ mübtelâ olan kimse şemsin tulû ve gurubî grub manzara-i ferah-bahşasını ve fırtına ve sâireyi temaşa ve müşahede edebilmek üzere bahr-i sefid veya Karadeniz sahilinde bir mahalda ikamet ettikte illet muhavvife-i mezkûreden tahlis gariban ile kamilen teşeffi edeceği pek muhakkaktır.

Kezalik taht-ı elarz yaşayan kesanın deniz istihmamını istîmal ve tavâif sefainin dahi keşiş veya bu misillü sâir cebal cismiye ve vaside seyahat etmelerini tembih ve tavsiye ederiz. Zira bahr ve cebel-i letafet tabiâtattan ve fûruh tefric kulubî mecburdur. Râbian cildin zaafını mûcib olan te'siratı âdem-i icra ile ef'al-i teneffüsye-i cildyeyi teshil eden elbisenin iktisa olunması.

İş bu nokta-i nazarımızca gereken zat-ı sıhhati en ziyâde ihlal ve tağyir eden melbûsattan olduğu derkârdır. Zira gereken tekvin ve teşdit ettiği hararet cildi hayliden hayli duçar-ı zaaf ettiğinden başka değil ef'al-i teneffüsiye-i cildyeyi teshil el-ta'arruk tahrik ettiğinden dolayı cild ile kürek? arasında bir buhar istihmamı husûle gelip harekad-ı vücudiye sâikasıyla vücudumuzdan def ve ihraç ettiğimiz mevadın kısm-ı azami yine dahil vücudumuza bil-duhul tesmim ederler.

İngiliz kürkleri memalik şimaliye mahsûlâtından olan kürklerden müreccahdırlar. Zira mezkûr mezkûr derileri gayet ince olduğundan sâir kürklerin muhasenat ve fevâidini hâiz olmakla beraber onların hiçbir mahzurunun da dâî değildirler ki muhazir mezkûre harareti tahşid ve teşdit ve binâenaleyh pisliği ibka yani cild vücûdu telvis etmekten ibârettir.

Ancak bu misillü melbûsatın istîmalı yalnız soğuk havalarda ve yahut bünyeleri zayıf ve nazik veya mail tevazil olan kesian hakkında caizdir.

Binâenaleyh sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kimse gerek sin-i sebavetten ve gerek sin-i şebabette velhâsıl kanığısında dahi bulunursa bulunsun cildi üzerinden pamuktan mamûl ve onun üzerinden dahi mevsim-i seyfte yine pamuktan ve mevsim-i şitada dahi yünden mamûl melbûsatın iktisa etmekte mecburdur.

Hâmisen ef'al-i teneffüsiye-i cildiyeyi sahil olan kâffe-i vesâit ve tedâbirin en başlıcası olduğu hasebiyle her gün tâlim-i vücûd icra olunması.

Sâdisen ef'al-i teneffüsiye-i cildiyeyi te'hir veya tatil eden mat'ûmattann mesela bilcümle revganiyat ve kaz eti ve hamur ve piyaz taamdan mühimme-i imkân sarf-ı nazar olunması.

Halbuki bazıları beden üzerinden pamuktan değil âlâ-yünden mamul melbûsatın iktisa olunması mûcib fâide zannetmişler ise de zanniyât mezkûra pek çarpık ve muhal kabilinden olduğundan yükün vücûd üzerine ne te'sirat-ı ahra ettiği nüsha-i âtiyemizle beyan ve îzah edeceğimizden kolayca hal ve îzah olunur.

Münekahat

Doktor (Koh?) ve Verem İleti

Gazetemizin on iki numaralı nüshasında “beşaret zat-ı sıhhati müdelleldir” serlevhası tahtında neşr ve derc ettiğimiz bir bend-i mahsusa bir suâl ile hit'âm verilmişti. Bu defa mezkûr suali liecl alayzah bend-i âtiyi zükrü derç ederiz.

Münekahat hıfzu's-sıhhanın en mühim ve nazik mesâilinden bulunduğundan ekser defa ondan bast ve beyan kılınacaktır. Çünkü emr-i münakahat bir milletin esas servet ve idâresi olduktan başka kâffe-i terakkîyat-ı beşeriyenin menut ve mütevâkkıf olduğu sıhhat-i umûmîyenin menbai asliyesidir. Filhakîka iyalin tenakühle ve heyet-i ihtimâiyye dahi iyalden müteşekkil olduklarından münakühat ne derece mûcib-i refâhve mes'ûdiyet olsalar etfal-i evlad dahi oldurca ahlak ve terbiye-i hasene ile muttasıf ve binâenaleyh heyet-i ictimâiyyeden dahi ol-nispette âzâ-i müntehaba ile malamal olur.

Binâberin münakahat heyet-i ictimâiyyenin mâ-vuzi' lehî olduğundan avakirin günden güne tezayüt ve ittîfâki nâzâm ve intâzâm beşerin mahavvi ve izâlesini dâî ve bilâkis adap ve ahlak hasene-i muhabbet ve teveccüh-ü insâniyenin menbai asliyesidir. Zira muhabbet ve teveccühün vücudu olmayan bir mahalde efkâr-ı hukuk ve vezâif dahi nabud olduğu gibi efkâr-ı mezkûra dahil dâire-i zevciyeden vaki olsa bile adeta lâşey hükmündedir.

İşte ahlak ve adat kadime-i asilanneden olduğu vecih üzere o esilde zükurdan her birilerinin mahza kemal-i huzur ve refâh-ı hal ile imrar-ı eyyam etmek maksadıyla birer refika-i sâdika ve mahlusa tahri ve tecessüs etmiş olduklarına rağmen şimdilerde icra olunan münakühat revabıt halisane ve mahrumane makamına kaim olacak bir de hafa ki hırs şan ve menfaat menbai rengini aldıklarından efkâr ve muamelat hârîsane-i mezkûrenin netayic-i muzıra ve vehimesinden olarak tâife-i avâkır tetkîk etmek üzere veya vakitleri olmadığı sebebiyle ve tâbir ahirle efkâr ve niyyat-ı kerîhe hufyeye mebnî ihfa ettikleri ahlak ve adat-ı mezmume ve gayr-i muslihanelerini günden güne neşr ve tamim ve kulüb beşeriye dahi gittikçe revâbıt mukaddese-i kuvviye ve halisane ile yek-diğerine irtibat hâsıl edecek yerde nefret ve husumet sâikasıyla bit-tezad yek-diğeri aleyhinde birer düşman rengini alarak dâire-i zevciyeyi adeta bir cehenneme tahvil etmektedirler.

Ve şu hâlde madem ki maâyişet mezmume ve gerek kerîhesini mâni ve nehy eden nâzâm ve kanun-u mevzu değildir zevç hâiz olduğu hürriyet ve serbestiyet kamile ve vasisi sebebiyle mahza-i iyali için mahsus olan evkatını hâriçte bilâ-imrar bir takım sefahat ve ezvak-ı mezmume içinde gark olarak kendisinin mübtelâ olduğu ahlâk ve muâşeret kerîhe iyali halkını dahi menus kıldıktan sonra onların kâffe-i etvar ve harekâtını bilâ-rahim şedide muâheze ve tezyif eder.

Asar hasne-i ictimâîyenin ikmal ve itmamı her iki mahza tâife-i beşeriye'nin bilmukabele mesâî ve ikdamatının münzam olmasıyla husûle geldikçe ahlak-ı ictimâîyene yalnız zükûr ve ne de yalnız tâife-i nisvanın adat ve ahlakıyla müttebes? olamaz.

Binâberin her iki tâife beşeriye miyanında münasebat ve revabıt tama mevcud olduğundan ifrad-ı zükûrün haşarat ve ahlak mezmumesi gittikçe intişâr ve taammüm ettikçe iffet ve sîret ile muttasîfâ olmayan nisvanın miktarı dahi oldukça tezayüt ve tekessür edecektir. Sunuf-u ayniyeden bir hayli sefih kesianın gârik lücce-i ezvâk ve huzuzât kerîhe oldukları halde zevcelerinin muhabbet ve tevcîhatını ümid ve belki de taleb etmeleri ne büyük küstahlık olduğu azade tasrihtir. Zira nâil teveccüh ve muhabbet olmak için sevmek ve ner-gayb? etmek hâizdir. Şu hâlde etvar ve harekât mezmume ile muttasîf olan kesian celb muhabbet ve teveccühat hakkında matlup vakıaları hangi hasâilleri üzerine bina edeceklerdir?

Bedhbah ve ahlak mezmume ile muttasîf olan bir zevce refika olup etraf ve eknâfında bekçi çavuşların nezaret şedideleri ve (Otollo?)'nun şebahet ve vesavesi hükmeden haşmet-hanelerde mukayyim ve mahbus bulunan melek gibi bir zevcenin ömür ve hayati acibane büyük ızdırabat ve illam ve ekdar ile malamal olur.

İnsanın kalbi akça ve emsali eşyayı zî-kim ile değil el-hissiyat hasta ile celb ve cezb olunabildiğinden şevk-i muhabbet ve tevcîhatla muttasîf olmayan bir kalb engele

mündasebatta? bulundukta hissiyat-ı mâneviyyesi kamilen zail ve çünkü nisâ akıl ve kalpten mürekkep ve biriyle tefekkür ve diğeriyle de imrar-ı eyyam ettiğinden aklın kalbe galebesi halinde nisâda efkâr-ı fedâkarı muhavvi ve nâbedid olur. Elhâsıl doğrudan doğruya veyâhut dolayından kalbi zulüm ve cefa ile zabt ve teshir olunan zevcenin hali pek ziyâde gârîk ellam ve ikdar olan halettendir. Zira insanın kali kendisine mahsus olan kavâid-i tıbbiyye hâiz ve kavâid-i tıbbiye ise lâ-tagayyür oldukça onun tebdil ve tağyirine çalışmaktan daha büyük küstahlık olamaz.

Halbuki bazıları mat'ûmat ve îfâdat-ı anifemizi belki de bir küstahlık adedi çıkarsa da hakikat-i hal hıfzu's-sıhha-i mâneviyye namına olarak mütaâlât mezkûrenin sert ve ityanı vezâif mukaddiseden add olunsa sezâdır. Muâheze veya takip olunmak huvf ve tefkir ile yedi setr ve ketum etmek cesaret kalbî ima etmez. Zira her kim olursa olsun haksızlığı görüp setre çalıştıkça adâlet aleyhinde bir cirim ve cinayet icra etmiş olur.

Elhâsıl ilm-i hayatın istihsal olunabilmesi için bed ve nikten kesb-i vukuf ve mâlûmat yani insaniyeti tek mil renklerle ibraz ve dermayan etmek lazımdır. Mâhâzâ bedi setr ve ketm etmek onu def veya ıslah etmek add olunmadığı gibi işaa ve meydan aleniyete vaz etmek de sui zan ve niyeti ima etmez. Ondan ictinab veya hud galebe veya mukavemet için bed ve şerden kesb-i vukuf ve mâlûmat etmek lâzım gelir ki işte şu dur ve hareket efkâr müteyakkâzâ ve bir mebd-i nazâriyât sabite velhâsıl bir fazileti müdelildir. Bilâkis bed ve şerden bihaber olmak âdeti ahval safdilaneyi ima eder ki bunda rekabet ve ne de zafer ve binâenaleyh ne de liyakat mevcuttur. Çokları emr-i tenâkühü bir vazife-i amiriyeden add etmekte olduklarına rağmen adab ve ahlak hasene ile muttasıfa olan bir zevceye nailiyet de ihsan samedanidendir. Zira bu hususta suret-i basirane ve müteyakkîzanede de sarf-ı mesâî ikdamatta bulunulur ise de belki de bazı defa zevcenin emr-i intihabında duçar hıta ve gaflet oluruz.

Binâenaleyh emr-i intihab sırasında kâffe-i mesâî ve ikdamamızı sarf ile beraber kemal-i basiretle ihsan-ı samedaniye sığınmamızın bihakk ve caizdir.

Zevce intihabı sırasında ömür ve hayat maddîyeyi bil-terk gârîk hayâlât olup nazar-ı ehemmiyete alınmayan cüz'i şeylerden mesela çehre ve göz güzellikleri cazibesinden ve sadanın letafetinden ve bir tavır ve hareket asılaneden dûçar gaflet olmamaya fevkalâde dikkat ve itina etmek caiz ve fakat iş bu fukarayı serd ve ityandan maksadımız başareti mûcib zam ve tezyif add etmek değildir. Hatta beşaret her bir şeyin üzerine te'sirat ve ahkam kamileyi hâizdir desek bir mübalağa veya bir küstahlığa cürret etmiş olmayız. Ancak bu misillü hasâilden dûçar gaflet ve mağlubiyet olmak caiz değildir. Bundan başka ahval ve hasâil mezkûre mucib-i namus ve haysiyet olan mevattan ibâret olmakla beraber eyyam zevciye-i hakiki ahlak hasene ile muttasıfa olan bir zevcenin kâffe-i hasâil memdûhasını teşkil etmez.

Diğer taraftan güzellikleri veya süs ve ziynetleri hakkında hasen-i efkâr ve itimatları olan kızlar ekseriya bu babda gaflete gelirler. Zira bu misillü kızların hâiz oldukları efkâr gayri-i sebateleri sâikasıyla târik-i tabii ve hakikiden bil-tebaud birtakım hayâlâta giriftar olduklarından ekseriya cahil ve küstah delikanlılarla bil-tezevvüc müddet-i ömürlerini kemal-i sefâletle imrar etmektedirler.

Zevcenin emr-i intihabı hakkında ber-vech-i âtî bazı tenbihat nasahiyi ita ve tavsiye ederiz. Şöyle ki

Evvelâ intihab olunan zevcenin zükürün mensup olduğu millet ve mezhebinden bulunması. Zira zevcenin ayn-i millet ve mezhebe mensup oldukları taktirde beyinlerinde ittîfâk ve ittihad efkâr-ı husûle gelip sefâlet ve perişanîyet esnasında kemal-i kuvvet ve cesaret kalple müsibetin def veya ıslahına müttefikan ve müttehide çalışmaya mukaddir ve refâhve saâdethalde dahi mesruriyet kamileye nâil olurlar.

Sâniyen emr-i intihab esnasında celb ve cezb kalıp etmek maksatla tavır ve hareket riyakarane de bulunulmaması. Zira bir kimse bu suretle tavır ve hareket ettiği takdirde husûl-ü maksadına nâil ve vasil olsa dahi icra ettiği iş bu hile ve hud'asından neşi nâil mücazat olmazsa bile şerâit ve kavâid-i muhabbet aleyhinde bir harım ve cinayet icra etmiş olduğundan vicdanını mecruh ve muzdârib kılar.

Sâlisen bir kimsenin intihab-ı zevce esnasında yalnız hatır nefis değil ala ileride malik olacağı evlatlarının baht ve tâlilerini bir nebzecik bile hatırından tavır ve tebid etmemekle beraber onların zaafiyet bünyelerinden dolayı ta'yîbat veya tezyîfât vuku bulmaması veya sinin tufuliyetlerinde validelerini gayb ile kendi ömür ve hayatını illam ve ekdar ile imla etmelerine velhâsıl intihap olunan zevcenin sağ ve salim bir nesilden bulunmasına fevkalâde dikkat ve itina etmesi. Hatta yanakların kırımızı renkleri ve beden beyazlığı ekseriya hastalık alamat netayicinden mâdutturlar.

Râbian zevciyyete alınan nisânın akrandan olan iyaldan bulunması yoksa kibir ve gurur aile-i mezkûra miyanına bil-duhul gittikçe hakemini teşdit eder ve kezalik nisâ-i merkumanın malike olduğu servet ve vâridatına meftun ve meczub olunması aksi halinde ittîfâk ve muhabbet zevciye artık mahvvi ve na-bedid olur.

Hâmisen zevcenin ehl-i iffet ve siret ve ilim ve maârifinden bulunmasına dikkat olunması. Ve eğer zevce akıl ve basireti hâize ise emsali nâbudve zî-kıymet bir hazine hükmündedir. Ancak zevcin zevceden daha ziyâde akıl ve teyakkuz ve basireti hâiz olması meşruttur. Zira zevce zevcine itaat ve teba'îyyet mecbur ve mükellef bulunmakta ve itaat hakikî ise mahza-i akıl ve zihin hakkında cârîdir.

Sâdisen zevciyet münasebat-ı cedideyi ihdas ve tesis ettiğinden münasebat-ı mezkûrenin tayibet ve tezyîfâtı müntic olmamasına fevkalâde dikkat ve itina olunması.

Seb'an tezevvüc eden kimsenin bir mevki veya meşguliyet sebateye velhâsıl huzur ve refâh-i hal ile imrar-ı eyyam etmek için vesâit lazimeye malik olmadıkça tezevvüc etmemesi. Zira bu misillü müzâcecat küstahane gerek dâire-i zevciyeti tahrib ve gerekirse masumiyeti muhavvi ve izâle eder.

Hangisinde tezevvüc etmek meselesine gelince meşâhîr-i hükemâ-i kadimeden (Aristotal?) nam zat otuz beş yaşına kadim-nehada olmadıkça hiç kimsenin tezevvüc etmesi caiz edeceğine zira insanın caiz olduğu hasâil kuva-i maddîye ve mâneviyyesi sin-i mezkûreden sonra kesb ve saat ve mükemmeliyet ettiğini beyan etmişse de elyevm kâffe-i milel ve akvamın kavânin ve nâzâmat mülkiyesi sin-i mezkûreden evvel vuku bulan münakahatı tasvip ve tasdik ettikleri gibi tabiat dahi arzu ve efkâr zevciyeti bir an evvel izhan ve kalıp beşeriyede ikaz ettiğinden bu ciheti musaddıktır.

Bundan mâada zevcin ar-tezevvüc ettikleri taktirde ahlak ve istidâdları henüz kesb-i sübut etmemiş olduğundan yek-diğeriyle suhuletle iştirâc ve birtakım illam ve ızdırapat zevciyeden masun kalırlar. Hatta ekser şebaner tezevvüc ettiklerinden maişet-i muntazama ve nâfiye ittihaz ve icrasına daha çabuk menus ve binâenaleyh arz ve namus ve vücûdlarına iras-ı hâlel ve mazarrat eden birtakım vukuat ve münasebat gayr-i meşruadan zuhûra gelen belâyadan ârî kalmaktadırlar.

Kezalik zevcin ârzû ettikleri takdirde evlatlarının hasen-i tâlim ve terbiyeleri için evkat-ı kafiye malik bulunurlar ve bilâkis genç? tezevvüc ettikleri halde İspanya darb-ı emsalinden olduğu vecih üzere evlatları pek çabuk bikes ve bi-vaye kalırlar ve fakat bu misillü zevcinin hâiz oldukları akıl ve basiretleri fenn-i idâre cihetince mükemmel olamaz ise de iyilikdaran insaniyetten (Franklin) nam zatın sert ve ityan ettiği vecih üzere onların kusur ve noksanlarını da validayn ve mensub atı ikmal ve itmâm ederler.

Emr-i münâkahat mesâil ceddiye ve vasiden ve ondan mütevellit vezâif dahi pek mühim ve nazik olduğundan eşya vezâifinin hâiz olduğu ehemmiyet fevkalâdesini beş nazar-ı dikkate olmaksızın ve kendi hâiz olduğu mevki ve kuvvet ve iktidarını vezn etmeksizin kamilen baht ve taline havale-i nefis ile tezevvüce kalkışan kimsenin hali pek ziyâde mûcib-i teessüf olan hâlâtandır.

Sâminen bir kimsenin tezevvüce karar verdiği halde bile fakir veya bir mevki sebata malik değilse kesb-i servet eğer zaten ashâb-ı servetten ise akıl ve zihnini tevsi ve takviye ve kemal-i mesmuadan hal ile imrar-ı eyyam eden dâire-i zevciye de bile bazı kere hakemini icra

eden ekdar ve eş'ûmata kolayca tahammül etmeye muktedir olabilmek için biraz vakit daha sabır etmesi ve fakat beyhude vakit geçirmesi câizdir.

Zira bu derece sabır ve tahammül şeyhuhatta değin imtidat ettiği takdirde tenaküh artık semeresiz kalır.

Tâsian zevciyetten dolayı hârîs şan ve şöhet olmaması caiz hattâ eyyam azliyye-i münâsebeti şöhetryab alim olmaktan daha müreccehtir.

Aşîran tezevvüc eden kimsenin hâiz olduğu ahval ve mevâkine hâlel-târî olmamak için kalbini dâima dâire-i tahâret ve hâlasette ibka ve muhâfaza etmesi.

On birinci zevcinin yek-diğerinin muhabbet ve teveccühâtını celb etmek ve şebet ve vesvese meydan vermemek için yek-diğerleri mevâcihalarında emniyet kamile ibraz etmeleri caizdir. Zira emniyet zail oldukça muhabbet dahi muhavvi ve nâbedid olur.

On ikinci zevcinin her birilerinin dûçar oldukları gerek gam ve keder ve gerekirse mesruriyetlerinden yek-diğerlerini haberdar etmeleri velhâsıl yek-diğerleri müveccehelerinde etvar ve harekât halisane ve muharrimanede bulunmaları.

On üçüncü zevcinin kulübünde nefret ve husumet yerine muhabbet ve tevcihak hüküm etmesi caiz zira tesliyet sefâlet i tahfif ve huzûzat hayatiyeyi de neşdid ve bilâkis ellam ve ikdar sâîrine tebliğ edildiği taktirde insanın kalbini tezlil ve tahribat eder.

On dördüncü zevcenin ehille-i vakar temkin olması ve korkak kızlara benzememesi caizdir. Zira iffet ve siret onun tezyinatından olduğu gibi hâize olduğu mevki dahi pek ali ve muteber olduğundan ehl-i iffet ve haya olan nisvan ne küstah ve ne de serbest olurlar.

On beşinci zevce gerek zevci ve gerekse onun mensub at ve ihbası muvacehelerinde hayır-hâh olması ve zevcinin bazı ahval ve harekât nâ-marzîye sabır ve tahammül etmesi caiz zira kendisi dahi zevcinin sabrına muhtaçtır.

On altıncı zevcinin mütemâdiyen beraberce ve müctemian yaşamaları caiz olmayıp bazı kere münferda ve mâzûlen imrar-ı eyyam etmeleri faydadan hali olmaz. Aksi halde zevcinin yekdiğerinden usanacakları muhakkaktır.

(Mabadı var)

Meşî ve Harekât-ı Vücudiye

Fransa meşâhîr-ierbâb-ı kâleminden (Honura Balzak?) nam zat telifkârdesi olan bir eser nefisinde meşî ve harekât vücudiye hakkında neşr ve derc ettiği şâyan-ı tetkik ve mütâlâ olan bazı mâlûmat ve fukaratı bervech-i âtî nakl olunur.

Filhakîka mişî-i batı hadd-ı zatında azamet ve vifar? temkini ima ettiğinden başka yavaş yürüyen kimsenin evkat-ı tatiliyesi veya sınıf-ı ağıniye ve meşahirden olduğunu mübeyyin ve

bilâkis süratla yürüyen kimse ısrarının belki de nısfını bil-ihitiyar meydan-ı âleniyete vaz ettiği gibi onun isticale sebep ve mecburiyeti olduğu kolayca anlaşılır. Ancak kâffe-i şiddet harekât ve meşî ahlak mezmuma veya su- tâlim ve terbiye noksanı alametinden olduğu derkârdır.

“Hareket ve meşî batıyı hâiz olan nisâ faziletle muttasîfâ veya bilâkis ashâb-ı cerim ve töhmetten bulunan nisâ kâffe-i etvar ve harekâtında bir cilve ve nezaket masnusa ibraz ve icradan hali kalmaz.”

“Tâife-i nisvan yürüdükleri esnada bile tab ve ahlaklarını meydana vaz ederlerse de onun hiçbir şeyinin de müşahide olunması kabil değildir. Ve işte ayandan birisinin sert ve ityan ettiği vecih üzere melbûsat-ı nisvaniye bu hususta mebni icad ve ihtara olunduğundan kâffe-i nisvan mahza melbûsat-ı mezkûre sayesinde rahat bedene nâil olabilirler. Zira nisvanın meyasatını def ve imha ettiğimiz taktirde onların cilve ve infîlât ve sevdalarının muhavvi ve nâbedid olacakları pek muhakkaktır. Hatta çarşaf misillü mebusatı iktisa ve telbis eden nisvan muhabbet ve sevdadan ârîdirler. Ancak bir kadın elbise ektisa etmeksizin sokaklarda gezemediği gibi ehl-i merak olan nisvan dahi yağmur ve çamur havalarda asla hanelerinden huruç mefarik etmezler.

“Meşâhîr-i siyasiyundan bir zatın nakl ve hikayesine nazaran kendi mensub atından birisine zevciyete almak için imparatoriçelerden (Mariterz?) hazretlerine üç nefer prenses takdim olundukta müşârûnileyh imparatoriçe hazretleri henüz onların ahlak ve etvar ve harekâtını tetkîk ve teftiş etmeksizin arabalardan indiklerini müteakib prenses müşârûn-ileyheden ikincisini bil-intihâb bunun sebebini kendi umur politikası müdürüne bervech-i âfî nakl ve beyan etmiştir.

“Prensес müşârûn-ileyheden üçününde aradan indiklerinde etvar ve hareketlerini tetkîk ve müşahide ettim şöyle ki evvelkisi arabadan indiğinde yanlış bir hatve icra etmiş ve üçüncüsü dahi alelacele arabadan aşağı sıçramış iken ikincisi etvar ve harekât tabiiye ve asilane ile arabadan aşağı inmiş olduğundan evvelkisinin bihuş ve sersam ve üçüncüsünün dahi cahil ve hissi ve bilâkis ikincisinin de ehl-i iffet ve siret oldukları müsbit ve muhakkak bulunmuştur.

“Meşâhîr-izevat kerram hazeratından ekserisi mesela (Newdon?) ve (Volter?) ve (Şatubreyan?) ve (Bofun?) ve (Bayrin?) ve daha pek çokları ve keزالık bir hayli dilber şîrîn kadınlar letifet ve zarafet-i vücudiyeler için yaşlarını cüz’ice sol tarafa imale etmişlerdir. Yoksa letafet vücudiye zail olur. Beş nazar-ı tetkîke alındığı takdirde kolayca görüleceği vecih üzere etvar ve harekât ceddye ile muttasîf olan zevat araba ile yoldan mürur ve abûr ettiklerinde araba ve izdihamın gürültüsü sebeple sedalarını yükseltmeye mecbur ve şu hâlde gerek vücûdları ve gerek sedalarının letafeti aleyhinde icra-i hareket etmiş olacakları mûlabüsesiyle dâima sükûtu ihtiyar ve terci ederler.”

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam mâden suları “*mide ve bağırsak hastalıkları*” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazadan ibâret bulunan mâdenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te’min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

Kalyon hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru’z-zikr “Poug” mâden suları terkipet mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litre de takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkeb eden ecsam ve mevadın een çoğu karbonat şu ile karbonattı manyezi tozlarından ibâret olduğundan Fransa’nın sâir “*mûcib-i zaaf olan*” uşnan ve kalye tozlarını hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtir.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te’sirle onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şöyle ki semereden bittabi “vücûd ve bedeniye kesb-i kuvvet” ettiğinden şimdiden zuhûra gelen fakru’d-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden suları ile kamilen iş bu mâden suları aslı memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesan sıhhate pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “(Meyine?) *halis balık yağı hülâsası*” asıl esmer balık yağına ne şeyden tertib olunur ise ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de onun muhazırından hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden ve vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “meyine şekerlemelerini veya (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “dâne-i meyye?”yi suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem ve kemik hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştihatsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müessirdir. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hin-i ehz ve istîmalinde pek büyük fayda görüleceği derkârdır.

(Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsrerdam şehrinin serkî umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran halası olduğundan kamilen suda münhaldır.” Sâir katran sularında katranın biraz rayiha lezzeti bulunmakta iken “asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’siratını hâizse de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklarda tehlikeyi mûcib bir afîvvenet husûle gelir halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katrab pek müessir olduktan başka sâir muzır katranlardan da fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derununda olarak biricik franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran sabuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahtar

4.16. Sayı 16

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu’nda Tarlabası’nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te’hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Gazetemizin Dersâadet için bir seneliği iki ve altı aylığı bir mecdiye ve vilayet için bir seneliği üç ve altı aylığı bir buçuk mecdiyedir.	
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 30 kanun-i sani ve fi 11 şibat-ı efrensi sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 16 fi 26 rebiyül-ahir sene 1302
--	--------------------------------------	--

Tahâret-i Vücudiye Tımar Cild

Geçen nüshamızda bu serlevha tahtında neşr ve derc ettiğimiz bir bend-i mahsusumuzda tahâret ve tımar cildin ne büyük ehemmiyeti hâiz olduğunu ityann ve bu vesîle ile cild üzerinden pamuktan mı yoksa yünden mamul melbûsatın mı iktisa olunması caiz etti ki meselesini bil-îrad mesele-i mezkûru iş bu nüshamızla hal ve îzah edeceğimizi ce add ve beyan etmiştik. Binâberin en evvel yünden vücûd üzerine icra ettiği te'sirat bervech-i âtî yegan yegan taaddüd ve beyan olunur.

Evvelâ yün cildi fevkalâde tahrik şöyle ki harekât ve ef'al-i teneffüsiye-i cildiyeyi teşdid ve teşrii kezalik kuva-i lamese ve nezaket cildiyeyi teksir ve tezayüd ettiğinden birtakım emrâz-ı cildiyeye zuhûra gelir.

Sâniyen yünden daha ziyâde cildi dûçar hararet şöyle ki sâir hiçbir şey yünden sıcaklığı def ve izâle edemedikten cildi pek ziyâde sıcak saklar.

Salisen bundan mamul melbûsat köşk ve sirk olduğu takdirde delikleri vâsıtasıyla ve hâiz olduğu hâsiyet harre-i mütemadiyesi sâikasıyla cildimizden def ihraç ettiğimiz mevad mülevvese vezâidenin tebâhharunu teshil ve binâenaleyh mevad-ı mezkûrenin mâyi haline tebeddülünü men' eder iken pamuktan mamul melbûsat insacı binnisbe pek sık ve hâsiyet harresi dahi az olduğundan tebâhhurat cildiyeyi suhûletle mâyi haline bil-tebdil vücudu soğutulur. Ve işte çok teneffüs eden kesianın yünden mamul melbûsat iktisa ettikleri halde pek az terlemekte ve bilâkis pamuktan mamul melbûsatı telebbüs ettikleri takdirde mütemâdiyen ark içinde mağruk oldukları bu sebebe mebnidir.

Râbian azim-i rûkûn hayâtımız olan ef'al-i teneffüsiye tekmi-i vücudumuzun tamir ve tecdid ve fûruhu vâsita-i tabîyye ve müessiresi olduğu gibi vücud-u beşerin derecat ve evkat matlûbede kesb-i hararet etmek kuvvesini hâiz olması mahza vâsita-i mezkûreye menut ve mütevâkkıftır. Binâberin ef'al teneffüsiyemiz tedrice suret-i serbestanede ceryan etse vücudumuzun derece-i harareti dahi ol-nispette yeknesak bir halde bulunacağından gerek haricen vücudumuzda husûle gelen fazla hararet suhuletle zail ve mündefi olur. Elhâsıl yünden mamul melbûsat-ı vücudu mütemâdiyen sıcak saklayıp ef'al-i teneffüsiye-i vücudiyei kamilen tehil ve tahrik ettiğinden pamukla nispetle hararet dimayı daha ziyâde tenezzül ve tenkıs ederler.

Binâenaleyh bir insanın yünden mamul melbûsatın te'sirat-ı tahrikiyesine vücudunu bir kere alıştırdıktan sonra niçin yünün pamuktan daha az vücudunu sıcak sakladığı ve akalim

harede mukim olan âhâlinin niçin pamuktan mamul melbûsatı yünden mamul melbûsattan daha ziyâde tercih ettikleri mutalaat anifeden suhuletle müstedil olur.

Hâmisen yün kuvve-i elektrikiyye-i mahsuseyi hâiz olan ecsamdan mâdud bulunduğundan şöyle ki yünün hâiz olduğu elektrikiyyet ecsam sâîreye sirayet ettiğinden insan yünden mamul olan melbûsatı iktisa ettiği taktirde vücudunun hâiz olduğu kuvve-i elektrikiye tekessür ve tezayüd ettiği sebeple sath cildinde mütemâdiyen elektrikiyyet cedide husûle gelir.

Sâdisen yün zerre-i ta' affünat muzıra ve sirayeyi suhuletle ve müddet-i medide celb ve hıfz-ı hususunda pamuktan daha ziyâde kabiliyeti hâizdir.

Şu hâlde yünün muvaffık sıhhat olup olmadığını ve ne zaman ve kanığı ahvalde zat-ı sıhhate nâfi veya muzır olduğunu bervech-i âtî beyan ve tâyin edebiliriz. Cilt üzerinden yünden mamül melbûsatın iktisa olunması adeti şimdilerde içine kesb-i intişar ve tamim etmişse de bu hususta tabiatın te'sirat-ı hayat-bahşası aleyhinde pek çok çarpıklık ve hatalar icra olunduğu ve bu sebeple ekser kesianın sıhhat ve hayatlarının dūçar mazeret ve tehlike oldukları biddefeat meşhud uyun-u teessüfümüz olmuştur. Ez cümle bir hayli etfal ve şâyan? yün famile veya sâîr yünden mamul melbûsat iktisasını itiyad etmişlerse de şu adat-ı tabiata pek muğayyir ve binâenaleyh zat-ı sıhhati muhaldir. Zira sinin mezkûrede kâffe-i ef'al harekât-ı vücudiye suhuletle ceryan ettiğinden gerek ısınmak ve gerek ef'al teneffüssiyyeyi tahrik için vesâit ve tedâbir sanâiyenin asla lüzumu yoktur.

Bundan mâada yünden mamul melbûsat-ı cildiye'nin nazik sakladığından melbûsat-ı mezkûreden bir kere iktisa olunduktan sonra feragat edilse vücûd soğur ve cüz'i bir sebepten nüzul zuhûra gelir. Bunun için yünden mamül çamaşırların emr-i tahâretine dikkat fevkalâde sarf şöyle ki yünden mamül çamaşırları? sâîr çamaşırlardan? daha çok def'alar tebdil etmek caiz ve elzemdir. Ve işte sunuf-u fukara miyanında ekseriya bu suretle tevaffuk-u hareket olunduğu sebeple emrâz-ı cildiye de binnisbe daha ziyâde intişar ve tamim etmiştir.

Mâhâzâ fanile ve yünden ve sâîr yünden mamul melbûsat çamaşırlar? bazı ahvalde zat-ı sıhhate nâfi ve muvaffık olduğundan melbûsat-ı mezkûrenin istîmali ekser defa etibbâ tarafından tenbiye ve tavsiye olunmaktadır.

Ahval-i mezkûre bervech-i âtî yegan yegan ta'adad ve ityan olunur. Yünden mamül melbûsat çamaşır? kırk yaşını tecavüz eden yani sinin kuhulette bulunan kesianın sıhhatine pek muvaffık gelir. Zira sinin mezkûrede ef'al-i teneffüsiye ve hararet ve harekât-ı cildiye tenezzül ve inkıraza yüz tutar. Yünden mamul melbûsat ve çamaşır hadd-i zatında hararet ve harekât-ı vücudiyyeyi hâiz olmayıp çehrelerinin renkleri soluk ve insaç lahme-i vücudiyeleri muhtel ve sinirleri kuru ve ahlat seyyâlât vücudiyeleri galiz velhâsıl bir mâzâç bâridî hâiz olan kesianın sıhhâtine dahi pek muvaffık ve nâfidir.

Kezalik eyyam-ı azliye imrar ve hususuyla meşguliyet-i zihniye ile iştilal eden kesianın hakkında dahi melbûsat-ı mezkûre faydadan hali kalmaz. Zira ef'al-i teneffüsiye iştilal-i zihinden dolayı te'hir ettiğinden melbûsat-ı mezkûre ahlat ve siyalet-i vücudiyenin dâire-i nâzâm ve intâzâmında azimdirler.

Melbûsat-ı mezkûre nuzûle ve balgam hastalıklarına ve nüzul ve zat-ı elcanib illetlerine meil ve mübtelâ olan kesianın sıhhâtine dahi pek faydalıdır. Hatta ilel ve emraz anife melbûsat-ı mezkûre sayesinde kamilen zail ve mündefi oldukları gibi yün fanile çamaşırlar ishalin suret-i sariye de hükmünü icra ettiği taktirde dahi onun önünü almak için pek müessir bir çaredir.

Fesad demâ ve her nev'i baş ve yörük ağrıları ve öksürüğe mübtelâ olanlar hakkında melbûsat-ı mezkûre sıhhate muvaffik olduğu gibi emrâz-ı rai? ve basur illeti ve kanun-u istifragı aleyhinde büyük bir sed ve hâit makamındadır.

Kezalik yün fanile çamaşırlar usûl-ü ev'îye ve asabiyyeleri nazik ve muhtel olup illet-i mâlihulyâyâ mübtelâ olan kesianın tebâhurât cildiyesi zat-ı sıhhatlerinin alelade mîzan-ül hevası makamında olan nisvanın sıhhatlerine pek muvaffıktırlar. Ve kezalik melbûsat-ı mezkûre bazı vehim hastalıkları müteakib zuhûra gelen üzünklerin? önünü almak için pek büyük bir çare ve vâsıta add olunsalar sezâdır.

Yün fanile ve çamaşırlar cevvi-i hava muhazırından pek ziyâde muzdârib olan kesianın muhâfaza-i sıhhatleri hakkında pek büyük bir çare makamında oldukları gibi hararet ve bürudet ve rutubet ve rüzgarlar aleyhinde dahi tedâbir-i ihtiyâtîye ve müessiredendirler.

Elhâsıl yünden mamul melbûsat ekseriya tebeddülât heva vuku bulan akalimde mukayyim olan âhâlinin ve kezalik müttehazları olduğu usûl-ü maîşetleri sebebiyle envâi ilel ve emraz günâgünün esbâb-ı zuhûrundan olan tebeddülât havanın te'siratına mail olan ve ekseriya icra-i seyahat eden kesianın sıhhatleri ne dahi muvafıktır. Mâhâzâ yükün bazı mahaziri dahi vardır. Ez cümle pek çok teneffüs edip bu misillü mahazir vehimeden tahlis gariban edeceğinde bulunan kuvve-i hayâtîye kesireyi ve elektrikiyet ve hararet vücudiyeyi hâiz ve emraz-i cildiyeye mübtelâ veya meil olan ve elhâsıl yünden mamul melbûsat çamaşur? Ekseriya tathir etmeyen veya akli sekiz günde bir kere yıkanmayan kesianın bu misillü melbûsatı iktisa etmemelerini tenbiye ve tavsiye ederiz.

Kezalik fanile iç donlar ve yün ve çoraplar muhel sıhhat olduklarından bu hususta dahi hususiyle melbûsat-ı mezkûrenin iktisasını şimdilerde itiyad itmiş olan bir hayli şebanın nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz.

Ancak hin hacette yünden mamul çamaşur? istîmal olunsâ bile gayet köşk ve sirk olması caiz ve mevsim-i şitada kalın ve mevsim-i seyfte ince yün çorap iktisa itmek kafidir.

Elhâsıl pamuktan mamul melbûsat tebâhhurat cildiyeyi yani vücudun ter ve suyunu emmek hususunda yünden daha ziyâde kabiliyetli olduğundan her halde pamuktan mamul melbûsat çamaşır? pek tercih olunması elzem ve zarûrîdir. Ve eğer mutlaka yünden mamul çamaşır? iktisası arzu olunur ise mezkûr çamaşır nısf-ı bî-nıfs yün pamuktan mamul olması caizdir.

----- Münekehat

Doktor (Koh?) Verem İlleti

(15 numaralı nüshamızdan mabad ve intiha)

On birinci zevcinin bilmukabele muhabbetleri tenezzül ve inkıraz bulduğu takdirde bunun sebebini derakab muhavvi ve izâle ve telif zat-el-beynî ibka ve tesis etmeleri caizdir. Zira muhabbet eyyam zevcînin mevzi ilâhidir.

On sekizinci zevcenin zevcinden başka kimseye asla itimad ve kezalik zevcin zevcesinden başka bir dost muhlis tahrişine kalkışmaları caiz değildir.

On dokuzuncu zevcinin nâzâm ve intâzâmın hükmünü icra ettiği iyal sâîrenin hâiz oldukları saâdet-i hal ve mesruriyetine asla haset etmemeleri caiz yoksa huzur ve rahat zevciye muhavvi ve nâbedid olur.

Yirminci zevcinin ezvak ve huzûzat-i hakikiye nâil olmaları evlatlarının hasen-i tâlim ve terbiyelerine menut ve mütevâkkıftır.

Yirmi birinci zevcinin an-samim elkalb-i evamir-i elhiyeye itimad etmeleri eyyam-ı zevciyeyi ala ve terfî ve bilâkis âdem-i sabır ve tahammül illam ve ekdar ile emla eder.

Elhâsıl eyyam-ı zevciyeyi kemal-i huzur ve saâdet-i hal ile imrar etmek isteyen zevcin yek-diğerleri muvacehelerinde teveccü ve muhabbet ve emniyet kamile ibraz etmeleri ve sadakat ve efkâr-ı sebata ile muttasıf olmaları elzem ve caizdir.

Umum nev'i beşer kâffe-i mevcudat ve kâinatın an mükemmel ve muntazamı ve binnisbe hayvânattan deha ziyâde ihtiyâcât ve levazemat hayâtîyeyi hâiz şöyle ki hayvânat-ı melbûsat tabîiye ile melbus olup ikametgâh ve eşyaya ve mat'ûmat-ı sanaiyeye muhtaç ve mes'uliyyetle asla mükellef değil iken insanın gerek hukuk ve vezâîfî ve gerekse levâzımat ve ihtiyâcâtı pek cesim ve vasi bulunmaktadır.

Hatta arıların cumhuriyet musavviresi bile el-câat ve hissiyat tabiiyeden dolayı teşekkül edegelmekte. Zira cumhuriyet musavver-i mezkûrenin azası hangi kanun ve nâzâma itaat ve tebayat ettiklerini bilmedikleri gibi cumhuriyet mezkûrenin terakkîsi de asla hatıra gelmez. Ve fakat arıların suret-i ameliyeleri mûcib hayrân ve nekirân ise de bedayet halktan beri amel ettikleri petekler ayn-î delikleri muhteviyedirler.

Lakin nev beşerin ihtiyâcât ve levâzımât hayâtîye-i maddîyesinin bu derece adi ve mahdud olmadığı şöyle dursun onun ömür ve hayat fâikâsının münteziyatı dahi pek vasî ve kesirdir.

Binâberin insanın vücûd ve hayatı değil yalnız agdiye nebâtîye ve hayvaniyeye ala agdiye mâneviyyeye dahi muhtaç bulunmaktadırlar.

İnsan şan ve şöhret-i beşeriyyeye laik bir surette imrar-ı eyyam edebilmek için tevellüd ettiği günden îtibâren ömrünün nihâyetine değin envâi ihtiyâcât mühimme ve zarûriyyeyi hâiz şöyle ki bir tıfıl nevat neşv ve nümâ-i vücûd için validesinin elban-ı hayat-bahşası ve dikkat ve mesâîyesine muhtaç olduğu gibi kuva ve hissiyat-ı mâneviyyesinin tevsî ve teyakkuz ettiği taktirde dahi mâlûmiyenin hasen-i tâlim ve terbiyesine muhavvildir.

İbşita ihtiyâcât-ı mezkûrenin kâffesi dahi etfal hakkında birer ve rota? hükmünde olup onların hasen-i tâlim ve terbiye için sarf-ı mesâî ve ikdamat fevkalâde de bulunması elzem ve zarûridir.

Binâberin bir çocuğun valideynin sayesinde hayat-ı nebâtîye ve hayvâniyenin ihtiyâcâtına suret-i mükemmele de nâil ve mazhar olması kîfâyet etmez. Zira insanın hâiz olduğu kuva ve hissiyat-ı mâneviyyesi kesb ve saat ve mükemmeliyet etmemiş olduğu taktirde heyet-i? ictimâîyeye mevcub-u fayda olmak hasiyeti muhavvi olacağından heyet-i ictimâîyenin lehinde bulunsa dahi kendisi heyet-i ictimâîyenin muavenetine nâil olamaz.

İşte bu misillü etfal-i evlâdın hali nereye münce olacağı azade-i târif olmakla bu yüzden veraim ve cinâyet müthişe her sene gittikçe tekessür ve tezayüd etmektedir.

Kezalik bir hayli genç kızların heyet-i ictimâîyeye iras-ı fâideye muktedir olabilirken valideynin ittihaz ettikleri su-i harekât ve tedâbiri sâikasıyla arz ve namus ve iffetlerini tezlil ve telvis ettikeri mûcib-i teessüf hâlâtta değil midir? Çinden vürud eden ihbar ve mâlûmat-ı dâimeye nazaran validelerin âdem-i kîfâyeti hasebiyle her sene birtakım etfal-i suret vahşiyane de katl ve telef edilmektedir.

Binerin akd-i izdivaca karar veren kimse kuvvet iktidâr ve mevkisini ve vesâât ve tedâbir-i taayyüşünü ve elhâsıl müzaveceden neşet ve tevellüd eden vezâîfi bile kusur îfâ-i icraya yani evlatlarını dâire-i hasen tâlim ve terbiye de büyütüp birer mevâki sebateye malik ve nâil kılmaya muktedir olup olmadığını mîzan tetkîk ve tamike alarak ol-vechile tevfik-i harekete mecbur ve mükellef ve hâiz olduğu ahval ve mevâkine emniyet-i kamilesi var ise asla îfâte-i vakit itmeksizin akd-i izdivaca kıyam etmesi caiz olup istidad ve kabiliyeti henüz yoksa akd-i izdivactan sarf-ı nazar etmelidir. Ancak her halde efkâr-ı sebata ve bir niyat-ı kuvviyyeye malik bulunması ihsan samedaniyedendir.

Bir insanın tali meçhule bilâitimid akd-i izdivaca kayam etmek yerine akd-i izdivaç itmeksizin ona itimad etmediği ve binâenaleyh hissiyat-ı haseneyi hâiz oldukça evlatlarının ahval-i hazıra ve müstakbelelerini baht ve tali bilhavale huvf ve tehlike ve zarurete giriftar olması mûcib keder ve yeis olan hâlâtandır. Ve işte bu suretle tavır ve hareket eden kimse baht ve talin muavin ve muzahir olmadığı takdirde ne cesaretle heyet-i ictimâîyenin muavetine mürâcaat ve ne suretle etvar ve harekât küstahane-i vakıasından dolayı teberiye-i zimmet edebilecektir? Ve evlatları ise kanığı ahval-i meş'umeden hali kalacaklardır? Elhâsıl bu misillülerin evlatları vefat ettikleri halde bile birtakım musibet ve belaya ve ahlak kerihe ve mezmume pençesine düşerek birtakım ceraim ve cinâyet-ı müthişeyi icra ile heyet-i ictimâîyeye belaya azime ve mahûfe hükmünde olacaklarından onların valideyni ittihaz ve ceraat etmiş oldukları küstahlıkları sebebiyle evlatlarının kâffe-i etvar ve harekâtından dolayı cenab-ı halık kâinat-ı huzurunda mesul ve müttehim olacaklardır.

Artık Öksürük Zuhûra Gelmez

Almanya etibbâ-i hâzikesiden bir zatın bu bapta vaki olan tembih ve tavsiyesine nazaran bir bardak içine limonu kamilen sıktıktan sonra onun şiddet hazmı kesb-i itidal edinceye değin üzerine sıcak su doldurup mezkûr limon suyu gayet sıcak olarak sabah ve akşam içildiğinde öksürük eğer sinirlerden mütevellitse serian ve kamilen mündefi olur.

Gliserinin Hâiz Olduğu Kuvve-i Şifâiyesi

Etibbâ-i hâzikeden (Rinker?) nam-ı zatın beyan ve tavsiyesine nazaran gliserin midenin tehammüzü ve gırtlığının ihtirâkı aleyhinde pek büyük fâideyi mûcibtir. Her defa taamdan sonra takriben beş veya on gram miktarı gliserin taam olunması elzemdir. Gliserin şeker yerine kahve ve çaya dahi karıştırılır. Gliserin öksürük aleyhinde dahi büyük bir çare olup su ile gliserinden nısf bî-nısf yek-diğerine karıştırıp kendi üç veya dört kaşık içilmelidir. Elhâsıl gırtlığı öksürüğü aleyhinde dahi gliserin pek müessirdir.

Bundan mâada muhterik veya kanla mülemma' olan cerrahiye dahi gliserin pek faydalıdır. Şöyle ki dört edet yumurta sarısıyla beş gram gliserin yek-diğere bir iyice karıştırıp cerrah-i mezkûre üzerine konulsa gerek feyzan ve nebân dimayı tâtil ve gerekse cerihayı teşfiye eder.

Âtıdeki Fikrat Hıfzu's-sıhha-i Hususiyeye Dâir Pek Mühim Bir Mâlûmattır

Paris meclis-i cerrahisinin ictimaat ahiresinden birinde muallim mösyö (Lî-fur?) nam-ı zat topallığın esbâbını tadad ve beyan ettiği sırada köylülerin mükemmel ve muntazam

kunduralar giymedikleri hasebiyle topallığın günden güne onlar miyanında kesb-i intişar ve taammüm ettiğini ve keزالık birtakım san'atkârın mesela meyhane dostgâhları ve kahveci uşakları mütemâdiyen ayak üzerinde durduktan başka gayet yumuşak ve ökçesiz ayakkabılar giydiklerinden san'atgarın merkuman ayaklarının işgal-i tabiyyeleri muhavvi ve zail olduğunu zükûr ile iş bu mahzûrün çare-i defi için san'atkârın merkumanın kuva-i epeyce eğri ökçeli kunduralar giyinmeleri caiz ettiği gibi beyan ve ityan etmiştir.

Keزالık meclis-i mezkûr azasından (Terela?) nam-ı zat dahi ayakkabının ökçesiz ve yumuşaklığından mâada rutubetin dahi ayakların işgal-i tabiyyesini def ve izâleye büyük bir sebep olduğunu sert ve ityan etmiştir.

Hayat-ı Beşeriye

Ömür ve hayat-ı beşeriye dâir ahiren neşr ve tanzim olunan istâtistiklere nazaran insan orta hesapla takriben yirmi sekiz sene yaşadığı gibi insanların rubu miktarı yedi yaşından evvel ve nısfı on yedi yaşından evvel ve binde biri yüz yaşında ve yüzde altısı altmış beş yaşında ve beş yüzde biri seksen yaşında vefat etmişler. Küre-i arzda mevcut olan bilcümle âhâlden bir gün zarfında vuku bulan ve vefayatın miktarı takriben 90000'den ibâret ki bir saatte 3700 ve bir dakikada 60 ve vefayat vuku bulup mevâlid vefayat-ı mezkûrenin birini tutar. Müteehhil olanlar ale-l-umum bekar olanlardan daha ziyâde yaşadıkları gibi milel mütemeddine âhâlisi şimdilerde evvelkinden daha ziyâde tul-müddet imrar-ı eyyam etmektedirler.

Meşahirin müverrehesinden (Makuley?) nam-ı zatın beyanına nazarn 1685 tarih-i mîlâdîsinde İngiltere'de onda bir nüfus-u âhâli vefat ve bilâkis 1850 tarihinde vefayatın miktarı kırkta bir nispetle tenezzül etmiştir.

Keزالık Fransa meşâhîr-ierbâb-ı kâleminden (Dupen?) nam-ı zatın beyanına nazaran Fransa âhâlisinin müddet-i ömürleri 1776 tarih-i mîlâdîsinde 1843 senesine değin senede elli iki gün tezayüd ve bilâkis vefayatın miktarı dahi 1781 tarihinde yirmi ikide bir ve 1820 tarihinde kırkta bir nispetle tenezzül etmiştir. Sunuf-u ağniyâdan olan kesan orta hesapla kırk iki yaşına ve bilâkis sunuf-u fukara ifradı takriben otuz yaşına değin yaşamaktadırlar. İşte şu istâtistiklerden müstedel olduğu vecih üzere ilm-i hıfzu's-sıhha ne derece intişar ve taammüm etse huzur ve saâdet-i hal dahi ol-nispette tezayüt ve binâenaleyh müddet-i ömür-ü beşer dahi imtidat ve tatvil eder.

Kasâret-ül Basr

Kısa görmek hususuyla şiban miyanında günden güne intişar ve tamim ettiğinde şöyle ki şimdilerde şebanın belki de yüzde yirmisi keزالik istimaline mecbur bulunmaktadırlar.

Almanya etibbâ-i hâzıkasından doktor (Koh?) nam zat mahzur mezkûrun mekteplerde ittihaz olunan su-i tedâbirden neşet ettiğini bil-beyan mekteb-i iskemle ve yazıhanaların mükemmel ve muntazam bir surette inşa olunması şöyle ki mezkûr yazı hanelerin fevklerinin on altı derece meyal ve şâkirdanın oturdukları salenin? fevkalâde münevver ve ziya-i çeşmî haddinden ziyâde yoran muharrerat ve menkuşat mesela çok noktaları hâvi olan muharerat ve gözden takriben otuz beş santimetre uzaklığında imali kabil olmayan bilcümle menkuşatın def ve imha edilmesini şediden tenbih ve tavsiye etmiştir.

Bundan mâada tahtitat ve tersiyat için en eşkali ve kotları tercih bir saatte çalıştıktan sonra bir çarık saatte tâtil ve istirahat ve etfalın izhanını lüzumsuz şeylerle tahammülden tevki olunması caiz ve sunuf-u iptidâiye şâkirdanı için üç saatten dokuz saate kadar sunuf-u intihâiyye talebeler için dahi on iki saatten on sekiz saat çalışmak kâfi olup büyük suretler çıkmak külliyyen mâni olunmalıdır.

Uzun müddet yazı yazmak meselesi şimdilerde bihakk sihhiyyûn izhanını iştigal etmekte zira ef'al-i şâkirdanın şu su-i tedbirde devam etmeleri onların kûtah-bin olmalarına sebep olmaktadır.

Bu babta etibbâ-i hâzikeden (Berlen?) ve (Rambold?) nam-ı zevatın tedâbir-i âtiyeyi tenbih ve tavsiye etmişlerdir.

Evvelâ şâkirdanın yazı yazdıklarında ellerini müstakil sağ veya sol tarafa çevirmeye mecbur olmamak ve vücûdları suret-i serbestanede icra-i hareket edebilmek üzere gerek iskemle ve yazıhanelerin eşkal-i münasebe ve gerekirse kağıtların hutut imal olunması.

Sâniyen küçük çocuklara çok yazı yazdırmaktan mühimme-i imkân sarf-ı nazar olunması.

Binâenaleyh etibbâ-i hâzike mûmâileyhin iş bu tenbihat muhakka gerek şehrimiz ve gerek vilâyat-ı şâhânede müessis bilcümle mekâtîbin müdiranı taraflarından nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınacağı memul kuyumuzdur? Kısa görmenin esbâbından biri dahi zafiyet-i asabiye ise de bu cihet hıfzu's-sıhhanın en mühim mesâilinden bulunduğundan ilerde bir bend-i mahsusla mesele-i mezkûreden bir tafsil-i bahs ve beyan kılınacaktır.

Müskirat-ı İstimal Edenlerin Müddet-i Ömürleri

İtalya'da tabii ve neşr olunan bir risale-i tabiyede münderç olan istâtistik müskiratın insanın sıhhat ve hayatı üzerine hâiz olduğu te'siratı hakkında bazı hakayık ve delaili muhtevi olduğundan bervech-i âtî nakl olunur.

Yirmi beş yaşında olan bir genç zat müskirat-ı istîmal ettiğinde takriben on beş sene daha yaşayabilirken yine yirmi yaşında olup müskirat istîmal etmeyen bir delikanlı kırk dört sene daha yaşayabilir. Binâberin müskirat-ı insanın müddet-i ömründen takriben otuz sene tenezzül ve tenkıs etmektedir. Yani müskirat-ı istîmalini itiyad etmeyenler müskirata meftun bulunan kesattan üç kat daha ziyâde yaşamaktadırlar.

Mevti ve Cenazeler

Şimdilerde ekserya vuku bulduğu üzere bir hayli kesân fevt olmuş zannıyla defin olunmuştur. Hatta geçen şehr-i kanun-u evvelin on yedisinde bu misillü bir vaka şehrimizde ve keزالik ahiren kabilden olarak Genove Napoli şehirlerinde dahi bazı vukuat müelleme zuhûra gelmiştir.

Şöyle ki Almanya etibbâ-i hâzikesinden (Korus?) nam-ı zatın nakl ve hikayesine nazaran Napoli şehrinde veba illet-i mahûfesine mübtelâ olan bir hasta fevt olmuş zannıyla defin için makbereye nakl olunduğu sırada bil-teyakkuz tabuttan dışarı atlamıştır.

Keزالik şehr-i mezkûrede diğer bir hasta dahi ölmüş zannedilerek defin olunmak üzere iken teyakkuz ettiğinden hanesine nakl olunmuştur ki elyevm bir hayattır.

Genove şehrinde dahi diğer bir hasta tabibin kararı vecihle tekfin olunmuşsa da altı saatten sonra bil-teyakkuz kendisi hakkında bikayd ve bi-fütur bulunduklarından dolayı ah ve figan etmekte olan iyali halkını tazir ve takdir ve fakat birkaç saat sonra vefat etmiştir. Keزالik şehr-i mezkûrede çocuğun birisi ölmüştür diye zannedilerek tabuta vaz olunmuşsa da teyakkuz ve fakat dört saat yaşadıktan sonra yine vefat etmiştir.

Ancak vukuat-ı mezkûre müsteşaniyetten olarak zuhûra gelmiştir. Zira Avrupa illet-i sariye esnasında bile mevtalar aklı yirmi dört saat saklandıktan sonra defin olunur.

Halbuki şehrimizde ve hususuyla vilâyat-ı şâhânenin kurâ ve kasabatında yedi veya sekiz saat mürur etmeksizin bazen? dahi henüz vücudu soğumaksızın mevtanın defin olunduğunu hatta bundan ikdam-ı vilâyat şâhânede aram ve ikamet ettiğimizde bu misillü üç vakitten zuhûra meşhud uyun-u teessüfümüz olduğundan bu babta şehr-i emanet celîlesinin nazar-ı dikkat aleyhlerini celb ve davet ederiz.

Ferd-i Tâam

Etibbâ-i hâzikeden (Heke?) nam-ı zat ferd-i taamdanzuhûra gelen hastalıkları tedâvi için celb olunacağı her defada gittiği hanelerin mutfaklarına inerek işçi ve sofracılara hitaben *“sizin hakkınızda ifâ ve icra ettiğiniz hidmet kesire ve müşkirenizden dolayı fevkalâde minnettar olduğumuzu ketum edelim. Zira siz ve sizin sanâyi tesmiyeniz bâkî oldukça mekteb-i tıbbiyenin hastaneye nakl olunmasına mecburiyet hâsıl olur”* demiştir.

Şişmanlamak İçin Çare

Boş vakit geçirmek ve uzun müddet yatakta kalmak ve sıcak su hamamlarında uzun müddet istihmam etmek yağlı ve ağır taamlar ve müskirat ve meşrubat ve vücudu çok yormak ve hususiyle inkıbaz-ı sıhhat ve hayat-ı insaniyeyi muhel oldukları gibi şişmanlığa da bir mâni vehimdirler. Binâberin maîşet gayr-i muntazamadan ibâret olan su-i tedâbir ve harekât-ı mezkûreden feragat eden kesenin şişmanlayacakları pek muhakkaktır.

Ancak her bir cihette vaki olduğu vecih üzere şişmanlığın derece-i ifratı dahi değil yalnız bir rahatsızlık ala mûcib-i tehlike hastalıktan mâdud olduğundan bu misillü şişmanlığın önünü almak için tâlim ve harekât-ı vücudiyeyi icra ile keزالik revganiyat ve hamir ve şeker taamından çok su ve meşrubat içmekten mühimme-i imkân tevki olunması elzemdir. İş bu nesâyihe tevfi-k-i hareket eden dostlarımızdan bazıları memnun ve müteşekkî r oldukları gibi daha pek çoklarının bir sıhhat tâmmeye malik olacaklarını te'mine beyan ederiz.

Kaz Semirtmek Usûlü

Evvelâ adet-i câriye vecih üzere yani kuvvetli agdiye ve sâniyen şehriye it'âmıyla ve salisen ağdiyeyi bir makine vâsıtasıyla kazın boğazından aşağı tıkamakla kazlar pek ala semirerler.

Ancak ikinci ve sonuncu tedbirlerin semeratı pek çabuk görülür ise de usûl-u istîmal ve icraları pek müşküldür. Zira kaza şehriye it'am olduğunda hayvan pek ziyâde örselenir ve makina vâsıtasıyla ağdiyeyi kazın boğazından aşağı tıkamaktan ise yalnız ashâb-ı çiftlik fayda olurlar.

Usûl-ü adiyeye gelince kazların saklandığı kümes sıcak ve havadar ve tahir hayvânat-ı mezkûreye verilen ağdiye it'ame-i nefise ala cins sulardan ibâret olmalıdır. Arpa ve mısır buğdayı ve yulaf ve çavdar ve hububat sâire gerek çi ve gerek pişman olarak verilebilir.

Kaz bir kere semirdikten sonra mısır buğdayını çi olarak yediklerinde iç yağısı daha kuvveyi ve yumuşak olur.

Bir kazı mükemmel surette semirtmek için hububat-ı mezkûrede yirmi beş kilo gram (kıyye-i cedit) miktarı it'âm olunmalıdır. Ve işte bu suretle iyice dikkat olunmakta kaz üç veya dört hafta zarfında fevkalâde semirir.

Çerezlik

Çerezden mâdud olan agdiyeyi taamdan olması yoksa tamam üzerinden mi yemek caizdir? Su suâle belki de umumen taam üzerinden diye cevap verilecek ise de muâsırından bir tabib hâzık bunun aksini beyan yani çerezden mâdud olan agdiyeyi taamdan evvel yemek mûcib fâide olduğunu isbat ve tasdik şöyle ki taama çorbadan değil el-hafif çerezlerden başlamak ve hususuyla hazımları müşkül ve muteassır olan it'ame üzerinden meyve yememek caiz olduğunu beyan etmiştir.

Tabib-i hâzık mûmâileyhin beyanına nazaran çerezlerin ala cinsi iştihayı küşad ve taam esnasında onu takviye ve tecdid eder.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam-ı mâden suları “*mide ve bağırsak hastalıkları*” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazadan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te'min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

Kalyon ve çeliğin ve gazı hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru'z-zıkr “Poug” mâden suları terkibat-ı mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litrede takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkibat eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonat şu ile karbonattı manyezi tozlarından ibâret olduğundan Fransa'nın sâîr “*mûcib-i zaaf olan*” uşnak tozlarını hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te'sirle onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilk semereden bittabi “*vücûd ve bünye kesb-i kuvvet*” ettiğinden sıtımadan zuhûra gelen fakru'd-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden sularıyla kamilen mündefi olurlar.

İş bu mâden suları usûl-ü memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesan sıhhate pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczâcılarında “(Meyine?) *halis balık yağı hülâsası*” asıl esmer balık yağı ne şeyden tertib olunur ise ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de onun muhazırından hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur etmediği gibi ilaçtan nefret eden vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “Meyine?” şekerlemelerini veya (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “*dâne-i meyye*”yi suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem hastalıkları ve emrâz-ı sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müessirdirler. Şimdilerde her mahalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mezkûr şekerlemelerin hini ahz ve istîmalinde büyük fayda görüleceği derkârdır.

Yani (Vern?) Katranı

(RESİM: İlan III)

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsterdam şehrinin serkî umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda münhaldir.” Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzeti bulunmakta iken “*Asıl hülâsa*” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâîs şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklar da tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduğundan başka sâîr muzır katranlarında fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derinde olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütüçyan

4.17. Sayı 17

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlu'nda Tarlabası'nda Zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 6 şibat ve fi 18 şibat-ı efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 17 fi 3 cemâziyelevvel sene 1302
--	--------------------------------------	---

Sıhhat-i Beşeriyenin Düşmanları

Şu serlevha tahtımızda nesih sâlifemizde bazı bentler neşriyle bir takım boya ve kurşun ve ecsam muzıra-i sâireden bahs ve beyan kılınmıştı. Bu defa sıhhat-i umûmîyenin diğer bir düşmanı hakkında îrad makale olunacaktır.

Bahsimiz bile kayd ve temil şu ya bu meslek ve san'at veya meşguliyeti deruhde ve icra etmekten ne büyük mazar ve tehalük zuhûra geldiğini ibraz ve der meyandan ibâret hatta bu hususta ittiaz olunan tedâbir ve harekatın ekseriya ve belki ale-l-umum sıhhat ve hayat-ı umûmîyeyi ihlal ve tahrib ettiği bi-d-defeat meşhud uyun-u teesüfümüz olduğundan olababda birkaç söz söylemek faydadan hali olmaz. Filvâki bazı sanâyi gerek asla ve gerek nev'an külliye muhel sıhhattirler. Bilâkis bazıları da ne asla ve ne de nev'an muhel sıhhat değillerse de insanın mâzâç ve bünyesine göre mûcib-i mazarret olurlar. Çünkü insan meşguliyet yevmiyesi sâikasıyla fevt vücudiyesinden kaybettiği miktarını telafi mâfat etmek için derece-i kîfâyede agdiye taamina ve her halde imsak ve hadd-i itidali elden bırakmaya ve ezmine-i meşguliyet ve ıstirahatı beyninde bir imtâzâç kamile tesis ve ibkasına mecbur olduğu gibi iş ve gücünü dahi kemal-i dikkat ve ihtimam ile deruhde ve icra etmeye mecburdur. Zira insan her ne san'at ve meşguliyetle dahi iştigal ederse etsin herhalde ve mütemâdiyen temiz ve sağ hava

teneffüs etmişlerdir. Halbuki ehl-i harais ve ziraat meşgul oldukları san'atları hasebiyle mütemâdiyen temiz hava teneffüs ederlerken bilâkis diğer tarafta fabrikalarda icra-i san'at eden ve mâden ocaklarında çalışan ameleler camcı ve fırıncı ve çilingir ve vapor ocakları hava teneffüs etmekte ve keزالık bir hayli amele ve san'atkarın mesela çamaşuyucu ve boyacı ve debbağlar mütemâdiyen su ve rutubet içinde çalışmaktadırlar.

Filhakîka bazı san'at kendisine mahsus olan veya serâit meşguliyetten neşet ve tevellüd eden muhaziri hâiz olduğu gibi bazı sanâiyinin dahi dâî muhazir ve tehalik olması insanın kuvvet ve iktidar-ı vücudiye veya mâzâç veyâhut mütenasib veya zaaf elbünye olup olmamasına menut ve mütevâkkıf bulunmaktadır.

Mesela kavî el-bünye olup sıhhat tâmme dâiresinde yaşayan bir kimse hiçbir hastalığa mübtelâ olmaksızın en ziyâde müşkül olan meşguliyete bile tahammül ve bilâkis çalışmadığı veya harekât-ı vücûdiyeyi icra etmediği takdirde hastalığa duçar olacağı pek muhakkaktır. Ve işte insanlar beyninde mevcut olan fark zat-ı sıhhat ve bünye ve mâzâç velhâsıl hastalığa derece-i tahammülden neşet ve tevellüd edegelmektedir.

Binâberin akıl ve basireti hâiz olan kimse adi ve ednâ bir san'atkar olmamak için en evvel kanığı san'at veya meşguliyeti icra edebildiğini ariz ve amik tetkîk ve teftişle san'at mezkûrede biraz vakit çalışıp emniyet kamile hâsıl ettiğinden sonra iktisab ettiği san'at veya meşguliyetini icra eder ki işte evvel kimsenin der'uhde ettiği şu meşguliyet değil yalnız kendi istidad ve kabiliyetine ala iktidar vücudu ve vesâit taayyüşüne pek muvaffık olur.

Elhâsıl kimse der'uhde ve icra edeceği meşguliyetinde mazarr ve belaya-i maddîye ve mâneviyyeye dūçar olmamak velhâsıl kamilen nâil muvaffakiyet olmak için en evvel iktidar ve tahammül vücudiyenin kîfâyet edip etmediğini ve sıhhat ve hayatını te'mine muktedir olup olmadığını ariz ve amik tetkîk ve teftiş etmeye mecbur ve mükellef olduğundan bunun için alideyn ve mensub atının veya erbâb-ı tecâribin tâlimat ve tembihatına mürâcaat etmelidir.

Bundan mâada bu hususta etibbânın tembihat ve nesâyihin dahi ahz ve istihsal olunması elzem ve zarûrîdir. Zira bir insanın mâzâç ve bünyesinin ne halde olduğu ve kuvvet ve iktidar-ı vücudiyesinin hadd ve derecesi ve hastalığa temâyülâtı olup olmadığı velhâsıl kanığı san'atın kanığı ahvalde zat-ı sıhhati tagayyür ve ihlal ettiği yalnız etibbâ tarafından tefehhüm ve beyan olunduğu gibi âtî hâiz olduğu kuvve-i maddîye ve mâneviyyesine göre bir târik selâmet-bahşaya sevk ve bâhusûs zat-ı sıhhâtîn muktezîyat ve levâzımat mühimmesinin ihsas ve tâyin olunması mahza etibbâya mahsustur.

Binâenaleyh bir kimse intihab-ı san'at maddesinin duçar hıta olsa veyâhut sıhhat ve hayâtîyenin muktezîyatına mugayyir ef'al ve harekatta bulunsa tedâbir gayr-i tabiiyye-i vakıasından naşı der'uhde ettiği san'at veya meşguliyetini tebdile mecbur ve bu suretle gerek

zat-ı sıhhatçe ve gerekse evkatce mazar azimeye duçar olacaktır. Ve işte pek çoklarının akıl ve basirete âdem-i imtisal ile bu husuta ale-l-amiyan icra-i hareket ettiklerinden pek çok mazar ve tehlike dûçar oldukları biddefaet meşhud uyun-u teessüfümüz olmuştur.

Binâenaleyh her kim olursa olsun mütâlaat mesrude-i anifeye tevfi-k-i hareket ettiği takdirde iştigal ettiği san'at veya meşguliyetin sıhhat ve hayatına iras ettiği mazarr ve tehlikî mühimme-i imkân def ve âzâla veya onun önünü alabileceği pek muhakkaktır.

Halbuki bir hayli san'atkâr en iştigal ettikleri san'atları sâikasıyla zuhûra gelen yorgunluk veya ta'affünatı def ve âzâle eder zannıyla her akşam ve belki mütemâdiyen suret-i müfritede müskirat-ı istîmal etmekte iseler de müskirat-ı mezkûre değil tehlike ve mezaratı def ala vücudu tesmim ve helak ederler ki bu da sıhhâtîn düşmanları üzerine bir düşman daha zam ve ilave etmek demektir.

Bir insanın meşgul olduğu san'at ne derece mûcib-i mazaret ve tehlike olsa onun dahi oldurca ehl-i imsak ve basiret olması zarûrî ve işte bu suretle tavır ve hareket olunduğu taktirde sâika-i san'atla meil tehlike olan vücudun bir sıhhat tâtme dâiresinde ibka ve muhâfazası kabil olur.

Bir kimse müttehizi olduğu meslek veya san'atın muktezîyat elcâatından olarak küllü yevm bir mahalde aram ve ikamete mecbur bulunduğu taktirde gerek vücudunu tâlim ve gerekse suret-i serbestanede temiz ve sağ hava teneffüs etmek için sabah ve akşam tenzih ve tefriç etmelidir.

Aklı haftada bir gün tâtil meşagul olunması caiz olup Cuma ve pazar günleri eyyam-ı tatiliye ve serbestaneden mâduddurlar. Cenâbıhak insanın her türlü gavâil ve ızdırabat mâneviyyeden ârî ve masun olmak ve valideyn ve evlat ve zevcesine atıf nazar-ı dikkat ve hatır etmek için haftada bir gün tâtil etmesini emretmiştir.

Yedi günde yirmi dört saat istirahat olundukta vücûd takviyet bulur ve kalpte ferahlanır velhâsıl insan bir hal-i cedit kesb eder.

Haftada bir gün istirahat etmek keyfiyeti gerek adap ve gerekse hıfzu's-sıhha nokta-i nazarınca pek mühim mesâilden ise de iş bu mesele sadedimizin hâricinde olduğundan buracıkta onun bahsinden sarf-ı nazarla biz yine bahsimizde devam edeliz.

Binâberin henüz bir san'at veya meşguliyet ittihaz ve der'uhde etmeyen kesana bazı tenbihat ve nesâyih sıhhiyeyi bervech-i âtî ita ve tavsiye ederiz.

Soğuktan mütevellid hastalıklara ve nezle veyl ağrılarına mail ve mübtelâ olan kesân mezkûr hastalıkların esbâb-ı zuhûrunu def ve âzâlaye pek ziyâde dikkat ve gayret ile mahza kuvvet vücudiyyeye muhtâc olan ve ale-l-tevali hem sıcak ve hem soğukta icra olunan sanâyi ve müşlegalden? sarf-ı nazar etmeye mecburdurlar. Bu misillülere fırıncılık ve çilingirlik veyâhut

camcılık san'atları asla muvafık gelmez. Zira onların zaten mübtelâ veya mail oldukları ağrı veya hastalıklar san'âyî mezkûra sâîkasıyla cüz'i bir sebepten kesb-i şiddet ederler.

Bundan mâada ez'af el-bünye veya ensac-ı cildiyesi muhtel olan kimse geniş ve ferah mahallerde çalışmak üzere san'at der'uhde ve icra etmeye mecbur olup bilâkis sabahtan akşama değin asla harekât-ı vücudiye icra etmeksizin mütemâdiyen ayn-i mahalde aram ve ikametle icra-i san'at etmediği taktirde vücudunun duçar-ı zaaf ve harab olacağı pek muhakkaktır. Mesela bir hayli terzi ve kunduracı ve mertebeler tedâbir ve tenbihat infaya tevfiğ-i hareket etmediklerinden envâi ilel ve emraz güne güne mübtelâ oldukları pek çok def'alar görülmüştür. Binâberin bu misillülere vücûdlarının neşv ve nümâ ve takviyetini mûcib-i san'atlar pek muvaffık gelir.

Sadri zayıf ve nazik olan emrâz-ı sadriyenin ibtila ettiği valideynin tevellüd eden kimse az veya çok öksürüğü olduğu ve günden güne zayıfladığı taktirde behme-i hal etibbânın tâlimiyet ve tenbihatına mürâcaatla olvecihle san'at veya meşguliyet der'uhde icrasına mecburdur.

Vücudun hem sıcak ve hem soğuşunu mûcib olan kâffe-i sanâyiden ve kezalik akciğerleri tahrik ve duçar-ı hararet eden zere-i taaffünet muzırayı bil-mecbûriye teneffüs eden san'atkarane mesela ilçici? ve duvarcı ve fırıncı ve kömürcü ve daha sâîrlerinin bu misillü sanâyiden sarf-ı nazar etmeleri caiz ve kezalik bülend avaz ile nida eden san'atkarane dahi mütemâdiyen tehlike üzerindedirler desin caizdir.

Bu bapta ibraz ve dermiyan olunacak daha pek çok emsaller mevcut olup onları yegan yegan tadad ve beyan etmekten sarf-ı nazarla kâffe-i sanâyî ve meşagil insanın sıhhat ve hayâtî üzerine te'sirat-ı azimeyi hâiz olduklarından bir meslek veya meşguliyet deruhdesinde ale-l-îma icra-i hareket olunması yani zat-ı sıhhatîn te'min olunup olunmayacağından dikkat olunması caiz ettiği beyanla iktîfâ ederiz.

Meşâhîr-ihükemâdan (Senağa?) nam zatın eser-i nefsiyesinden birinde beyan ve mütâlaa olduğu vecihle bir hayli kesianın yalnız iktidar ve kuvvet-i vücudiye hâiz iken mahza akıl ve zihne mütevâkkıf olan sanâyî der'uhde ve icra ettikleri mûcib-i teessüf halettendir.

Filhakîka şu fukaranın hıfzu's-sıhhaya pek muvaffık olduğu azade-i tasrihtir.

Şu vesîle ile birkaç sözde vilayet-i şâhânede mukim olan ehli hakkında îrad ettiği münâsebet-i add ederiz. Vilâyat-ı şâhâne âhâliyesinin ekserisi taayyüş yevmiyelerini yezyid veya iktisab servet ve vâridat veyâhut ezvak ve huzûzat medeniyeye nâil olmak efkâr batilesiyle envâi meşakkat ve ızdırabata katlanarak kemal-i şevk ve havahişle şehrimize gelmekte iseler de kendilerin menus oldukları temiz ve sağ hava ve hayat-bahş suları

bulmamakta ve evvelce mütte hazları olduğu maîşet muntazama ve mütemeyyilerini meşakkat ve ızdırapat kesireyi dâî daha az bir taayyüşe tebdil ve tercih etmekte ve bu suretle kendi vatanlarında o ana değin tehlikeden mason ve arı kalan sıhhat ve hayatlarını envâî tehalik vehime ile muhat olan sanâyi ve meşguliyet sâikasıyla mahvvi ve âzâla edegelmektedirler. Halbuki ben çokları envâî sefâlet in menbanı add ve zann ile meşguliyete lanet okumakta ve envâî tehalük ve musibeti ona atıf ve isnat etmekte iseler de tehalük ve musibet mezkûra cehalet ve âdem-i basiret ve ihtiyattan veya su-i maîşetten ve kâffe-i maddîye ve mâneviyyeyi suret-i müfritede istîmal velhâsıl birtakım efkâr ve îtikadat batileden neşet ve tevellüd etmektedir.

İmdi amele ve san'atkarane bir kimse narin ve zayıf vücûdlu olsa bile nesâyih ve tembihat anifeye tevfi-k-i hareket yani kavâid ve tedâbir hayât-bahşa-i sıhhiyeye muvafık bir surette ittihaz maîşet ettiği takdirde dâî tehlike olan meşguliyet veya san'atın havf ve mahazirinden bile mason kalacağını te'mine beyan ederim.

Bir san'at insanın mâzâc ve bünyesine bir kere muvafık geldiğinde cüz'î bir hastalık veya bihuzurluğu mûcib olmayacağı şöyle dursun su-i istidad ve temâyülâtın defî için pek müessir bir vâsıta olduğu gibi insanın sıhhat ve hayatını dahi te'min ve takviye eder.

Bilâde beyan olunduğu vecih üzere insan yaşamak ve fakat bir sıhhat tâtme dâiresinde imrar-ı eyyam etmek için âtime-i mukavviye ekl ve tenâvül üne ve temiz ve sağ hava teneffüsüne muhtaç olduğu gibi meşguliyetine dahi ihtimam ve takayyüdetle bulmaya mecburdur. Zira usûl ve şerâit meşguliyet sıhhat-ı umûmîye üzerine te'sirat-ı azimeyi hâiz bulunmaktadır. Şimdilerde bilcümle milel mütemeddine de ve hususıyla Paris şehrinde eşya ve mefruşatla verilen hane ve ikametgâh ebniye-i sâire hakkında pek ziyâde kayd ve ihtimam olunmaktadır. Şöyle ki ahiren Paris şehri devaîr belediyesi tarafından on iki etibbâdan mürekkeb bir komisyon teşekkül etmiş olmakla komisyon mezkûrun memuriyeti şehir-i mezkûr ve civarında kain îcara mahsus olan bilcümle hane ve ikametgahları kavâid ve tembihat sıhhiyeye muvaffık surette inşa olup olunmadığını bil-teftiş bil-tahkik sokak veya havlulara nazar olmayan ve kezalik ziya-i şemsin müşkilatla duhul ettiği ikametgahları ve kezalik bir metre-i mük'ab ve saâtî olmayan odaların îcar istirahatî men' etmeden ibârettir.

Komisyon mezkûr bir odada iskân ve ikamet eden halkın miktarına ve kezalik abdest-hanelerin mevki ve ahvaline dikkat ve itina ittisâlinde vakıa olup aksi taraftan nazaratı olmayan hane ve ikametgahları dahi sed ve bend etmektedirler.

Her bir haneye lazım olan suyun miktarı dahi nazar-ı dikkate alınmakta zira emr-i tahâretin muktezîyat ve levâzımat zarûrîyesinden birisi dahi sudur.

Elhâsıl komisyon mezkûr tedâbir ihtiyâtîye-i mezkûreyi suret-i müdekkikane de mevki icraya bilâsâle nâzâmname-i sıhhiyenin on sekizinci maddesi mevcubunca her ay hane ve

ikametgahların ahvalini leddi el-tahkik ve teftîş netîce-i kararını bir mazbata tanzimiyesiyle meclis sıhhiye-i umûmîyeye arz ve takdime mecbur ve mükellef bulunmaktadır.

Bundan mâada ifrad âhâli tarafından hane veya sâir ikametgâh inşa ve tesis olunduğunda devair belediye tarafından mezkûr arazi sahibi yedinden kavâid ve tembihat sıhhiyeye muvafık bir surette inşa olunacağını mütekeffil bir send alınmadıkça hane-i mezkûrun inşasına emr-i ruhsât verilmez. Elhâsıl hane ve ikametgâh ve ebniye-i sâirenin tahâret ve tanzîfâtına devair belediye tarafından müteşekkil olan komisyon mahsustan başka meclis ve mekteb-i sıhhiyeler taraflarından dahi fevkalâde dikkat ve itina olunmaktadır.

Biddefeat tanzim olunan müteaddid istâtistiklerden anlaşıldığı vecih üzere Amerika ve İngiltere ve Fransız ve daha sâir milel mütemeddine âhâlilerinin müddet-i ömürlerinin tezayüt ettiği mahza hane ve ikametgâh ve hastahane ve fabrika ve hapishane ve asâkir kışlalarının velhâsıl her bir hususta emr-i tahâret ve tanzîfâta suret müdakkikane itina ve dikkat olunmasından ileri gelmiştir.

Şehrimize gelince bir hayli vakitlerinden beri sıhhat umûmîyeye epeyce îras mazarret eden kasım paşa deresi bi-teveffika taâlâ pâdişah âlempenah efendimiz şevketli sultan Abdülhamid han sani hazretlerinin efkâr ve niyet hasiriyet asar-ı hümâyunları semeresinden olarak bahireye nazırı devletli Hasan Paşa hazretlerinin mesâî ve ikdamat aleyh-i müessireleri sayesinde kalmış olduğundan gerek kasım paşaların Beyoğlu velhâsıl tekmi İstanbul âhâlisi tifo ve humma ve envâi sıtma menbai velhâsıl kolera ve emsali ilel-i sariye esnasında pek büyük tehlikeyi dâî olan böyle bir beliyeden tahlis gariban ettiklerinden tevafür ömür ve iclal şâhâneleri dua-i icab-el-edasını bir daha yad ve tezakkürat edecekleri şek ve şüpheden azadedir. Binâberin mezkûr dere kapadılmaz evvel civarda vuku bulan vefayâtın miktarıyla el-hâletü-hâzihi ba'de-mâ vuku bulacak vefayâtın miktarları beyninde pek bir fark görüleceği şüphesizdir.

İngiltere'de 1836 tarih-i milâdîsine değin mükemmel ve muntazam surette istâtistik tanzim olunmadığından vefayât ve mevalidin beynindeki fark pek ziyâde müşkilatla anlaşılmalıdır.

Kezalik Fransa'da 1790 tarihine değin memuriyet-i mülkiyenin kâffesi ruhaniyelere muhavvel olduğundan ne vefayâtın ve ne de mevalidin mukaddir sıhhiyeleri anlaşılamamışsa da 1820 tarih-i milâdîsinden beri mükemmel surette istâtistikler tanzim olduğundan gerek mevalidin ve gerek vefayâtın miktar sıhhiyeleri müsbet bulunmaktadır.

Meşâhîr-i hükemâdan (Aksepli?) ve (Muzej?) ve (Bufon?) ve (Dopre di Sinmor?) nam zevatın ve daha sâir pek çoklarının serd ve ityan ettikleri vecih üzere hıfzu's-sıhha-i umûmîye ve hususiye tamim ve intişar ettikçe âhâlinin terakkîyat ve servet ve vâridat sıhhiyeye nâil

olacakları ve müddet-i ömürlerinin dahi tezayüd ettikçe pek muhakkaktır. Ve işte elyevm - silinik- âhâlinin hıfzu's-sıhha da terakkî ve tevsî ile huzur ve saâdet hallerinin tezayüd ettiği ve hatta köylülerin bile binnisbe daha muntazam surette infak-ı vücûd daha mükemmel melbûsat-ı ıktisa ve ikametgâhlarda iskân ve ikamet ettiklerinden daha ziyâde nâil refâhiyat oldukları ve bu sebeple daha uzun müddet yaşadıkları inkâr olunamaz. İşte şu hal-i harâit ve zaraâtın tevsî ve terakkî beynel âhâli mevcut olan münâsebet ve muamelatın suhuletle ve siraye ceryan ettiğine bir delil kavidir.

Bundan mâada fakr-u zaruret ve sefâlet ten neşet ve tevellüd eden sariye dahi günden güne tenezzül ve inkıraz etmektedir. Ancak asr-ı hazırda dahi olduğu vecih üzere Avrupa'da bazı il-i sariye zuhûr bile Avrupa âhâlisinin uyuz ve veba ve çiçek ve tifo illetlerinden helak ve telef olmaları aksâ-i şarkla münasebatın tekessür ve tezayüt ettiğinden neşet etmiştir.

1730 tarih-i mîlâdisinde yalnız Londra şehrinde çiçek illetine mübtelâ olan 17118 mikdarı etfal nevezeden 10360 miktarı nüfus etfal henüz iki yeisine vasıl olmazdan vefat etmişler ve bilâkis şimdilerde yine illet mezkûreden beri hamsi helak ve telef olmaktadır.

Kezalik bundan akdem Fransa'da dahi bu hal vaki olmuş ise de şimdilerde her bir şehrin suları kesret üzere ve daha mümeyyiz oldukları gibi bilcümle dere ve lağımlar ve murdar ve rutubetli ve dar sokaklar tathir ve tevsî ve kezalik bilcümle hane ve ikametgahlar kavâid ve tedâbir sıhhiyeye muvafık bir surette inşa ve havanın suret-i serbestanede ceryan edeceği tenezzüh ve teferrücgâhlar tezyit ve tesis kâffe-i meşrubat ve me'külata fevkalâde dikkat ve itina olunduğundan Fransa âhâlisi elyevm kemal-i huzur ve istirahatla imrar-ı eyyam etmektedirler. Elhâsıl kavâid ve tedâbir-i sıhhiye ta köylüler miyanında bile tamim ve intişar ettiği hasebiyle elyevm tahâret ve tenzîfât asla elden bırakılmadığından evvelce vakı olduğuna rağmen insan ve hayvânât müctemia yaşamamakta ve elyevm köylüler daha muntazam ve mükemmel surette taayyüş ve inkıraz vücûd şöyle ki buğday ekmek ile lahmeyattan? tenâvül ettiklerinden onlar bile şimdi pek rahat ve refâhiyatla yaşamaktadırlar.

Diğer taraftan biçaregan muhtacına evvel-günden daha ziyâde muâvenet şöyle ki gerek şehirlerde gerek krallarda sunuf-u fukara hasteganı kendi hanelerinde meccânen tedâvi olmaktadır. İşte bu tedâbir 1860 tarih-i mîlâdisinden beri Fransa'nın kırk bir kıta eyaletinde cârî olmuştur. Ancak şimdilerde tebabet ve cerrahlık daha mükemmel bir surette mevki icraya vaz olunduğundan elyevm telkih cedrî usûl-ü ömür ve hayat-ı beşeriyeye muhâfaza ve te'min edegelmektedirler. Filhakika şehir izdihamının tevzi ve taksim ve havaları suret-i serbestanede ceryan etmeyen fabrika ve karhanelerin intâzâm ve mükemmeliyeti ve nafaka-i umûmîyenin pahalılığını def' ve imhası ve muktezîyat-ı sıhhiye ve hayâtîyeden münbâis daha birçok nefâis mevcut ise de ilm-i hıfzu's-sıhha sayesinde onların dahi ala ve ıslah olunacağı şüphesizdir.

Kariîn-i kiramımız hazeratı iş bu bendi bil-kura-i meşguliyet ve san'at ve Kasım Paşa deresi ve hava ve ikametgâh ve tahâret ve tanzîfâtın bendimizin serlevhasıyla ne taalluk olduğu suâlina zahib olurlar ise de bilâkis bunların kâffesi dahi yek-diğerleri ile münasebat ve rutubet tâtimme -silinik- ile merbut olunmaktadırlar. Zira hıfzu's-sihha gerek adab ve gerek fenn-i idâreye cihet taalluk hâiz bulunmaktadır.

Her kim olursa olsun gerek iyali ve gerek nefis için teayüş ve nafaka-i yevmiye tedâriki mukaddesiyle bir san'at veya meşguliyetle iştigal ettiği taktirde san'at mezkûre sâikasıyla sıhhat ve hayatına helal-târî olmamak için bazı takidat ve tedâbir ittihaz ve icrasına mecbur ve mükelleftir.

Ezcümle devaîr devlette müstahdem bilcümle kitaba ve memurun mensup oldukları dâire-i memuriyetlerinde küll-i yevm oturarak zihnen meşgul olmaları ve havası tebeddül ve tecdid olunmayarak mütemâdiyen tütün dumanından telvis eden odalarda ikamet etmeleri sıhhat ve hayatlarının ihlal tagayyürünü mûcib olduğu her gün görülmektedirler.

Binâenaleyh bu misillü memurun ve kitabenin meslek ve meşguliyetleri ilcaât ve sâikasıyla zat-ı sıhhatlerini gereği gibi ihlal eden düşmanlardan tahlis-i gariban etmeleri için tedâbir sıhhiye ihtiyâtıyeyi bervech-i âtî tanbih ve tavsiye ederiz.

Evvelâ havanın tecdid ve tebeddülü için günde birkaç def'alar odanın pencerelerinin açılması.

Sâniyen memurun devletten hangisi olursa olsun gerek muhel memuriyetine esna-i azîmetinde ve gerek ondan mefarıkında meşyen hareket ve azimet etmesi caiz zira at ve araba veya tramvaya râkib olmaktan insanın sıhhâtine helal-târî olduğu gibi bilâkis yürümek insanın vücudunun kuvvetini tecdid eder.

Salisen bir insan gerek ricalden olsun ve gerek en ednâ memurundan bulunsun herhalde kavais ve tenbihat sıhhiyeye muvaffık bir surette ittihaz muayeşete mecburdur. Yoksa zat-ı sıhhate hâlel-târî olacağı pek muhakkaktır. Binâberin memurun ekserisi yalnız zihinlerini işgal ile vücûdlarını harekete vaz etmemeleri mûcib mazarrettir.

İşte memurun ekserisi kavâid ve tenbihat mezkûreye tevaffuk hareket etmediklerinden dolayı birtakım rahatsızlık ve bihuzurluktan başka ekseriya fakru'd-dem ve ondan mütevelid hastalıklara mübtelâ olarak çehrelerinin renkleri soluk ve vücûdları kuvvetsiz ve iştahları mûnkatı' ve baş ağrısı ve baş dönmesi ve usret hazma ve inkıbaz ve bunların netîcesinden olarak basür illeti v kalp ağrılarına ve yine bunların netîcesinden olarak verem illetine dûçar oldukları biddefeat meşhud-u uyun hazin ve teessüfümüz olmuştur.

İşte şu misillü hâlât-ı müessifenin çare-i def sabah ve akşam yürümek ve birde icra-i memuriyet olunan dâire ve odaların pencerelerini açmaktan ibâret olup şu kavâid ve tembihet

adiyeye tevfik-i hareket olunduğu takdirde memurin mûmâileyhimin değil yalnız etibbâ-i eczacılarla münasebat kesire-i vakıaları zail ve mündefi illa kendilerinin envâi ilel ve emraz güna-günden arı ve mason kalacaklarını ve elhâsıl gerek mânen ve gerek maddeten fevâid ve muhassehat-ı azime ye nâil yani hem servet ve vâridatlarının tezayüt ve hem de bir sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayacaklarını te'mine beyan ederiz.

Gurebaya gelince bunların kısm-ı azami kaviyyü'l-bünye ve bir sıhhat tâmmе dâiresinde yaşamaktalar iken ıyal ve evlatlarının hasretinden baid olarak şehrimize veya diyar-ı ecnebiyeye bilâzime ziya-i şemsin duhul etmediği rutubetli ve murdar ve müteaffin odalarda envâi illam ve ızdırabatla ömür ve hayatlarını çürümekte oldukları mûcib-i teessüf olan hâlâtandır.

Bundan mâada gurebadan bazıları sarraflık ve tüccarlık ve emsali mükemmel san'at ve meşguliyetle iştigal etmekte iken onlardan ekserisinin dahi insanın şân ve haysiyetine lâıyk olmayıp yalnız hayvânata muvaffık olan işlerle mesela hamallıkla meşgul ve nafaka-i yevmiyelerinin ekseriya soğan ve sarımsak ve kuru ekmekten mâdud oldukları velhâsıl han ve küşalarında murdar ve rutubetli odalarda iskân ve ikametle ömür ve hayatlarını çürütmeleri kezalik mûcib-i teessüf olan hâlâtandır.

Hamallık meselesi cây bahistir. Zira hamallık şân ve haysiyet-i beşeriye asla lâıyk olduğu şöyle dursun hıfzu's-sıhha ve fenn-i idâre nokta-i nazarınca sıhhat ve hayat-ı beşeriye muhil olduğundan şu hal esef-engiz bir çare bulmak için memurin devlet ve ifrad âhâlinin müttehiden ve mütefikân sarf-ı mesâi ve ikdamatta bulunmaları caiz ve muhakkaktır.

Biddefeat tanzim olunan istâtistiklerden anlaşıldığı vecih üzere hıfzu's-sıhhanın kavâid ve tenbihatına muvaffık bir surette ittihaz meayişat eden bilcümle milel ve akvam âhâlisinin müddet-i ömürleri tezayüd ve tevâfûr ettiği müsibet ve muhakkak ve evlat vatan-ı Osmanîye'nin âzâmının ittihaz ettikleri usûl-ü meayişet hıfzu's-sıhhaya kaliyen mugayyir olduğundan bu husustan münbâis pek çok bihuzurluk ve hastalıklara mübtelâ oldukları biddefeat meşhud-u uyun teessüfümüz olmuştur.

Binâberin efrad-ı âhâli kavâid ve tedâbir hayat-bahşai sıhhiyeden kesb-i vukuf ve mâlûmat edinceye değin devair belediye ile mekâtib-i tıbbiye-i şâhâne velhâsıl umum heyet etibbânın şu hal-i esef-engiz bir çare bulmak için müttehiden sarf-ı mesâi ve ikdamatta bulunmaları caizdir. Zira gayet havadar ve hayat-bahş suları muhtevi olduğuna rağmen şehrimizde envâi sıtmanın ve Kasımpaşa Tatavla Dolapdere'sinin murdarlık ve taaffünatından mütevellid hastalıkların şehrimizde bazı kere hükümlerin icra ettikleri mûcib-i teessüf olan hâlâtan olmağa onlardan ilerde bir taksil bahs ve beyan kılınacaktır.

Nağmenin Te'sirâtı

Nağmenin sadr ve âlât-ı sadriye üzerine te'sirat hasene icra ettiği kâffe-i mukaddine encümen tabibleri taraflarından isbat ve tasdik olunmuştur.

Filhakîka ekseriya nağmesiz olan kimsenin sadrî ve akciğerleri tagannîyi asla itiyad etmeyen kimesne nekikinden? daha ziyâde sıhhat tâmmе dâiresinde bulunurlar.

Ancak nağme-perdaz olanlar bazı kere gırtlâğı bi-huzurluğuna duçar olurlar ise emrâz-ı sadriyeye asla mübtelâ olmazlar. Hatta bu misillülerden pek nadir olarak verem illetinden müteessiran vefat edenler vuku bulmuştur. Elhâsıl nağme sadr ve âlât-ı sadriyenin kesb-i kuvvet ve vüs'at için pek müessir bir çare ve vâsıtaadır. Mâhâzâ bu hususta dahi derece-i ifrattan tevkî olunması caizdir.

(Pallatiyarın?) Yani Nar Kökü Kabuğunun Cevher-i Tayyarı Tane Burunu Denilen Solucanı Serien ve Kamilen Def' ve İzale Eder

Paris'in en hâzık kimyagerinden ve birinci sınıf eczacıyanından mösyö (Tanrit?) nam zat yarafından keşf ve ihtirâ olunan cevher-i mezkûr biddefeat taht-ı ticâriye alınarak semere-i kâtîyyesi görülmüş ve elyevm bilcümle milel mütemeddine etibbâsı taraflarından biltercih tertip ve istîmal olunmaktadır.

Herkesе mâlûm olduğı vecih üzere insanın bağırsaklarında iki nev'i savlecan husûle gelmektedir ki bunların birisi adı ve diğeri de şerid veya dana biruni tesmiye olunan savlecanlardır.

Mezkûr iki nev'i savlecanların kâffesi dahi insanın vücudunu envâi evcâ ve ızdırapat gûna-güne ve daha birçok huzur ve nâmâzâçlığa ve hatta hastalığa bile duçar ederler ise de şerid veya dana buruni denilen savlecanın mahazir ve mazarratı daha vahim ve tehlikelidir. Bu bapta şimdiye değin bir hayli etibbâ taraflarından muhtelif ve müteaddid ilaçlar tertip ve tavsiye olunmuşse da bunların hiç berisi bir semere-i kâtîyye intaç etmediğı şöyle dursun pek çok mahazir ve uygunsuzlukları dâî olmuşlardır.

Bundan mâada maa-l-ilcaât mezkûre hiçbir heyet ve cemiyet taraflarından musavvıb? musaddık ve hiçbir imtiyazı hâiz olduklarından pek çok def'alar taklit ve sahte nameler tahtında âhâli iğfal olunmuşlardır.

Halbuki (Pallatiyarın?) yani nar kökü kabuğunun cevahir tayyar-ı mezkûr savlecanların kâffesi ve hususuyla en muzır olan şerid veya dana buruni sarlecanı aleyhinde pek müessir bir deva olup mevcudu mösyö (Tanret?) tertip ve târik mevcubunca ahz ve istîmal olunduğunda

bir saat sürer sürmez şerid sarlecanını hemen bir top şeklinde vücûdta def ve ihraç ettiği gibi istîmali dahi gayet kolay ve fiyatı ehvendir.

Deva-i mezkûrun semere-i sariye ve kâtîyyesi Paris'in muallimin hâzıkesi tarafından biddefeat tecârib adide ile ispat ve tasdik olunduğundan bilcümle milel mütemeddine ve birkaç seneden beri dahi şehrimizin etibbâ-i hâzıkesi taraflarından tertip ve tavsiye olunarak pek büyük faydalar görülmüştür. Ezcümle mekteb-i tıbbiye-i şâhâne muallimlerinden izzetli Doktor Horasatıcıyan efendinin bir seneden beri mezkûr devayı tertip ve istîmal ile mazhar muvaffakiyet olduğu biddefeat görülmüştür. İş bu devanın mevcudu mösyö (Tanret?) nam zat (Argutinin?) namıyla diğer bir ilaç daha keşf ve ihtirâ etmiştir ki fennî kabilece istîmal olunup pek büyük faydayı mûcibtir. İş bu devanın te'sirat ve hasâisinden nüsha-i âtiyemizde bahs ve beyan kılınacaktır.

Edviye-i mezkûre Beyoğlu'nda doğru yolda Ağa câmi şerif civarında kain 169 numara ile merkum (Della suda) eczahanesinde mösyö (Eliprandi?) nezdinde fûruhat olunmaktadır.

-
- ❖ İş bu eczahane ünvanıyla ahiren Beyoğlu'nda (Konkurdy?) tiyatrosu karşısında sâir bir eczahane daha küşad olunmuşsa da mezkûr eczahanelerin ikisi de başka başka vasıl (Della suda) eczahanesi merhum Fâik Paşa'nın Beyoğlu'nda Ağa câmi şerifi civarında tesis ettiği 169 numaralı eczahanedir ki 1849 tarih-i mîlâdisinden beri meşhur ve müessistir.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan "Poug" nam mâden suları "mide ve bağırsak hastalıkları" aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazdan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te'min ederler.

Muallim (Terusu?)

POUGUES

Kalyon ve çelik ve gaz hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan "Poug" mâden sularından terkibat-ı mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litre takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkip eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonattı manyezi tozlarından ibâret olduğundan Fransa'nın sâir "mûcib-i zaaf olan" uşnan tozları hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te’siratla onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilk semereden bittabi “vücûd ve bünye kesb-i kuvvet” ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru’d-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden sularıyla kamilen mündefi olurlar.

İş bu mâden suları usûl-ü memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesan sıhhata pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “Meyine? halis balık yağı hülâsası” asıl esmer balık yağına şişeden tertip olunursa ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de muhazirinden hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur ettiği gibi ilaçtan nefret eden vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “Meyine?” şekerlemeleri (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “Meyine?” suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem hastalıkları emraz sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müeserdir. Şimdilerde herhalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mekur şekerlemelerin hin-i ahz ve istîmalinden pek büyük fayda görüleceği derkârdır.

Yani (Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdisinde Amsterdam şehrinin serkî umûmîsinde madalya nâil olmuştur. “İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda muhaldır.” Sâîr katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzeti bulunmakta iken “Asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklar da tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduğundan başka sâîr muzır katranlarında fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derinde olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elphandi?) mağazası Beyoğlu'nda doğru yolda Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

Sahib-i İmtiyaz
Doktor Ütücyan
Matbaa-i Ahtar

4.18. Sayı 18

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlunda tarla başında zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hîr veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Gazetemizin Dersaâdet için bir seneliği iki ve altı aylığı bir mecdiye ve vilayet için bir seneliği üç ve altı aylığı bir buçuk mecdiyedir.	
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 13 şibat ve fi 25 şibat-ı efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 18 fi 10 cemâziyelevvel sene 1302
--	-----------------------------------	---

Kolera ve (Vernuvil?) ve İlm-i Hıfzu's-sıhha

Ahiren Avrupa'nın cihet garbiyyesinde zuhûra gelen kolera illet-i mahaffesinin zail ve mündefî olduğu ve Akdeniz ve Karadeniz boğazlarında müessis olan karantina muhâfaza-hanelerinin Dersaâdet meclis-i sıhhiyesi zarfından resmen lağ ve imha edildiği ve binâenaleyh koleranın bulaşık muhâlâtından şehrimize vürud eden yolcuların artık karantina beklemeyecekleri şehrimizde tab ve neşr olunan bilcümle gazeteler taraflarından kemal-i mesruriyet ve ibtihacla birkaç hafta mukaddem beyan ve ilan olunmuştur.

Biz dahi maksadı mahza sıhhat ve hayat-ı umûmîyeyi muhel olan düşmanları ibraz ve dermiyanla mevani muzire-i mezkûreyi def ve izâle velhâsıl onlardan mütevellid envâi ilel ve emraz güna-günün önünü almak için acîzane sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunmaktan ibâret olan gazete-i acîzanemiz vâsıtasıyla cenâbıhak ömür ve afiyet ve iclal şâhânelerini müzdad ve taht-

ı alen-necah Osmanîyeyi dâim ve bir karar buyursun pâdişah-ı âlempenah ve şehriyar mürahham-hâsılat efendimiz şevketli Sultan Abdülhamid Han sani hazretlerinin efkâr ve niyat hayriyyet asar-ı hümâyunları semeresinden olarak dersâdet meclis-i sıhhiyesi tarafından ittihaz olunan tedâbir sıhhiyey-i tahaffuziye ve ihtiyatî ve bu bapta tâyin ve tahsîs olunan heyet-i etibbânın mesâî ve ikdamat fevkalâdeleri ve nâzâmnâme-i sıhhiyenin bir suret-i ciddiye ve şedide de mevki icraya vazi sayesinde bânatel-mevali? bu defa dahi beliyeye-i mezkûreden ârî ve masun kaldığımızdan umum-u âhâli Osmanîye'nin namına olarak minnet ve ubûdiyet hakiranemizi velînîmet bi-minnetimiz pâdişah Hamid-el-hâsıl Efendimiz hazretlerinin beş kadim şâhânelerine arz ve takdime ictisar ve Dersâdet meclis-i sıhhiye heyetine ve hususyla heyet-i mezkûre tarafından mahsus olan etibbâya arz-ı teşekkür ve iftiharla onlardan her birilerinin bu babda vaki olan hizmet müşkirelerinden dolayı nâil mükâfat olacakları kaviyen mamul ederiz.

Halbuki inşallah-u taâlâ artık kolera illet-i muhavvifesinin Lus? nam bile vasıl samah teessüfümüz olmasın beliyeye-i müdhişeyi mezkûre zail ve mündefi olmuş iken bu babda artık bîkayd ve bîfütur bulunulması caiz midir? “Her bir işte bir hayır vardır” darb-ı misal fehvasınca kolera illet-i muhavvifesi ilm-i hıfzu’s-sıhhanın hiç değilse mebâdî-i evliyesinin kâffe-i sunuf-u âhâli miyanında intişar ve taamî muktezî ettiğini isbat ve tasdik etmektedir. Binâberin kolera illet-i muhavvifesi nev’i beşer aleyhinde bir beliyeye değil belki insal-i hazıra ve müstakiblenin huzur ve refâhiyat ahvallerinin vesâit kuvveye ve müessiresinden add olursa sezâdır. Zira kolera illetinin envâi mezhırfat ve taaffünetten neşet ettiği ve hususiyle emr-i tahâret ve tanzîfâta âdem-i dikkat ve ehemmiyette bulunan âhâli miyanında vefiyat kesireyi dâî olduğu kolera sebebiyle anlaşılmıştır. Bu husus asr-ı hazırın ezmine-i muhtelifesinde zuhûra gelen koleralar isnalarında biddefeat isbat ve tasdik olunmuştur.

Filhakîka kolera illet-i muhavvife ve müthişesi insan ve hayvânâtın bevl ve gait müzahrefatın sâirenin hava ve hararet şems ve rutubetin te’siratı tahtında olarak sokak ve meydanlarda teraküm ve taaffün eden ve suyun kesret üzere ve mütesâvîyen taksim ve tevzine ve husûsat sâirenin emr-i tahâret ve tanzîfata kayd ve ihtimam olunmayan şehirlerde hüküm ve tes’irâtını daha şedid bir surette icra etmektedir. Hatta ahiren zuhûra gelen koleranın Fransa ve İtalya’nın pis ve murdar şehirlerinde binnisbe daha ziyâde ve fiyatı mûcib olduğu bu bapta bir delil kavî add olursa sezâdır. Binâenaleyh kolera illeti bir beliyeye hükmünde değil belki insal-i hazıra ve müstakbelenin huzur ve refâhiyat ahvallerini mûcib bir ders nâfi ve intibâh makamında derdisin caizdir. Zirâ illet-i muhavvife-i mezkûre âdem-i tahâretten zuhûra gelmez ise bile onun sâikasıyla kesb şiddet ve intişar eder.

Almanya ve Fransa etibbâ-i hâzikalarından (Koh?) ve (Pastor?) naman zevatın beyan ve efkârları vecih üzere kolera illet-i mahaffesinin esbâb-ı zuhûri bir nev'i kurt olduğu ve mezkûr kurtun vâsıtasıyla intişar ve sirayet ettiği teslim ve kabul olunsu bile mezkûr kurtun kesb-i kuvvet ve tekessür velhâsıl her bir tarafa intişar ve tamim etmesi envâi mezhurufat ve taafünat ve rutubete menut ve mütevâkkıftır.

Kolera illet-i muhavvifesinin zuhûrunu müteakib hane ve ikametgâh ve sokak ve me'külat ve meşrubat ve suların emr-i tahâret ve tanzîfâtı hakkında ittihaz ve mevki icraya vaz olunan tedâbir ve takidat-ı sıhhiye ihtiyâtîyyeden her halükârda sarf-ı nazar olunmaması caiz ve zarûrîdir. Zira rutubet ve müzhirkat? müteaffine illet-i muhavvife-i mezkûreyi teşdid ve tamim ettiğinden başka envâi ilel ve emraz güna günün dahi zuhûrunu mevcubturlar. Bir hayli hastalıklar mesela envâi sıtma ve tifo ve humma ve bağırsak afüvvetini iskorbüt ve envâi ilel azimeye ve sıskalık ve sıraca verem velhâsıl fakru'd-dem mütevellid envâi hastalıklar doğrudan doğruya pislik ve rutubetten neşet ve tevellüd edegelmektedirler. Ve işte kolera illet-i mahûfesi esnasında gerek resmi ve gerek gayr-i resmi surette ve cüda ve şedide mevki icraya vaz olunan kâffe-i tedâbir ve takayyüdat ve mesâî ve ikdamat fevkalâdenin dâim el-evkat ittihaz ve icra olunması elzem ve zarûrîdir. Zira istâtistiklere mürâcaat olunduğu takdirde kolayca anlaşılacağı vecih üzere bir hayli hastalıklar değil kolera illet-i muhavvifesi misillü bazen zuhûr ile birkaç yüz bin ve fiyatı dâî illâ mütemâdiyen hükümlerini bilâhiren olnisbetle te'lîfat-ı müteaddideyi mûcib olmaktadırlar. Şimdiye değin beş veya on veyâhut yirmi senede bir defa memâlik-i osmanîyeye sirayet etmiş olan kolera illet-i müthişesinin zuhûrunu müteakib oldurca duçar-ı hufv ve heyecanla boğazlar sed ve bend ve tahaffuzhaneler tesis ve etibbâ-i mahsusa tâyin ve tahsis ve muâlecet ve nukut kesire sarf ve fedâ olunduğuna rağmen daha ziyâde ve fiyatı dâî olan ve ondan tahlis gariban edenleri de bihuş ve sersem ve eamı ve dilsiz bırakan çiçek illeti aleyhinde pek müessir bir çare olan telkîh-i cederî usûlünün gerek şehrimizde ve gerek vilâyat-ı şâhâne de taht-ı mecburiyete alınmaması mûcib-i teessüf olan hâlâtandır. Zira elyevm istâtistikler vâsıtasıyla ispat ve tasdik olunmuştur ki cedirleri telkih olunmayan 100,000 nüfus-u etfalden takriben 2500 miktarı bir hayat ve bunlardan birkaç yüz a'ma birkaç yüzü dilsiz kalmakta ve birkaç yüzünün de çehrelerinin eşkâli harab olunmaktadır. Demek ki çiçek illetine mübtelâ olan 100,000 nüfus-u etfalden takriben birkaç yüzü sağ ve salim kalmaktadırlar. Kezâlik illet-i efrensiye-i muhavvife nasf-ı asırdan beri umum Avrupa'da tamim ve intişar etmiş olmaya hafa ki şimdilerde dima-i beşeriye-i hazıra ve müstakileyi efsad ve hususıyla sunuf-u şebanın vücûdlarını tesmim ettiği gibi illet-i mülevvese-i görenin önünü almak için istîmal olunan civa ve civayı muhtevi haplar insanın vücudunu daha ziyâde çürütmektedirler.

İşte tab-i beşer iktâzâsınca bir insan sıhhat tâmmе dâiresinde yaşadığı ve vücudunda hiçbir ağrı ve bi-huzurluk hissettiği taktirde sıhhat ve hayatı hakkında bikayd ve bî-fütur bulunmakta ve bilâkis vücudunda evcai ve bihuzurluk araz olduğu halde dûçar-ı huvf ve heyecanla evcai mezkûreden tahlis-i gariban etmek için bil-ifata-i vakt etibbâ ve çare tahri ve daha sâîr mesâî ikdamatta fedâkarane sarf ve büsbütün hasta olduğunda olzaman sıhhat ve hayatının kadir ve kıymetini anlamakta olduğu mûcib- teessüf olan halettendir.

Hakikat-i hal insan hastalığa duçar olduktan başka icra-i icabına sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunmaktan ise hastalığa mübtelâ olmamak için tedâbir ve takayyüdet lazıme-i sihihiyeyi mevki icraya vaz etmeye mecburdur. Şu hâlde ittihaz olunan tedâbir-i meccan ve eshel olunduktan başka insanı envâî ilel ve emraz güna günden ârî ve masun kılar.

Kolera illet-i muhavvifesinin haber-i zuhûrine vakıf olur olmaz hemen telaş ve heyecana duçar olmakta ve fakat elyevm değil yalnız şehrimizde alelumum hükmünü icra ala henüz etibbâ ve eczaciyenin mecut olduğu bir hayli kurâ ve kasabata sirayetle âhâlinin külliyyetle helak ve telefını mûcib olan illet-i efrenciyeye asla atf-ı nazar ve dikkat etmekte olduğumuz mûcib-i keder ve yeistir.

Telkih-i cedri usûlünün taht-ı mecburiyete alınması muktezî olduğu gibi illet muhavvife-i efrenciye hakkında dahi adap ve insaniyet namına olarak fuhuşhaneler küşad için resmi ve emr-i ruhsat verilmemesini ve mevcud olan fuhuş hanelerin miktarını bilkayd envâî ilel ve emraz güna günün menbai ve merkezleri olan mezkûr mülevves fuhuş hanelere mürâcaat eden kesânın taht-ı muayeneye alınmasını ve yeniden fuhuş haneler küşat olunmasını ve elyevm mevcud olanların da kolayca sed ve bend olunması için hâriç-azade vergiler tâyin ve tahsis ve bu bapta lazım gelen tedâbir sâirenin bir suret-i ceddiye ve şedide de mevki icraya vaz olunmasını acîzane teklif ederiz. Elhâsıl bu fenalığın mühimme-i imkân önünü almak ve ilerde kavâid ve muhassenat azimeye nâil olabilmek için gerek hükümet ve gerek efrad-ı âhâli taraflarından müttehida ve müttefikân sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunulması caizdir.

Dersaâdet ve hususiyle Galata'nın hâli pek ziyâde mûcib-i teessüftür. Zira galatada mevcud olan ekser kahvehane ve lokanta ve meyhanelerde bir şey yemek ve içmek ve hatta oturmak bile pek büyük küstahlıktan ibârettir. Galata illet mülevves mezkûrenin merkezi olduğundan pek çokları bilmeyerek illet-i muhavvif mezkûreden bulaşmaktadırlar.

Ve işte şimdilerde envâî ilel ve emraz güna günün menbai mezkûre-i mülevvesesi oldurca tekessür ve tezayüd etmiştir ki banka-i Osmanî ve civarında muvcud-u meşhur tüccar mağazalarının bile fuhuş hanelerin levs ve vücûd ile muhat bulunmakta oldukları mûcib-i teessüftür.

İllet-i efrenciye hakkında ne kadar söz söylesek kâfi değildir. Zira illet-i mülevvese mezkûrenin ne derece mahvî ve tehlikeli ve hatta koleradan daha ziyâde mahluk olduğu yalnız etibbânın mâlûmudur. İllet-i efrenciye müebbeden hükmünü icra ile verem ve sıracı illetleri misillü nesilden nesle intikal ve tevârüs ettiğinden Fransa etibbâ-i hâzıkasından (Mişel Levi?) nam-ı zat “*illet-i efrenciye verem ve sıracı illetleri vâlideynin evlatlarına terk ve teberru’ edecekleri en sebat mirastan mâduddur.*” Demiştir.

Zira hiçbir kanun ve kavâid illet-i mülevvese mezkûreye mâni veya def edemez. Halbuki kolera illeti muvakkat olup levs vücudu zail ve mündefî olduktan sonra eseri bile kalmaz.

İllet-i efrenciye sunuf-u şeban miyanında intişar ve tamim ile değil yalnız nasl-i hazırın ala zürriyet-i beşeriyenin tedennî ve inkırazını mûcib ve münakehatı mâni ve bu vesîle ile zürriyet-i beşeriyenin servet ve adabını muhaldir. Bilâkis kolera illeti bir rüzgâr makamında bil-vezan zail ve mündefî olur husûle kâffe-i tedâbir ve tekayyüdat lazıme mevki icraya vaz olunduğu taktirde takriben yüzde doksanı illet-i mezkûreden tahlis-i gariban edebilir.

Elhâsıl çiçek ve frengi ve sıtma ve verem sıracı illetleri ve ilerde yegan yegan tadad ve beyan olunacak envâi ilel ve emraz gûna gün mütemâdiyen müebbeden icra-i hüküm ve ve teessir ettiklerine ve kolera aleyhinde ittihaz ve icra ettiğimiz tedâbir ve tekayyüdata rağmen bunlar hakkında büsbütün bi-kayd ve bi-fütur bulunduğumuz mûcib-i teessüf olan hâlâtandır. Zira kolera illeti nâgeh-zuhûr ile ve fiyat kesireyi mûcib olduktan sonra muhavvi olup gider lakin çiçek ve frengi ve sıtma ve verem ve sıracı illetleri hakkında bu derece bikayd ve bi-fütur bulunduğumuz taktirde hüküm ve te’sirlerini ilelebet icra edecekleri pek muhakkaktır. Ve bu illet muhavvifesinin elyevm yalnız namı bakı kaldığı gibi inşallah-u taâlâ kolera illet-i müdhişesini bir daha görmemiz kabil olursa da infa beyan ve tadad olunan ilel ve emraz bu kabilden değildir. Tegâfûl etmeyelim. İllet efrenciye-i muhavvifesinin önünü almak mahza dâire-i belediye taraflarından tâyin ve tahsis olunan etibbâyâ mahsus bir keyfiyettir. Zira illet muhavvife-i mezkûre gerek şehrimizde ve gerek vilâyat-ı şâhânenin kara ve kasabasında oldurca intişar ve tamim etmiştir ki onun önünü almak hükümet-i seniyyenin niyet-i Hayriye ve tedâbir müessesesiyle efrad-ı âhâlinin mesâî ve ikdamatına menut ve mütevâkkıftır. Bu cihet adap ve terbiye-i umûmîye meselesi olup bu babta meşîhat dâiresi ve maârif nezaret-i celîlerinin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz.

Sıtmaya gelince bu illet en adi nev’inden tasarı sıtmaya değin koleradan daha ziyâde ve fiyatı mûcib olmaktadır.

Bu bapta vilâyat-ı şâhâne vâlileri paşalar hazeratının ahval-i câriyeyi tek mil renklerle hükümet seniyye canibe ihbar etmeleri caizdir. Çünkü illet-i efrenciye adap ve terbiye-i

umûmîyeye müteallik mesâîl-i mühimmeden olduğu gibi gibi sıtmanın dahi fenn-i idâre nokta-i nazarınca câlib-i ehemmiyet ettiği gayr-i kabil inkâr olan mevattan bulunduğundan bu babta dahi mâliyye nezaret-i celîlesinin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz. Zira vilâyat-ı şâhânede memura aram ve ikamet ettiğimiz esnalarda sıtmanın hükmünü icra ettiği kurâ ve kasabatın asıl işe yarayan sunuf-u şiban zirai ve rençperleri kâffe-i sıtmadan bitap ve muzdârib olduklarından haraset ve ziraâtın yüz üstünde kaldığı biddefeat meşhud-u uyun teessüfümüz olmuştur. Nesh-i âtiyemizde “*sıtma ve onun çaresi*” serlevhası tahtında neşr ve derç edeceğimiz bend-i mahsus mütâlâa olduğu taktirde sıtma illetinin koleradan daha ziyâde mühlik olduğu şöyle ki mesela kolera yüzde bir nispetle ve fiyatı mûcib olmaktaysa bilâkis sıtma illet-i muhavvifesi yüzde doksan nispetinde zayıat ve telefâtı dâî ettiği kolayca görülecektir.

Binâberin nesih sâlifemizde dahi beyan ve ityan kılındığı vecih üzere levs ve fesad ma ve havanın insanın sıhhat ve hayatı üzerine ne vahim ve muzır te’sirat-ı hâsıl ve icra ettiği hakkında Fransa’nın en sâdık cerrahlarından muallim muhteremiz esbak ve elyevm Paris şehri mekteb-i tıbbiyesi mualliminden mösyö (Vernev’il?) nam-ı zat tarafından Fransa encümen-i tıbbının ictimaat ehiresinde “*sular ve kolera*” serlevhası tahtında îrad olunan bir makale-i tıbbiyenin şâyan-ı ehemmiyet ve mütâlâa olan bazı fikratını bervech-i âtî karain kiramımız hazıratı inzarına arz ve takdim ederiz.

“Tesmim-i nefis meselesi ehemmiyet fevkalâdeyi celb etse ekseriya beş nazar-ı dikkâtinden tavır ve teb’îd olduğu mûcib-i teessüf olan hâlâtandır.”

“Umum heyet-i ictimâîyye efradının müttehizleri olduğu usûl-ü maâyişet sâika ve elcâatından olarak mütemâdiyen yek-diğerlerimizi ve hatta nefsimizi dahi bilzarur tesmim şöyle ki kurâ ve kasabatta ve hususıyla büyük şehirlerde mukim olan bilcümle izdihamat-ı beşeriyenin âle-l-devâm yek-diğerlerini ve nefislerini tesmim ve televvüs etmeleri hâlât-ı zarûrîyedir.”

“İzdihamat-ı beşeriyenin tesmim olanlarının en başlıca sebebi nafaka ve ağdiyenin zaid ve bi-fâide olan kısmının mesela kırıntı ve superendi ve laşe ve bol ve gâit ve ark? ve daha sâîr “*istihracat ve vücudiye*”nin teraküm ve tekünü olmakla bazı memâlikte vâki olduğu vecih üzere ta’affünat ve müzahrefat mezkûre ortalıklarda bırakıldığı ve hayvânâtın onları meydandan kaldırmadıkları taktirde envâi ilel ve emraz güna gün vehime ve mühlike menbaı rengini aldıklarından bir de bakır sikke? âhâli veba veya sari sıtma veyâhut kolera ilel muhavvife ve müthişelerinden helak ve telef olurlar. Bundan mâada bazı memâlikte dahi ve gittikçe intişar ve tamim ettiği vecih üzere dere ve lağımlar hafr ve küşadla necaset ve müzahrefat mezkûrede ve lağamlara ilka ve derininden dahi bir su yolu geçirilmektedir ki müzahrefat mezkûre nihâyet

bulunan nehir ve ırmaklara ceryan ettiklerinden bir ara gelir ki nehirler ve ırmaklar mesmum olurlar. Bununla beraber hâlât-ı mezkûrenin en vehimi nehirlerin tesmim olunmalarıdır.

“Şu esnalarda bâis kıyl-ü kâl olan kolera illet-i muhavvifesinin Hindistan brahmalarının mukaddese nazarıyla bakarak bir muadat mevtaları nehirlerle ilka etmelerinden zuhûra gelmekte olduğu hiç kimse tarafından inkâr olunamadığı gibi kezâlik geçen sene hıttâ-i mısriyyede koleranın zuhûru binlerce hayvânâtın zebh ile kendilerinin nil sularına ilka olunmasından neşet ve tevellüd olduğu elyevm pek müsibet ve muhakkaktır.

“Şu hâlde Fransa’nın (Tolun?) ve (Marsilya) şehirlerinin bazı mahâlât ve limanlarının kolera illet-i muhavvifesinden bulaşmış oldukları darb-ı misalden add olunsa sezâdır.

“Binâberin su yollarının mülevves ve mesmum oldukları hiç kimse tarafından inkâr olunamaz. Lağım yolları mecrasından ceryan eden necaset ve mâyiât mütaffine muzıra kimin nefret ve istikrahını mûcib olmaz? Ve ırmak ve mutabih ve esas tabhiye ve hastahane ve abdeslane suları mülevves ve müteaffün olmazlar? İşte mâyiât mülevves-i mezkûrenin kâffesini de şerb etmekteyiz şu hal gerek ağniyen ve gerek fikren ve gerek kibren ve gerek suğrâ hakkında ve her yerde vakidir. Mezkûr mülevves ve müteaffün suların kâffesi dahi envâi ilel ve emraz vehime ve mülhike-i gûna-günün münasebi ve mürekkez asliyesi olduklarından Almanya etibbâ-i hâzikesinden muallim (Koh?) nam-ı zat misillü mukarrib tesmiye sûra hakkında bin elli müşahid olunan bir nev’i kurtun te’sirat-ı muzırasının itimad ve îtikad eden bilcümle erbâb-ı fûnun mezkûr suların koleranın menbaı hakikisi olduğunu hurdebin ve kezâlik Fransa etibbâ-i hâzikesinden mösyö (Pastor?) nam-ı zat memuriyet mahsusa ile Mısır’da aram ve ikamet ettiği esnalarda riyaseti tahtında bulunan komisyon azasına mezkûr suların şerbini men’ ve nehiy etmişlerdir.

“Koleranın nehirler civarında dolaştığı bir hayli vakitten beri beyan oluna-geldiğinden bunun sebebinin neden ibâret olduğu şimdi anlaşılmaktadır. Hülâsa “su içmek caiz değildir.”

“Lakin herkes kâlil veya kesir su içmeğe bittabi mecbur bulunduğundan hafa ki şu netîce-i kararımız gayr-i kabil icradır.

“Halbuki Fransa etibbâ-i hâzikesinden mârru’z-zikr mösyö (Pastor?) nam-ı zat ve kezâlik zannımâzâ nazaran mecâlis sıhhiye tarafından kolera beliyye-i müdhişe ve muhavvifesinin Fransa’da kesb-i intişar ve tamim etmesinden huvfle sıhhat ve hayatı ihlal ve tagayyir etmemek için ilk akşamdan kaynatılmış olan suyu içmeği tesbiye ve tavsiye etmişlerse de efkâr ve tedâbir mezkûre kâtîyyen çarık ve binâenaleyh zat-ı sıhhati muhaldir.

“Filhakîka kaynatılmış su asıl içilecek suyun hasâîsini hâiz yani ensac-ı vücudiyemizden kaybettiğimiz miktar ihlat ve siyaletini tamir ve tecdide müstaid olmadığından sıhhâtine muvaffik gelmez. İçilecek suyun hevâ münhali muhtevi olması lazımdır. Yoksa nakil

ve hazmı gayr-i kabil olur ve kaynatılmış su ise asla havaya muhtevi değildir. Bundan mâada yeniden derinine heva duhul itmesi için kaynatılmış su müddet-i medide havaya arz olunsa muzır sıhhat olan bilcümle zerre-i ta’affünat havanın bilcümle gaz ve buharını derinine cezb ve hıfz ile evvelkinden daha ziyâde kesb-i fesad ve televvüs eder.

“Alâ cins içilecek bir su cüz’i bir miktar hâmiz fahmı-i münhali muhtevi olmalıdır. Hatta hayvânât inas ile cüz’i bir miktar milh fahmı muhtevi olan ve bir de muhtevi olmayan suları gördüklerinde asla gaflete gelmeyip evvelkisini tercih ve intihab ve sonra günden sarf-ı nazar ederler. İmdi kaynatılmış su hamis mezkûreden asla muhtevi değildir. Zira suyun kaynaşığı hâmiz fahmeyi def’ ve icrac eder.

“San’atla istihzar olunan gazlı sulara gelince bunlardan bahsetmek lazım gelir. Zira gazlı sular adı sularla ve bazen dahi doğrudan doğruya ırmaktan alınan sulardan daha pis sularla istihzar olunmuşlardır. Bundan mâada derinine ithal edilen hâmiz fahmı mezkûr pis suları tathir için gayr-i kafidir.

“Şimdi geri de tabii mâden suları yani makine vâsıtasıyla taktir olunup menbalarında şişeler derinine vaz ve hıfz edilen sular kalmıştır ki yalnız bunlar kemal-i istirahatla şürb olanabilir. Şu hâlde hangi mâden sularına mürâcaat olunmak lazım gelir? Şurası mâlûm olmalıdır ki mesele hasteganın mübtelâ oldukları hastalıkların derecatına göre şu ya bu mâden sularını tercih etmeleri değil ala sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kesianın vücûdlarını tesmim etmeleri için şehirlerin mülevves sularından külliye feragatla mâden suyu içimleri caiz ettiğini beyan ve ityandan ibârettir.

“Binâberin mevzu bahis olan mâden sularının evvelâ hoşumuza ve hazmı kolay ve sâniyen te’sirat-ı kimyevileri sâikasıyla vezâif ve ef’al-i hazmiyeyi ihlal ve tagayyir etmemeleri lazımdır. Elhâsıl ve hususiyle kolera illet-i muhavvifesinin hükmünü icra ettiği esnarlarda mezkûr mâden sularının âlât-ı hamiye ve ona merbut olan âlât-ı sâire üzerine te’sirat-ı hayat-bahşayı hâiz olması muktezî zira “*kolera veya sâir ilel-i sariye esnasında bilcümle ihtilalat batıneye ma’dûyenin suhuletle kolerayı intaç*” ettiğinden feramuş olunması caiz ettiklerini ilaveten beyan ve ityan ederiz.

“İşte şerâit anifeden muktezîyenin kâffesini dahi (Senlejedi Poug?) mâden suları bir suret-i matlûbede itmam ve ikmal eder.

“Mâhâzâ iş bu bendi îraddan maksadımız efkâr-ı ihtisasiyeden değil ala meselenin ehemmiyetini ibraz ve dermiyandan ibâret olunmaktadır.

“Filhakîka içilecek suyun hoşumuza ve şu halde “*telih lezzeti*” hâiz olan bilcümle kükürtlü ve tuzlu ve kezâlik mideyi tahmil ve tenfih eden ve asla gazı muhtevi ve lezzetli olmayan bilcümle nakil sulardan sarf-ı nazar olunması caizdir.

“Binâenaleyh bir suyun zâika hoş gelmek için gazı muhtevi olması muktezî ettiğinden şu hâlde yalnız milh fahm mükerriri ve hususuyla en çoğu hamiz fahmeyi muhtevi olan suları beş nazar-ı ehemmiyete almaya bittabi mecbur bulunmaktadır.

“Mâhâzâ kâffesi dahi milh kalyeliyi muhtevi olan mezkûr suların bazıları kesiret üzere fahm-ı mükerrer sodayı ve diğerleri dahi fahm-ı mükerrer gerçi muhtevi olduklarından imlah sodayı muhtevi olan kalyeli sular bir hayli hastalıklar aleyhinde faydadan halli değilseler de sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kimseye kâtîyyen muvaffik gelmezler.

“Bundan mâada mezkûr sular nefret zâikayı tehyiç eden sabun ve lezzet bevlî? muhtevi oldukları hasebiyle içilmeye gayr-i kabil olunduktan başka suret-i muntazama da ceryan eden vezâif-i ma’dûdeyi ihlal ve tağyir ve mide ve emeanın? ahlat ve mâyiât mürekkebatını ifsat velhâsıl vezâif ve ef’al-i gazâiyyenin muvazenesini muhavvi ve âzâla eder.

“İmdi geri de hadd-i mutedil üzere kalye tuzunu muhtevi fahm-ı mükerrer gereçten mürekkebat olan sular kaldığından bunlar miyanından dahi en çoğu hamiz fahmeyi muhtevi olan suların intihap ve tercih olunması zarûrîdir. Şu hâlde birinci derecede nazar-ı ehemmiyete alınacak sular üç yüz seneden beri meşhur olan (Senleje?) nam menbaî atık sularıdır.

“Maksadımâzâ “Poug” mâden sularının mürekkebatından ve ne de mezkûr suların aleyhlerinden pek müessir oldukları envâi hastalıklardan bahsetmekten ibâret olmayıp yalnız şurasını derhatır ederiz ki “Poug” mâden suları mesela isna-i taamda sâir sular yerine içildiği takdirde pek büyük faydayı mûcib olurlar.

“Filhakîka mezkûr “Poug” mâden suları emlah-ı kalyeden muhtevi iseler de mâyi’ ma’dûyenin hamiz tabii ve kafisini def ve âzâla edecek derece de kalyeli değillerdir. Halbuki kalye-i kesireyi muhtevi olan sodalı sular bu kabilden değillerdir. Hatta mâyiât ve seyyalat ve vücudiyemizin şiddet hamâzâtını hin-i hacetten def ve izâle etmek lazım-gelmekte şiddet kalyeleri sebebiyle mezkûr sular istîmal olunduktan pek büyük faydalar görülür.

“İşte “Poug senleje?” suları hazım için pek ziyâde lazım olan mâyi’ ma’dûyenin hamizini def ve izâle etmediği şöyle dursun mâyi’ mezkûru tezyid ve onun suret-i serbestanede ceryan ve inkısamını te’min ve binâenaleyh hazmı teshil eder. Bundan mâada mezkûr “Poug” mâden suları pek ziyâde gazlı ve miktar kaffi hamiz fahmeyi muhtevi olduğu hasebiyle gayet hoşumuza olduğundan başka mahlut olduğu halde dahi fahm-ı mükerrer hasebiyle fahm-ı mükerrer gerçi muhtevi bulunmaktadır. Hamiz fahmeyi mezkûr sâir meşrubatla mahlut bulunduğu taktirde bir bardaktan cüz’i bir miktar tayaran ederse de mâyi’ ma’dûyenin hamiziyle tahlit ettikte kimyagerinin beyanına nazaran mâyi’ ma’dûyeyi bil-tehyiç kemal-i keremiyyet onun husûl ve inkısamını te’min ve teshil ve dâire hazmında bulunan ağdiye üzerine te’sirat-ı hasene icra eder.

“Bundan mâada midenin hamâzât tabiyesinin fahm-ı mükerrer kireç üzerine icra ettiği te’sirinden dolayı hamiz fahmı suret-i serbestanede ceryan ettiğinden başka neşv ve nümâ-i azimeyi hadim ve munhel olarak bir milh kireç husûle gelir ki usûl-ü azimleri anasır-ı kireçten hâli olan kesana muvaffık bir sebebe mebnî olmarak ekseriya tertip ve tavsiye olunan kireç suları te’sirat-ı hayat-bahşa-i mezkûreyi hâiz değildir. Zira mezkûr suların muhtevi oldukları kireç imlah-ı sulbiyeden mâdud olduğundan mâyi ma’dûyenin hamuzunu suret-i matlûbede halledemez.

“Şurasını dahi ilaveten beyan ederiz ki (Senleje?) menbainın suları çelikli ve binâenaleyh neşv ve nümâ ve takviye-i vücudiyeyi mûcib olduklarından muallim muhteremiz esbak ve elyevm Paris mekteb-i tıbbiyesi fenn-i ispençiyârî muallimi bulunan (Terusu?) nam-ı zat mezkûr (Poug) mâden sularını balu? civa tercih etmektedir.

“Mâlûm-u âlemiyan olduğu vecih üzere demir mâdeni bir deva ve hatta tane-i demanın gazası makamında olduğundan fakru’d-dem ve renksizliğe intişar ve taammüm etmiş olduğu şu zamanlarda bir hayli kesân ve hususıyla tâife-i nisvandan ekserisi belki de tekemmül müddet-i ömürlerinde onun ahz ve istîmâline mahkûm ve mecbur bulunmakta ve elyevm müstahzarat müteaddide-i ispenciyesinin esas merkibatının demirden ibâret bulunduğu şu dediğimize bir delil kuvvettir. İmdi cisim demirin cüz’i bir miktarı ihlat ve seyyelat vücudiyemizle tehallüd cüz’i bir miktar demir hazmedildiğinden ve çeliği mâden suları ise kolayca hazm olunacak miktarda demiri muhtevi olduklarından şu nokta-i nazarla dahi “Poug” mâden suları neşv ve nümâ vücudi mevcuttur.

“Binâenaleyh “Poug” mâden suları hazmı teshil ve teşdit ve gaza-i umûmiye-i vücudiye için anasır hazmiye-i lâzımenin husûlünü te’mîn ve tahrik ettiğinden ve ensac-ı azmînin teceddüd ve neşv ve nümâ için hazm olunacak kireci velhâsıl tane-i ahmer demanın teceddüd ve teşekkül için hazm olunacak demiri muhtevi olduğundan neşv ve nümâ vakit ve kuvvet-i vücudiyeyi mûcibtirler.

“Gayet gazlı ve köpüklü olan mezkûr “Poug” mâden suları bir litre de bir gram 319 miligram miktarı hamiz fahmiyi ve bir de en çoğu fahm-ı mükerrer gerçi olarak bir miktar mahdud fahm-ı mükerrer sodayı muhtevi olduklarından bu sebebiyle anfa beyan olunacağı vecih üzere kemiklerimizin tamir ve tecdidi için muhel olarak fahm gerçi muhtevi olsa lazım-gelen içilecek su sırasında bulunmaktadır.

“Elhâsıl (Senleje?) menbai suları berrak ve şeffaf ve hafif ve muhtevi olduğu hamiz fahmından nâşî (Selen?) suları misillü lezzet hamizi hâiz olduğundan zaika pek muvaffık ve hoşumuza derler.

“Diğer taraftan amlah mâdeniye ve hususuyla imlah kalyeyi külliyyet üzere muhtevi olduklarından sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kesanın vezâif-i hazmiyesinin muvazenesini asla ihlal etmezler.

“İşte bu sebebe mebnidir ki tedâbir-i sıhhiye ve tahfiziyyeden olmak üzere mezkûr “Poug” mâden sularının her gün şûrb ve istîmâlini herkese tertip ve tavsiye ederiz. “Mâhâzâa kolera emsâli ilel-i sariye esnasında mide ve miâyı imla ve bunlara muttasıl karaciğer ve biberin ve âlât-ı nazike-i sâîrenin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanı lazım geldiğinden bu halde dahi mezkûr “Poug” mâden sularının istîmâli pek büyük faydaya mûcibtir.

“Çünkü “Poug” mâden suları bilcümle asret-i hazım ve âdem-i iştiha ve hatta midenin yara ve bereleri aleyhinde pek müesser ve faydayı mûcib bir deva velhâsıl bir mîzan kuvâ makamında olduğundan Paris mekteb-i tıbbiyesi mualliminden (Buşu?) nam-ı zat bu bapta mütâlaat âtiyeyi serd ve ityan etmiştir. Mezkûr “Poug” mâden sularının te’sirâtı sayesinde midenin gaz ve şişkinliği tenezzül ve iştiha itila ve ef’al-i hazmiye teshîl ettiğinden mide bir kere nâzâm ve intâzâmı dâiresinde icra-i vezâif ettiği takdirde baş ferahlanıp baş dönmesi zail ve mündefi olur.

Binâenaleyh kolera aleyhinde ittihaz ve icra olunacak tedâbir ve takidat hakiki midenin teyakkuzu batının serbestisi ve başın hafifliğinden ibâret bulunmaktadır.

“Hülâsa-i kelim adî suların yerine herhalde ve hususuyla ilel-i sariye esnasında (Senleje?) menbai şek ve şüpheden azadedir.

Maksadımız “Poug” mâden sularını kolera illet-i muhavvifesi aleyhinde bir deva-i kâtîyye-i tehaffüziye” addetmek değil ala infa tadad ve beyan olunan ahval ve şeritte mezkûr “Poug” mâden sularının suret-i muntazamada ahz ve istîmal akl ve basiret ve muntika pek muvaffık tedâbir ihtiyâtîyye ve basireteden mâdud ve ilm-i fisiyolociya ve ilm-i hıfzu’s-sihhanın velhâsıl tecâribin kâffe-i tenbihat ve tasdik etmekten ibâret bulunmuştur.

Muallim muhteremiz muma- ileyh mösyö (Vernuyel?) nam-ı zatın kolera illet-i muhavvifesi vesîlesiyle Paris şehri encümen-i tıbbında îrad ettiği makale-i tıbbiyyenin fıktrat-ı enfesini zikr ve derç etmekten maksadımız suyun ihtiyâcât ve levâzimat zarûriye-i hayâtîyemizden olduğundan ol-babda emr-i tahârete itina ve dikkat fevkalâde de bulunulması caiz ettiğini beyan ve ityandan ibârettir.

Âhâlî-i Osmanîyân Allahûl-hamd bereket üzere hayat-bahş suların mevcud olduğu şehirlerde iskân ve ikamet etmekte olduklarından midelerini takviye etmek efkârıyla esami meşhura ile müzeyyen ve renk renk şişeler derininde olarak Avrupa’nın şuhur muhtelifesinden gelen bir takım şarap ve şampanya ve bira ve konyakları istîmal eden kesanın pek büyük hatada

bulunduklarızira hem sıhhat ve hayatlarınca ve hem de fenn-i idârece büyük büyük zararlara duçar oldukları şek ve şüpheden azadedir.

Binâberin bu misillü meşrubatı ilaç makamında istîmale mecbur olmayan kesianın her kanığı menbadan olursa olsun dâima ve gayet temiz olarak ala cins ve tabii sular içmeleri evla ve caizdir. Zira her cihette dahi emr-i tahâret ve tanzîfâta itina ve dikkat fevkalâde bulunmak caiz se de hava ve suyun tahâreti binnisbe daha ziyâde elzem ve zarûrîdir. Hususıyla insanın nefsi ve fabrika ve sanâyi muhtelif ve sokak ve ikametgâh ve hanelerin ve bâhusus lağım ve kürîzlerin murdarlık ve müzahrefatı ve insan ve hayvânâtın bevl ve gâit ve müstahricat hayvaniye-i sâîrenin sokak ve meydanlarda terakküm ve taafünü ve daha sâir pek çok murdarlık misillü ve havayı efsad ve televvüs eden esbâb pek kesir olduğundan bu babda tâkidat fevkalâde de bulunulması ehemmi ve elzemdir.

Ancak emr-i tahâret ve tanzîfât hakkında ileride bir bend-i mahsusla bir tafsîl bast ve beyan kılınacağından şimdilik bu kadarcıkla iktîfâ olunur.

Hülâsa-i kelim sevgili ve zannımızın her vecihle terakkî ve tevsî için pâdişah teb'a-perver ve şehriyar maârif-küstar efendimiz şevketli Sultan Abdülhamîd Han sani hazretlerinin taht-ı himaye-i şâhânelerinde ve efkâr ve hissiyat-ı münevvere haseneyi hâiz olan gülay fihâm hazeratının muâvenet âliyyeleri sayesinde memurin devlet ve efrad-ı sani taraflarından müttehîde müttefikân mesâî ve ikdamat fevkalâde sarf olunması elzem ve caizdir.

Binâberin maruf ve meşhur olan bir filozofun bu babda serd ve ityan ettiği vecih üzere ulûm ve fûnun terakkî ve tevsî hakkında sâî ve gayret nev'i beşerin hayr ve sevabı bulundu icra-i hizmet etmiş olacağı olacağı gibi ilm-i hıfzu's-sıhhanın kavâid ve tedâbir hayat-bahşasının en adi ve ednâ sınıftan bulunan âhâli miyanında tamim ve intişâr için sarf-ı mesâî ve ikdamatta bulunan kimse dahi umum-u cemiyet-i beşeriyenin ilkdaran ve hayr-u hevanendendir. Zira refâhiyat beşeriyenin istihsâli mahza ilm-i hıfzu's-sıhhanın tamim ve intişârına menut ve mütevâkkıftır.

Goudron Verne

Yani (Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsterdam şehrinin serkî umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda muhaldir.” Sâir katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzeti bulunmakta iken “Asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasâis şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te'siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklar da

tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduğundan başka sâîr muzır katranlarında fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derinde olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elphandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahtar

4.19. Sayı 19

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlunda tarla başında zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te’hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 20 şibat-ı rûmî ve fi 4 Mart efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 19 fi 17 cemâziyelevvel sene 1302
--	--------------------------------------	--

Vukuat-ı Vehime ve Nâgeh-zuhûru ve Onların Çare-i Zarûrîyeleri

Filvâki bazen vukuat-ı vehime zuhûra geldiğinde insan dûçar-ı heyecan ve helecana kanığı tedârik ve vesâiti ile alacağı şaşırıldığından şu hâlde mevki icraya vaz ettiği çare dahi hiçbir semereyi müntac olduktan başka belki de mazarret ve tehlikeyi dâî ve müşeddid olur.

Hususıyla bu misillü vukuat-ı müessife zuhûrunda etibbânın bile şitaya muvaffik olmadıkları alel-kesir meşhud-u uyun teessüfümüz olduğundan bu babda bazı tedârik ve vesâit müfide ve müeessirenin tenbih ve tavsiyesini münasib addederiz.

Bayılmaklık- Bir insan ba-bildiğini müteakib elbisenin düğme ve bağlarını ve kuşağını çözüp söktükten sonra önü arkası üzerine yere yatırarak yüzüne soğuk su serpmek caiz ve eğer nişâder ruhu varsa şişe ile koklatmak muktezî olup bu suretle bayılan kimse teyakkuz ettiği taktirde derakib ayağa çıkarmayıp biraz vakit istirahat ettirmek limonata veya sâir meşrubat içirmek elzem ve zarûrîdir.

Mamafih bayılmaya emsali hastalıklar nazarıyla bakmak caiz olup şurası mâlûm olmalıdır ki bayılan kimse bir veya iki dakikadan teyakkuz eder. Bundan mâada bayılan kimseden kan almak faydasız olduktan başka çok kereler dahi dâî mazarret ve tehlikedir.

Boğulmalık- Boğulan kimse sudan çıkarıldığını müteakip elbisesi üzerinden çıkarılarak arka üstüne yatırılmalıdır. Mağruk merkurumun etrafında çokluk galebelik değil yalnız emr-i müdavatına lazım olan kesân bulunmalıdır.

Merkum hasta odada bulunduğu taktirde havanın suret-i serbestanede ceryan için odanın kapı ve pencerelerini açmak ehemmi ve elzemdir. Ve eğer ağzı açılırsa alt ve üst dişlerinin arasına bir parça mantar koyarak ağzını açık bırakmak ve gırtlak ve burnunda müterâkim olan suların zail ve mündefî olması için burnun deliklerine de bir iyice ufalmak lazımedendir. Hatta kabil olursa yumuşak bir boru ve mağruk merkurumun gırtlakına sokarak içine almalıdır. Lakin bu hususta kemal-i ihtiyat ve takidatla icra-i hareket etmek fevkalâde ehemmi ve alzem olup bu esnada birkaç âdem-i merkurumun vücudunu kemalen sirke ile fark etmelidir. Böyle bir hal vukuunda insanın ef'al-i teneffüsiyesini teshil ve teşvik için itina ve dikkat fevkalâde de bulunmak caiz olduğundan bu hususi te'min için teneffüs ettiğinizde sadrın inip çıktığı misillü suret-i muntazamada ve aheste aheste bir el ile bir kere batını ve diğer el ile de sadrı üzerine basmak zarûrîdir. Bundan mâada batının üzerine basıldığı zaman kolları omuzlarla beraber yukarı kaldırmak ve bilâkis sadrın üzerine basıldığı takdirde kol ve omuzlarını aşağı indirmek lazımdır. İş bu tedbir müddet-i medide icra yani hasta teyakkuz edinceye değin asla meyus olmaksızın devam ve bazen nişâder ruhunu infas ettirmek ve hasta bali edebildiği taktirde biraz şarap içirmek faydadan hali olmaz. İstifrağ etmek faydadan hali değilse köylerde istifrağı etmek için bir tavuk toyuyla gırtlakının küçük dilini teheyüç ve tahrik etmek kafidir.

Mâhâzâa bin elnas adet-i câriyeden olduğu vecih üzere suyun ağızdan akması için mağruk olan kesânı baş aşağı asmak pek büyük mazarr ve tehaliki dâidir. Zira bu taylan su mide de mahfuz olduğundan ve insanın sebebi ise değil suyun mideyi emla etmesinden alâ

suyun içinde nefesin münkatı olmasından münbâis ettiğinden hiçbir mazarratı dâî değildir. Binâberin mağruk olan bir kimsenin bu suretle baş aşağı asıldığı taktirde bülzarur helak ve telef olacağı pek muhakkaktır. Zira bir insan baş aşağı bir zayıatta bulunduğu halde pek ziyâde müşkilatla teneffüs eder.

Elhâsıl boğulan kimse bu vecihle tedricen teyakkuz ettiği taktirde sıcak bir odaya konulup istirahatla teneffüs eder.

Mağruk olan kesianın emr-i müdâvâtı hakkında ita ettiğimiz nesâyih ve tenbihat-ı levis ve fesad havadan dolayı nefisleri minkatı olan kesian hakkında dahi mevki icraya vaz olunabilir ki bu misillü inkitâat ekseriya kışın ve hususuyla gece uyku esnasında ham-ateş yakılan hanelerin alt katında vaki' küçük ve mabut odalarda galebelik olarak müctemian iskân ve ikamet eden kesena tesâdüf eder.

İhtirakat- Bir kimsenin elbisesi yandığı halde onun çıkarılmasına çalışmak zaidir. Zira böyle bir hal vukuunda insan şaşırdığından ebisesini çabuk çıkaramaz ve soyunabildiği halde dahi diğer elbisenin muhterik olacağı pek muhtemeldir. Bu suretle îfâta-i vakit olunduğundan tehlikenin galebesi pek muhakkaktır. Bunun için bu misillü bir hal vukuunda yanan kimseyi bir hayli veya yükten mamul sâir bir bez içine sararak her tarafını sıkmak ve eğer ol-kadar büyük bir hali bulunmazsa yanan kimseyi derakib yere yatırıp yuvarlak ve eğer oda derininde ise alğların? kesb vüs'at ve şiddet etmemesi için kapı ve pencereleri kapamak elzem ve caizdir. Vücudun muhterik olduğu âzâsı derakib soğuk su içine sokarak ağrısı geçinceye değin suda bırakılması ve bundan başka muhterik olan âzâsının kabarmış olan ince derisini asla koparmak caiz değildir. Zira deri koparıldığı halde tahtındaki yara pek ziyâde müşkilatla teşfi eder. Halbuki ihtirâktan yara zuhûra geldiği taktirde yüz dirhem zeytin yağıyla yüz dirhem de kireç suyunu yekdiğerlerine karıştırdıktan sonra bir tülbent parçasını mezkûr mâyi'in içinde ıslatarak yaranın üzerine koymak ve ara sıra değiştirmek muktezîdir. Kezalik kurşun sirkisi dahi bu babta faydadan halli değildir.

Bilâkis muhterik olan âzâ veya ihtirâktan mütevellid yara mezkûr alacaklarıyla teşfi ettikleri taktirde hercû-merc ilaçlar henüz tertip olunmaksızın ve kezalik göz ve kulak ve baş misillü âzâ-i mühimme-i vücudiyeden birisi muhterik veya yara âmik veya cisim olduğu taktirde derakib etibbâya mürâcaatla onların nesâyih ve tenbihatının istihsal olunması elzem ve zarûrîdir.

Teberrüd- Şiddet-i şitada hariçte bulunup da yorgunluk almak efkârıyla bir yerde istirahat veya aram etmek pek tehlikelidir. Zira âzâ-i bedeniye icra-i hareket ettiği taktirde vücudun kamilen teberrüd etmesi pek muhtemeldir. Bundan başka soğukta uyumak daha

ziyâde tehlikelidir. Zira teberrüd vücûd en evvel nevmî davet ettiğinden insan bir kere kendisini bıraksa uykusu getirip artık hiç uyumaz.

Vücudu teberrüd üzere olan bir kimse derakib sıcak bir mahalle vaz olunması pek tehlikeli olduğundan bir insan donmaya yüz tuttuğu halde soğuk bir mahalle vaz ile tek mil-i vücudunu soğuk su veya kar veya buzla bir iyice fark etmek lazımdır. Bu suretle insanın vücudu az vakit zarfında ısındıktan sonra sirke ile yine vücudu kamilen fark ve ona su ile mahlût şarap içirip bâde sıcak bizlerle yine vücudunu farkla elbisesini tebdil ve sıcak bir mahalde yatırıp tedricen it'ame-i muhaffife it'am etmek muktezîdir.

Kezalik pek suhuletle teberrüd eden el ve ayak ve burun ve emsalı aza-i sâire-i hâricîye teberrüd ettiği takdirde anifen beyan olunan tedâbîr vecih üzere icra-i hareket etmek ve kezalik teberrüdden mütevellid yaraların dahi anifen beyan olunduğu vecih üzere ihtirâkattan zuhûra gelen yaraların emr-i müdavâtı için istîmal olunan muâlecetle tedâvi olunması elzem ve zarûrîdir.

Ceryan demâe- İnsanın aza-i muhtelif-i vücudiyesinden bazı sebeplere mebni kan aktığı ammeye mâlûmdur. Ceryan eden kan az olduğu taktirde kanın aktığı mahalli parmakla basarak veyâhut bir sarığı ile sıkıca bağlayarak kanın ceryanı tatil eder. Lanin kan kesret ve şiddet ile ceryan ve neb'ân ettiği ve husûle kırmızı olduğu taktirde icra-i icabı için derakib bir tabib veya bir cerraha mürâcaat etmek zarûrî olup tabib veya cerrah şitaben olana değin yine kanın ceryan ettiği mahalli parmakla veya bir sarığı ile kemal-i dikkatle bağlamak lazımdır. Kezalik el ve ayaklardan kan aktığı taktirde kanın aktığı mahal ile yarık arasına musaddık mahal sıkıca bir sarığı ile rabıt olunduğu ceryan dama tatil eder. Mesela elden kan aktığı taktirde birbirlerin bağladıkları sarığı misillü kol üzerine ve kezalik ayaklardan ceryan ettiği halde diz çukuru veya kasık üzerine sıkıca basmak lazımdır.

Bundan başka kanın ceryan ettiği mahalli sıcak su ile yıkamak değil ala üzerine ekseriya tebdil etmek üzere soğuk suda anlatılmış biz veyahud kar veya buz koymak câizdir. Lakin insanın burnundan ve ağızından akan kanı teskin ve tatil etmek için hastayı istirahatla oturtup soğuk limonata içirmek ve hiç söylememek ve öksürtmemek ve ıncıkırtmamak? için tembih olunması caiz ve zarûrîdir. Ancak burundan kan ceryan ettiği taktirde soğuk suda ıslatılmış bir mendili dört kat ederek elin ile burun arasına yapıştırmak ve mezkûr mendil ısınmaksızın sık sık değiştirmek muktezîdir. Ve bu halde sümkürmek pek fena olup kesb gılzet eden kanın burunda kuruması kanın ceryanını tatil eder. Kezalik burnun deliklerini bir parça pamukla tıkamak veyâhut biraz şap veya bir parça mazı sadece veya suya karıştırarak burnuna çekmek lazımedendir.

Semum- bir kimsenin hata veya an-kasıt zehirlendiği ekser defa vuku bulduğundan en evvel insanı tesmim eden şeylerin en başlıcalarını tadadla olbabta ittihazı lazım gelen takidat ve tedâbir ihtiyatıyenin neden ibâret ettiği bervech-i âtîbeyan olunur. Şöyle ki

Evvelâ iyice kalaylanmamış bakır kaplarda tabh olunup derininde bırakılan et'ime-i muhtelif ve süt ve yoğurt ve peynir ve sirke ve daha sâir ekşi taamlar.

Sâniyen melbûsat veya halılar tathir veya telvin için ve kezalik sanâyi muhtelifede vizr iâde istîmal olunan envâi mevad ve ecsam mesela sac yağı ve kezzab ve tuz ruhu ve neşedir ruhi ve kireç ve potas ve fare otu ve göz taşı ve emsali eczalar.

Salisen ihtiyâcât ve levâzimat-ı muhtelif için ve hususiyle ilaç makamında istîmal olunan afyon vücûh ve kiberiyet ve emsali ecsam-ı muzıra-i sâire.

Bir insan anifen tadad ve beyan olunan semumdan mikdar kâfi ekl ve tenâvül ettiği taktirde zehirlenmenin allâme-i müsbetesinden mâdud olarak hâlât ve vukuat atıyye zuhûra gelir.

Zehirlenen kimse en evvel gerek yediği ve eğer içtiği hakkında bir iyice istintak ve isticvâb ile mezkûr zehirlerden vücudunda bâkî kalıp kalmadığı şöyle ki yediği zehirlerin tuzlu ve ekşi ve keskin veya acı bir lezzeti olup olmadığını ve mezkûr zehri beli edip etmediğini ve dudaklarının ve dil ve gırtlığının sararmış veya yanmış olup olmadığını muayene ve tahkik ettiğinden başka merkum hastanın hissettiği evcâa ve ibraz ettiği allâmiyede bilmek ehemmi ve elzemdir. Âllâm-ı mezkûre bervech-i âtîyegan yegan tadad ve beyan olunur.

Bir kimse zehir yediğini müteakip ve bazen dahi zehrin miktar ve te'siratına göre bir çarenin ve hatta takriben üç saat sonra ağzında ve gırtlığında ihtirâkat ve buna müteakip karnında sancı zuhûr ile evcâa mezkûre tedricen teşdid ve her tarafa sirayet ettiğinden merkum hasta en evvel gâşıyan ve bâde istigraf ve amel eder.

Bundan başka istigrafı keskin ve tuzlu ve acı bir lezzette olup gittikçe yeşil bir rengini kesb ve bâde hasta kan istifrağına başlar beş veya on ve yirmi ve hatta pek çok def'alar amel ve istifrağ eder. Ancak istifrağ tedricen te'hir ve istifrağatın miktârının gittikçe tenezzül etmesi tehlikenin indîfânı müdelleldir. Bilâkis gerek evcâa? ve gerek amel ve istifrağın teşeddüd ve tezayüt etmesi bittabi fena bir alameti mu'lin olduğundan şu hâlde merkum hastayı tahlis için mesai ve ikdamat feevkalade sarfı elzem ve zarûrîdir.

Hasta hali teşdid ettikte kekeler. Dili ağzından dışarı düşer. Ağzından ve burnundan ekseriya ve mütemâdiyen fennî ceryan ve neb'an ve vücudu gittikçe soğuyup mai rengini kesb eder. Aklına hiffet ârz olur. Gözleri kararır ve ef'al teneffüsiyesi tassub eder ve bazen dahi titrer ve hatta kuduzlanır ki hâlât-ı mezkûre hayli müddet imtidat ettiği taktirde olunan alâm-ı vâsıtasıyla bir insanın zehirlenmiş olup olmadığını anladıktan sonra bil-ifâte-i vakit nesayyih

ve tenbihat atıyyeye suret-i müttefikanedede tevfik-i hareket etmek muktezî ve allâm-ı misillü bazı allâm-ı vehime müşahide olunduğu taktirde derakib bir tabib celbi zarûrî olup tabib-i şıtab edinceye değin yine tedâbir-i atıyyeyi mevki icraya vaz etmek lazımedendir.

Bir kimse bakır pasından zehirlendiği halde derakib zehirlerin derece-i te'sirine göre baştan yirmi adede kadar yumurtanın beyazına biraz su katarak veyâhut manizya denilen ilaçtan su ile mehlut olarak merkum hastaya içirilmesi lazım geldiğinden bu suretle hasta kendiliğince istifrağ ettiğinde bir fayda görülünceye değin olvecihle devam ve bilâkis maa-l-ilcâat mezkûre tertip ve icra olunduktan sonra hasta istifrağ ettiği ve gittikçe hali teşdid ettiği taktirde istifrağ teşvik için bir tavuk toyuyla hastanın küçük dilini tehyiç ve diğer taraftan dahi ısınması için vücudunu kamilen sirke veya rakı veya şarapla kuvvetlice ovmak lazımdır.

Bundan mâada hastanın ağzından kan ceryan ve neb'an ettiği halde ona soğuk su içirmek karnının üzerine de soğuk su ile ıslatılmış bezler koyup sık sık değiştirmek ve daha faydalısı yüz parçasını yutturmak lazımdır.

Halbuki zehr-i kezzab veya tuz ruhu ve sac yağı veyâhut deniz taşı misillü ecsam- muzıra ve mahrufattan zuhûra geldiği taktirde hastaya bolca sıcak su içirildiğinde sem-mezkûr midede bil-tahlil te'sirâtı zail olup mideyi ihrak etmez. Zira bu suretle içilen su istifrağ saikasıyla geriye geldiğinden zehrin te'siri dahi tedricen zail ve mündefi olur. Mamafih bu misillü zehirler aleyhinde limonata asla muvaffık gelmediğinden manizya ahz ve istîmal olduğunda hem zehrin te'siri zail olur hem de amel teshil eder.

Tehlike zail olduğunu müteakip hastaya taam verilmesi asla caiz olmayıp bilâkis azar azar soğuk su içirmek ve hiç değilse tehlikenin zevalinden takriben on iki saat sonra et suyu ve bâde cüz'i bir miktar süt it'am ve bu suretle miktar taamı tedricen zam ve ilave etmek lazımdır. Lakin zehir mâdeniyattan mütevellit olmayıp da nebatattan zuhûra geldiği taktirde anfa tadad ve beyan olunan bilcümle tedâbir ve takidatın bu hususta dahi mevki icraya vaz olunması elzem ve zarûrîdir. Kezalik bu bile bir hal ve kavainde yumurtanın beyazı veya mazinin tevzini su ile mahlut olarak hastaya içirmek faydadan halli değildir. Ve kezalik afyonun zehri aleyhinde dahi ayn-i tedârik ittihaz ve icrası caiz olup afyondan zehirlenen kimseye çokça acı kahve içirildiği taktirde pek büyük faydalar görülebilir.

Halbuki nesâyih ve tenbihat mesrude anfa mesmum olanlar hakkında pek büyük faydayı mûcib ise de bu misillü mazar ve tehlikeden mühimme-i imkân ictinab ve tevkî olunması caiz olup bu babda lazım gelen bazı takidat âti üzere beyan olunur.

Mâlûm-u âlemîyan olduğu vecih üzere pasın tehlikesinden ârî ve masun kalmak için bakır kapları sık sık kalaylanıp dâima temiz saklamak caizdir. Halbuki teneke ve çinkodan mamul ve kezalik toprak kaplar nuhasın muhazirini dâî değildir.

Bakır kaplarda tabh olunup müddet-i medide içlerinde hıfz edilen et'ime hususyla mevsim-i seyfte pek büyük tehaliği dâî olduklarından bu misillü kabillerde mahfuz olup bozulmaya veya ta'affüne yüz tutan it'amenin ekl ve tenâvül ünden kemal-i dikkatle ictinab ve tevkî olunması caizdir.

Köylülere gelince bunların bir maraz veya hastalığa duçar oldukları halde yekdiğerlerinin sözlerine itimadla şu ya bu ilaç ve devayı derakib ahz ve istîmal ve hususıyla ve hayatlarını birtakım cühela ve küstahane suhuletle teslim ve emniyet etmekten ise etibbâ-i hâzikeyi mürâcaatla onların nesâyih ve tenbihatını bilistihsal olvecihle tevkîf-i hareket etmeleri caizdir.

Zehirli hayvânat- Zehirli yılanların ısırıklarını anlamak için yaranın bir iyice muayene ve tetkîk olunması caiz olup yaranın etrafında yalnız iki sıra diş eşkali mahkûk bulunduğu taktirde hatta yılan zehirlenmiş olsa dahi hiç zararı yoktur. Lakin mezkûr iki sıra miyanında bir de iki adet küçük diş eserleri mahkuk bulunsa evvel kimsenin zehirlenmiş olduğunu müdellildir. Zira yılanın bilcümle dişleri zehirli olmayıp yalnız dimağı üzerinde bulunup çengel şeklinde olan iki adet dişler zehirlidirler.

Binâberin bir kimse yilandan zehirlendiğinde derakib birkaç suluk veya boynuz yapıştırarak kan aldırması veyâhut zehirlerin sâir mahallerde sirayet etmemesi için yaranın üst tarafından sıkıca bir sariğı bağlaması ve sülük veya boynuz bulunmadığı taktirde yarayı sık sık emip tükürmesi zarûriyettir veyâhut boş bir şişeyi ısıtıp ağzını yaranın üzerine yapıştırdıktan sonra soğuk suda ıslatılmış bir bezi de mezkûr şişenin üzerine yapıştırıldıktan kan şişenin içine ceryan eder. Ve daha ziyâde emniyet hâsıl etmek için yılanın ısırıldığı mahalli sıcak bir demir parçasıyla yakmak evvelâ ve sülükten daha ziyâde faydalıdır. Bundan mâada akrep ve büyük örümcek arılar dahi zehirliyseler de zehirleri insana sirayet etmez ve fakat iğnelerini soktukları birler biraz kabarırsa da cüz'i bir müdavetle teşfi eder gider.

Kuduzluk- bir kimse kuduz kelpten ısırıldığı halde zehirli yılanlar aleyhinde infa beyan olunan bilcümle tedâbir ve takidat ittihaz ve icra ve fakat olbabda daha ziyâde dikkat olunması zarûridir. Zira kuduzlanmış kelpten ısırması pek ziyâde dâî tehlikedir. Binâenaleyh kuduz kelpten insana verdiği yara dahi nişâder ruhuyla veyâhut daha iyisi kâzârtılış bir demir parçasıyla mezkûr yarayı yakmak caizdir.

Süt ve Envâi

Gazetemizin on dört numaralı nüshasında neşr ve derç ettiğimiz bir bend-i mahsusumuzla sütün kâffe-i hasais hayta-bahşasından muhalese kâffe-i mat'ûmatın esas mürekkebatı ve hazmı gayet kolay ettiğini ve binâenaleyh insan hastalığa dûçar olmaksızın

tul-müddet sütle yaşayabildiğini beyan ettiğimizden dolayı gerek şehrimiz ve gerek vilâyat-ı şâhânede mukim olan kârîm-i kirâmız hazeratından bazıları tarafından teşvikat ve terkibatı muhtevi mekâtîb vürud ettiğinden bu babda teşekkürat ve mübahatımızı alenen arz ve izharla bu defa dahi süte dâir bazı matlumat müfideyi bervech-i âtîzükûr ve derç ederiz. Şöyle ki

Evvelâ mâlûm-u âlemiyan olduğu vecih üzere envâi süt vardır ki bunların birincisi manda ve ikincisi inek ve üçüncüsü koyun ve dördüncüsü keçi ve beşincisi eşek şütleridir. Mezkûr beş nev’i sütlerden manda ve inek ve koyun ve keçi sütleri gaza makamında taam olunursa da eşek sütü pek az def’alar istîmal olunur. Zira mâlûm olduğu vecih üzere eşek sütü yalnız verem illetine mail ve mübtelâ olan kesana içirilir ve bunun sebebi değil ki eşek sütü verem illetinin önünü almak ve onu kamilen izâle etmek hassiyatını caizdir. İllâ sâir sütlerden daha hafif ve yavan ve diğerlerine nispetle cüz’i bir miktar tereyağı muhtevi ve binâenaleyh hazmı kolay olduğundan verem illetine mübtelâ olan kesana pek muvaffık gelir.

Binâberin eşek sütü yalnız verem illetine mübtelâ olan hastegana muvaffık geldiğinden başka bünye ve hususuyla mideleri gayet zayıf olan kesan hakkında dahi faydadan halli kalmaz.

Sâniyen sütler miyanında en mukavvisi manda sütüdür. Zira esâir sütlerden daha ziyâde yağlıdır. Mezkûr süttten sonra onun sütü ikincisi ve koyun sütü ve üçüncü sütü dahi dördüncü derecede de mukavvidirler. Binâberin mezkûr beş nev’i sütlerin hâiz oldukları hasais hayat-bahışları miyanında mevcut olan fark-ı mürekkebatla muhtevi oldukları tere yağının killet veya kesret nispetlerinden ibâret bulunmaktadır.

Salisen koyun sütü tağziye cihetince sâir bilcümle sütlere fâiktir. Zira binnisbe en ziyâde yumurta beyazı mayasını muhtevi olduğundan Fransa’nın (Evahirun?) şehrinin mahsûlâtından olan (Rokfur?) nam-ı yüz bu süttten istihzar olunmaktadır. Ancak nesh-i âtiyemizle “İrza”” serlevhası tahtında neşr edeceğimiz bir bend-i mahsusamızda bilcümle sütlerin mürekkebat-ı kimyeviyelerinden bir tafsîl-i bast ve beyan kılınacağından şimdilik bu babta bu kadarcık mâlûmat itasıyla iktîfâ ederiz.

Tatarlar miyanında pek mu’teber ve mürecceh olan kısarak süt pek cüz’i tereyağı muhtevi bulunmakla onların (Kames?) tâbir ettikleri müskirat-ı mezkûr süttten istihzar olunmaktadır. Kezalik (Garvanlendyalılar?) koyun sütünden pek lezzetli bir meşrubat istihzar etmektedirler.

Sütün mutedil havalarda bozulup muhtevi olduğu şükran hazmılığını ya tebeddülünden ileri geldiğinden müvelled el-humuz sütün mürekkep olduğu envâi mevaddan yumurta beyazı mayasından ibâret bulunan maddenin tehallülünü teşri ve humuz lebenin husûlünü bil-vâsita teshil ettiği gibi süt pişirildiğinde müddet-i medide dayanır. Zira sütün fenası muhtevi olduğu müvelled humuz dahi ve ihraç eder.

Ekşimiş süt tağliz? eder. Zira hudus eden hamiz lebeni sütün yumurta beyazı mayasından mürekkep olan kısmını tağliz? eder ki miktar-i kâfi tereyağını muhtevi olan şu kısmı tağliz? eden süttten ayrıldığında geride su ve hazmızlığını ve toz ve cüz'i bir miktarda tereyağı ve şekerden mürekkep bir madde kalır.

Râbian sıhhat tâtme dâiresinde yaşayan kesân en ziyâde yağlı olan sütün bile taâm edebilirlerse de şurası taâm olmalıdır ki kanığı nev'i sütün tercihi caiz ettiğî hakkında etibbânın nesâyih ve tenbihatına mürâaat etmek lazım gelmeyip bu hususta her kesân kendi midesinin kuvvet ve iktidarına muvaffık gelen sütü tercih etmesi daha faydalıdır. Zira herkes her nev'i sütü aynı derecede hazmedemez mesela bazıları mandanın sütünden pek hafif ve hazmı kolay olan keçi sütünü mandanın sütünden daha ziyâde müşkilatla ve bazıları dahi mandanın sütünü kolayca hazmederler.

Binâberin felân kimsenin inek veya koyun sütünü kolayca ve asla bihuzurluk hissetmeksizin hazmedebildiğine bil-kıyas sâirlerine dahi aynı sütü it'am ettirmek veyâhut hazmı kolay süt budur demek değildir. Bu hususta ita edeceğimiz nesâyih ve tenbihat herkesin kendi midesinin kuvvet ve iktidarını bâ-levzen kolayca ve asla bihuzurluk hissetmeksizin hazmedebileceğî sütü it'am etmesi lazım geldiğini beyandan ibârettir. Zira kanığı nev'i süt olursa olsun aynı faydayı mûcibtir.

Binâberin zaikaya hoşumuza ve hazmı kolay olan ve hiçbir bihuzurluk veya sancı veyâhut ihtirâkat mideye veya ameli olmayan sütü taâm etmek akıl ve basirete pek muvaffıktır. Hâmisen pişmiş ile çiğ veyâhut soğuk ile sıcak sütler miyanında zat-ı sıhhatçe bir fark mevcut mudur? Bu hususta bir kaide-i umûmîye mevzu değil ve olamaz. Zira bu cihette dahi aynı hâlât vakidir. Şöyle ki bazıları çiğ ve diğerleri de pişmiş sütü suhuletle hazmedebilirler. Binâberin bu hususta dahi herkes kendi midesinin kuvvet ve iktidarına görer tevfiğ-i harekete mecburdur. Kezâlik şekerle mehlut olanla olmayan sütler hakkında dahi hâlât-ı mezkûre vakidir.

Hülâsa-i kelâm her kim olursa olsun her sabah kahve veya çay veyâhut çikolatla mehlut veya sade süt içse pek büyük faydalar göreceğinden valideynin evlatlarına sabah gıdaları müstakil süt vermeleri caizdirler. Zira etfali evladının tıfliyetlerinden itibâren sabahları süt taâm ettikleri taktirde hem evlat hem de valideyn gerek mânen ve gerek maddeten pek büyük menâfi ve fayda nâil olurlar. Şöyle ki bir taraftan etfal-i evlat sıhhat tâtme dâiresinde imrar-ı eyyam ederler. Ve diğer taraftan dahi valideyn nâil menfaat olduklarından başka etibbâ ve eczacılarla dahi vaki olan münâsebetleri gittikçe tenâkus eder. Zira anîfen beyân olunduğu vecih üzere sabahları süt taâmına menus olan etfal pek nadir olarak hastalığa duçar olurlar.

Şu dediğimizin mâhiyet ve hakikatini ispat ve tasdik için şurasını beyan ederiz ki valideynin şu nesâyih ve tenbihatımâzâ tevfiğ-i hareket ettikleri taktirde sütün kâffe-i mat'ûmattan daha mükemmel ve mukavvi ve hazmı kolay olduğu suhuletle görülecektir.

Sâdisen süt kâffe-i it'amenin en mükemmeli olduğundan her kanığısında olursa olsun ve gerek zükûr ve gerek inastan bulunsun herkese bilistisna ve hususuyla çocuklara ve ihtiyarlara ve gerek çocuklara usûl-ü asabiyyelerini tehyiç eden kâffe-i it'ame ve hususuyla envâi müskiratı vermek asla caiz olmadığından yalnız süt taamıyla onlar huzur ve rahat bedene nâil olurlar. Elhâsıl çocuk ve ihtiyarlara su ve kahve ve çay ve çukulata yerine velhâsıl her bir şeyden evvel süt it'ame olunması elzem ve zarûrîdir.

Sâbian tedâbir ve tenbihat enfemiz sıhhat tâmmе dâiresinde yaşayan kesân hakkında pek muvaffıksa da icaben hastegan hakkında da cârî midir? Filhakika dâire-i sıhhatte bulunan kimse süt taam etmediği halde sıhhat ve hayatına halel-târî olmazsa da hastegan hakkında ayn-ı hâlât vaki değildir. Şöyle ki bir kimse gerek bir illet-i vehimeye ve gerekirse cüz'i bir nâmâzâçlığa mübtelâ olsun sıhhat ve hayatına halel-târî olmaması için süt taamına mecbur olmaktan başka fakru'd-dem intişar ve tamim ettiği şu zamanlarda bir hastanın süt taam etmeksizin kesb-i îfâkat ve afiyet etmesi pek müşküldür. Bundan mâada emrâz-ı kalbiye ve bağırsak afüvvetini misillü hastalıklara mübtelâ olan hastegan süt taam etmeksizin kesb-i îfâkat ve kamilen teşfi etmeleri daha ziyâde müşkül ve belki de gayr-i kabildir.

Süt ve envâi hakkında ita ettiğimiz mâlûmat-ı anfeyi ikmal ve itimam için nash-i atıyyemizde bir bend-i mahsusayla penyir ve kaymak ve yoğurt ve sütlaç ve muhallebi ve tavuk göğsü ve süt ile tabh ve istihzar olunan it'ame-i sâireden bir tafsîl-i bahs ve beyan kılınacaktır.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam-ı mâden suları “mide ve bağırsak hastalıkları” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazdan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te'min ederler.

Muallim (Terusu?)

Pouques

Kalyon ve çelik ve gaz hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru'z-zikr “Poug” mâden sularından terkibat-ı mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litre takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkip eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonattı manyezi

tozlarından ibâret olduğundan Fransa'nın sâir "mûcib-i zaaf olan" uşnan tozları hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr "Poug" mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te'siratla onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilk semereden bittabi "vücûd ve bünye kesb-i kuvvet" ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru'd-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle "Poug" mâden sularıyla kamilen mündefi olurlar.

İş bu mâden suları usûl-ü memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesen sıhhata pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından "(Meyine?) halis balık yağı hülâsası" asıl esmer balık yağına şişeden tertip olunursa ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de muhazirinden hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur ettiği gibi ilaçtan nefret eden vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile "Meyine" şekerlemeleri (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) "dâne-i meyye"yi suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru'd-dem hastalıkları emraz sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müeserdir. Şimdilerde herhalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mekur şekerlemelerin hin-i ahz ve istîmalinden pek büyük fayda görüleceği derkârdır.

Meyine Şarabı

İş bu şarap balık yağından daha ziyâde te'siri hâiz olan balık ciğerinin hülâsa-i tabiisinden müstahzar olup bir kaşığı en ala cins balık yağının iki kaşığına muaddeldir.

En ala cinsinden bulunan ve asla telh-i lezzeti hâiz olmayan mezkûr şarabın yirmi santigram miktarı bir çorba kaşığı balık ciğeri yağının bilcümle anasır müessiresini muhtevi bulunduğu ve bu vecihle hem balık ciğeri hülâsasının müstakil neşv ve nümâ vücudu mûcib olan hasaisini ve hem de a'zam-ı rûkn hayatımız olan âlât-ı nazike-i vücudiyenin hareket ve te'siratını tezayüd ve teşdid eden müstahzarat hayat-bahşa-ı ruhiyenin hasais devaiyesini hâiz olduğundan sıraca fakru'd-dem ve ondan mütevellüd ilel ve emraz aleyhinde pek müessir ve takviye ve neşv ve nümâ ve teceddüd vücudu mûcib bir gaza-i devaiyye makamındadır.

(İş bu hülâsa-i meyyine Fransa'da sâir hülâsalarından)

(Fâik ve müreccehtir)

- ❖ Meyinenin mahsûlât ve mustahzarasını talîden elyevm dersââdette bir hayli şarap ve şekerlemeler fûruht olunmaktaysa da usûl-ü meyinenin şarap ve şekerlemelerini mahfuz ve muhtevi olan şişe ve kuvvetler “Meyine” ismini hail olmakla bu hususta herkesin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederler.

Goudron Verne

Yani (Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsterdam şehrinin serkî umûmîsinde madalyaya nâil olmuştur.

“İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda muhaldır.” Sâir katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzeti bulunmakta iken “Asıl hülâsa” olarak istihzar olunan iş bu katran hasais şîfâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil “Vern? katranı” evvel kapsülün te’siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklar da tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil “Vern? katranı” hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduğundan başka sâir muzır katranlarında fiyatça daha ehvendir.

“Vern? katranı” şişe derinde olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu’nda Doğru Yol’da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

- ❖ İş bu eczahane unvanıyla ahiren Beyoğlu’nda (Konkurdyâ) tiyatrosu karşısında sâir bir eczahane daha küşad olunmuşsa da asıl (Della suda) eczahanesi merhum Fâik Paşa’nın Beyoğlu’nda Ağa câmi şerifi civarında tesis etmiş olduğu 169 numaralı eczahanedir ki 1849 tarih-i mîlâdîsinden beri meşhur ve müessestir.

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütüçyan

Matbaa-i Ahtar

4.20. Sayı 20

Gazetemizin idârehanesi şimdilik Beyoğlunda tarla başında zambak sokağında on iki numaralı hanedir.	Gazetemize âit kâffe-i mevad için doktor Ütücyan Efendiye mürâcaat olunur. Gazetemize derç olunmak üzere hâriçten gönderilen evrâkın te'hir veya adem-i dercinden hiçbir mesuliyet tertip etmediği gibi derç olunmayan evrâk dâhi iade olunmayacaktır.
Nüshası 40 paradır.	Nüshası 40 paradır.

Fi 27 şibat-ı rûmî ve fi 11 Mart efrenci sene 1885	Her çarşamba günleri neşr olunur.	Birinci sene numara 20 fi 24 cemâziyelevvel sene 1302
--	-----------------------------------	---

Telkîh-i cederî ve Onun İktâzâ-i Mecburiyeti

Gazetemizin nush sâlife-i muhtelifesinde telkîh-i cederî usûlünden bahs olunduğu sırada çiçek illet-i mahûfe ve müthişesinin ilelebed hükmünü icra ile kıyas kabul etmez derecede kolera illetinden daha ziyâde vefayat ve te'lifatı dâî ettiği biddefeât beyan ve dermiyan kılınmıştı.

Şu asr-ı saâdet-hasr hazret-i pâdişahide umum-u teb'a vezir-destan şâhânelerinin husûl-ü saâdet ve refâhat için kâffe-i tedâbir ve vesâit-i müessire mebzul ve râyigân buyurulmakla mekteb-i tıbbiye-i şâhânenin zîr idâresinde olarak muhallat-ı muhtelifede ez cümle mekteb-i tıbbiye-i şâhânede her hafta çarşamba ve cumartesi günleri ve Koska ve Topkapı ve Üsküdar'da müesses olan mahâlâtta evlad-ı vatan-ı Osmanîye'nin cedirlerinin telkihleri icra olunageldiğine rağmen âhâlinin bu hususta suret-i küstahanede bikayd ve bî-fütur bulunarak evlatlarını bir an evvel aş ettirmemeleri mûcib-i teessüf olan hâlâtandır.

Telkîh-i cederîn ne büyük muhassenat ve fevâidi mûcib ve çiçek illet-i mehlekisi aleyhinde ne kuva-i bir vâsıta ve çare ettiği hakkında kariîn-i kirâmımız hazeratına kanaat tâmmе hâsıl ettirmek için illet-i mezkûrenin dâî ve fiyatın miktarını mübeyyin olan muhtelif

ve müteaddid istatistikler ve bundan evvel gazetemizde neşr ve derc olunmuştur. Bu defa dahi İngiltere etibbâ-i hâzikesinden bir zatın ahiren bu bapta nâzâm etmiş olduğu bir istatistiği bervech-i âtîhülâsa-i zükûr ve ederiz.

Mûmâileyh tabib-i hâzîkin münasebat ve sâdıkan beyanına nazaran cedirleri telkih olunmuş olan 5,000,000 nüfus etfalden tefrikan 120,222 miktarı etfal bir hayat kalmışsalar da mûcib hazen ve teessüf olan keyfiyat şurasıdır ki miktar-ı mezkûrdan dahi 10,000 miktarı kör ve diğer 10,000 miktarı da dilsiz ve bâkî kalan 90,000 miktarı etfal dahi harâbiyyet çehreye giriftar olduklarından mezkûr 5,000,000 nüfus etfalden takriben 10,000 miktarı illet-i muhtevife mezkûreden kamilen ârî ve masun kalmıştır.

Kezalik istatistik mezkûr mündercattan kolayca münfehim olacağı vecih üzere ve fiyat anfenin en başlıca esbâbı gerek vilâyat-ı şâhânede ve gerek dersaâdetde mukim ekser valideynin evlatları çiçek illetine mübtelâ oldukları taktirde lazım gelen tedâbir ve takidatı icra ettikleri şöyle dursun hin-i hacetten lazım gelmekte “dışarı veren hastalıklar için hekim ne yapabilir” diyerek asla tabib celb-i itimamlarından ibârettir. Valideynin ikinci bir küstahlığı dahi şundan ibârettir ki böyle bir hal vukuunda adeta bir tabib makamında herc merc tedâbir-i muzıra-i gâribeye cürret ettiklerinden tedâbir mezkûra hastanın hali tadil ve tashihle fâide bahş olacak yerde dâî mazarrat ve tehlike olmaktadırlar. Şu vesîle ile ale-l-umum valideyne beyan ederiz ki çiçek illetine mübtelâ olan etfal helak ve telef olmalarının sebep-i asliyesi değil çiçek illeti ala çiçek illetiyle beraber humma ve tifo ve dimağ afüvvetini Espasmus ve zât-ül cenb misillü envâi ilel ve emraz sâirenin zuhûra gelmesidir.

Filhakîka çiçek hastalığından harabiyyet vücuda giriftar olan etfâl yalnız illet-i mezkûreye mübtelâ oldukları halde etibbâ ve mualecana hacet kalmaksızın etfal-i mezkûranın kâffesinin dahi illet-i mezkûradan tahlis-i gariban etmeleri pek muhakkık ise de çiçek illetine duçar olan yüz nüfus etfalden doksanı anfa beyan ve tadad olunan humma ve tifo ve dimağ afüvveti ve İspasmuz ve zat elcenab hastalıklarına mübtelâ ola-geldiklerinden valideynin evlatlarının sıhhat ve hayatlarına hâlel darı olmaması için etibbânın nesâyih ve tenbihatını istihsal olmaları ehemmi ve elzemdir.

Binâenaleyh iş bu nesâyih ve tenbihat sıhhiyeyi bil-ita telkîh-i cederîn intişâr ve taammümü ve usûl-ü mezkûranın değil yalnız umum-u memalik şâhâne de neşr ve tamim el-taht-ı mecburiyete alınması ve bir an evvel evlatlarının cedirlerini telkîh etmeyen valideyne bir ceza tertib ve tâyin olunması velhâsıl bu bapta lazım gelen bilcümle tedâbir ve vesâitin musarrıf bi-dirîğ buyurulması hususunda gerek hükümet ve gerek âhâli taraflarından müttefikan sarf-ı mesai ve ikdamatta bulunulması caiz ve zarûrîdir. Hususuyla bu babda hiçbir müşkilat ve mevâni’ de ve ka’ad değildir. Zira ağniyeden bulunan iyal hükümet seniyye tarafından husus

için tâyin ve tahsis olunan etibbâyâ muhtaç olmaksızın evlatlarının cedirlerinin emr-i telkihlerini etibbâ-i mahsusâ maârif niyetle icra ettirebilirler.

Halbuki fukuradan bulunan iyalin bu hususta hiçbir diyecekleri olamaz. Zira hükümet seniyye ekser kura ve kasabatta telkih-i cedre mahsus-u etibbâ tâyin ve tahsis ve âhâlinin suhulet için daha sâir tedâbir ve vesâiti ittihaz etmiştir. Ancak çiçek illeti beliyeye-i müthişesinden kamilen arı ve mason kalmak için elyevm ittihaz ve icra olunan tedâbir gayr-i kâfi ettiğinden bu husûsta mekteb-i tıbbiye şâhâne ile meclis-i sıhhiyenin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz. Zira yıkılmaz şehrimizde ve hususiyle vilâyat-ı şâhânede eş memurları pek nadirdirler.

Ezcümle hudâvendigâr vilâyat-ı celîlesinde şu günlerde çiçek illet-i mühlike ve müthişesi hakım ve şiddetini icra ile hayli ve fiyat ve te'lifatı dâî olduğundan bir an evvel icra-i icab için lazım gelen tedâbirin mevki icraya vaz olunduğu taktirde daha birçok ve fiyatın vukuu bulacağı pek muhakkaktır. Memalik-i Osmanîye'nin havadar ve kesret üzere hayat-bahş suları muhtevi ve gayet münbet mahsuldar olan bi-hakk sahaif Tevârih-i Osmanîye'nin havadar ve kesret üzere hayat-bahş suları muhteva bu gayet menbit ve mahsuldar olan ve bihakkın sahaif Tevârih-i Osmanîye'de bir mevki mühim zabıt ve ehraz ile hükümet-i Osmanîye'nin şan ve şerefini mûcib olun Hüdavendigâr vilâyat-ı celîlesinin muhit olduğu dört yüzü mütecâviz kuradan takriben iki yüz miktarını gerek resmi ve gerek gayr-i resmi surette ziyaret etmiş ve kura-i mezkûranın akseriyasında telkîh-i cederî namı bile mâlûm olmadığı biddefeat görmüş olduğumuzdan kura-i mezkûrenin şu ahval-i esef iştimalleri hakkında ali elhusus vilâyat-ı mezkûre vali-i âlişânı paşa hazretlerinin ve ali sıhhiyenin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederiz.

Bundan iki sene mukaddem Paris mekteb-i tıbbiyesi tarafından vaki olan teklif ve inhâ vecih üzere Fransa'nın meclis-i kavânini tarafından telkîh-i cederîn her yedi veya beş senede bir defa tekrar olunmak üzere taht-ı mecburiyete alınmasını tasvip ve kabul olunmakla kanun-u mezkûru karain-i keranımız hazeratına takdim etmekten maksadımız değil Fransa'da cârî olan ahval ve hareketi ibraz ve dermiyan etmek ala çiçek illet-i muhtevife ve müdhişesinin kolera illetine kıyas olunmaz derecede ve fiyat kesireyi dâî değil yalnız Fransa âhâlisi ala umum cemiyet-i beşeriye efradı hakkında bir beliyeye-i müdhişe ve muhavvife makamında ettiği anlatmaktan ibârettir.

İmdi milel mütemeddine-i muhtelif ilm-i hıfzu's-sıhhanın tamim ve intişarı sayesinde bu misillü beliyeye-i müdhişe ve muhavvifenin mühimme-i imkan önünü almak için sarf-ı mesai ve ikdamatta bulunmaka ve nâil muvaffakiyet olduklarından hükümet-i Osmanîye tarafından dahi bir meclis-i muhtelit sıhhiye teşkiliyle evvelâ telkîh-i cederîn taht-ı mecburiyete

alınmasını ve sâniyen cedirleri telkih olunmayan etfal görüldükçe mensup oldukları valideyn ve münasebatına mücâzat tertip olunması elzem ve zarûrîdir.

Binâenaleyh şu mütâlaat hakîrânemiz pâdişah âlempenâh ve şehriyâr-i merahim-haslet efendimiz şevketli gazi sultan Abdülhamid han sani hazretlerinin efkâr ve niyet hayriyyet disar hüma bunlar yine pek muvafık olduğundan nazar-ı dikkat şâhânelerini celb olacağı azade-i tasrihdir. Ahiren Avrupa'nın cihet-i gâribesinde zuhûra gelen kolera illet-i muhavvifesinin memalik-i Osmanîye'ye âdem-i sirayeti için eltaf beyanat şâhânelerinin mebzul ve râyigân buyurulduğu bu bapta bir delil celil kuvidir.

Filhakîka bu misillü bir beliyeye-i müdhişe ve mehûfenin önünü almak için teklif vakimizin mevki icraya vaz olunması elzem ve caiz ise de bazen zuhûr ile suret-i muvakkata da hükmünü icra ve ilel umûmîyeden olmayıp yalnız ziya şemsin tulu' etmediği rutubetli ve merder ve müteaffin olan şehirlerde vefeyat müteaddideyi dâî olan kolera illeti aleyhinde ittihaz ve icra olunan tedâbir tahaffuziye faydayı mûcib olmakta iken illet-i mezkûreden daha ziyâde mühlik ve müebbeden beda ve dünyanın tarafında dahi ale-s-seviye hükmünü icra eden çiçek illet-i mühlikesi aleyhinde telkih-i cedirden başka hiçbir şey faydalı olamaz.

Bundan mâada meseleyi insaniyet nafaka-i nazarınca dahi beş nazar-ı tetkîk ve mütâlaa ya aldığımız taktirde evlatlarının cedirlerini telkih ettirmeyen bilcümle valideyn ve ebeveyn ceraim ve cinâyet azime icra etmiş oldukları şüphesizdir. Zira cedirleri telkih olunan etfal çiçek illetine duçar oldukları halde ölümden ârî ve masun kalırlar ve bilâkis cedirleri telkih olunmayan etfalin ölümden tahlis gariban ettikleri halde bile bazıları el-nihâyet el-umur mamul ve bazıları dahi harabiyet çehre misillü birtakım muhazire giriftar olurlar.

Mütâlaat anife-i acîzanemiz mercii canibinden beş nazar-ı dikkat ve ehemmiyet alınacağı memul koymaz olmakla icra-i icabına mübâşeret oluncaya değin kendilerinin ahibbâ ve mansubatı evlatlarının değil yalnız müddet-i ömürlerinde bir defa alahir beş veya yedi senede cedirlerini telkih ettirmelerini teşvik ve ikna etmelerini Kariîn-i kiramımız hazeratına arz ve teklifle bu suretle her sene birkaç yüz bin nüfus etfalin ömür ve hayatlarının ecl-i nâmevdu'dan ârî ve masun kalacağını te'minen beyan ederim. Elhâsıl ömür ve hayat-ı beşeriyenin muhâfaza ve vikayesi için taht-ı mecburiyete alınmak üzere telkîh-i cederîn tamim ve intişarı elzem ve zarûrî olduğundan gerek memurin devlet ve gerek efrad-ı âhâli taraflarından bu hususta müttehiden müttefikân çalışmaları caizdir.

Fransa Âhâlisi ve Meclis-i Maârif-i Tıbbiyesi

Fransa'nın meclis-i maârif-i tıbbiyesinin mah-ı halin alafranga üçü tarihinde vaki olan ictimâinde Fransa âhâlisinin miktar-ı mevâlîdinin gittikçe tenezzül ve vefiyatının dahi tedricen

tekessür etmesinin sebepleri hangileriden ibâret olduğu hakkında ceryan eden mezakiratta Fransa ettıbbı-i hâzikesinden (Furenye?) nam-ı zatın îrad ettiği makale-i tıbbiyesi şâyan mütâlaa ve istifâde olmakla bervech-i âtîhülâsa-i zükûr ve derç olunur.

Mûmâileyh mösyö (Korniye?)’nin te’minen ve müsaddıkan beyanına nazaran Fransa âhâlisinin mikdar mevalidinin gittikçe tenezzül etmesinin sebebi olanlar efrençiyeye ve sâniyen illet mülevvese mezkûranın müntic olduğu sükut cenin ve salisen ilel efrençiyeye mübtelâ olan valideynden tevellüd eden etfal ve râbian illet-i muhavvife mezkûra menba ve merkezi olan fuhuş-haneler ve hâmisen nâ-behengâm ve menfaat-i şahsiyeye mebni vukuu bulan münakehattır ki bu misillü münâkahâtta muhabbet-i zevciye muhavvi ve zâil olduğundan bu yüzden miktar mevâlîd dahi gittikçe tenezzül edegelmektedir.

Fransa’nın bilcümle erbâb-ı servet ve sıhhiyeyi elyevm iş bu mesele-i mühimmenin mezakiratıyla cüda ve şediden meşgul olmakla müllet-i mezkûre âhâlisinin inkıraz ve tedennîsinin en başlıca sebebi illet-i efrençiyeye ettiği elyevm pek müsbit ve muhakkak olduğundan biz dahi gazete-i acîzanemiz vâsıtasıyla mesele-i mezkûre-i mühimme üzerine hükümet-i seniyyenin nazar-ı dikkatlerini celb ve davetle umum âhâli Osmanîye’nin bu misillü bir hırs geriye ve mezmumdan ictinab ve tevkî etmelerini tembih ve tavsiye etmeyi vezâif-i mukaddesemizden addederiz. Zira gerek şehrimizde ve gerek vilâyat-ı şâhânede mukayyim olan âhâlden ekseriyasını etıbbâ ve muâlecetten mahrum kaldıklarından illet-i efrençiyeye mülevveseden mütemâdiyen muzdârib olageldikleri biddefeat meşhud-u uyun hazen ve teessüfümüz olmuştur. Binâberin illet-i mülevves mezkûre vilâyat şâhânede şu esnalarda intişar ve taammüm ettiği hasebiyle şu hâlde devam ettikçe ileride bir beliyeye-i müthişe makamına kaim olacağı pek muhtemel ve muhakkaktır.

İşte gerek hıfzu’s-sıhha ve gerek adab nokta-i nazarınca evlad-ı vatan Osmanîye’nin şu beliyeye-i müthişe ve mahûfeden muhâfaza ve tahlis olunmalar için umumen sarf-ı mesai ve ikdamatta bulunması caiz ve elzemdir.

Kezalik mûmâileyhmösyö (Furenye?) serd ve ityan ettiğine nazaran Fransa âhâlisinin esbâb-ı inkıraz ve tenezzülü bir taraftan valideynin kılleti ve diğer taraftan dahi miktar vefeyâtın tezayüd ve tekessür olduğundan mahazir mezkûrenin çare-i defî için miktar valideynin tezyit mikdar ve feyat etfâlin dahi tenzil olunması lazım gelir. Elhâsıl illet-i efrençiyeye etfalevladın vefat etmelerinin esbâb-ı vehime ve kuvviyesinden olduğu atide gösterilen istatistik mündercatından kolayca anlaşılır.

Mûmâileyh mösyö (Furenye?) tecârib şahsiyesine binaen evvelâ illet-i efrençiyeye mübtelâ olan valideynin tevellüd eden dört yüz üç nefer-i etfal nevzadeden takriben iki yüz seksen neferi bir hayat ve yüz on beş neferi de vefat etmişlerdir yani dört nefer etfalden bir

neferi helak ve telef olmuştur ve sâniyen illet-i efrenciyeden bulaşmış oldukları esnada hamile kalan kadınlardan tevellüd eden kırk dört nefer etfalden kırk üç neferi vefat etmişler ve yalnız bir neferi bir hayat kalmıştır. Diğer taraftan yine illet-i efrenciyeye mübtelâ olan iki yüz seksen nefer-i nisvan hamileden tevellüd eden etfal nevezadeden almış neferi bir hayat ve yüz kırk sekiz neferi vefat etmişlerdir ki vefayat-ı mezkûre yüzde yetmiş bir nispettedir.

Bundan mâada mûmâileyhmösyö (Furenge?) hastahanelere dâir tanzim etmiş olduğu istatistiklerden istinbat olunduğuna göre illet-i efrenciyeye mübtelâ olan 1500 nefer miktarı nisvan hamilenin tevellüd etmiş oldukları evlad-ı nevezadadan yüz de altmış sekizi fevat etmiş olduklarından mûmâileyhin serd ve ityan ettiğine nazaran iş bu tehlikenin önünü almak için mevcut olan çare evvelâ umum nev-i beşerin elyevm mevki icraya vaz olunan tedâbir ve vesâitten daha münasib bir suret ve usûl ile beliyeye-i muhtevife-i mezkûreden muhâfaza ve tahlis ve sâniyen illet-i efrenciyeye mübtelâ olan hasteganın emr-i müdevetine bir iyice dikkat ve itina olunmasından ibârettir.

Halbuki illet-i efrenciyeye mübtelâ olan kesân elyevm derece-i luzumede tedâvi olunmadıkları istatistiklerden pek müsbet ve muhakkaktır. Hatta etfal nevezade sükût cenin esbâbı beş nazar tetkikten geçirildiğinde taktir de kolayca anlaşılacağı vecih üzere muhazir mezkûrenin illet-i efrenciyeye mübtelâ olup da emr-i müdâvetlerine bir iyice dikkat ve itina olunmayan valideyn tevellüd etmelerinden ileri gelmektedir.

Binâberin illet-i efrenciyeye mübtelâ olan kesânın emr-i tedâvilerine hayli seneler devam etmeleri ve illet-i mezkûrenin herkes hakkında dahi ele-s-seviye ayn-i mazarret ve tehlikeyi dâî ettiğini velhâsıl illet-i mülevvese-i mezkûreden kamilen tahlis-i garibanla kesb-i ifâkat ve afiyet etmek için bir hayli seneler suret-i müntezimedeki maa-l-ilcâat-ı ahz ve istîmal olunması caiz ettiği cümlelerin mâlûmu olmak lazım gelir. Zira illet-i muhavvife-i mezkûrenin en hafîfî sirayetten hali kalmaz. İşte şu nokta-i nazarla illet-i efrenciyeye ve muamele-i hazıra fevkalâde celb-i dikkat ve ehemmiyettir. Elhâsıl gerek etibbâ ve gerek valideyn bu hususta pek büyük mesuliyet tahtında bulunmaktadırlar. Binâberin her kim olursa olsun ârî ve hayatı mûcib olan illet-i mülevvese-i efrenciyeye mübtelâ olduğu taktirde aklı dört veya beş sene emr-i tedâvisine devam kendisini tedâvi eden tabib kafidirse bile yine emr-i müdâvatına devam etmesini tenbih ve tavsiye ederiz.

İmdi makâlemize hit'âm vererek arz ve beyan ederiz ki

Evela illet-i efrenciyeye umum nev'i beşerin tedennî ve inkırazını mûcib olan ilel kerîhe emrâz-ı mülevvese vesârîy den mâdudtur.

Sâniyen illet-i efrenciyeye mübtelâ olan valideyn tevellüd eden yüz nefer etfalden nefriben almış sekiz neferinin helak ve telef olacakları pek muhakkaktır.

Salisen illet-i efrenkiye-i mülevvesenin umum nev-i beşerin tedennî ve inkırazını dâî olduğundan ve gerek insal-i hazıra ve gerek müstakiblenin dima-ı hamresini televvüs ve tesmim ettiğinden nev-i beşerin şu beliyye-i muhavvife ve müdhişeden ârî ve masun kalması mahza ilm-i hıfzu's-sıhha-i umûmîye ve hususiyenin tamim ve intişarına menut ve mütevâkkıf ettiğini bilcümle etibbâ taraflarından âhâliye pend ve nasihat olunması elzem ve caizdir.

Zat-ı Sıhhat Hastalığın Cümle-i Cemile-i Mevânî'sindendir

Mâlûm-u âlemiyan olduğu vecih üzere bir kimse ne derece sıhhat tâmmе dâiresinde imrar-ı eyyam etsa oldurca ilel müdhişe ve muhavvifenin sirayetinden ârî ve masun kaldığı gibi bilâkis zat-ı sıhhati muhtel oldukta ilel-i sariye evvel kimseyi kolayca istila eder. İşte kolera veya sâir bir illet sariyenin bir şehri bil-istila ve fiyat kesireyi ve hususuyla fukura sınıfından bulunan âhâlinin helak ve telefını dâî olduğu bu sebebe mebnidir.

Binâberin hastalığa mübtelâ olmamak için sıhhat tâmmeye malik dâire-i sıhhatte bulunmasına dikkat ve ehemmiyet mahsusa husru caiz zira insanın midesinde zuhûr ile nafaka ve ağdiyeyi hazmı memur olan mâyiât-ı muadduye bir hayli ilel-i sariye tahammî olup hurdebin ile müşahide olunan kurtları muhavvi ve izâle ettiklerinden ef'al-i hazmiye muhtel veya midede husûle gelen mâyi' ve hamiz kesb-i fesad ettikleri taktirde mezkûr kurtlar sağ oldukları halde mideden bağırsaklara geçerek orada neşv ve nümâ ile kesb-i cesamet ederler. Ahiren Avrupa'nın cihet-i gâribesinde zuhûra gelen kolera illetinin Fransa'nın (Toulon) şehrine dahi sirayet ettiği birkaç gün Ulyse? şehir-i mezkûrede fırtına zuhûruyla kesret ve ehveniyet üzere ham meyveler fûruht olduğundan bu hususun ef'al-i hazmiyenin ihtilalini ve binâenaleyh illet-i muhtevife mezkûrenin kesb-i şiddet etmesini müeddi olduğu gayr-i kabil inkarıdır.

Binâenaleyh kâffe-i ef'al ve harekât mafrute su-i tağziye-i vücûd ve mülevves heva ve bilcümle ihtirâsat ve tasavvûrat-ı hazine ve müheyyice zat-ı sıhhati ihlal ve tağyir ettiklerinden mevani vehimeye mezkûrenin kâffesinden ictinab ve tevkî olunması elzem ve zarûrîdir. Bundan mâada mahâzir mezkûre ilel sabıkayı teşdid ve cüz'i bir nâmâzâçlığı suhuletle vehim bir hastalığa tahvil velhâsıl ilel irsiyeye temâyülâtı teshil ve davet ederler.

Derci Zımnında Urla'dan Mürud Bir Varakadır

Cehalet Muhil Sıhhattır

Muhib-i vatan Efendim,

Şu asr-ı maârif-hasr hazret-i pâdişahide ilk defa olarak mevki mütâlaa ve intişâra vaz olunan ceride-i feride-i fennîyelerinin kâffe-i muharreret mündericesinden gereği gibi istifâde

edildiği azade-i tasrih ettiğinden zat-ı sıhhate külliyyen muğayir ve mübâyin olarak ale-l-ekser valideyn miyanında adet-i câriyeden olan âfide muharrer mûcib istiğrab ve fakat pek vehim bir halin dercini arz ve niyaz ederim.

Bir hayli pederler ve hususuyla maderler mensup oldukları iyal hakkın hastalığa duçar oldukları halde celb olunan tıbbının tenbihat ve tertibatına harfiyen tevfik-i hareket edecek bir de cehaletlerinde dolayı birtakım tedâbir ve îtikadat-ı batile ittihazıyla hastegan merkumanın hastalıklarını bir kat daha teşdid ettiğinden başka belki de bazı kere onların sıhhat ve hayatlarını duçar tehlike ederler.

Bir hayli valideyn dahi dahi başında şapka ve elinde baston olarak kapıları önünden her kim mürver eder ise hekim olduğuna ve hekimlerin ne mâhiyet ve ne heyette adım olduklarına evlad-ı masumelerine bir iyice kanaat hâsıl ettirdikten sonra (zira Anadolu’da fernin elbisesiyle şapka ve baston istîmal edenler nadir el-vuku’ olduğundan iş bu mâhiyet alelade tabib efendilere mahsus ve münhasırdır) hanelerinde yaramazlık kendilerini bihuzur ve tacir ettikleri halde onların yaramazlık halas olmak ve istirahat etmek desise ve efkâr-ı batilesiyle “*hekim gelecek sana ilaç verecek*” diyerek evlatlarını korkak büyüttüklerinden naşı evvel masumlar bir hastalığa duçar olduklarında celb olunan tabibi evvelce teşhis ettikleri heyet ve kıyafetinde görünce şiddetle korkup ilaç değil taamdan bile nefret ve ikrah ederek aç ve bilâç kalırlar. İşte müellif efendi bihakk hamî-i sıhhat bulundukları hasebiyle bu misillü valideynin müttehezleri olduğu şu harekât ve etvar müesseselerinden külliyyen feragatle evlatlarını suret-i makulede itaat ve metanete alıştırmalarını latife nesâyih ve tenbihat müessere-i insaniyet-perverilerle teşvik etmeleri mütenemadır?

Noter?

Zehirli ve Zehirsiz Mantar

Mantarın hububat ve nebatat sâireden daha ziyâde hassıyat gazaiyye-i hâiz ve hatta lahmeyat’a bile mesavi ettiği bittecrübe anlaşılmış olmakla nebat mezkûreden ale-l-umum ve hususiyle şu esnalarda pek lezzetli atime tehiyye ve istihzar olunduğundan zehirli mantarı zehirsizden fark ve temyiz için bazı mâlûmat-ı müfideyi bervech-i âtîta ederiz.

Fillhakika zehirli mantarı zehirsizden fark ve temyiz etmek için şu ana değin pek çok tecrübeler mevki icraya vaz olunmuşsa da elyevm bir muvaffakiyet katiyye husûle gelmemiştir. Bununla beraber zâikaya muvafık olmayan acı ve keskin ve müteaffin olan mantarı yemek caiz değildir. Mantarın zehirlisi lezzetsiz olur ve rengi tebeddül eder. Envâi renkte mantar bulunduğundan kesildiği zaman mavi rengini kesb eden mantar muzır sıhhattır.

Halbuki mantar ile beraber pişirilen soğan siyah rengini kesb ettiği takdirde mezkûr mantar zehirlidir diye beynennâs vaki olan îtikad pek yanlış ve çarpıktır. Zira ekser defa zehirli mantarla pişirilen soğanın siyahlanmadığı bittecrûbe görmüşüzdür.

Mantarın zehri pek muzır ve mehalik olup bunun alamat-ı tesmimyesi taamından bir veya iki ve hatta altı saat sonra en evvel âlât-ı hazmiye üzerinde zuhûra gelir ki bu halde zehirlenen kimse istiğrağ eder ve bunu müteakip şedid sancılara dûçar olur.

Bu misillü bir hal vukuunda derakib bir tabib celbi elzem ve zarûrî olup tabib şıtab edinceye değin istifrağatın teheyüç ve tezayüd için bir tavuk tüple hastanın kırtlağının küçük dilini teheyüç ve taamın bâkî kalan kısmıyla istifrağatı hıfz ile tabibe ibraz etmek lazımedendir. Bundan mâada zehir aleyhinde sütün pek te'siri olduğu hasebiyle zehirlenen kimseye süt içirmek pek faydalıdır. Ancak süt tedârik olunacağı halde sütün yerine sıcak su içirmek caiz ve kehalik faydayı mûcibtir. Zira sıcak su mantar zehrinin te'sirini bil-izâle vücûdta suhuletle huruç ve indîfâ'nı teşvik ve te'min eder.

Evâilde mantarın zehri aleyhinde sirke istîmal olunmuşsa da sirkenin pek muzır olduğu elyevm pek müsbet ve muhakkaktır. Zira mantarın muhtevi olduğu zehir sirkenin te'sirinden suhuletle tahlil ile daha vehim tehlike ve mazaratı dâî olur.

Mantarın zehri aleyhinde büyük bir çare olmak üzere on veya on beş dakikada bir kere elli altı bade-i miktarı (Tanen) tesmiye olunan ilaçtan ahz ve istîmal olunması elzem ve zarûrîdir.

Mâ'i Leziz ve Kurşun

Fransa'nın cemiyet-i sıhhiyesi azasından ve etibbâ-i hâzikedan bulunan (Hemun?) nam-ı zatın cemiyet-i mezkûrede bu bapta îrâd ettiği bir makale-i tıbbiyenin şâyan-ı mütâlaa olan bazı fikaratını bervech-i âtîhülâsaten zükûr ve derç olunur.

Mesele evvelâ içilecek bir suyun müddet-i medide kurşundan mamul kaplar içinde kaldığı veya hod kurşun borular içinden ceryan ve seyelân ettiği takdirde ecsam-ı muzırayı cezib edip etmediğini ve ne miktar kurşun tozu mah- mezkûru televvüs ve tesemmim edebildiğini hal ve tavzih etmekten ibâret olmakla biddefeat mevki icraya vaz olunan tüccar bile isbat ve tasdik olunduğuna nazaran her kaniğı su olur ise olsun kurşundan mamul olan boru ve muhâfaza-i sâirede terked veya ceryan ve seyelân ettiği takdirde zerre kurşunu cezib ve hıfz eder ki bunun en başlıca esbâbından birisi suyun hareket ve ceryanından ileri gelen elektrikiyettir.

Halbuki bazılarının beyanına nazaran suyun muhtevi olduğu emlah kireç borulardan derininde tayaran ettiği sebebiyle su kurşunla temastan güya ârî kalır diye îtikad olunmuş ise

de efkâr-ı mezkûre yakılıştır. Zira boruların musluklarının küşad olunduğu halde suların hâsıl olan çalkantısından emlah mezkûre yeniden tuz olarak kurşunla temas ederler. İkinci cihete yani her ne miktarda olursa olsun su da mevcut olan tozun insanı tesmim edebilip edemeyeceği meselesine gelince bu babda dahi mûmâileyh (Hamun?) nam-ı zat bazı güna efkâr-ı mefrutede bulunmakta ise de efkâr-ı mezkûre büsbütün de mükaranet sıhhatinden ba'îd değildir.

Halbuki kurşun hâiz olduğu te'sirat-ı muzırasını nagehan icra etmez ise de mâlûm muhteremimiz (Tardieu?) nam zatın serd ve ityan ettiği vecih üzere cism kurşun her ne halde dahi bulunur ise bulunsun zehirden mâdud olup te'sirat-ı muzırası dahi batı ve hafiftir.

Tabib-i hâzık mûmâileyh (Tardieu?) nam zatın ilaveten beyanına nazaran 1875 tarih-i mîlâdîsinde Fransa'nın umum heyet-i etibbâsı ve cemiyat-ı sıhhiye-i muhtelite ve muhtelif ve ahiren Napoli şehrinde teşekkül ve tecmi eden meclis-i sıhhiye-i muhtelite tarafından taksim mae için hane ve ikametgahlarda istîmal olunan kurşundan mamul boruları men' ve nehy ile onların birisine mazar-ı sıhhat olmayan ecsam sâireden mamul boruların istîmal olunması cüda ve şediden tenbih ve tavsiye olunmuştur.

Bir hayli etibbâ mecalis-i sıhhiye-i mezkûre taraflarından vaki olan iş bu kararı iltâzâm ettiklerinden şehrimizde bir hayli kesianın inkıbaz ve sancı ve bunların netîcesinden olarak çok def'alar dahi hastalığa mübtelâ oldukları kurşunun münhal bulunduğu suların istimâlinde zuhûra geldiği şekk ve şüpheden azadedir. Zira mâlûm olduğu vecih üzere şehrimizde ekser hane ve ikametgahlarda suların tevzi ve taksim oldukları borular kurşundan mamul bulunmaktadır.

Binâenaleyh ebna-i vatanımıza bir hizmet müfte'hire de bulunmak üzere şehrimize vürud eden envâi suların mürekkebatının neden ibâret oldukları ve onların sıhhat-i umûmîyeye batıyen ve hafıyyen ihlal ve tağyir eden te'sirat muzıraları hakkında mâlûmat sıhhiyeye ve mufassala ita etmelerini şehrimizin bilcümle kimyakaran hâzikesine acîzane arz ve teklif ederiz.

Sararmış Olan Melbûsâtı Beyazlatmatmak İçin Çare

Altı dirhem göz taşını muhtevi olan kırk dirhem suya otuz iki damla nışadır ruhu damlatılarak hâsıl olan mâyi veyâhut içine üç selese katlı ısıporto ve bir selas dahi türbenti ruhu karıştırılıp mai mezkûreden iki çorba kaşığı miltarı bir kova su içine doldurduktan sonra sararmış olan melbûsat-ı mezkûr kovada yıkandıkta inşacına hiçbir mazarrat arz olunmaksızın suret-i matlûbede beyazlanırlar.

Paris Mekteb-i Tıbbiyesi

Gaz ve çeliği hâvi ve mukavvi olan “Poug” nam-ı mâden suları “mide ve bağırsak hastalıkları” aleyhinde birinci derecede müessir bir deva olduktan başka hazm ve gazdan ibâret bulunan midenin vezâif-i mühimmesinin dâire-i nâzâm ve intâzâmında ceryanını te’min ederler.

Muallim (Terusu?)

Pougues

Kalyon ve çelik ve gaz hâvi olup kuvvet veren ve iştihayı açan mârru’z-zikr “Poug” mâden sularından terkibat-ı mahsusası sayesinde nâil îtibar ve muvaffakiyet olarak imtiyazlı sular sırasına geçmişlerdir. Mezkûr mâden suları bir litre takriben bir buçuk dirhemi mütecaviz tozu muhtevi oldukları gibi onu terkip eden ecsam ve mevadın en çoğu karbonattı manyezi tozlarından ibâret olduğundan Fransa’nın sâir “mûcib-i zaaf olan” uşnan tozları hâvi mâden sularından bâlû civa müreccehtirler.

Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te’siratla onların fazla hazmı def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder.

Şu ilk semereden bittabi “vücûd ve bünye kesb-i kuvvet” ettiğinden sıtmadan zuhûra gelen fakru’d-dem illetleri çelik tozunu hâvi olduğu sebebiyle “Poug” mâden sularıyla kamilen mündefi olurlar.

İş bu mâden suları usûl-ü memalik harede vücuda yarayan mâden sularıdır.

Morina Balığı Karaciğeri Meynet Drajeleri

Pek çok kesan sıhhata pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır taamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler.

Paris birinci sınıf eczacılarından “(Meyine?) halis balık yağı hülâsası” asıl esmer balık yağına şişeden tertip olunursa ondan mürekkep ve müstahzardır. Hülâsa-i mezkûre balık yağının bilcümle hassalarını hâvi ise de muhazirinden hiçbirisini de dâî değildir. Filvâki mezkûr hülâsa mideyi asla bihuzur ettiği gibi ilaçtan nefret eden vücûdları pek nazik olan kız ve erkek çocuklar bile “Meyine” şekerlemeleri (hap hacminde olan şekerlemeden ibâret bulunan) “dâne-i meyye”yi suhuletle ahz ve istîmal edebilirler.

Mezkûr şekerlemeler fakru’d-dem hastalıkları emraz sadriye ve kuvvetsizlik ve iştahsızlık aleyhinde ve keزالık çocuk ve ihtiyarlara kuvvet vermek için pek müeserdir. Şimdilerde herhalde satılan bilcümle balık yağları sahte ve hileli olduklarından mekur şekerlemelerin hin-i ahz ve istîmalinden pek büyük fayda görüleceği derkârdır.

----- Meyine Şarabı

İş bu şarap balık yağından daha ziyâde te'siri hâiz olan balık ciğerinin hülâsa-i tabiisinden müstahzar olup bir kaşığı en ala cins balık yağının iki kaşığına muaddeldir.

En ala cinsinden bulunan ve asla telh-i lezzeti hâiz olmayan mezkûr şarabın yirmi santigram miktarı bir çorba kaşığı balık ciğeri yağının bilcümle anasır müessiresini muhtevi bulunduğundan ve bu vecihle hem balık ciğeri hülâsasının müstakil neşv ve nümâ vücudu mûcib olan hasaisini ve hem de a'zam-ı rûkn hayatımız olan âlât-ı nazike-i vücudiyenin hareket ve te'siratını tezayüd ve teşdid eden müstahzarat hayat-bahşa-ı ruhiyenin hasais devaiyesini hâiz olduğundan sıracı fakru'd-dem ve ondan mütevellüd ilel ve emraz aleyhinde pek müessir ve takviye ve neşv ve nümâ ve teceddüd vücudu mûcib bir gaza-i devaiyye makamındadır.

(İş bu hülâsa-i meyine Fransa'da sâir hülâsalarından)

(Fâik ve müreccehtir)

- ❖ Meyinenin mahsûlât ve mustahzarasını talîden elyevm dersââdette bir hayli şarap ve şekerlemeler fûruht olunmaktaysa da usûl-ü meyinenin şarap ve şekerlemelerini mahfuz ve muhtevi olan şişe ve kuvvetler "Meyine" ismini hail olmakla bu hususta herkesin nazar-ı dikkatlerini celb ve davet ederler.

----- Goudron Verne

Yani (Vern?) Katranı

1883 tarih-i mîlâdîsinde Amsterdam şehrinin serkî umûmîsinde madalyaya nâil olmuştur.

"İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kamilen suda muhaldır." Sâir katran sularında katranın biraz rayiha ve lezzeti bulunmakta iken "*Asıl hülâsa*" olarak istihzar olunan iş bu katran hasais şifâiyenin kâffesini de hâizdir. Bir kapsüle muadil "Vern? katranı" evvel kapsülün te'siratını hâiz ise de günde yirmi kapsül katran istîmal olundukta bağırsaklar da tehlikeyi mûcib bir afüvvenet husûle gelir. Halbuki yirmi kapsüle muadil "Vern? katranı" hiçbir mazereti dâî değildir.

İş bu katran pek müessir olduğundan başka sâir muzır katranlarında fiyatça daha ehvendir.

"Vern? katranı" şişe derinde olarak birçok franga fûruht olunmakta olup bir şişe katran yirmi litre katran suyuna muadildir.

Mezkûr katranın yüz şekeri iki bıçak franktır.

Edviye-i mezkûrenin depozito-i umûmîyesi (J. Elprandi?) mağazası Beyoğlu'nda Doğru Yol'da Ağa câmide kain 169 numaralı (Della suda) eczahanesinde fûruht olunur.

- ❖ İş bu eczahane unvanıyla ahiren Beyoğlu'nda (Konkurdy) tiyatrosu karşısında sâir bir eczahane daha küşad olunmuşsa da asıl (Della suda) eczahanesi merhum Fâik Paşa'nın Beyoğlu'nda Ağa câmi şerifi civarında tesis etmiş olduğu 169 numaralı eczahanedir ki 1849 tarih-i mîlâdisinden beri meşhur ve müessestir.
-

Sahib-i İmtiyaz

Doktor Ütücyan

Matbaa-i Ahtar

SONUÇ

Osmanlı Devleti sağlık hizmetleri modernleşme sürecine baktığımız bu çalışmada, konunun inceleme alanını belirlemek ve çalışma kolaylığı sağlaması bakımından gelişmelerin XIX. yüzyıl öncesi ve sonrası olarak adlandırıldığı görülmüştür. Bu ayrımın yapılmasının sebebi, devletin XIX. yüzyılda her alanda giriştiği yenilik faaliyetlerindendir. Selçukluların halefi olan Osmanlı Sağlık Teşkilatının XIX. yüzyıla kadar vakıf temelli bir şekilde halkın sağlık ihtiyacını karşılamaya çalıştığı bilinmektedir. Vakıflar aracılığı ile inşa edilen yapılarda hem hasta bakımı yapılmış hem de doktor yetiştirme faaliyetleri yürütülmüştür. Sağlık kontrollerinin yoksullar için ücretsiz bir şekilde yapıldığı kurumlarda, her ne kadar iyi bir sistem olsa da çağın gerekli sağlık hizmetinde yetersiz kaldığı görülmüştür.

Gerek salgın hastalıklar ile mücadele etmek ve gerek ülkenin her noktasında devlet kontrollü sağlık hizmeti vermek amacıyla yenileşme çalışmaları başlamıştır. 14 Mart 1827'de İstanbul'da Tıphane-i Amire'nin ve ardından Cerrahhane'nin kurulması, modern tıp eğitiminin başlangıcı sayılmaktadır. Bu dönemin ardında açılan hastaneler darüşşifâ gibi genel ad almak dışında hastalıklara göre ayrılıp hizmet vermeye başlamıştır. Tıp medreselerinin yerine de hekim yetiştirmek için okullar açılmıştır.

Yaşanan bu gelişmeler arşiv belgeleri dışında gazete ve dergilere de yansımıştır. Bilindiği üzere matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte dünyanın çeşitli yerlerinde kamuoyunu bilinçlendirmeye yönelik atılan adımlardan biri de düzenli olarak yayımlanan gazete ve dergilerdir. XIX. yüzyılda Osmanlı toplumunda da çeşitli gruplar, halkı eğitmek, bilinçlendirmek amacıyla gazete ve dergi yayınlamışlardır. Siyasal olayların aktarıldığı ya da yorumladığı gazeteler dışında halk sağlığını koruma ve geliştirme konularında da yayınlar yapılmıştır.

Osmanlı'da yayımlanan sağlıkla ilgili gazete ve dergilerin sayısı oldukça azdır. 1849 tarihinde yayınlanan Vakayi-i Tıbbiye ilk tıp dergimiz olmasına rağmen 1871 tarihine değin başka yayın bulunmamaktadır. Bunun sebebi sağlık alanında çalışmaların tam anlamıyla başlamamasıdır. Çalışmaların ilerleme gösterdiği dönemde sağlık alanındaki yayınların arttığını görmekteyiz. Bunlara örnek olarak Sıhhat, Ceride-i Emakünüs-sıhha ve Nevsal-i Afiyet yayınları gösterilmektedir.

Çalışmamız sırasında sağlık alanındaki diğer akademik çalışmalara bakıldığı zaman Sıhhat gazetesine çok fazla müracaat edilmediği görülmüştür. Sıhhat gazetesi Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yayımlanan uzun soluklu ve içerik bakımından zengin

gazetelerinden biridir. Mâbeyn-i Hümâyûn tabiplerinden olan Ütücyan Bey tarafından 1884 yılında çıkarılmaya başlanmıştır. Birinci cildinde 45 sayı yayınlanan gazetenin her sayısında en fazla 14 en az 2 makale sayısı ile yayına hayatına devam ettiği görülmektedir. Gazetenin 2., 7. ve 13. sayılarının “Teşekkürat” bölümünde gazetenin, Amasya, Bartın, Yozgat illerindeki Ermeni memurlar tarafından satın alındığı ve Ermeni okullara birer nüsha gönderildiği bilgisi yer almaktadır. Bu bölüm sayesinde gazetenin dağılım yerleri hakkında bilgi sahibi olunulmaktadır.

Ütücyan Bey, gazetesini dönemin sağlık alanındaki gelişmelerini aktarmak amacıyla çıkardığını yazmıştır. İçerisinde yurt içinde ve yurt dışında gerçekleşen tıp alanındaki yenilikler, salgın hastalıklar ve bunlara sebebiyet veren durumlar, hastalıklardan korunmak için alınan ve alınması gereken önlemler, içecekler ve bunların faydaları, temizliğin ve jimnastiğin önemi gibi konular yer almaktadır. Bu başlıklar içerisinde “Tarih-i Fenn-i Tıp, Kolera, Sıhhatin Başlıca Düşmanları, Nisâ Tâifesi, Franklin, Fransa Hakkında Bilgiler, Me’külat, İlanat, Ayak Şişmesi-Dönmesi-Soğuması, Süt, Verem, Tütün, Jimnastik, Kızamık, Şişmanlık” konuları hakkında ikiden fazla makale yayınlandığı görülmektedir. Doktora gitmek yerine evde tedâvisi olabilecek hastalıklar için şifâlı târifler yayınlanmıştır. İçerdiği bilgilerden dolayı Sıhhat gazetesini bir halk sağlığı gazetesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Yurt dışında yaşanan sağlık sorunları ve sağlık alanındaki gelişmeler aktarılmıştır. Bu hususta Fransa ve Amerika’da açılan okullar, ayrılan bütçeler, kurulan meclisler detaylıca anlatılmıştır. İnsanların ömrünü uzatmak için yapılan çalışmalar eski Mısır ve Roma dönemine dayandırılmıştır. Çalışmalar içerisinde genç kalmak için hayvandan insana kan aktarımının yapıldığı görülmüştür. Bu uygulama yalnızca hayvandan insana değil, hasta düşmüş hayvana kendisinden daha kuvvetli hayvanın kanının aktarıldığı ve bu deneylerden başarılı sonuçlar elde edildiği kaydedilmiştir.

Deney çalışmaları yapan ülkeler arasında Amerika ayrı tutulmuş, kısa süre içerisinde itibar ve servet kazandırdığı için Franklin tebrik edilmiştir. Franklin’in bilime olan saygısına değinilerek II. Abdülhamid’in de Franklin gibi ülkede deney ve gözlem çalışmalarına müsaade ettiği, bu sebepten şanslı bir toplum olduğumuz vurgulanmıştır.

Ütücyan Bey gazetesini yayınlama izni verdiği için II. Abdülhamid’e ilk sayfada şükran metni sunmuştur. Padişah’a olan minnetini ilk sayıda göstermekle kalmayıp, özellikle tıbbi gelişmeleri aktardığı yazılarında padişaha övgülerini sunmuştur. Bu durum belirtilen dönemde Osmanlı basınının iktidar ile uzlaşma içerisinde olmasının ne denli önemsendiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Meşrubat bölüm başlığı altında suyun insan bedeni için öneminden bahsedilmiş, her şeyin fazlasının zarar olduğu gibi suyun tüketiminde aşırılığa kaçmanın mideye zararları anlatılmıştır. Bugün de bilindiği gibi terli halde içilen soğuk suyun hastalığı beraberinde getireceği vurgulanmıştır. Yine bu başlık içinde kahvenin tarihinden bahsedilmiştir. Kahvenin verdiği uyuşma halinden dolayı çocuk ve kadınların içmemesi tavsiye edilmiştir.

Bir sağlık gazetesi olarak yayın yapan gazetenin değerlendirilmesinde kadınlar için ayrı bir başlık açılmalıdır. Ütücyan Bey'in kadınlar ile ilgili düşüncelerini "Nisâ Tâifesi" dışındaki bazı yazılarında dile getirmiştir. Kadınların hayata gelme sebeplerini ev işi yapmak ve çocuk bakmak olarak tanımlayan Ütücyan Bey, kahve içmek gibi basit bir konuda bile kadının ev işlerini yapmasına engel olacağı düşüncesi ile kahveyi içmemesini tavsiye etmiştir. "Bir kadın bir aile, bir kadın bir gelecek" savı ile kadınların öneminden bahseden Ütücyan Bey, bu önemin yalnızca aile kurumu ile sınırlı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda kız çocuklarının okutulması ve kadınların çalışması hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Tanzimat yeniliklerinden biri olan kadının toplumdaki yerinin değişmesi eleştirilmiştir. Ütücyan Bey'in bu konu hakkındaki düşüncelerini "Bir kız çocuğu hangi coğrafya hangi nehrin geçtiğini bilmektense evdeki mutfağın yolunu bilmesi kafidir" sözü ile özetlemek mümkündür. Gazetenin üç, dört, altı, yedi, sekiz, dokuz ve on birinci sayılarında kadınların işgücüne dahil edilmemesi, okula gönderilmemesi ve ev sorumluluklarının neler olduğu detaylıca anlatılmıştır. Bu yazılar neticesinde XIX. yüzyılda Ermenilerin kadına bakış açısı hakkında bilgi olunmakla birlikte farklı bölge ve kültürlerde yaşayan kadınların yaşam mücadelesinin benzerlik gösterdiği de görülmektedir

KAYNAKÇA

1. Süreli Yayınlar

Sıhhat Gazetesi (<https://katalog.ibb.gov.tr>)

“Nevsal-i Afîyet”, (<https://acikerisim.tbmm.gov.tr>)

2. Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Bâbîâlî Evrâk Odası (BEO), 1080/ 80937, H-23-09-1315

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Maârif Nezareti Mektubî Kâlemi, 396/30, H-03-01-1316

3. Tetkik Eserler

Afyoncu, E. (2006). “*Osmanlı Hekimbaşıları ve Hassa Hekimleri*”, (Der. Coşkun Yılmaz), Osmanlılarda Sağlık, İstanbul.

Akdur, R. (1998). “Türkiye’de Sağlık Politika ve Hizmetleri”, *Yeni Türkiye*, 4, 23-24.

Ataç, A. (2004). “19. Yüzyılda Türkiye’de Cerrahinin Gelişimi ve OP. DR. Cemil Topuzlu Paşa”, *OTAM*, s.68.

Aydın, E. (2004). “19. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması”. *OTAM*, s. 185-207.

Bacanlı, H., ve As, E., (2018). “*Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye’den Gülhane Tıp Dergisi’ne (1872-2017)*”, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara.

Bayat, A. H. (1999). “*Osmanlı Devleti’nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar*”, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. Ankara.

Beydilli, K. (2004). “Müteferrika ve Osmanlı Matbaası. 18. Yüzyılda İstanbul’da Kitabiyat”, *Toplumsal Tarih*, 128, 33-91.

Budak, A. (2012). “Fransız Devrimi’nin Osmanlı’ya Armağanı: Gazete Türk Basınının Doğuşu”, *Turkish Studies*, 7/3, s. 663-681.

Çelik, H. (2018). XIX. yüzyıl Osmanlı Sağlık Sistemi, (Yayınlanmış Yüksek Lisan Tezi), *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı*, Ankara.

Çelik, K. (2020). “Trablusşam Dârüşşifâ (Bîmârîstan) Vakfı 1845-1880”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), s. 443-458.

Demir, K. (2014). “Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, s.57-88.

Demirtola, H. (2015). “Türkiye’de Cumhuriyet’ten Bugüne Merkezi Sağlık Yöneticileri”, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 1(2), s.1-17.

Dereköy, F.S. (2016). “Vakayî-i Tıbbiye Dergisinin 1884/100, 1897/24, 1897/5, 1897/12 VE 1897/13 Sayılarının Değerlendirilmesi”, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), *On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, Çanakkale.

- Dinç, G. (1989). “Arap Harfleri ile Türkçe Basılmış Tıbbi Süreli Yayınların İncelenmesi ve İstanbul Kütüphaneleri Tıbbi Süreli Yayınlar Toplu Kataloğu (1849-1928)”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, İstanbul.
- Gün, M. F. (2021). Osmanlı İmparatorluğunda Sunulan Sağlık Hizmetlerinde Vakıfların Rolü, *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, s. 574-584.
- Günergün, F. (2002). “İstanbul'da Fransızca- Türkçe Yayınlanan Bir Tıp Dergisi: Gazette des Hoitaux (Ceride-i Emakin üs-Sıhha, 1887)”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 3/2, 14-54.
- Güz, N. (2014). “Osmanlı Basını” *Selçuk İletişim*, 1(3), 40-57
- İhsanoğlu, E. (2002). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Klasik Bilim Geleneğinin Tarihçesi”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt. 1., 2-27.
- İzgöer, A. (2019). “Dr. Besim Ömer Paşa’nın Nevsâl-i Âfiyet’inde Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne”, *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 1/2, 128-146.
- İzgöer, A. (2020). “Nevsal-i Afiyet”, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Tarihi, İstanbul.
- Koçak, B. (2019). “Cumhuriyet’in Kökenleri: On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı Modernleşmesi”, *İmgelem Dergisi*, 3/5, 208 – 212.
- Koloğlu, O. (1992). “Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kurt, S., Kaya, R. Ermenilerde Kadın Algısı: Sıhhat Gazetesi Örneği, *Ege 10. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, İzmir.
- Mat, A. (2010). “Unutulan Galenik Şekiller ve İlaçlar”. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları* 12/1, s. 41-46.
- Öztürk, N. (1995). "Yeni Vakıfların Amaç Kavramları Üzerine Bazı Düşünceler." *Vakıflar Dergisi*, s. 291-296.
- Sarı, N. (2023). “Mekteb-i Tıbbiyye”, TDV İslâm Ansiklopedisi, s.2-5.
- Sarikoyuncu, A. Ve Tomalı. A. (2019). “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sağlık Hizmetlerine Toplu Bir Bakış: Dr. Refik Saydam’ın Sağlık Bakanlığı ve Hizmetleri (1925-1937)”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18, s. 37.
- Say, Y. (2002). “*Türk Tıp Kurumları*”, (Der. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Türkler, Ankara.
- Taşpınar, A. (2011). Osmanlı Devleti’nde Sağlık Teşkilatı (1827-1914), (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, Isparta.
- Topuz, H. (2003). “2. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi” Remzi Kitabevi, İstanbul

- Yavuz, Y. (1988), “Batılılaşma Döneminde Osmanlı Sağlık Kuruluşları”, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, s. 123.
- Yediyıldız, B. (2023). “Vakıf”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 479-486.
- Yıldırım, P. (2013). “Türkiye’de Sağlık Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi ve Hürriyet Gazetesi Örneği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.

EKLER

Ek 2. Sıhhat Gazetesi 12. Sayı Resim: I, Pougues İlanı

“Mezkûr “Poug” mâden suları mide ve bağırsaklar üzerine hafifçe icra-i te’siratla onların fazıla-i hamzi def ve izâle ve idrarı tekessür ve hazmı teshil eder”

قالیہ وچلیک وغازی حاوی اولوب قوت و یرن
 واشتهایی آچان مارالذکر « پوغ » معدن صولری ترکیبات
 مخصوصه سی سایه سنده نائل اعتبار و موقیت اوله رق
 امتیازلی صولر صره سنه یکمشلردر . مذکور معدن
 صولری برلیتره ده تقریباً بر بیق درهمی متجاوز طوزی
 محتوی اولدقلری کبی اتی ترکیب ایدن اجسام و موادک
 الک چوغی قار بونات دی شو ایله قار بونات دی مانیه زی
 طوزلرندن عبارت اولدیغندن فرانسه نک سائر « موجب
 ضعف اولان » اوشنان و قالیه طوزلری حاوی معدن صو-
 لرندن بالوجوه مر جدرلر .

مذکور « پوغ » معدن صولری معدن و باغرساقلر
 اوزرینه خفیفجه اجرای تأثیرله انلرک فضلہ حامضی دفع
 و ازاله و ادراری تکثیر و هضمی تسهیل ایدر .

شو ایلک ثمره دن بالطبع « وجود و بنیه کسب قوت »
 ایتدیکندن ستمه دن ظهوره کلان ققردم علتلری چلیک طوزینی
 حاوی اولدیغی سببیه « پوغ » معدن صولریله کاملاً
 مندفع اولورلر .

اشبو معدن صولری اصل ممالک خارده و جوده
 یاره یان معدن صولریدر . (جیساوانی) قومپانیاسی
 اجنتوسی و بک اوغلنده طوغری یوله (دللا سودا) اجزا
 خانه سنده شیشه سی درت غروش فیثاتیه فروخت اولنور .

Ek 3. Resim: İlan II, Dragées Meynet

“Pek çok kesan sıhhata pek ziyâde nâfi olan balık yağının ağır tâamından dolayı gerek kendileri ve gerek evlatları için onun istîmalinden istinkaf etmektedirler”

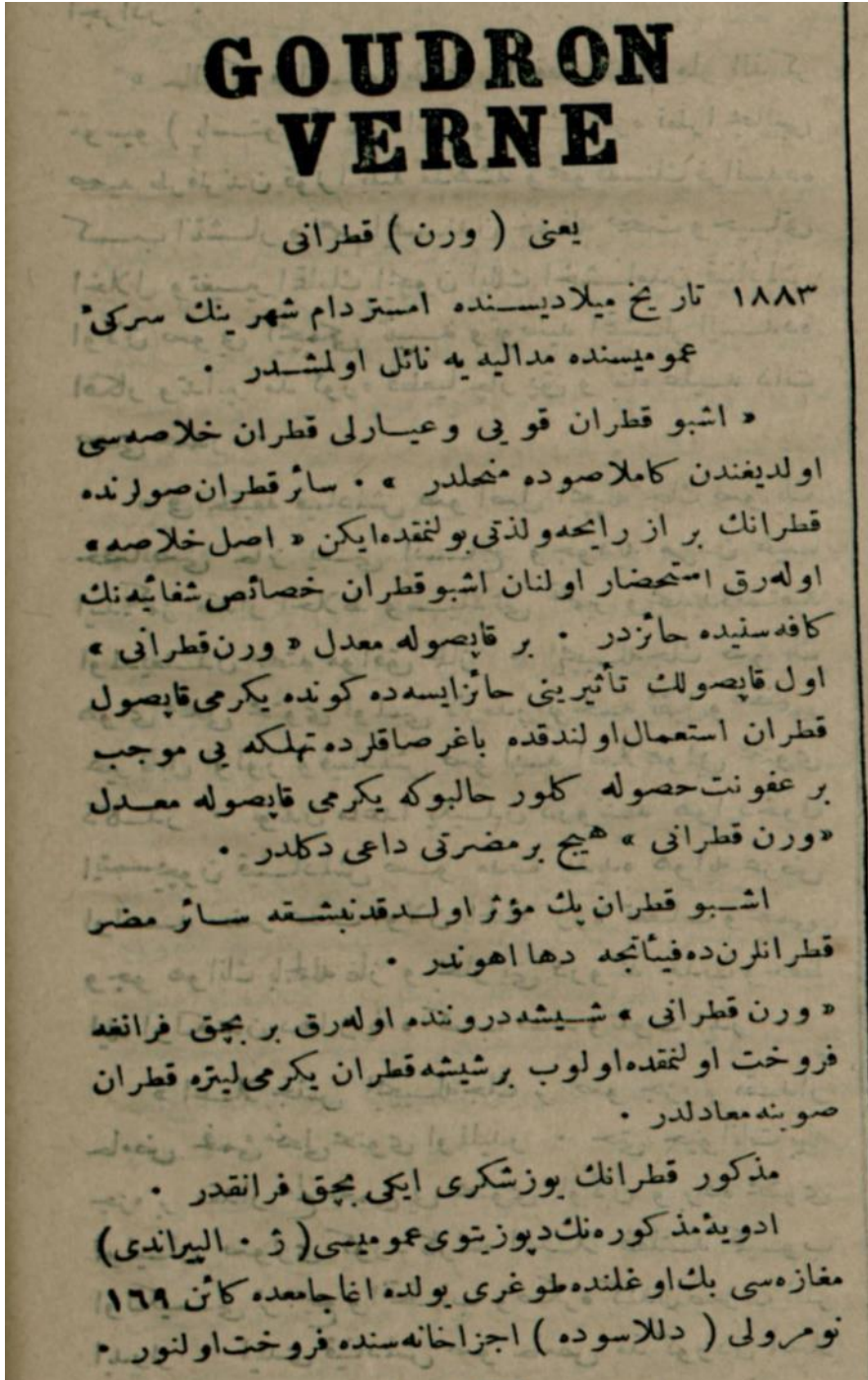
پك چوق كسان صحتہ پك زيادہ نافع اولان بالق
ياغنىك آغرى طعمند نطولايى كرك كندولرى و كرك اولادرلر يچون
انك استعمالندن استنكاف ايتكده درلر .

پارس برنجى صنف اجزاجيلرندن « (مدينه) نك
خالص بالق ياغنى خلاصه سى » اصل اسمر بالق ياغنى نه
آشپندن ترتيب اولنور ايسه اندن مركب و مستحضردر .
خلاصه مذكوره بالق ياغنىك بالجملة خاصه لر ينى حاوى
ايسه ده انك محاذيرندن هيچ بريسى ده داعى دكلدر .
فى الواقع مذكور خلاصه معده يى اصلا بيمحضور ايتديكى
كبي علاجدن نفرت ايدن و وجودلرى پك نازك اولان قير
واركك چو جقلر بيله « مدينه » شكرلرلر ينى « ويا (حب
جمنده اولان شكرلرلر دن عبارت بولنان) » دانه مدينه يى
سهولتله اخذ و استعمال ايدن بيلورلر .

مذكور شكرلرلر ققردم و كيك خسته لقلى و امراض
صدر يه و قوتسزلك و اشتها سزلق عليهنده و كذلك
چو جقى و اختيارلر قوت و يرمك ايجون پك مؤثر درلر .
شمديلر ده هر محله صايتلان بالجملة بالق ياغلرى ساخته
و حيله لى اولدقلرندن مذكور شكرلرلرلر حين اخذ
و استعمالنده پك بيوك فائده كور يله جكى دركار در .
عمومى دپوزيتوسى (ژ . الپراندى) مغازه سيدر .
بك اوغلنده طوغرى يولده ۱۶۹ نومرولى (دلا سودا)
اجزاخانه سنده فروخت اولنور .

Ek 4. Resim: İlan III, Goudron Verne

“1883 tarih-i milâdîsinde Amsterdam şehrinin serki umûmîyesinde madalyaya nâil olmuştur. İş bu katran koyu ve ayarlı katran hülâsası olduğundan kemalen suda münhaldir.”

Ek 5. Resim: İlanat Bölümü

بک چوق کسان صحت بک زاده نافع اولان بالی
یاغش آفرمندی ملولای کرک کنوری و کرک اولاد بچون
انک استعمالدن استکاف ایتمکده در .
پارس بریمی صنف اجزایسیندن * (مهینه) نک
خالص بالی یاغی خلاصه سی * اصل اسم بالی یاغی نه
شیتدن ترتیب اولور ایسه اندن مرکب مستحضر در .
خلاصه مذکور بالی یاغشک بالجه خالص بقی حاوی
ایسه ده انک محاذیردن هیچ بریمی ددهای دکدر .
فی الواقع مذکور خلاصه صمدی فی اصلا بصورت ایتمکده
کی علاجدن نقرت ایدن و وجودی بک نازک اولان قیر
وارکات چوجنر بله * مهینه * شکرله رینی * ویا (حب)
جمیده اولان شکرله ندر عبارت بولان *) دانه مهینه فی
سهولته اخذو استعمال اید یلور .
مذکور شکرله قردم و یک خسته قنری و امراض
صدریه و قونشک و اشتها سزاقی علینده و کفک
چوچی و اختیارله قوت بریم ایچون بک مؤثر در .
شیدلرده هر محله صائیلان بالجه بالی یاغری ساخته
و حیله اولدقنر مذکور شکرله ک حین اخذ
و استعمالدن بک بک قائده کور به چکی دکدر در .

GOUDRON VERNE

یعنی (ورن) قطراقی
۱۸۸۳ تاریخ میلادیسند استزدام شهر بک سرک
عمومیسند مدالیه به نال اولمشدر .
* اشبو قنران قوی و عیبارل قنران خلاصه سی
اولدقنر کلاصود مصلدر . * سار قنران سورلده
قنرانک پر از راحه و لذتی و نفعده یکن * اصل خلاصه
اولهری استحضار اولان اشبو قنران خاصیت شغایه نک
کافه سفید حازر در . بر قایسوله معدل * ورن قطراقی *
اول قایسولک تأثیرینی حازر ایدده کونده بکری قایسول
قنران استعمال اولدقنر باغرسا قنرده تهلکه فی موجب
بر عفونت حصوله کلور حالوکه بکری قایسوله معدل
* ورن قطراقی * هیچ بر مرضی داعی دکدر .
اشبو قنران بک مؤثر اولدقنر شغایه سار مضر
قنران زن دفا بجه دها اهنر .
* ورن قطراقی * شیشه درونده اولهری بر بقی فرانف
فروخت اولتقدده اولوب بر شیشه قنران بکری لیه قنران
صوبته معادلدر .
مذکور قنرانک بوزشکری ایکی بقی فرانقدر .
ادویه مذکور مذکور بوزشکری عومیمی (ژ - الیراندی)
مفازمی بک اوغلنده طوغری بولده اغایامده کائن ۱۶۹
نومرولی (دللا سود) اجزایخانه سنده فروخت اولنور .

صاحب امتیاز
دوقور اوتوجیان

مطبوعه اختر

تکلیف طبیه شاهانه معارفدن عرقلو دوقور خوراسانچیان
افندیک بر سنده نبرو مذکور دوی ترتیب استعمال ایدده
موقیت اولدقنی بالدهفات کورلشدر . اشبو دوانک
موجدی موسیو (نارت) نام ذات (ارغونین) ناله بک
بر علاج دها کشف و اختراع ایشدر کفن قایله جه استعمال
اولنوب بک بک قائده فی موجبدر . اشبو دوانک
تأثیرات و خصائصندن نسخه ایتمده بحث و بیان قنر جقدر .
ادویه مذکور بک اوغلنده طوغری بولده اغایام
شر بقی جوارنده کائن ۱۶۹ نومرولی (دللا سود)
اجزایخانه سنده موسیو (الیراندی) زنده فروخت
اولتقدده در .

اشبو اجزایخانه عنوانیه اخیرا بک اوغلنده
(قونقور دیا) تیاروسی ترشوشنده سار بر اجزایخانه دها
کشد اولمش ایسه مذکور اجزایخانه ک ایکیسده
بشقه بشقه واصل (دللا سود) اجزایخانه سی مرحوم
فاق پاشانک بک اوغلنده اغایام شر بقی جوارنده
تأسیس ایشدر ۱۶۹ نومرولی اجزایخانه در ک
۱۸۸۹ تاریخ میلادیسند نبرو مشهور و مؤسدر .

پارس مکتب طبیه سی

غاز و چلیسکی حاوی و متوی اولان * بوغ * نام
معدن صوری * معدن و باغرساق خسته قنری * علینده
بریمی درجه ده مؤثر ردوا اولدقنر شغایه هضم و غذادن
عبارت بولان معدنک و عاقل ممد سنک دائره نظام
و انتظامده جریانی تأمین ایدر .

معلم (تروسو)

POUGUES

قایله و چلیک و غازی حاوی اولوب قوت و یرن
واشتهای آجیان مارالدر * بوغ * معدن صوری ترکیات
مخصوصه سی سابه سنده نال اعتبار و موقیت اولهری
امتیازل صور صرسته یکمیشدر . مذکور معدن
صوری رلیق ده تقریباً بر بقی درهمی تمیاز طوزی
محتوی اولدقنری کی اتی ترکیب ایدن اجسام و موادک
اک چوخی قار بوناددی شو ایل قار بوناد دی مایه می
طوزلرندن عبارت اولدقنر فرانسه نک سار * موجب
ضعف اولان * اوشنان و قایله طوزلری حاوی معدن سو-
زند بالوجومر جقدر .

مذکور * بوغ * معدن صوری معدن و باغرسا قنر
اوزر نه خفیه ایجرائی تأثیرله انزک فضلته حامضی دفع
و ازاله و اداری تکثیر و هضمی تسهیل ایدر .
شو ایلک نموده نال طبع * وجود و بید کسب قوت
ایندیکندن سنده نال طبع کلان قردم عللری چلیک طوزینی
حاوی اولدقنی سبیل * بوغ * معدن صوری بک کاملاً
منافع اولور .

اشبو معدن صوری اصل مالک حارده وجوده
یاره بان معدن صوری ایدر .

نعمه نک تأثیر
نعمه نک صدر و آلات صدر به اوزر نه تأثیرات حسنه
ایجرائی کافه مای مقدده ایچمن طوغری طرفندن
اثبات و تصدیق اولمشدر .
فی الحقیقه اکثر یاغمه سار اولان کسمنک صدری
وائی جگرلری نغنی فی اصلا اعتبار ایچیان کسمنک نککندن
دها زیاده صحت تامه دائره سنده بولنور .
ایچق نعمه پرداز اولنر بعض کره قنلاغو بصورت
لغنه دوجار اولور ایسه ده امراض صدریه به اصلاً
مبتلا اولماز . حتی بو مثلاً وردن بک نادر اولهری ورم
علتندن متأثر اوقات ایدنر و قوعوبلشدر . الحاصل نعمه صدر
و آلات صدر به نک کسب قوت و وسعتیون بک مؤثر
بر چاره و واسطه در . مع هذا بو خصوصه صدق درجه
افراشدن قوی اولمشی جائزدر .

(بالتیورین) یعنی نازکوی قوغشک جوهر طیار
طانه برونی دینلان صولجانی سر یعلا کاملاً
دفع و ازاله ایدر

پارسک الک حاذق کیساکر اندن و بریمی صنف
اجزایسیندن موسیو (نارت) نام ذات طرفندن کشف
و اختراع اولان جوهر مذکور بالدهفات تحت تجار به
التهرق نموده قلعیه سی کورلش و الیوم بالجه ملل مقدده
الطیاسی طرفندن بالترجیح ترتیب و استعمال اولتقدده در .
هر کس معلوم اولدقنی وجه اوزره انسانک باغری
صاقرده ایکی نوع صولجان حصوله کلکده در که بونزک
بر رسی عادی و دیگر ده شر بدویا طانه برونی نسیمه
اولان صولجاندر .

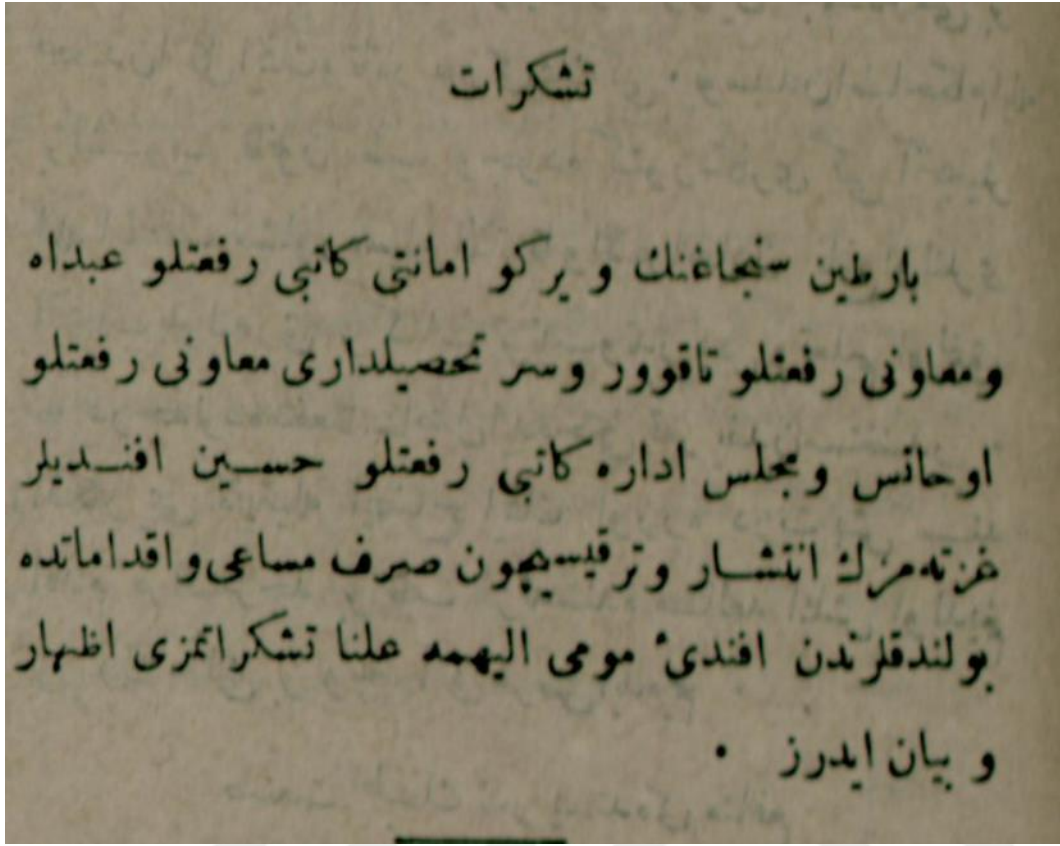
مذکور ایکی نوع صولجانر کافه سی دخی انسانک وجودینی
انواع اوجاج و اضطرار کونا کونه دها بر چوق بصورت
تامر اچله و حتی خسته لغنه بک دوجار ایدر ایسه ده
شر بدویا طانه برونی دینلان صولجانک محاذیر و مضری
دها و خیم و تلک ایدر .

بو باده شمدی به دکن بر خیلی اطبا طرفندن مختلف
و متعدد علاجلر ترتیب و توصیه اولمش ایسه ده بونزک هیچ
بر رسی بر نموده قلعیه اناج ایتمک شوبله طورسون بک
چوق محاذیر و او بونلر قنری داعی اولمشدر .
بونن ماعدا معالجات مذکور هیچ بر هیئت و جمعیت
طرفندن مصوب و مصدق و هیچ بر امتیازی حازر اولد .
قنر بک چوق دفعه نال تقلید و ساخته نامر تحتده اهل
افعال اولمشدر .

حالبوکه (بالتیورین) یعنی نازکوی قوغشک جوهر
طیار مذکور صولجانر کافه سی و خصوصیه الی مضری
اولان شر بدویا طانه برونی صولجانی علینده بک مؤثر بر
دوا اولوب موجدی موسیو (نارت) نک ترتیب و تعریف
موجبیه اخذ و استعمال اولدقنر بر ساعت سور سورمن
شر بدویا طانه همان بر طوب شکلنده وجوددن دفع
و اخراج ایشدر کی استعمال دخی نایت قوی و فیکانی
اهنر .

دوی مذکور نموده قلعیه سی پارسک
معین حاذقه سی طرفندن بالدهفات تجارب عیدیه ایل
اثبات و تصدیق اولدقنر بالجه ملل مقدده و بر قاج
سند نبرو دخی شهر نک اطیای حاذقه سی طرفندن ترتیب
و توصیه اولتهرق بک بک قائده کورلشدر . ازجه

Ek 6. Resim: 7. Sayı Teşekkürat Kısmı

Ek 7. Resim: Sıhhat Gazetesi 15. Sayı İlk Sayfa

صحت

۷ ۵ ۷

غزته مره مائه کافه مواد ایچون دونقور اونوجیان
اغندی به مراجعت اولنور .

غزته مره درج اولنق اوزره جارجیدن کوندریلان
اوراقنک تأخیر ویا عدم درجیدن هیچ برستولیت
ترتیب ایچدی کی کپی درج اولنقیان اوراقی دخی
اماده اولنقه جقدور .

نصفه سی ۹۰ یاره در

غزته مره مائه کافه مواد ایچون دونقور اونوجیان
اغندی به مراجعت اولنور .

غزته مره درج اولنق اوزره جارجیدن کوندریلان
اوراقنک تأخیر ویا عدم درجیدن هیچ برستولیت
ترتیب ایچدی کی کپی درج اولنقیان اوراقی دخی
اماده اولنقه جقدور .

نصفه سی ۹۰ یاره در

غزته مره مائه کافه مواد ایچون دونقور اونوجیان
اغندی به مراجعت اولنور .

غزته مره درج اولنق اوزره جارجیدن کوندریلان
اوراقنک تأخیر ویا عدم درجیدن هیچ برستولیت
ترتیب ایچدی کی کپی درج اولنقیان اوراقی دخی
اماده اولنقه جقدور .

نصفه سی ۹۰ یاره در

۱۸۸۵ سنه نومرو ۱۵ فی ۱۹ رجب الاخر سنه ۱۳۰۲

هر چهارشنبه کونری نشر اولنور

فی ۲۳ کانون ثانی وفی ۴ شباط افرنجی سنه ۱۸۸۵

۱۸۸۵ سنه نومرو ۱۵ فی ۱۹ رجب الاخر سنه ۱۳۰۲

هر چهارشنبه کونری نشر اولنور

فی ۲۳ کانون ثانی وفی ۴ شباط افرنجی سنه ۱۸۸۵

۱۸۸۵ سنه نومرو ۱۵ فی ۱۹ رجب الاخر سنه ۱۳۰۲

هر چهارشنبه کونری نشر اولنور

فی ۲۳ کانون ثانی وفی ۴ شباط افرنجی سنه ۱۸۸۵

مهارت وجودیه و تجارت جلد

مهارت وجودیه و تجارت جلدصحت و حیات انسانیتک
شرائط مقتضیه ضروره سندن ایچونک نامده معلومدر .

امر مهارت وجودیه باشلوجه و دائماً داره حرکت
وروننده و کوندری اوزره سن صباوتن اعتبارا جلد
وجودی تلهیر و تجارت ایچکن عبارت و سطح جلدمن
اوزرنده حصول و تگون ایله کرک ذات صحتی اخلال
وتغیر و کرک جلد وجودی تلویت ایچن کافه موادی
دفع و ازاله ایچون و واسطه مؤثره اولنقه و چونکه جلدمن
حرارت و پروت و رطوبتک تأثیراتی علیه یه یوکترسد
وسائط اولدینندن معضوهم مذکور مقادیرا اجرای حرکتده
پولنقدقه ندراره . معنده نهاده طول عمر یشامق اسلا
قابل اولهم . و ایشته شیدرده و خصوصیه یقید
و یغفور و یلندیندن برطام عمل و امراض جلدیه کیندیکه
تکڑونتمده ایچکده در .

جلدمن وجودمنک تلویری مقامده شویله که اخلاط
وجودیه مرکزم کایسی یغشار حالت بالیدیل جلدمنک
دلکارتدن خروجه بر هوا اولدینندن دوران و جولان
دماذن حصوله کلان و حرکات وجودیه دن طولانی تلوت
و تلوت ایچن فصله اخلاط و سیالانک وجودمنی تلهیر
و تلویسی ایچن نظرات مذکوره نظام و انتظامی داره سنده
جریان ایچدی یقید قدرده اخلاط و سیالات وجودیه مر
کسب فساد ایچوردها فاسی اولهرق امراض و اوجاج
و خبیثه جلدیه ظهوره کاور .

یونهماعدا جلدمن قوای وجودیه مرکزمک تلویسی اولان
قوه لاسمهک و اسلمه سی اولوت کافه مواد و اجسام
و خصوصیه جوهره ایله مناسبات و روابط وجودیه مر
توابع و تکلیف و حاصل قوای سارمزدن بالنسبه ده از یاده
حسببات حیاتییه مرز احساس و تعیین ایچدی کیندن
نامراجلی و یاخسته لقه اولان جزو رعایایله یله اکثریا
جلدنک لشتان و تولد ایچکده در .

بنارین انساج جلدیه سی مختل و خسته اولان کسه
بلک تارین و نازک و جودلی اولدینندن هواک جزم بریدلی
و یاخود جزم بریدلی یله اکت اجزا و آلات داخلیه سی
اوزرنه بلک تخمیر ضرورده اجرای تأثیر ایله اول کسه فی نادنا
هیران الهوا حالت و وضع ایچر . ایشته انساج جلدی مختل
و خسته اولان کسه دائماً مائل توازن اولدینندن یسته
جزو بر حرکته یسه یولندقد و وجودی ترلیوب
صفور مسکه یون برطام اوجاج و خسته تلوت ظهوره
کاور .

یونهماعدا جلدمن قوای وجودیه مرکزمک تلویسی اولان
قوه لاسمهک و اسلمه سی اولوت کافه مواد و اجسام
و خصوصیه جوهره ایله مناسبات و روابط وجودیه مر
توابع و تکلیف و حاصل قوای سارمزدن بالنسبه ده از یاده
حسببات حیاتییه مرز احساس و تعیین ایچدی کیندن
نامراجلی و یاخسته لقه اولان جزو رعایایله یله اکثریا
جلدنک لشتان و تولد ایچکده در .

بنارین انساج جلدیه سی مختل و خسته اولان کسه
بلک تارین و نازک و جودلی اولدینندن هواک جزم بریدلی
و یاخود جزم بریدلی یله اکت اجزا و آلات داخلیه سی
اوزرنه بلک تخمیر ضرورده اجرای تأثیر ایله اول کسه فی نادنا
هیران الهوا حالت و وضع ایچر . ایشته انساج جلدی مختل
و خسته اولان کسه دائماً مائل توازن اولدینندن یسته
جزو بر حرکته یسه یولندقد و وجودی ترلیوب
صفور مسکه یون برطام اوجاج و خسته تلوت ظهوره
کاور .

موازله فی ایضا و تقریر یوک و واسطه اولدینندن انساج
جلدیه سی ندرجه داره صحت و شفاقد و یولسه اولدرجه
انسان غلط و فساد اخلاطدن و بریطاق امراض رنه
و صیدیه دن و ناه و سار آلات بلنیه خسته تلوتدن
معصون و کلهت معده و صفره و بلنیه سندر یه و ماغولیا
و زول و ورم و یاسوره دها از نمایلاتی اولور .

کلهت جلدمن نشو و نما و تقویت وجودیه مرک
منابع اصلیه سندن اولدینندن شویله که ذات صحت نافع
و موافق اولان اجسام و موادک زورلری هوا واسطه سیله
در مرکز دلکوتدن داخل وجودمنه . دخول ایچدی کیندن
برانساک جلدی صحت و روننده و یولنقدقه وجودی دخی
نشو و نمادن قشایا عاری و ایشته یوسورنه طول عمرک
شرائط ضروریه سندن ربیسی یسو و نایلد اولور .

بنارین مردارلق کرک معنا و کرک ماده انسانک دخی
و انقراضی موجبدر .

الحاصل جلدیه یکت خسته تلوت اوزرنه اجرا ایچدی
تأثیرات شفاقتشانه بر واسطه اولدینندن شویله که وجودیه دن
دریسی داره صحت و روننده یولان کسه نک خسته لقه
دوچار اولدیندی قدرده سهولته و کمال و حتی طباشک
معاونته محتاج اولنمزدن کسب یافت و افاقت ایچدی
یت یحتمدر .

حقایق مسروده آفنده منستدل اوله جفی وجده
اوزره اعطای همفوج وجودیه مرذن معبود اولان جلدمنک
داره معنده یولنق طول عمر یشامق برمدار عظیم ایچکده
رعایا معضوهم مذکورک امر یچارنه حیفا که شیدرده
و خصوصیه ولایات شاهانه اهالیسی یقید یولنقدقه سنین
صباوتن اعتبارا انساج جلدیه یی دوچار ضعف
و دلکارتی اخلال و تخریب ایچد کینکده درلر .

حتی یلک جوهری بلکده مدت عمرلره رویا ایچی
دفعه استقام ایچد کیندن هرکون حصول و تگون ایچن
کیرو یسلک و زردن ناشی جلدنک دلکارتی قیامت
و روننده زائل اولنمدر .

بنه علیه کورک و توی ایله ملو تاقر و الحاصل جوق
صعای صافلایان البسده و اوطعلرک یس هوازی و دائماً
اوتورمقه وقت یکورمک هب انسانک جلد و وجودیه
ضعف و مرشد دوچار ایچر .

ایچق شورا جده ربمایات حال وارد خاطر اولور که
اکتدرج و ذکریدن صرف نظر ایچمزد . معلوم اولدیندی
وجده اوزره حیوانات اهلیه یچار اولنقدقه داره معنده
یشاملری قابل اولهماز . هر ساس آنسک یچارین
بریزه جک یله حاضرندن جیترامشده و حیوانک حره

برخده لقه یله دوچار اولدیندی حالده یچارینه برابوجه
بالدینندن شیشه ایچکده ایچن کیند و یاخود اولدینک
طهارت وجودیه و تجارت جلدیه یی اسلا خاطر و خیالیدن
یکورمدین شویله یوسورن بلکده صبریز و طلیطره
و یونملو برطام علیه مراجعتی ترجیع ایچی و بناء علیه
حیواناتک وجودی حنده یودرجه صورت یسیرانه
و متیشانه ده اجرای حرکت ایچدنکمر حالده ایچن نفس
وجودمن حنده یولک عکسی حالده حرکت ایچدنکمر موجب
تأسف حالکده در .

یو یلنده شایان امثال اولان بعضی قواعد و تنبیهات
عاده فی پر وجهه آتی ذکر و درج ایله سن صباوتن
اعتبارا تنبیهات مذکوره یوق حرکت اولدیندی قدرده
طول عمرک اکت باشلوجه اساسندن پر یسک و وضع اولنه
جفی تأمینا بیان ایچم . شویله که

اولا وجودمندن دفع و اخراج ایچدنکمر مضر
صحت اولان کافه موادی در عقب وجودمن اوزرنک
تعبید ایچلسی و یولنق ایچون اکثریا و حتی قالی و ارایسه
هرکون چاشنی دکندروب یاق چاشنی یقید
و یوکدن معمول تاقر اوزره یه یاقی ترجیع و خصوصیه
یاقی اوطعلرک هوارینک تبدیل و یچید اولنسی .

ثانیا هرکون وجودی صفوق صو ایله یقابوب
جلدک بر ابوجه فرق اولنسی .

ثالثا اقلی هنده در دفعه استقام ایچدی یو یلکری
بش درهم مقداری صابون استعمال اولنسی .

شوراجده ذکر جامری حنده بر قاج سوزازاد
ایچی مناسب عدا ایچر . ذکر سوزی حازر اولدیندی
خاصیت متوبه یی سابه سنده جلدمنک ایچای صحت بر
چاره عقیقه شویله که عضو مذکورک دلکارتی بالکشد
کرک جلد و کرک اسول عصبیه دها زیاده بر رونق
دقوت و پردیندن و سل حاضرک وجودیه یلک یاره .

دیغندن طول عمرک و وسائط مؤثره سندن عدا اولنسه
مزاردر .

ذکر استقامی یلک یوک معنات و فوائدی موجبدر .

از جمله بعضی خسته تلوت علیه تأثیرات عتیقه و حیاضی
حازر اولدینندن ذات صحتی تأمین و تقویه ایچون ده
وسائط و تدبیر مؤثره در . حتی صحت نامه داره سنده
یشایان کسان یله ذکر استقامه مراجعتله ایچده فاده کوره
یلور که استقامات ساره خاصیت مذکورک فی حازر
دکاردر .

اشیو استقامتک حازر اولدیندی تأثیر تعلیم وجودک
تأثیر ی شابه سنده در که تشبیهی مشکلی و غیر قابل